

LIETUVOS PSICHOLOGŲ SĄJUNGA

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Mokslinė–praktinė konferencija

LIETUVOS PSICHOLOGŲ KONGRESAS – 2012

MOKSLAS PRAKTIKAI – PRAKTIKA MOKSLUI
Recenzuotas kongreso pranešimų santraukų leidinys

2012 m. gegužės 10–13 d.
Klaipėda, Lietuva

LEIDYKLA - SPAUSTUVĖ
Klaipėda, 2012

ORGANIZATORIAI

Lietuvos psichologų sąjunga

Klaipėdos universitetas

Kongreso mokslo komitetas (pranešimų santraukų recenzentai)

Prof. dr. Audronė Linauskaitė (pirmininkė) (*Klaipėdos universitetas*)

Prof. dr. Auksė Endriulaitienė (*Vytauto Didžiojo universitetas*)

Doc. dr. Loreta Gustainienė (*Vytauto Didžiojo universitetas*)

Dr. Antanas Kairys (*Vilniaus universitetas, Klaipėdos universitetas*)

Prof. dr. Rimantas Kočiūnas (*Vilniaus universitetas*)

Doc. dr. Alfredas Laurinavičius (*Mykolo Romerio universitetas*)

Doc. dr. Dalia Nasvytienė (*Lietuvos edukologijos universitetas*)

Prof. dr. Mindaugas Rugevičius (*Klaipėdos universitetas*)

Prof. dr. Gintautas Valickas (*Vilniaus universitetas*)

Kongreso organizacinis komitetas

Inga Truskauskaitė (pirmininkė)

Dr. Reda Gedutienė (*Klaipėdos universitetas*)

Lina Gervinskaitė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

Valdonė Isiūnaitė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

Dr. Antanas Kairys (*Klaipėdos universitetas*)

Goda Kaniušonytė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

Prof. dr. Audronė Linauskaitė (*Klaipėdos universitetas*)

Žieda Mažeikaitė-Gylienė (*Klaipėdos universitetas*)

Lauryna Rakickienė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

Romualda Rimašiūtė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

Ieva Salialionė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

Dalia Tuskenytė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

Ieva Vaskelienė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

Paulina Želvienė (*Lietuvos psichologų sąjunga*)

PRATARMĖ

PSICHOLOGIJOS MOKSLAS IR PRAKTIKA

Kongreso mokslo komitetas, vadovaujamas Klaipėdos universiteto profesorės Audronės Liniauskaitės, ir Kongreso organizacinis komitetas, vadovaujamas Ingos Truskauskaitės, suorganizavo jau antrąjį Lietuvos psichologų kongresą „Mokslas praktikai – praktika mokslui“.

Šiame didžiausiame 2012-ųjų metų Lietuvos psichologų renginyje pagrindinis dėmesys skiriamas psichologijos mokslo ir praktikos santykiui. Diskusija tarp mokslininkų ir praktikų yra aktuali tema ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių psichologams. Šio kongreso vizija – paskatinti aktyvesnį psichologų mokslininkų ir psichologų praktikų dialogą, abipusį sukauptų mokslinių žinių ir praktinės patirties pasidalinimą. Tad kongreso metu bus pristatomi tiek naujausių Lietuvos mokslininkų vykdomų mokslinių tyrimų rezultatai, tiek psichologų geroji praktinio darbo patirtis ar praktikoje išskylantys sunkumai, iš viso – apie 130 pranešimų, diskusijų, seminarų.

Kongreso metu vyks visų pagrindinių psichologijos sričių pranešimų sesijos: klinikinės ir sveikatos, organizacinės, teisės, edukacinės, raidos psichologijos. Latvijos universiteto profesorė S. Sebre analizuos psichologijos mokslo reikšmę visuomenei. Danijos psichologų asociacijos prezidentė E. S. Mathiasen pristatys naujienas iš Danijos. Prof. G. Valicko plenarinis pranešimas skirtas teisės psichologijos problematikai. Dr. J. Lazauskaitės–Zabielskės ir dr. I. Urbanavičiūtės organizuojamos diskusijos metu bus gvildinama šiuolaikinėms organizacijoms aktuali problema – darbuotojų psichologinis nesaugumas. Prof. R. Kočiūnas apžvelgs psichoterapijos ir psichologijos santykį. Prof. D. Pūras, dr. R. Povilaitis ir kolegos kvies diskutuoti apie Lietuvos psichikos sveikatos apsaugos sistemos problemas, kartu ieškoti atsakymo, ar įvyko rimtesnių šios sistemos pokyčių per 20 nepriklausomybės metų. Išskirtinę vietą Kongreso programoje užima simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniais tyrimais grįsta diskusija“, kurio metu ko gero pirmą kartą plačiai Lietuvos psichologų auditorijai bus pristatyti šios srities moksliniai tyrimai, o paskui diskutuojant bus siekiama suformuluoti psichologų veiklos, galinčios pagerinti saugumą Lietuvos keliuose, kryptis. Kongreso metu bus pristatomi psichologų praktiniame darbe išskylantys sunkumai, kartu ieškoma jų galimų sprendimų, gvildinami psichologo tapatumo klausimai. Praktikai ne tik žodžiu papasakos, bet ir gyvai pademonstruos savo taikomus ir praktikoje pasiteisinusius psichologinio darbo ir įvertinimo metodus – kongreso metu vyks net vienuolika seminarų. Mokymus psichologams organizuojančios ir psichologinio įvertinimo instrumentais prekiaujančios įstaigos pristatys savo teikiamas paslaugas ir produkciją.

Greta žymiausių Lietuvos psichologų prof. G. Valicko, prof. R. Kočiūno, prof. A. Bagdono, prof. A. Goštauto, prof. A. Endriulaitienės, prof. A. Liniauskaitės, prof. M. Rugevičiaus, doc. G. Gintilienės pranešimų, į kongreso programą įtraukta ir daug jaunosios psichologų kartos atstovų pranešimų, o tai rodo, kad psichologijos mokslas

ir praktika Lietuvoje plečiasi ir stiprėja. Kongreso programa turtinga ir savo psichologinių paradigimų ir mokyklų atstovų gausa – kongreso metu pranešimus skaitys, seminarus ves humanistinės, egzistencinės, kognityviosios biheavioristinės, psichodramos, šeimos sisteminės ir psichodinaminės psichoterapijos krypties atstovai.

Lietuvos psichologų kongresas – tai puiki erdvė susitikti Lietuvos psichologams, dirbantiems įvairiose institucijose (universitetuose, ugdymo, sveikatos apsaugos, globos, verslo įstaigose) ar užsiimantiems privačia praktika. Kongresas – tai profesionalų forumas, kuriame galima diskutuoti apie psichologo praktikos ir mokslo problemas, profesijos aktualijas ir raidostendencijas.

Dr. Evaldas Kazlauskas
Lietuvos psichologų sąjungos prezidentas

Ieva Salialionė
Kongreso organizacinio komiteto narė,
Kongreso pranešimų santraukų leidinio sudarytoja

TURINYS

KVIESTINIAI PRANEŠIMAI

R. Kočiūnas. Psichologija ir psichoterapija: paini partnerystė

E. S. Mathiasen. Specialist psychologist in psychiatry – A new publicly funded education for Danish psychologists

S. Sebre. The importance of psychological science in society: Some examples from Latvia and Lithuania

G. Valickas. Teisės psichologija ir jos taikymas: teisėsaugos institucijų ir pareigūnų elgesio vertinimas

KVIESTINĖS DISKUSIJOS

J. Lazauskaitė–Zabielskė. Psichologinis (ne)saugumas šiuolaikinėje organizacijoje

A. Norvilas. Lietuvos psichologijos raida: mokslo ir praktikos santykis

R. Povilaitis, D. Pūras, N. Žemaitienė, K. Levickaitė, P. Skruibis, V. Kalpokienė. Lietuvos psichikos sveikatos sistema per pastaruosius 20 metų: proveržis ar regresas?

SIMPOZIUMAS

Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniais įrodymais grįsta diskusija

Moksliniai žodiniai pranešimai

V. Sadauskas. Vairuotojų stažo, amžiaus ir lyties įtaka eismo įvykiams Lietuvoje

A. Vidugirienė. Vairo posūkio kampo ir pagreičio prognozavimas užmiesčio kelyje

M. Motiejūnaitė, L. Bulotaitė. Asmenų, praradusių vairuotojo pažymėjimą dėl vairavimo išgėrus, aštrių pojūčių siekimas ir alkoholio vartojimo įpročiai

L. Šeibokaitė, A. Endriulaitienė, R. Markšaitytė, A. Pranckevičienė, K. Žardeckaitė–Matulaitienė. Rizikingo vairavimo tyrimai VDU: sukaupta empirinė patirtis

I. Čėsniienė. Ar mes esame pikti vairuotojai? Empirinių tyrimų rezultatai ir praktinės įžvalgos

R. Arlauskienė, A. Endriulaitienė. Psichologinių priemonių prevencijos svarba ir intervencijos galimybės, mažinant besimokančiųjų vairuoti rizikingą vairavimą

A. Endriulaitienė, R. Markšaitytė, A. Pranckevičienė, L. Šeibokaitė, K. Žardeckaitė–Matulaitienė. Motyvacijos bei nuostatų į eismo saugumą sąsajos su jaunų vairuotojų subjektyviai ir objektyviai vertinamu rizikingu vairavimu

Diskusija

A. Endriulaitienė, L. Šeibokaitė, S. Raižienė. Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniais įrodymais grįsta diskusija

SEMINARAI

- J. Abakumova–Kočiūnienė.* Laikas grupinėje terapijoje
D. Beniušytė. Pasakos analizės metodo taikymas konsultavime
R. Budrys. Nedarymas, kuris keičia laiką
D. Būtienė. Fenomenologinis vaikų vienvėsių išgyvenimo tyrimas kaip psichoterapijos metodas
E. Karmaza. Psichodramos taikymas mokymuose
E. Kazlauskas, I. Vaskelienė. Efektyvi pagalba psichotraumatologijoje
D. Kujalienė. Ką sapnai mums sako apie mus: eklektinis požiūris į sapnų analizę
V. Markevičienė, R. Slonskienė. Darbas su savęs AŠ vaizdu
A. Pačešiūnaitė. Repertuarinių gardelių metodo taikymas psichologo praktikoje
D. Rudokaitė, M. Jakaitė. Socialinio atomo (psichodramos metodo) pritaikymas individualiame konsultavime
L. Tamulevičė, V. Kalpokienė, P. Želvienė. Šeimos konsultavimo teorija ir praktika: darbas su genograma

MOKSLINIAI ŽODINIAI PRANEŠIMAI

Edukacinė ir raidos psichologija

- I. Ališauskaitė, D. Butkienė.* Intelkto negalią turinčių ir normaliai besivystančių vaikų emocijų suvokimas iš veido, balso išraiškų ir situacijos
G. Gintilienė. Kuo skiriasi gabūs vaikai nuo bendraamžių?
M. Gramalaitė, L. Brazdeikienė, Ž. Mažeikaitė–Gylienė. 18–25 metų amžiaus studentų lyties vaidmens tipo, tėvų įsitraukimo ir emocinio artumo sąsajos
J. Jonynienė, R. M. Kern. Vaiko auklėjimo stiliaus ryšys su jo elgesiu: Lietuvos tėvų požiūris
R. Lekavičienė, D. Antinienė. Studentų socialiniai įgūdžiai ir socialiniai–demografiniai veiksniai: sąryšiai ir jų pokyčiai
Ž. Mažeikaitė–Gylienė, L. Brazdeikienė. Paauglių tapatumo raidos ypatumai
J. Misiūnienė, B. Grigaitė. Fluidinio ir kristalizuoto intelekto pokyčiai paauglystėje
G. Petrylienė, S. Girdzijauskienė. Tėvų asmenybės savybės, auklėjimo stilius ir intelektualiai gabių vaikų mokykliniai pasiekimai
L. Rakickienė, S. Girdzijauskienė. Žinau, ką darau, ir darau, ką žinau: vaikų vykdomosios funkcijos raida
I. Salialionė, A. Bagdonas. 6–89 m. asmenų intelekto gebėjimų raiška
V. Šap, J. Sondaitė. Subjektyvus tėvų atstūmimo išgyvenimas: kokybinė analizė
R. Šimulionienė. Jaunesniojo amžiaus paauglių, turinčių skirtingos elektroninių ir tradicinių patyčių patirties, psichosocialiniai ypatumai

Klinikinė ir sveikatos psichologija

- A. Bagdonas, A. Kairys, A. Liniauskaitė, I. Urbanavičiūtė.* Psichologinės gerovės sąsajos su socialiniais–demografiniais kintamaisiais
- I. Bieliauskienė.* Psichologinė pagalba vyrams: kuo mokslas gali būti naudingas praktikai?
- R. Budrys.* Spekuliacinės prielaidos psichologinėje praktikoje
- L. Gervinskaitė, R. Barkauskienė.* Mentalizacijos teorija grįstų grupinių intervencijų galimybės paauglystėje
- A. Goštautas.* Psichologija ir medicina – mokslo ir praktikos integracija sveikatos priežiūros sistemoje
- V. Gudonis.* Visuomenės požiūris į žmogų su negalia: nuo antikos iki šių dienų
- L. Gustainienė, A. Kerpaitė.* Depresija ir cukriniu diabetu sergančiųjų asmenybės savybių sąsajos su pozityviu požiūriu į ligą
- A. Ivanauskas, M. Pileckaitė–Markovienė.* Nėščiąjų vidinė darba ir streso įveikos strategijos
- R. Jusienė.* Mažų vaikų miegojimas drauge su tėvais: galimos priežastys ir pasekmės
- V. Kalpokienė, N. Grigutytė.* Sveikatos sistemoje dirbančių psichologų profesinio tapatumo jausmas: nuo Pelenės iki Ledo karalienės
- E. Kazlauskas, S. Gaušaitė.* Potrauminio streso reakcijų dinamikos ir socialinių veiksnių sąsajos
- R. Pakrošnis, V. Čepukienė.* Savirefleksijos metodų, pagrįstų į sprendimus sutelktos ir kognityvinės terapijos požiūriais, veiksmingumo palyginimas
- L. Šinkariova.* Psichikos sveikatos centro pacientų psichosocialinio prisitaikymo ir suvokiamo socialinio palaikymo ryšys su jų dalyvavimu užimtumo grupėse
- P. Želvienė, V. Kalpokienė, L. Tamulevičė.* Genogramos metodo raida: moksliniai tyrinėjimai ir praktinis išplėtojimas

Organizacinė ir teisės psichologija

- E. Garbaliauskaitė, T. Maceina, R. Rizgelytė–Viskontienė, G. Valickas.* Skirtingus nusikaltimus padariusių, priklausomų ir nepriklausomų nuo psichoaktyvių medžiagų asmenų socialinės informacijos apdorojimo ypatumai
- G. Genevičiūtė–Janonienė, A. Endriulaitienė.* Organizacinio įsipareigojimo svarba darbuotojų profesiniam pervargimui
- R. Mackonienė, N. Norvilė, E. Vasiljeva.* Lietuvos mokyklos psichologų pasitenkinimo darbu, saviveiksmingumo, perdegimo ir proaktyvios streso įveikos sąsajos
- R. Markšaitytė, A. Endriulaitienė, L. Šeibokaitė.* Lietuvių ketinimai migruoti: kiek svarbios ekonominės priežastys?
- V. Mikuličiūtė, G. Valickas.* Karių komandos sutelktumas, pasitikėjimas komanda, suvoktas kolektyvinis efektyvumas ir patiriamas stresas: tarpusavio sąsajos
- J. Pacevičius.* Darbo vidinės motyvacijos problemos švietimo organizacijose

A. Stelmokienė, A. Endriulaitienė. Pavaldinių asmenybės bruožų svarba vadovavimo efektyvumo vertinimui eksperimentinėmis sąlygomis
J. Vainauskienė, A. Liniauskaitė, A. Kairys. Psichologų asmenybės bruožų ir pasitenkinimo darbu sąsajos
L. Vaitkūnienė, L. Bukšnytė. Trumpalaikių ir ilgalaikių bedarbių asmenybės savybių ypatumai
K. Voropaj, G. Valickas, K. Vanagaitė, A. Šalkauskaitė. Nusikaltimo aukų suvoktas teisėsaugos pareigūnų elgesio teisingumas

PRAKTINIAI ŽODINIAI PRANEŠIMAI

Edukacinė ir raidos psichologija

T. Kriščiūnaitė, D. Normantaitė. Gyvenimo įgūdžių ugdymo svarba IV–V klasių mokiniams, sunkumai bei efektyvumo vertinimas: naujai pradėjusių dirbti psichologų patirtis
D. Kujalienė. "Aš norėčiau, kad mano mama... Aš norėčiau, kad mano tėtis..." – vaikai apie savo tėvus

Klinikinė ir sveikatos psichologija

J. Abakumova–Kočiūnienė. Įvadinis atrankos grupių Humanistinės ir egzistencinės psichologijos instituto studentams vedimo patirtis
E. Grakauskaitė–Kodikienė, L. Mikulėnaitė. Praktinė stacionarinė pagalba šeimoms, auginančioms autizmo spektro sutrikimus turinčius kūdikius bei mažus vaikus
A. Kaluginas. Trumpųjų (sms) žinučių naudojimas konsultavime
Ž. Kunigėlis. Apie gimdymo namie ir ligoninėje patirtis iš skirtingų perspektyvų
R. Petrolienė. Pacientų psichologinės gyvenimo kokybės kitimai reabilitaciniu gydymo laikotarpiu
M. Rugevičius. Delfinų terapija: ar yra vietos mokslui?
I. Šalialionė. Vaikų elgesio sunkumų korekcija: Vaiko raidos centro dienos stacionaro praktika
J. Sučylaitė. Sergančiųjų šizofrenija asmeninių prasmų aiškinimosi metodikos ir jos poveikio savigarbai, savivokai ir socialiniams santykiams analizė

Organizacinė ir teisės psichologija

D. Baltrušaitis, R. Pakrošnis. Susitelkimas į sprendimus: kaip pasiekti maksimalių rezultatų minimaliomis pastangomis organizacijos pokyčiuose ir vystyme?
O. Gylytė. Agresija – nusikaltimų ir įtemptų santykių ašis
M. Miselytė. Motyvai, skatinantys imtis veiksmų keisti darbą: praktinių duomenų analizė

Psichologo tapatumas

- R. Eidukevičiūtė.* Psichologės/-o vietos „po saule“ paieška socialinės srities nevyriausybinėje organizacijoje
- D. Juozapavičienė, R. Sargautytė, E. Danieliūtė.* Psichologo paslaugos (vaidmuo) neįgalųjų profesinėje reabilitacijoje
- K. Pauliukevičiūtė, K. Žardeckaitė–Matulaitienė.* Situacijų, susijusių su pagarba klientų privatumui, atpažinimas studijuojant profesinę psichologo etiką
- A. Petrulytė.* Europos iššūkiai psichologams, dirbantiems švietimo sistemoje
- D. Tuskenytė, A. Katarskis.* Psichologų, dirbančių su valstybės globoje gyvenusiais jaunuoliais, geroji darbo patirtis
- Z. Vasiliauskaitė.* Lietuvos šeimų centruose teikiamos psichologinės pagalbos įvairovė

MOKSLINIAI STENDINIAI PRANEŠIMAI

Edukacinė psichologija

1. *R. Gedutienė, K. Černiauskaitė–Lohynovych.* Kompensuoti skaitymo ir rašymo sunkumai: suaugusių moterų patirties analizė
2. *K. Kovalčikienė, L. Bukšnytė.* Profesinių interesų testo taikymo galimybės: psichometrinės charakteristikos
3. *N. Ogintas, V. Joneliūkštytė.* Mokinių akademinės motyvacijos sąsajos su profesiniu apsisprendimu
4. *A. Perminas, D. Normantaitė.* Psichologinės intervencijos mokykloje efektyvumas, gerinant 13–17 metų paauglių pykčio kontrolę
5. *I. Salialionė, A. Bagdonas.* Mokymosi sutrikimų turinčių vaikų WISC-III matuojamų gebėjimų profilis
6. *K. Žardeckaitė–Matulaitienė, V. Karaliūtė.* IX–XI klasių mokinių pasiekimų motyvacijos ir asmenybės bruožų sąsajos su kūrybinio mąstymo rodikliais

Klinikinė ir sveikatos psichologija

7. *N. Grigutytė.* Seksualinę prievartą patyrusių ir nepatyrusių merginų ir jų motinų naudojamų traumos įveikos strategijų palyginimas
8. *G. Jarašiūnaitė, R. Kavaliauskaitė–Keserauskienė, A. Perminas.* Aleksitimiškumo ir sveikatai nepalankaus elgesio sąsajos
9. *R. Jusienė, R. Breidokienė, O. Zamalijeva.* Žindymo trukmę iki vienerių metų amžiaus prognozuojantys psichologiniai, socialiniai ir medicininiai veiksniai
10. *E. Kazlauskas, I. Vaskelienė, P. Skruibis, P. Želvienė.* Trumpalaikės ekletinės trauminio streso terapijos (BEPP) galimybės: BEPP Vilniaus studija
11. *E. Kazlauskas, P. Želvienė.* Psichologinė gerovė psichotraumatologijos kontekste

12. *G. Levickienė*. Psichologinės pagalbos paieška: psichosocialiniai ir asmenybės veiksniai
13. *E. Mažulytė*. Nemigos sutrikimo bei miego trukmės sąryšis su socialiniu gebėjimu numatyti kito žmogaus būseną iš jo akių žvilgsnio
14. *D. Noreika*. Protinis nuovargis: veiksniai, įvertinimo metodai ir būsenų diferenciacija
15. *I. Pečiulienė, A. Perminas*. Nerimo ir depresiškumo pokyčiai taikant biogrįžtamojo ryšio bei progresuojančių raumenų relaksacijas studentams
16. *A. Perminas, E. Viduolienė*. Motinystės streso sąsajos su vaiko lytimi ir elgesio bei emociniais sunkumais
17. *R. Pukinskaitė*. Studentų miego kokybės sąsajos su psichosocialinio funkcionavimo ypatybėmis
18. *L. Sapežinskienė, J. Burkauskas*. Išemine širdies liga sergančių pacientų savasties tyrimas – psichologinis ir sociologinis požiūris
19. *M. Skerytė–Kazlauskienė, R. Barkauskienė*. Paaugliai su mokymosi sutrikimais tarp bendraamžių: ką rodo dviejų metų tyrimas
20. *J. Stanislavovienė, L. Ignatavičiūtė, O. Davidonienė*. Lietuvos gyventojų suicidinių minčių ir ketinimų sąsajos su lytimi, išsilavinimu, amžiumi, alkoholio vartojimu, šeimine padėtimi, užimtumu ir gyvenamąja vieta
21. *L. Šinkariova, G. Argustaitė*. Vienišumas ir socialinis palaikymas tarp mikčiojančių suaugusiųjų
22. *I. Vaskelienė, D. Gailienė, E. Kazlauskas*. Psichologinės sveikatos sąsajos su demografiniais ir tėvų šeimos veiksniais politinių represijų antroje kartoje
23. *K. Žardeckaitė–Matulaitienė, A. Tarbejevaitė, K. Pauliukevičiūtė*. II–IV klasių mokinių su sveikata ir sveika gyvensena susiję įsitikinimai bei sveikos gyvensenos ypatumai
24. *P. Želvienė, E. Kazlauskas, I. Tilvikaitė*. Studentų patiriama socialinio nerimo ir naudojamų įveikos strategijų pokyčiai per vienerius metus

Organizacinė ir teisės psichologija

25. *I. Almonaitienė, R. Darbutienė*. Skirtingo amžiaus darbuotojų konfliktų suvokimo ypatumai (sveikatos priežiūros įstaigos atvejis)
26. *M. Astrauskaitė, A. Medišauskaitė, R. M. Kern, G. Notelaers*. Priekabiavimas darbe: sąsajos su transformacine lyderyste
27. *D. Bagdžiūnienė, J. Lazauskaitė–Zabielskė, I. Urbanavičiūtė*. Pilietiškas elgesys organizacijoje ir jo vertinimo galimybės
28. *A. Ciūnytė, L. Bukšnytė, K. Kovalčikienė*. Sociodemografinių veiksnių reikšmė darbuotojų psichologiniam prisitaikymui prie pokyčių organizacijoje
29. *I. Čėsniienė, A. Dobryninas, I. Labanauskaitė, V. Giedraitis, R. Merkevičius, M. Dobrynina*. Veiksniai, darantys įtaką kriminalinės justicijos pareigūnų sprendimų priėmimui

30. A. Kairys, I. Urbanavičiūtė, A. Liniauskaitė. Motyvacijos, darbo vertybių ir požiūrio į vertikalią / horizontalią karjerą sąsajos
31. A. Medišauskaitė, A. Endriulaitienė. Socialinės identifikacijos su grupe ir suvokto teisingumo organizacijoje sąsajos
32. L. Ustinavičiūtė, A. Laurinavičius, R. Žukauskienė. Pakartotinio nusikalstamumo vertinimas naudojant OASys metodiką: prognostinio validumo tyrimas Lietuvos nuteistųjų imtyje
33. A. Zavadskė, S. Rastenytė, A. Laurinavičius. Klientų aptarnavimo klausimyno (*Customer Service Profile*) pagrindinės psichometrinės charakteristikos

Asmenybės ir socialinė psichologija

34. G. Kaniušonytė, I. Truskauskaitė. Nuostatos į emigraciją ir asmenybės bruožų sąsajos
35. S. Raižienė. Šeimos ir mokyklos aplinkos vaidmuo paauglių ketinimui emigruoti
36. I. Štalytė, M. Pileckaitė–Markovienė. Motinų atsiskyrimo nuo suaugusiųjų vaikų patyrimo lyginamoji analizė
37. I. Tertelienė, R. Čepienė. Motinų ir dukterų nuostatos į moterų vaidmenis ir socialinės lyties savybes
38. I. Truskauskaitė, G. Kaniušonytė, A. Kratavičiūtė–Ališauskienė, R. Kratavičienė. Šešių faktorių asmenybės klausimyno HEXACO PI–R psichometrinės charakteristikos
39. J. Žalienenė, N. Žemaitienė, A. Zaborskis. Užsienyje dirbančių tėvų vaikų pasitenkinimas gyvenimu ir bendravimu su tėvais

INFORMACINIAI STENDINIAI PRANEŠIMAI

40. A. Bagdonas, O. Zamalijeva, A. Kairys. Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija: platinamos psichologinio įvertinimo metodikos ir mokymai jomis naudotis
41. M. Jakaitė, D. Rudokaitė, R. Kratavičienė, G. Kaniušonytė, V. Vaišvilaitė, D. Račelytė. Lietuvos psichodramos draugijos veikla
42. J. Jonynienė, R. M. Kern. Psichologinė–edukacinė programa tėvams STEP: programos įgyvendinimo 2010–2012 m. apžvalga
43. R. Jusienė. PTMC neformaliųjų studijų programos psichologams
44. G. Kaniušonytė, I. Truskauskaitė. EuroPsy – Europos psichologo sertifikatas Lietuvoje
45. A. Markevičienė, T. Kajokas, J. Marčiulionienė, R. Balčiūnas. Vilniaus psichoanalitikų draugija: psichoanalizės studijos
46. A. Zavadskė. ProfileXT asmenybės klausimynas: skalių psichometrinės charakteristikos ir pritaikymo galimybės
47. P. Želvienė. VšĮ "Vilniaus šeimos psichologijos centras" pristatymas

PSICHOLOGŲ RENGINIAI VISUOMENEI

L. Gervinskaitė. Vaikų išgyvenimai migracijos kontekste: suprasti ir padėti

A. Kairys. Aš ir laikas: mūsų laiko perspektyva

J. Navickienė, D. Beniušytė, D. Bortnikienė, L. Brazdeikienė, R. Gaubienė, R. Jonušienė,

D. Kujalienė, M. Radušis, D. Raščiuvienė, T. Rudenko, J. Vainauskienė, R. Zinkevičienė.

Tėvystės išmintis knygose

R. Zinkevičienė, V. Lipskytė, E. Karmaza. J. L. Moreno Gyvasis laikraštis

Paaikškinimai

Šiame leidinyje pranešimų santraukos pateikiamos pagal autorių pavardes abėcėlės tvarka. Kongreso metu stendiniai pranešimai kabinami numeracijos tvarka.

IVADINIŲ ATRANKOS GRUPIŲ HUMANISTINĖS IR EGZISTENCINĖS PSICHOLOGIJOS INSTITUTO STUDENTAMS VEDIMO PATIRTIS

Praktinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Julija Abakumova–Kočiūnienė

*Humanistinės ir egzistencinės psichologijos institutas, dėstytoja, psichoterapeutė
akjulia3@gmail.com*

Autorė apibendrina savo patirtį, sukauptą vedant dviejų dienų trukmės patyrimines–psichoterapines grupes, kuriose privalo dalyvauti visi, norintys pradėti mokytis Humanistinės ir egzistencinės psichologijos instituto (HEPI) rengiamoje tarptautinėje psichoterapijos mokymo programoje „Egzistencinė terapija“. Šios grupės padeda giliau asmeniškai susipažinti su būsimais Instituto studentais. Šių grupių unikalumas – jų ypatingas kontekstas (atrankos situacija, konkurencija), nuolatinis „vertinančio stebėtojo“ buvimas už rato, būtinumas dalyviams derinti paprasto grupės dalyvio ir pretenduojančiojo tapti Instituto studentu vaidmenis, grupės psichoterapeuto dalyvavimas dalyvių vertinime.

Autorės nuomone, šie grupės ypatumai, atsispindėdami dalyvavimo tarpasmeninėse sąveikose patirtyje, išryškina egzistencinius realybės veiksnius, kurie padeda dalyviams susipažinti su egzistencinės pasaulėžiūros ypatumais. Grupės vedantysis siekia skatinti tokį grupės gyvenimą, kuriame išryškėtų tokios svarbios egzistencinės duotybės kaip *įmestis* į šios grupės egzistavimo sąlygas (grupės kontekstas ir žmonės), asmeninė *laisvė* pasirinkti buvimo būdą šiose sąlygose (nestruktūruotas grupės pobūdis) ir *atsakomybės* už savo pasirinkimą priėmimas. *Neapibrėžtumą*, *įmesties* į situaciją išgyvenimą sustiprina dalyvių nežinojimas, ar kiekvienam jų dalyvavimas grupėje taps „bilietu“ į mokymo programą. *Nerimą*, *įtampą* palaiko atrankos kriterijų daugiaprasmiškumas, grupės trumpalaikiškumas (16 val.), tikslų (terapinė patirtis, atranka) prieštaringumas. Atrankos kontekstas ir vertinimo situacija užaštrina konkurencinius motyvus dalyvių sąveikose, dažnai versdami juos rinktis egzistenciniame *santykio su Kitu* lygmenyje.

Šių grupių vedimas yra sudėtingas dėl būtinumo derinti du uždavinius: 1) palaikyti dalyvių aktyvumą, skatinant kaip galimą didesnę jų raišką, atvirumą grupėje; ir 2) kreipti dėmesį į dalyvių psichoterapinius tikslus, kurti jų realizavimo galimybes.

Pagrindinis šių grupių tikslas yra pretendentų įvedimas į Instituto mokymo programą. Tačiau autorės patirtis rodo, kad greita grupės eiga ir vertinimo veiksnio akcentavimas neretai skatina reikšmingų psichoterapinių pokyčių atsiradimą (realistiškesnis savęs tarp kitų matymas, gebėjimo remtis savo resursais, atlikti asmeniškų pasirinkimus konkurencijos situacijoje sustiprėjimas).

LAIKAS GRUPINĖJE PSICHOTERAPIJOJE

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Julija Abakumova–Kočiūnienė

*Humanistinės ir egzistencinės psichologijos institutas, dėstytoja, psichoterapeutė
akjulia3@gmail.com*

Praktiškai nėra tokios psichoterapinės grupės, kurios dalyvių nekamuotų nerimastingi klausimai: ar tinkamu laiku sumanė kažkuo pasidalinti su grupe? ar neatima iš kažko laiko, kalbėdamas pats? kaip paskirstomas laikas tarp dalyvių grupėje ir kas už tai atsakingas? ką norisi suspėti savo gyvenime? ko nori greta gyvenantys žmonės?

Savo gyvenimo laiką mes planuojame būdami tarp kitų žmonių, kartu su kitais žmonėmis. Planuodami mėginame derinti savo norus su kitų norais, ieškoti laiko sau ir kitiems. Kaip sekasi priimti gyvenimo tempą ir ritmą (savo ir kitų žmonių)? Kiek gebame pasirinkti tinkamą momentą kažkam? Ar pripažįstame, kad viskam gyvenime skirtas ribotas ir baigtinis laikas? Šie ir panašūs klausimai atspindi mūsų santykio su laiku sudėtingumą santykių su kitais įtampos lauke.

Praktinis seminaras suteikia galimybę dalyviams tyrinėti savo santykį su savo gyvenimo subjektyviu laiku, patirti ir išgyventi savo susietumą su kitais laike. Seminaro metu bus galima ieškoti sąlyčio tiek su asmeniniu patyrimu praeityje, tiek su betarpiška patirtimi „čia ir dabar“.

Trukmė: 4 akad. val. Dalyvių skaičius: nuo 5 iki 15.

INTELEKTO NEGALIĄ TURINČIŲ IR NORMALIAI BESIVYSTANČIŲ VAIKŲ EMOCIJŲ SUVOKIMAS IŠ VEIDO, BALSO IŠRAIŠKŲ IR SITUACIJOS

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

Ieva Ališauskaitė

*Vilniaus universitetas,
psichologijos studentė
ieva.alis@gmail.com*

Dovilė Butkienė

Vilniaus universitetas, lektorė

Pastarąjį dešimtmetį vis dažniau akcentuojama socialinės–emocinės kompetencijos svarba atskiriant nežymią intelekto negalią turinčius asmenis nuo normaliai besivystančiųjų (Greenspan, Granfield, 1992; Zaja, Rojahn, 2008). Emocijų suvokimas įvardijamas kaip socialinės–emocinės kompetencijos pagrindas, įgalinantis efektyvią tarpasmeninę komunikaciją, adekvačių socialinių sprendimų darymą (Wishart ir kt., 2007). Nepaisant atsiradusio poreikio kalbėti apie intelekto negalią turinčių ir normaliai besivystančių asmenų emocijų suvokimo skirtumus, šiuos skirtumus patvirtinančių tyrimų nėra daug, ypač trūksta informacijos apie nežymią nespecifinę intelekto negalią turinčių asmenų emocijų suvokimą. Šio tyrimo tikslas – palyginti nežymią nespecifinę intelekto negalią turinčių ir normaliai besivystančių vaikų pagrindinių emocijų (džiaugsmo, liūdesio, pykčio, baimės) suvokimą iš veido, balso išraiškų bei situacijos.

Tyrimo dalyvavo 31 nežymią nespecifinę intelekto negalią turintis vaikas (7–12 m.) ir 32 normaliai besivystantys vaikai (8–11 m.). Emocijų suvokimas iš veido ir balso išraiškų vertintas dviem Emocijų suvokimo iš neverbalinių užuominų įvertinimo testo (DANVA 2) (Nowicki, 2001) subtestais: Vaikų veido išraiškų ir Vaikų balso tono. Emocijų suvokimas iš situacijos vertintas tyrimo autorių sukurtu emocinių situacijų paveikslėliuose rinkiniu, kurį sudaro 8 nespaltoti A4 formato paveikslėliai, vaizduojantys džiaugsmo, liūdesio, pykčio ir baimės emocijas.

Grupių lyginamoji analizė atskleidė, kad nežymią nespecifinę intelekto negalią turintys vaikai reikšmingai sunkiau nei normaliai besivystantieji suvokė džiaugsmo, liūdesio, baimės ir pykčio emocijas (tiek stipriai, tiek silpnai išreikštas) iš veido ir balso išraiškų. Lyginant minėtų emocijų suvokimą iš situacijos, taip pat nustatyti reikšmingi tarpgrupiniai skirtumai. Nežymią nespecifinę intelekto negalią turinčių vaikų emocijų suvokimo situacijoje sunkumai susiję tiek su situacijos interpretavimu (vaikai, kurie netinkamai interpretavo situacijas, emocijos situacijoje visai nesuvokdavo arba suvokdavo netinkamą emociją), tiek su gebėjimu suvokti emociją (vaikai, kurie tinkamai interpretavo situaciją, vis tiek reikšmingai dažniau nei normaliai besivystantieji klydo situacijoje atpažindami džiaugsmą, liūdesį ir baimę).

SKIRTINGO AMŽIAUS DARBUOTOJŲ KONFLIKTŲ SUVOKIMO YPATUMAI (SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ĮSTAIGOS ATVEJIS)

Mokslinis standinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

dr. Junona Almonaitienė

*Kauno technologijos universitetas,
docentė
junona.almonaitiene@ktu.lt*

Rita Darbutienė

*Lietuvos sveikatos mokslų universitetas,
magistrė*

Senstant visuomenei, amžiaus ir elgesio darbe ryšys tampa vis aktualesne organizacinės psichologijos problema. Pakanka empirinių įrodymų, kad su amžiumi kinta darbuotojų požiūris į darbą, lojalumas organizacijai ir pan., o tai savo ruožtu veikia darbo rezultatus. Tačiau priežastys, kodėl vyksta minėti pokyčiai, kol kas tyrinėtos mažai (Ng, Feldman, 2010). Pastaruoju metu gausėja šią problemą spręsti skirtų tiek organizacinės, tiek suaugusiojo raidos psichologijos tyrimų. Ši problema nagrinėjama ir šiame tyrime. Remiantis Carstensen (1991) socioemocinio selektyvumo teorija, kelta prielaida, kad su amžiumi teigiama linkme kinta asmens socialinė–emocinė būseną darbe ir psichologinės adaptacijos galimybės. Šios būsenos rodikliu pasirinktas darbuotojų požiūris į konfliktus darbo vietoje. Tyrimo tikslas – išanalizuoti skirtingo amžiaus darbuotojų subjektyvaus konfliktų vertinimo ypatumus.

Tyrimas atliktas sveikatos priežiūros įstaigoje, turinčioje 128 medicinos personalo narius. Jų visų buvo paprašyta dalyvauti anketinėje apklausoje; sugrįžo 85,9 % užpildytų anketų, 97 % atsakiusių buvo moterys. Anketose pateiktas išsamus galimų konfliktų priežasčių sąrašas (n = 27), sudarytas pagal žvalgomojo tyrimo rezultatus, ir prašyta pateikti savo nuomonę apie jų dažnumą (6 balų Likerto skalės forma). Analizuojant tyrimo duomenis, respondentai buvo suskirstyti į tris amžiaus grupes: 20–40 metų, 41–50 metų ir virš 50 metų. Skirtumai tarp šių grupių požiūrių vertinti *Mann–Whitney* ir *Kruskal–Wallis* testais; pasirinktas reikšmingumo lygmuo – 0,05.

Nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp įvairių amžiaus grupių darbuotojų požiūrių į konfliktus. Jauniausi darbuotojai, lyginant su vyresniais kolegomis, dažniau linkę tam tikras situacijas darbe vertinti kaip konfliktines. Tai patvirtina prielaidą, kad vyresnių darbuotojų socialinė–emocinė būseną darbe yra geresnė. Šie rezultatai iš esmės sutampa su kitų autorių nustatytomis tendencijomis (Davis ir kt., 2009). Tai skatina toliau tirti įvairių amžiaus grupių darbuotojų socialinę–emocinę būseną darbe. Nevienodą konfliktinių situacijų vertinimą skirtingose amžiaus grupėse aktualu toliau analizuoti ir siekiant praktinių tikslų.

**PSICHOLOGINIŲ PRIEMONIŲ PREVENCIJOS SVARBA IR INTERVENCIJOS GALIMYBĖS,
MAŽINANT BESIMOKANČIŲJŲ VAIRUOTI RIZIKINGĄ VAIRAVIMĄ**

*Simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniai įrodymais grįsta diskusija“
Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos*

Renata Arlauskienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė*

*Klaipėdos valstybinė kolegija, docentė
renata.arlauskiene@balticum-tv.lt*

dr. Auksė Endriulaitienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
profesorė*

Vyriausybė patvirtino Valstybinę saugaus eismo plėtros 2011–2017 m. programą, kuri skirta padėti įgyvendinti saugaus eismo viziją, kad Lietuvoje sumažėtų žuvusių ir sunkiai sužeistų eismo dalyvių. Reikia pažymėti, kad 2008–2009 m. nusikalstamų kelių transporto eismo taisyklių pažeidimų skaičius kasmet mažėjo apie 30 % (dėl šiuolaikiškų informacinių technologijų taikymo, kelių infrastruktūros gerinimo ir t.t.), tačiau 2010 m. šių pažeidimų skaičius sumažėjo tik 9 % (Lietuvos Statistikos metraštis, 2011). Lietuva pagal žuvusiųjų skaičių keliuose rodiklius nėra saugiausių valstybių dešimtuose.

Nepaisant didelių laimėjimų, kurie buvo pasiekti per pastaruosius metus, siekiant pagerinti bendrą sveikatos apsaugos būklę, naudojant pažangius elgsenos ir biomedicinos mokslinius tyrimus, autoavarijos vis dar yra pagrindinė jaunimo 18–25 m. mirties priežastis daugelyje šalių (Juarez ir kt., 2006). Jaunuoliai labiau rizikuoja, nors yra mažiau patyrę (Ulmer ir kt., 1997; Williams, 1998; Horswill, McKenna, 1999; Hartos ir kt., 2000; Turner, McClure, 2002; Underwood ir kt. 2003; Gray, Regan, 2005; Simons–Morton, Winston, 2006). Dėl šios priežasties jauni nepatyrę vairuotojai yra prioritetinga grupė eismo įvykių prevencijoje (Cestac ir kt., 2011). Norint sukurti efektyvias prevencines programas, reikia suprasti procesus, įtakančius rizikingą elgesį kelyje. Be to, pastaruoju metu vis labiau pripažįstama, kad visai visuomenei taikomos strategijos nebūtinai turi tokį patį poveikį atskiriems gyventojų segmentams (Juarez ir kt., 2006). Todėl turi būti vykdomos intervencijos, skirtos specialiai besimokantiems vairuoti.

PRIEKABIIVIMAS DARBE: SAŠAJOS SU TRANSFORMACINE LYDERYSTE

Mokslinis standinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Milda Astrauskaitė

Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė
m.astrauskaite@smf.vdu.lt

dr. Roy M. Kern

Vytauto Didžiojo universitetas,
profesorius

dr. Guy Notelaers

University of Maastricht, docentas
University of Bergen, docentas

Asta Medišauskaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, magistrė

Nacionalinė sveikatos Taryba savo metiniame pranešime (2010) nurodė naują visuomenės sveikatos problemą – smurtą ir patyčias darbe. Pasaulyje patyčių darbe reiškinys laikomas vienu svarbiausių stresogeninių darbo aplinkos veiksnių, kuriam siūloma skirti ypatingą dėmesį (Adoric, Kvartuc, 2007; Yildirim, Yildirim, 2006). Ankstesniais tyrimais įrodytas minimo reiškinio ryšys su neigiamomis pasekmėmis individui, organizacijai ir valstybei (McCarthy, Mayhew, 2004). Nors daug dėmesio skiriama patyčių darbe reiškinio pasekmių analizei (Baillien ir kt., 2011; Notelaers ir kt., 2010), mažai kalbama apie tai, kokie veiksniai gali užkirsti kelią neigiamo reiškinio radimuisi ir vystymuisi. Tinkamas vadovo elgesys yra vienas pagrindinių veiksmų sveikos organizacijos aplinkos kūrimui ir palaikymui. Atsižvelgiant į ankstesnių tyrimų, vykdytų patyčių darbe srityje, rezultatus, šiame tyrime iškeltas tikslas – įvertinti transformacinės lyderystės vaidmenį atsižvelgiant į skirtingus priekabiavimo darbe lygius.

Tyrime dalyvavo 320 tiriamųjų (62,5% vyrų ir 36,3% moterų). Vidutinis respondentų amžius buvo 39 metai (SD = 11,7). Vidutinis darbo stažas dabartinėse pareigose buvo 4,7 metai (SD = 5,7). Naudoti du instrumentai: Priekabiavimo darbe skalė (*Work Harassment Scale*, Björkqvist, Österman, 1992), kuri buvo išversta į lietuvių kalbą, remiantis visuotiniais testų vertimo reikalavimais, ši skalė sudaryta iš 24 teiginių, ir Bendroji transformacinės lyderystės skalė (*Global Transformational Leadership Scale*, Carless ir kt., 2000), adaptuota Lietuvoje A. Stelmokienės ir A. Endriulaitienės (2009), ši skalė sudaryta iš 7 teiginių, atspindinčių skirtingus transformacinio lyderio aspektus. Atlikta latentinių klasių klasterių analizė statistine duomenų analizės programa „*Latent Gold*“.

Rezultatai atskleidė, kad esant vidutiniam transformacinės lyderystės lygiui (lyginant su aukštu transformacinės lyderystės lygiu) tikimybė tapti priekabiavimo darbe auka išauga keturis kartus, esant žemam transformacinės lyderystės lygiui (lyginant su aukštu transformacinės lyderystės lygiu) tikimybė tapti priekabiavimo darbe auka išauga net septyniolika kartų. Taigi, mokslininkai, praktikai ir pačios

organizacijos turėtų skirti daugiau dėmesio kurdamas patyčių darbe prevencijos strategijas, mokydamas vadovus transformacinės lyderystės principų.

**PSICHOLOGINĖS GEROVĖS SAŠAJOS SU SOCIALINIAIS–DEMOGRAFINIAIS
KINTAMAISIAIS**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

dr. Albinas Bagdonas

*Vilniaus universitetas, profesorius
Vilniaus universiteto Specialiosios
psichologijos laboratorija, vedėjas
albinas.bagdonas@fsf.vu.lt*

prof. dr. Audronė Liniauskaitė

*Vilniaus universiteto Specialiosios
psichologijos laboratorija,
vyr. mokslo darbuotoja*

dr. Antanas Kairys

*Vilniaus universiteto Specialiosios
psichologijos laboratorija,
mokslo darbuotojas*

dr. Ieva Urbanavičiūtė

*Vilniaus universiteto Specialiosios
psichologijos laboratorija,
mokslo darbuotoja*

Pastaraisiais metais plėtojantis pozityviajai psichologijai, žmonių gerovė, pasitenkinimas gyvenimu ir atskiromis jo sritimis, subjektyvi gyvenimo kokybė, laimė ir panašūs psichologiniai konstruktai vis dažniau patraukia įvairių šalių tyrėjų dėmesį. Ne išimtis ir Lietuva, kurioje vis intensyviau ir ekstensyviau tyrinėjami įvairūs asmens gerovės aspektai ir sritys, tarp jų ir psichologinė gerovė.

Pristatomo tyrimo tikslas – nustatyti asmens psichologinės gerovės komponentų ir socialinių bei demografinių kintamųjų sąsajas. Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal programą „Socialiniai iššūkiai nacionaliniam saugumui“.

Tyrime dalyvavo 183 moterys ir 47 vyrai, tiriamųjų amžius nuo 18 iki 45 metų (vidurkis – 23,9 metų). Psichologinė gerovė vertinta naujai kuriama Lietuviškąja psichologinės gerovės skale (LPGS; Bagdonas ir kt., 2012), ją sudaro 9 subskalės: Bendro pasitenkinimo gyvenimu, Pasitenkinimo savimi, Pasitenkinimo pragyvenimo lygiu, Neigiamo emocingumo, Pasitenkinimo tarpasmeniniais santykiais, Pasitenkinimo fizine sveikata, Pasitenkinimo šeima ir artimaisiais, Tikslingumo, Diskriminacijos ir fatališkumo.

Nustatyta, kad moterys labiau nei vyrai patenkintos santykiais bei bendravimu su šeima ir artimaisiais ($z = -3,1$; $p < 0,01$), pasitenkinimo kitomis psichologinės gerovės sritimis skirtumų tarp lyčių neaptikta. Visos psichologinės gerovės sritys, išskyrus Pasitenkinimą pragyvenimo lygiu, Pasitenkinimą tarpasmeniniais santykiais bei Diskriminaciją ir fatališkumą, statistiškai reikšmingai koreliuoja su amžiumi (*Spearman* koreliacijos koeficientai yra nuo 0,16 iki 0,34; $p < 0,05$). Tyrimo dalyvių nurodytas finansinės padėties lygis statistiškai reikšmingai koreliuoja su

pasitenkinimu visomis psichologinės gerovės sritimis (r yra nuo $-0,14$ iki $0,44$; $p < 0,05$). Nustatyta sąsajų ir su kitais socialiniais ir demografiniais kintamaisiais: tikėjimu, šeimine padėtimi ir kt.

Šio tyrimo duomenys leidžia preliminariai įvertinti psichologinės gerovės ypatumus bei galimus jos veiksnius Lietuvos populiacijoje. Tai svarbu tiek tiriant psichologinę gerovę kaip žmogaus psichinio ir socialinio funkcionavimo reiškinį, tiek kuriant jai įvertinti skirtas metodikas arba jas tobulinant (taip pat tobulinant ir LPGS), tiek mėginant įvertinti psichologinės gerovės komponentų raiškos laipsnius įvairiose gyventojų grupėse, tiek nustatant galimus psichologinės gerovės veiksnius (demografinius, asmenybinius, socialinius, ekonominius ir pan.).

**VILNIAUS UNIVERSITETO SPECIALIOSIOS PSICHOLOGIJOS LABORATORIJA:
PLATINAMOS PSICHOLOGINIO ĮVERTINIMO METODIKOS IR MOKYMAI JOMIS
NAUDOTIS**

Informacinis stendinis pranešimas, tema – psichologinis vertinimas

prof. dr. Albinas Bagdonas, Olga Zamalijeva, dr. Antanas Kairys

Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija

albinas.bagdonas@fsf.vu.lt

Informacinio pranešimo tikslas – supažindinti Lietuvos psichologus su Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorijos (VU SPL) adaptuotomis/adaptuojamomis psichologinio tyrimo ir įvertinimo metodikomis.

WISC-III^{LT} (*Wechsler Intelligence Scale for Children. Third Edition* – Wechslerio intelekto skalė vaikams. Trečias leidimas. 6–16 metų asmenims), WAIS-III (*Wechsler Adult Intelligence Scale. Third Edition* – Wechslerio suaugusiųjų intelekto skalė. Trečias leidimas. 16–89 metų asmenims), WASI (*Wechsler Abbreviated Scale of Intelligence* – Wechslerio trumpoji intelekto skalė. 6–89 metų asmenims). Parengti du minėtų D. Wechslerio intelekto skalių naudojimo mokymo moduliai: 1) WISC-III ir WASI; 2) WAIS-III ir WASI. Abiejų modulių apimtyms yra 6 ECTS (180 val., 64 kontaktinės valandos).

NEO PI-R (*Revised NEO Personality Inventory* – Taisytas NEO asmenybės klausimynas) ir NEO-FFI (*Five-Factor Inventory* – NEO penkių faktorių klausimynas). Testų autoriai – P. T. Costa ir R. R. McCrae. Tai vieni plačiausiai pasaulyje naudojamų asmenybės testų, skirtų įvertinti penkis didžiuosius asmenybės bruožus: ekstravertiškumą, neurotiškumą, atvirumą patirčiai, sutarumą bei sąmoningumą. NEO PI-R taipogi matuoja ir minėtų penkių sričių 30 smulkesnių asmenybės bruožų. VU SPL organizuoja NEO PI-R ir NEO-FFI naudojimo tyrimams ir įvertinimui mokymus pagal parengtą 2 ECTS apimties modulį (50 val.; 8 kontaktinės valandos).

LPIK – tai Lietuviškas profesinių interesų klausimynas; autoriai – F. Laugalys ir A. Bagdonas. Metodika apima praktiškai visas profesinės veiklos sritis ir padeda asmeniui pažinti savo profesinius interesus. Metodika grįsta Lietuvos profesijų klasifikatoriumi ir aprėpia apie 3000 profesijų. Nors psichologas LPIK gali naudoti remdamasis metodikos vadovu, yra parengtas mokymo naudoti LPIK 2 ECTS apimties modulis (50 val., 8 kontaktinės valandos).

Šiuo metu VU SPL: 1) adaptuoja ir standartizuoja MMPI-2 (*Minesotos multifazinis asmenybės klausimynas*; autoriai – J. N. Butcher et al.); 2) rengia MMPI-A (*Minesotos multifazinis asmenybės klausimynas paaugliams*; autoriai – J. N. Butcher et al.) adaptaciją ir standartizaciją; 3) standartizuoja LPGS (*Lietuviška psichologinės gerovės skalė*; autoriai – A. Bagdonas ir kt.).

PILIETIŠKAS ELGESYS ORGANIZACIJOJE IR JO VERTINIMO GALIMYBĖS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

dr. Dalia Bagdžiūnienė

Vilniaus universitetas, docentė
dalia.bagdziuniene@gmail.com

dr. Jurgita Lazauskaitė–Zabielskė

Vilniaus universitetas,
lektorė

dr. Ieva Urbanavičiūtė

Vilniaus universitetas, mokslo
darbuotoja

Pilietiškas elgesys organizacijoje (angl. *organizational citizenship behaviour*) apibrėžiamas kaip darbuotojo savanoriškai atliekama organizacijai palanki veikla, kuri nėra priskiriama tiesioginėms darbuotojo pareigoms ir už kurią nėra formaliai atlyginama. Kartais šis reiškinys dar vadinamas profesinį vaidmenį viršijančia (angl. *extra-role*) veikla, papildančia tiesiogiai su profesiniu vaidmeniu susijusią (angl. *in-role*) veiklą.

Lietuvos mokslininkų darbuose pilietiškas elgesys išsamiau nėra tyrinėtas, tuo tarpu užsienio mokslininkų tyrimai rodo, kad darbuotojų pilietiškumas siejasi su teigiamu socialiniu klimatu organizacijoje, individo darbo rezultatais, kitais platesnio masto organizacijos funkcionavimo kokybės aspektais, t. y. pilietiškas kiekvieno darbuotojo elgesys yra svarbus organizacijos funkcionavimui organizaciniame, grupės ir atskiro darbuotojo lygmenyse. Pavyzdžiui, tyrimai rodo, kad darbuotojų pilietiško elgesio įvertinimas yra aktualus darbo motyvacijos problemos kontekste. Nors šis elgesys tiesiogiai nėra laikomas motyvacijos dirbti išraiška, tyrimai leidžia kelti prielaidą, kad darbuotojų pilietiškumo skatinimas siejasi su negatyvių darbinės elgsenos apraiškų (pavyzdžiui, aplaidumo, dykinėjimo, taip vadinamo „baltojo streiko“), taigi ir demotyvacijos, prevencija. Siekis perprasti šio reiškinio ištakas ir formavimo(si) ypatumus yra aktualus ir organizacijų psichologijos teoretikams, ir praktikams.

Pagrindinis šio pranešimo klausimas – pilietiško elgesio samprata, formavimo(si) prielaidos, pasekmės bei įvertinimo galimybės Lietuvos organizacijose. Vakarų Europos ir Jungtinių Amerikos Valstijų organizacijose atliktų tyrimų pagrindu yra sukurta net keletas pilietišką elgesį organizacijoje aiškinančių modelių (pvz., D. Organ, P. M. Podsakoff, P. Spector ir kt.), tačiau nėra aišku, kiek šie modeliai tinka Lietuvos organizacijų veiklos kontekstui.

Metodologiniu požiūriu pranešime pristatoma pilietiško elgesio organizacijoje analizė susideda iš dviejų dalių. Pirmojoje dalyje pateikiama lyginamoji užsienio mokslininkų sukurtų svarbiausių pilietiško elgesio organizacijoje teorinių modelių

analizė, atsižvelgiant į pilietiško elgesio formavimo prielaidas bei pasekmes, aptariamas pilietiško elgesio organizacijoje sampratos kompleksiskumas, išskiriami pagrindiniai darbuotojų pilietiško elgesio dėmenys, pristatomas hipotetinis pilietiško darbuotojų elgesio Lietuvos organizacijose tyrimo prielaidų–padarinių modelis. Antroje pranešimo dalyje aptariami metodologiniai pilietiško darbuotojų elgesio Lietuvos organizacijose įvertinimo principai, ypač daug dėmesio skiriant subjektyviojo ir objektyviojo įvertinimo problematikai bei įvardijant optimaliausias darbuotojų pilietiško įvertinimo perspektyvas.

**SUSITELKIMAS Į SPRENDIMUS: KAIP MINIMALIOMIS PASTANGOMIS PASIEKTI
MAKSIMALIŲ ORGANIZACIJOS POKYČIŲ IR VYSTYMO SI REZULTATŲ?**

Praktinis žodinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Dainius Baltrušaitis

UAB "Smarta", psichologas, konsultantas
dainius.baltrusaitis@smart.lt

dr. Rytis Pakrošnis

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorius
UAB "Smarta", psichologas, konsultantas

Susitelkimas į sprendimus – psichoterapijos kontekste atsiradęs ir pastarąjį dešimtmetį sparčiai į kitas veiklos sritis išplitęs požiūris bei metodų rinkinys, leidžiantis itin paprastomis priemonėmis efektyviai siekti asmens, mažos grupės ar visos organizacijos pokyčių. Tiek moksliniai tyrimai, tiek publikuojamų knygų, daugelyje pasaulio šalių besikuriančių asociacijų, vykstančių konferencijų gausa liudija apie susitelkimo į sprendimus efektyvumą ir populiarumą tarp įvairių profesijų specialistų, kurių pagrindinė misija – padėti siekti pokyčių. Šio praktinio pranešimo tikslas – pristatyti susitelkimo į sprendimus filosofiją, metodus bei taikymo konsultuojant organizacijas galimybes, pasitelkiant vienos iš didžiųjų Lietuvos įmonių atvejo analizę.

„Mažai iniciatyvos! Kodėl to reikia? Vėl prisigalvojot! Kiek galima? Jis juk geras žmogus, kodėl jį atleisti?“ – šiuos ir panašius žodžius pranešimo autoriai išgirdo stebėdami įmonę prieš pradėdami pokyčių projektą. Beje, šiuos žodžius lydėjo ir mažai džiuginantys įmonės veiklos rezultatai. Pranešėjai nori pasidalinti šios įmonės sėkmės istorija siekiant teigiamų pokyčių susitelkimo į sprendimus pagalba, kuomet jau pirmojo projekto etapo pabaigoje tie patys įmonės vadovai ir darbuotojai kalbėjo jau apie kitus dalykus – didesnę motyvaciją, norą ir ryžtą, nuolatos gerėjančius faktinius įmonės padalinių rezultatus ir pasikeitusią atmosferą kolektyve. Ir visa tai per 4 mėnesius... įmonėje, kurioje dirba daugiau nei 9.000 darbuotojų!

Ką jūs būtumėte planavę šio projekto išvakarėse? Ką padarė SMART komanda? Kaip ji šio projekto metu panaudojo susitelkimo į sprendimus idėjas? Pasidalinsime patyrimu, mintimis ir praturtėsime kartu.

PASAKOS ANALIZĖS METODO TAIKYMAS KONSULTAVIME

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Dalia Beniušytė

Klaipėdos pedagoginės psichologinės tarnyba, psichologė

Lietuvos analitinės psichoterapijos narė

daliutab@yahoo.com

C. G. Jungo analitinės psichologijos požiūriu, mitai ir pasakos atspindi žmogaus individuacijos dėsningumus. Analitinėje psichoterapijoje pasakos, jos siužetiniai elementai naudojami siekiant geresnio kliento savęs suvokimo, platesnio savo potencialių galimybių pamatymo, suteikiant drąsos keitimuisi. Seminaro dalyviai bus kviečiami pažvelgti į pasaką, kaip į vidinio psichinio gyvenimo atspindį, bei turės galimybę praktiškai susipažinti su pasakos analizės metodo taikymu.

Trukmė: 2 akad. val. Dalyvių skaičius: 10–12 dalyvių.

PSICHOLOGINĖ PAGALBA VYRAMS:

KUO MOKSLAS GALI BŪTI NAUDINGAS PRAKTIKAI?

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Ieva Bieliauskienė

Vilniaus universitetas, doktorantė

ieva.bieliauskiene@gmail.com

Tiek Lietuvoje, tiek kitose pasaulio šalyse vyrai psichologinės pagalbos kreipiasi žymiai rečiau nei moterys, nors duomenų, jog jie patirtų mažiau psichikos sveikatos problemų, nėra: pavyzdžiui, Lietuvoje vyrai nusižudo maždaug penkis kartus dažniau nei moterys (Valstybinis psichikos sveikatos centras, 2009). Ir mokslo tyrimais, ir praktika grindžiami darbai, nagrinėjantys lyties reikšmę teikiant psichologinę pagalbą, vyrus dažnai vaizduoja kaip probleminę psichologų bei psichoterapeutų klientų grupę, kurios nuostatos ir elgesio normos prieštarauja pagrindinėms psichologinės pagalbos vertybėms. Šiame pranešime apžvelgiami moksliniai tyrimai, nagrinėjantys vyrų santykį su psichologine pagalba bei jų psichologinės pagalbos patirtį. Remiantis šių tyrimų duomenimis bei analitinės psichologijos siūloma dvilytės psichikos samprata, parodoma būtinybė atsižvelgti į klientų vyrų lyties tapatumo turinį ir su tuo susijusius jų poreikius, bei pritaikyti šiuos poreikius atitinkančias psichologinės pagalbos strategijas. Pateikiama pavyzdžių iš psichoterapinės praktikos, iliustruojančių skirtingas darbo su klientais vyrais galimybes. Taip pat pabrėžiamas poreikis skirti daugiau dėmesio su lytimi susijusiems psichologinės pagalbos aspektams tiek praktiniame darbe, tiek Lietuvoje atliekamuose mokslo tyrimuose.

NEDARYMAS, KURIS KEIČIA LAIKĄ

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Rimvydas Budrys

Humanistinės ir egzistencinės psichologijos institutas, direktoriaus pavaduotojas
rimasbudrys@gmail.com

Seminaras vyks dirbtuvės (angl. *work-shop*) forma. Seminarą sudarys kelios dalys. Pirmoje dalyje apie pusę valandos vadovas pristatys teorinį įvadą apie nedarymą psichologinėje praktikoje. Po to pusvalandis bus skirtas diskusijoms. Likusį pusvalandį iki pertraukos dalyviai pasidalins savo praktine patirtimi. Po pertraukos apie 10 min. bus skirta pasirengimui praktiniam užsiėmimui – vadovas supažindins su būsima nedarymo praktika. Tada vyks praktika; paeiliui dalyvaus 3–4 grupelės, kiekvienai bus skirta apie 20–30 min. Paskutinį pusvalandį bus aptarta gauta dalyvių patirtis ir apibendrintas seminaras.

Seminaro tikslas – praktiškai supažindinti dalyvius su viena iš esminių humanistinėje psichologijoje nuostatų, kurioje pabrėžiama orientacija į klientą. Šią nuostatą įvedė ir aktyviai taikė Carlos Rogersas. Dabar ji dažnai suprantama kaip kliento vertybių besąlygiškas priėmimas, siekiant maksimaliai išklausti, įsigyventi ir įsijausti į kliento pasaulį. Manoma, kad tokiu būdu užmezgus ryšį, psichologas gali adekvačiau suvokti kliento problematiką ir nukreipti kliento refleksiją ta linkme, kad jis pats surastų tinkamus sprendimus. Psichologinėje praktikoje toks darbas su klientu dažnai sutapatinamas su psichologo nesikišimu ir pasyvumu, keliančius tarpusavio nesusipratimus ir įtampą. Kaip išeitį iš tokio susiaurinto orientacijos į klientą požiūrio, šiame seminare bus pasiūlyta platesnė ir lankstesnė nedarymo paradigma.

Nedarymo praktika susitikime su klientu reiškia ne nesikišimą ir savo požiūrio sulaikymą, bet leidimą gimi bendro buvimo tėkmei. Taip bendras buvimas kažkiek bus pažįstamas klientui tuose aspektuose, kur jis nuolat kažką daro. Tuo pačiu psichologo nedalyvavimas šiame jo įprastame daryme suteiks galimybę klientui patirti kitokį laiko aspektą, kurį seminare generuos psichologo nedarymas. Ir toks kliento laiko pasikeitimas ves prie kitokio esamo probleminio lauko suvokimo.

Seminare bus taikoma vadovo sukurta originali nedarymo praktika. Ji parengta kitų autoriaus praktikų pagrindu, kurios naudojamos psichologų rengimo programose.

Trukmė: 4 akad. val. Maksimalus dalyvių skaičius: 30.

SPEKULIACINĖS PRIELAIIDOS PSICHOLOGINĖJE PRAKTIKOJE

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Rimvydas Budrys

Humanistinės ir egzistencinės psichologijos institutas, direktoriaus pavaduotojas
rimasbudrys@gmail.com

Beveik visos su psichologine praktika susijusios koncepcijos yra pagrįstos pirminėmis prielaidomis, kurias galima vadinti teorinėmis paradigmomis. Pranešime bus aiškinamasi ne tų paradigmų pagrįstumo klausimas, bet tai, kas būtent jas daro įtakojančiomis ir veiksmingomis. Psichologinėje praktikoje, galima sakyti, yra susiklosčiusi paradoksali padėtis, kai spekuliatyviu pagrindimu besiremiančios teorijos pasirodo besančios veiksmingesnės už mokslu grindžiamas koncepcijas. Kitas akivaizdus psichologinės praktikos paradoksas yra tas, kad iš esmės visos sukurtos psichologinės koncepcijos veikia. Ir jų veikimo efektyvumo klausimas yra ne tas, kiek yra moksliskai pagrįsta viena ar kita koncepcija, o tas, kaip konkrečiai gebama naudotis tos koncepcijos pagrindu sukurtu technologiniu aparatu.

Pranešime bus palygintos kelių paplitusių psichologinių mokyklų (psichoanalizės, analitinės psichologijos, humanistinės psichologijos, geštaltinės psichoterapijos) pagrindinės paradigmos, kurios taikomos psichologinėje praktikoje. Toliau bus atskleista, kodėl jų spekuliacinis pobūdis tampa veiksmingu diagnozuojant, konsultuojant ir taikant psichoterapiją. Tuo pačiu bus parodyta, kodėl bandymai sukurti moksliskai pagrįstą psichologinę praktiką dažniausiai yra abejotini (neurolingvistinio programavimo mokyklos – sutrumpintai vadinamos NLP – pavyzdžiu).

Galiausiai bus aptarta psichologinės praktikos technologija – specifinių metodų sukurtą darbui su žmonėmis rinkinys. Tai dar galima vadinti savita metodologija, kuri dažnai tampa būdu išvengti psichologinės praktikos paradigmų pagrįstumo klausimų. Visos konceptualios mokyklos susikuria savo metodologiją, bet kuo toliau, tuo labiau daugėja vien tik metodu pagrįstų psichologinės praktikos technologijų. Pranešimo pabaigoje bus atskleistas tokio technologinio požiūrio ribotumas.

**FENOMENOLOGINIS VAIKŲ VIENATVĖS IŠGYVENIMO TYRIMAS KAIP
PSICHOTERAPIJOS METODAS**

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Diana Būtienė

Klaipėdos universitetas, lektorė

diana.butiene@gmail.com

Seminaro dalyviams bus pristatomas žaidimas „Kaip jie jaučiasi?“, skirtas emocijų išgyvenimų, lydinčių įvairias vaikų gyvenimo situacijas, supratimui ir aptarimui. Vienatvė – vienas iš skausmingiausių žmogaus patyrimų, apie kurį sunku kalbėti suaugusiems, o dar sunkiau – vaikams. Tačiau fenomenologinis požiūris į šį išgyvenimą suteikia galimybę tiek suaugusiajam, tiek vaikui susitikti su vienatvės duotybe ir ją bent iš dalies „prisijaukinti“. Seminaras skirtas norintiems pagilinti savo žinias bei darbo su vaikų emociniais išgyvenimais įgūdžius.

Trukmė: 4 akad. val. Maksimalus dalyvių skaičius: 13.

SOCIODEMOGRAFINIŲ VEIKSNIŲ REIŠMĖ DARBUOTOJŲ PSICHOLOGINIAM PRISITAIKYMIUI PRIE POKYČIŲ ORGANIZACIJOJE

Mokslinis standinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Aldona Ciūnytė

*Alytaus profesinio rengimo centras, psichologė
aldonaciunyte@yahoo.com*

dr. Loreta Bukšnytė

*Vytauto Didžiojo universitetas, docentė,
Teorinės psichologijos katedros vedėja*

Kristina Kovalčikienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė*

Psichologinis prisitaikymas prie pokyčių yra laikomas reikšmingu kintamuoju organizacinėje ar verslo psichologijoje. Psichologinio prisitaikymo prie pokyčių analizavimas mikro lygmeniu (orientacija į žmones) yra reikšmingas ir svarbus, kadangi ne kas kitas, o žmonės patiria pokyčius. O tai, kaip jiems pavyksta ar nepavyksta psichologiškai prisitaikyti, įtakoja jų veiklos rezultatus ir organizacijos efektyvumą. Tyrimai (Roesch et al., 2006; Svensen et al., 2007) rodo, kad psichologiniam prisitaikymui prie organizacijos pokyčių gali turėti įtakos darbuotojų sociodemografiniai veiksniai. Taigi, šio tyrimo tikslas – nustatyti darbuotojams būdingus psichologinio prisitaikymo prie organizacijos pokyčių aspektus pagal darbuotojų sociodemografines charakteristikas.

Tiriamųjų imtį sudarė 110 darbuotojų (58 moterys ir 52 vyrai). Dauguma tiriamųjų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą (55,5 proc.) ir yra nuo 30 iki 49 metų amžiaus (68 proc.). Psichologiniam prisitaikymui prie pokyčių įvertinti naudotos 2 skalės: Reagavimo į organizacinius pokyčius skalė (Bukšnytė, Ciūnytė, 2009) bei Organizacinių pokyčių įveikimo skalė (Judge, Pucik, 1998). Prisitaikymo prie pokyčių metodikos vidinis patikimumas (Cronbach α) yra lygus 0,82. Atskirų metodikos skalių patikimumas: Reagavimo į pokyčius skalė – 0,78, Pokyčių įveikimo skalė – 0,64.

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad geresnis psichologinis prisitaikymas prie pokyčių yra būdingas aukštąjį išsilavinimą turintiems ir aukštesnes pareigas užimantiems darbuotojams. Optimistiškesnis reagavimas į pokyčius yra būdingas jaunesniems vyrams, turintiems aukštąjį išsilavinimą ir vadovaujamas pareigas užimantiems darbuotojams, palyginus su vyresniais vyrais, žemesnį išsilavinimą turinčiais ir nevadovaujamas pareigas užimančiais darbuotojais. Sėkmingesnis pokyčių įveikimas yra būdingesnis vyrams nei moterims ir aukštąjį išsilavinimą turintiems darbuotojams nei žemesnį išsilavinimą turintiems darbuotojams.

Šio tyrimo rezultatai galėtų būti naudingi psichologams praktikams bei personalo specialistams, konsultuojantiems organizacijų vadovus pokyčių įgyvendinimo klausimais.

**AR MES ESAME PIKTI VAIRUOTOJAI?
EMPIRINIŲ TYRIMŲ REZULTATAI IR PRAKTINĖS ĮŽVALGOS**

*Simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniais įrodymais grįsta diskusija“
Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos*

dr. Ilona Čėsniėnė

Vilniaus universitetas, docentė

ilona.cesniene@fsf.vu.lt

Per paskutiniuosius du dešimtmečius ženkliai išaugo vairuotojų elgesį analizuojančių psichologinių tyrimų skaičius. Neabejojama, kad pyktis vairavimo metu gali įtakoti vairuotojų elgesį (Stephens, Groeger, 2009). Pykčio pasireiškimas vairuojant priklauso ne tik nuo situacinių aplinkybių, bet ir nuo asmenybės bruožų. Vairavimo pyktis, arba vairuotojo piktumas (angl. *trait driving anger*), suprantamas kaip asmenybės bruožas, kuris nusako asmens polinkį pykti vairavimo metu (Deffenbacher et al., 2003). Pavyzdžiui, asmenys, pasižymintis dideliu vairavimo pykčiu, susidūrę su frustruojančia situacija kelyje stipriau ir dažniau supyksta, dažniau elgiasi agresyviai ir rizikingai, todėl didesnė tikimybė, kad jie pateks į eismo įvykius (Deffenbacher, 2008).

Lietuvoje, aiškinantis eismo nelaimių priežastis, taip pat netyla diskusijos apie tai, kad mūsų vairuotojai yra labai agresyvūs, pikti, nemandagūs, pasižymi rizikingu elgesiu. Ar iš tiesų esame patys pikčiausi, sėdėdami už vairo? Kuo mes panašūs ir kuo skiriamės nuo kitų šalių vairuotojų? Atsakymai į šiuo klausimus ne tik padės palyginti empirinių tyrimų rezultatus, bet ir leis formuoti įžvalgas, reikalingas priimant praktinius sprendimus, susijusius su Lietuvos vairuotojais.

**VEIKSNIAI, DARANTYS ĮTAKĄ KRIMINALINĖS JUSTICIJOS PAREIGŪNŲ SPRENDIMŲ
PRIĖMIMUI**

Mokslinis standinis pranešimas, tema – teisės psichologija

doc. dr. Ilona Čėsniėnė
*Vilniaus universitetas,
mokslo darbuotoja
ilona.cesniene@fsf.vu.lt*

doc. dr. Vincentas Giedraitis
*Vilniaus universitetas,
vyresnysis mokslo darbuotojas*

prof. dr. Aleksandras Dobryninas
*Vilniaus universitetas,
vyriausiasis mokslo darbuotojas*

doc. dr. Remigijus Merkevičius
*Vilniaus universitetas,
vyresnysis mokslo darbuotojas*

dokt. Ieva Labanauskaitė
*Vilniaus universitetas,
jaunesnioji mokslo darbuotoja*

dokt. Margarita Dobrynina
*Vilniaus universitetas,
jaunesnioji mokslo darbuotoja*

Kriminalinė justicija suprantama kaip socialinės kontrolės sistema, kuri per atitinkamą įstatymų leidybą, praktikas bei institucijas užtikrina nusikaltimų kontrolę ir prevenciją ir taiko poveikio priemones teisės pažeidėjams. Kriminalinės justicijos paskirtis – saugi visuomenė, kurioje kiekvienam jos piliečiui yra užtikrinamas tinkamas saugumo lygis, paisoma jų teisių, o teisingumas vykdomas visiems vienodai ir teisingai. Tačiau mokslinių tyrimų rezultatai (Hayes-Smith, Levett, 2011; Horowitz et al., 2006; Otto et al., 1994) rodo, kad pareigūnų sprendimai kriminalinėse bylose gali būti įtakojami.

Šiuo tyrimu siekėme išsiaiškinti ir aprašyti veiksnius, darančius įtaką pareigūnų sprendimams. Buvo atliktos trys fokusuotos grupės, kurių dalyviai buvo kriminalinės justicijos ekspertai: profesionalai, eiliniai piliečiai ir asmenys, formuojantys bei vykdančys baudžiamąją politiką Lietuvoje. Tyrimo rezultatai rodo, kad kriminalinės justicijos pareigūnams priimant sprendimus daro įtaką tiek vidiniai (pvz., asmenybės bruožai, patiriamos emocijos, vertybinės nuostatos), tiek išoriniai (pvz., žiniasklaidos formuojamas kriminalinės justicijos įvaizdis visuomenėje, politinių ideologijų kontekstas) veiksniai. Tyrimo pagrindu siūlomos tolimesnių tyrimų gairės ir praktinės rekomendacijos.¹

---

¹Mokslinis standinis pranešimas parengtas pagal 2011–2014 m. įgyvendinamą projektą "Kriminalinės justicijos recepcija visuomenėje" (Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-049). Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo (ESF) lėšomis pagal 2007–2013 m. Žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ VP1.3.1-ŠMM-07-K priemonę „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“.

**PSICHOLOGĖS/-O VIETOS „PO SAULE“ PAIEŠKA SOCIALINĖS SRITIES
NEVYRIAUSYBINĖJE ORGANIZACIJOJE**

Praktinis žodinis pranešimas, tema – psichologo tapatumas

Rimantė Eidukevičiūtė

VšĮ Pal. J. Matulaičio šeimos pagalbos centras, vadovė

Ri-mante@takas.lt

Psichologui, pradedančiam dirbti socialines paslaugas teikiančioje nevyriausybinėje organizacijoje, iškyla savo, kaip specialisto, tapatybės paieška. Į tokias įstaigas dažnai kreipiasi asmenys, kurių problemos yra kompleksinės – finansinės, socialinės, psichologinės – ir kuriems reikalinga įvairi skirtingų specialistų pagalba. Psichologas turi sau atskirti, kur baigiasi jo, kaip psichologo, ir prasideda socialinio darbuotojo vaidmuo, tarkim, dirbant vaikų dienos centre ar bedarbių įgalinimo programoje. Kyla klausimų, kokia jo vieta įvairiapusę pagalbą teikiančioje specialistų ir savanorių komandoje, ar psichologas gali ir ar turėtų prisiimti kitų specialistų vaidmenis.

Psichologui, dirbančiam vietinėje bendruomenėje veikiančioje organizacijoje, iškyla dilema, kaip suderinti neutralų psichologo ir bendruomenės nario vaidmenį – kaip išlaikyti profesines ribas ir, kita vertus, sudaryti sąlygas žmogiškam bendravimui.

Dar vienas iššūkis psichologui, dirbančiam socialines paslaugas teikiančioje įstaigoje, kurios reikšminga pajamų dalis gaunama iš projektų, – kaip suderinti nevyriausybinių organizaciją finansuojančių projektų keliamus reikalavimus ir psichologo etikos kodekso reikalavimus bei paties psichologo matymą, koks jo darbas būtų prasmingiausias konkrečiam asmeniui ar šeimai.

Pranešimas parengtas remiantis asmenine pranešėjos patirtimi, dirbant psichologe nevyriausybiniame socialines paslaugas teikiančioje organizacijoje.

**MOTYVACIJOS BEI NUOSTATŲ Į EISMO SAUGUMĄ SĄSAJOS SU JAUNŲ
VAIRUOTOJŲ SUBJEKTYVIAI IR OBJEKTYVIAI VERTINAMU RIZIKINGU VAIRAVIMU**
*Simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniai įrodymais grįsta diskusija“
Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos*

dr. Auksė Endriulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, profesorė
a.endriulaitiene@smf.vdu.lt

dr. Rasa Markšaitytė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

dr. Laura Šeibokaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

dr. Aistė Pranckevičienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

dr. Kristina Žardeckaitė–Matulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

Tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos tyrėjų duomenimis, jauni vairuotojai (ypač vyrai) yra dažniausi eismo įvykių kaltininkai dėl jiems būdingo rizikingo vairavimo stiliaus, kuris, kai kurių autorių nuomone, yra susijęs su neigiama vairuotojų nuostata į eismo saugumą bei motyvais rizikingai vairuoti. Minėtų psichologinių veiksnių ir vairuotojų savižina vertinamo rizikingo vairavimo sąsajos yra patvirtintos daugelio tyrėjų, tačiau išlieka neaišku, ar tokios pačios sąsajos būtų patvirtintos rizikingą jaunų vairuotojų vairavimą vertinant objektyviais elgesio kelyje rodikliais. Šio tyrimo tikslas – įvertinti, kaip motyvacijos bei nuostatų į eismo saugumą veiksniai yra susiję su jaunų vairuotojų tiek subjektyviai, tiek objektyviai vertinamu rizikingu vairavimu.

Tiriamųjų rizikingas vairavimas buvo vertinamas trimis būdais: savižina, vairavimu simuliacinėje aplinkoje ir prisimenamais kelių eismo taisyklių (KET) pažeidimais bei sukeltomis avarijomis. 226 18–29 metų amžiaus tiriamieji atsakė į savižinos klausimyno klausimus bei nurodė informaciją apie įvykdytus KET pažeidimus ir sukeltas avarijas, 40 iš jų dalyvavo eksperimente vairuodami simuliacinėje aplinkoje. Kaip motyvacijos ir nuostatų į eismo saugumą veiksniai analizuota tiriamųjų nepažeidžiamumo iliuzija, nuostatos į rizikingą vairavimą, gebėjimas vertinti riziką ir išoriniai bei vidiniai motyvai rizikingai vairuoti.

Rezultatai parodė, jog išoriniai ir vidiniai rizikingo vairavimo motyvai yra susiję tiek su subjektyviai, tiek su objektyviai vertinamu jaunų vairuotojų rizikingu vairavimu. Kitų motyvacijos bei nuostatų ir rizikingo vairavimo rodiklių sąsajos skiriasi priklausomai nuo vertinimo būdo bei vairuotojo lyties. Labiau išreikšta nepažeidžiamumo iliuzija yra susijusi su vyrų subjektyviai vertinamu mažesniu vairavimo klaidų skaičiumi bei su didesniu jų sukeltų avarijų skaičiumi, o moterų rizikingesnė nuostata į vairavimą yra susijusi su jų subjektyviai vertinamu didesniu vairavimo klaidų ir didesniu tyčinių KET

pažeidimų skaičiumi bei su didesniu važiavimo greičiu vairuojant simuliacinėje aplinkoje. Geresnis gebėjimas įvertinti riziką yra susijęs su abiejų lyčių tiriamųjų rizikingesniu vairavimu simuliacinėje aplinkoje (dažnesniu kito automobilio ar kliūtis lenkimu).

**LIETUVIŲ RIZIKINGAS VAIRAVIMAS:
EMPIRINIAIS ĮRODYMAIS GRĮSTA DISKUSIJA**

*Simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniais įrodymais grįsta diskusija“
Diskusija, tema – visuomenei aktualios problemos*

dr. Auksė Endriulaitienė

*Vytauto Didžiojo universitetas, profesorė
a.endriulaitiene@smf.vdu.lt*

dr. Laura Šeibokaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

dr. Saulė Raižienė

Mykolo Romerio universitetas, docentė

Simpoziumo organizatorė – prof. dr. A. Endriulaitienė.

Diskusijos moderatorė – dr. Laura Šeibokaitė.

Diskutantė – doc. dr. Saulė Raižienė.

Dalyviai–pranešėjai: doc. Renata Arlauskienė (*Vytauto Didžiojo universitetas, Klaipėdos valstybinė kolegija*), doc. dr. Laima Bulotaitė (*Vilniaus universitetas*), doc. dr. Ilona Čėsniienė (*Vilniaus universitetas*), dr. Rasa Markšaitytė (*Vytauto Didžiojo universitetas*), Milda Motiejūnaitė (*Vilniaus universitetas*), dr. Aistė Pranckevičienė (*Vytauto Didžiojo universitetas*), doc. dr. Virgilijus Sadauskas (*Vilniaus Gedimino technikos universitetas, LR Susisiekimo ministerija*), dr. Aušra Vidugirienė (*Vytauto Didžiojo universitetas*), dr. Kristina Žardeckaitė–Matulaitienė (*Vytauto Didžiojo universitetas*)

2000–2011 metų eismo įvykių analizė rodo, kad situacija Lietuvos keliuose nėra gera, tik 2008–2009 m. buvo stebimas ryškesnis eismo įvykių bei juose nukentėjusių žmonių skaičiaus sumažėjimas, o nuo 2010 m. eismo įvykių statistika išlieka beveik nepakitusi. Tačiau vis dar sunku prognozuoti, ar šis avaringumo sumažėjimas yra tinkamai kontroliuojamas procesas, atspindintis visuomenėje vykstančius teigiamus pokyčius, ar tiesiog „atsitiktinis svyravimas“, nes tikslios tokių teigiamų pokyčių priežastys nėra žinomos.

Mokslinių tyrimų duomenys patvirtina, kad eismo dalyvio charakteristikos, priimami sprendimai ar elgesys gali paaiškinti net iki 90 proc. visų keliuose įvykstančių nelaimių, dažniausiai eismo įvykių kaltininkais tampa transporto

priemonių vairuotojai. Mokslinių pavojingo arba rizikingo vairavimo tyrimų užsienio šalyse atliekama daug, ypač šioje srityje išsiskiria Australijos bei Norvegijos mokslininkų atliekami darbai, yra sukaupta nemažai praktinės eismo saugumo didinimo patirties. Tačiau tenka pripažinti, kad Lietuvoje moksliniai šios problemos tyrinėjimai yra nepakankamai sistemingi, o praktiniai ar politiniai eismo saugumo problemos sprendimai priimami remiantis asmenine sprendėjų patirtimi ar įsitikinimais. Todėl pagrindinis šio simpoziumo tikslas – suvienyti rizikingo lietuvių vairavimo elgesio tyrinėtojus bei kitus saugaus eismo specialistus ir pasidalinti turimomis žiniomis apie lietuvių elgesio kelyje specifiką, ją lemiančius įvairius veiksnius (teisinius, ekonominius, psichologinius ir kt.) ir aptarti galimybes šias žinias pritaikyti praktinėms saugaus eismo problemoms spręsti. Tikimasi, kad simpoziumo pranešimai bei dalyvių diskusija padėtų suformuluoti svarbiausias psichologų bei visuomenės sveikatos specialistų veiklos kryptis eismo saugumo srityje ar iškeltų klausimus, į kuriuos mokslininkams reiktų atsakyti artimiausioje ateityje.

**SKIRTINGUS NUSIKALTIMUS PADARIUSIŲ, PRIKLAUSOMŲ IR NEPRIKLAUSOMŲ
NUO PSICHOAKTYVIŲ MEDŽIAGŲ ASMENŲ SOCIALINĖS INFORMACIJOS
APDOROJIMO YPATUMAI**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – teisės psichologija

Emilija Garbaliauskaitė

*Vilniaus universitetas,
psichologijos magistrė
emilija.garbaliauskaite@gmail.com*

Reda Rizgelytė–Viskontienė

*Vilniaus universitetas,
psichologijos magistrė*

Tomas Maceina

*Vilniaus universitetas,
psichologijos studentas*

dr. Gintautas Valickas

*Vilniaus universitetas,
profesorius*

Remiantis N. R. Crick ir K. A. Dodge socialinės informacijos apdorojimo modeliu (1994) buvo siekiama nustatyti, kaip dviprasmiškose situacijose socialinę informaciją apdoroja skirtingą patirtį sukaupę pilnamečiai vyrai.

Tyrime dalyvavo 120 tiriamųjų. Iš jų 60 atliko bausmę Vilniaus pataisos namuose (30 – už nužudymą, 30 – už plėšimą), 30 priklausomų nuo psichoaktyvių medžiagų asmenų, atliekančių bausmę Vilniaus pataisos namuose arba besigydančių reabilitacijos centruose (visi jie buvo įvykdę plėšimus ir vagystes). Kontrolinė grupė – 30 niekada neteistų pilnamečių vyrų. Visiems tiriamiesiems buvo rodomi 6 dviprasmiškų situacijų vaizdo įrašai (trukmė – nuo 22 iki 63 s), po kiekvieno epizodo buvo atliekamas struktūruotas interviu.

Nustatyta, kad tiek priklausomi nuo psichoaktyvių medžiagų, tiek nuo jų nepriklausomi skirtingus nusikaltimus padarę nuteistieji dviprasmiškose socialinėse situacijose užkoduoja mažiau detalių, įsimenta daugiau priešiško stimulų ir pateikia daugiau priešiško elgesio interpretacijų nei kontrolinės grupės tiriamieji (visais atvejais $p \leq 0,01$). Be to, priklausomi nuo psichoaktyvių medžiagų ir nuo jų nepriklausomi už nužudymą nuteisti tiriamieji dviprasmiškose socialinėse situacijose generuoja daugiau priešiško elgesio atsakų nei kontrolinės grupės dalyviai ($p \leq 0,001$). Kita vertus, priklausomi nuo psichoaktyvių medžiagų ir nepriklausomi nuo jų skirtingus nusikaltimus padarę nuteistieji generuoja mažiau nepriešiško elgesio atsakų ir dažniau nurodo priešišką galutinį atsaką nei kontrolinės grupės tiriamieji ($p \leq 0,05$). Už plėšimą nuteisti asmenys, palyginti su kontrolinės grupės tiriamaisiais, dažniau mano, kad priešiški atsakai bus efektyvesni siekiant tikslo, taip pat aukščiau vertina aš efektyvumą taikant agresiją ($p < 0,05$). Gauti rezultatai rodo, kad skirtingus

nusikaltimus padariusiems priklausomiems ir nepriklausomiems nuo psichoaktyvių medžiagų asmenims, palyginti su nė karto neteistais tiriamaisiais, dviprasmiškose situacijose būdingas tendencingas socialinės informacijos apdorojimas.

**KOMPENSUOTI SKAITYMO IR RAŠYMO SUNKUMAI:
SUAUGUSIŲ MOTERŲ PATIRTIES ANALIZĖ**

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

dr. Reda Gedutienė

*Klaipėdos universitetas, lektorė
redag@takas.lt*

Kristina Černiauskaitė–Lohynovych

*Klaipėdos universitetas,
psichologijos magistrė*

Ilgą laiką moksliniai tyrimai apie skaitymo ir rašymo sunkumų problematiką buvo atliekami tik tiriant mokyklinio amžiaus vaikus. Pastarąjį dešimtmetį pradėta suprasti, kad rimti skaitymo ir rašymo sunkumai yra besitęsianti viso gyvenimo problema (Hellendoorn ir kt., 2000; McNulty, 2003; Shaywitz, 2004; Skaalvik, 2004 ir kt.). Nežiūrint to, mokslinėje literatūroje vis dar stokojama tyrimų, kuriuose būtų atskleistas turinčių skaitymo ir rašymo sunkumų suaugusių asmenų kompensavimo patyrimas (Dale ir kt., 2001). Šiame pranešime bus pristatoma suaugusių moterų turinčių skaitymo ir rašymo sunkumų kompensavimo patirties analizė.

Tyrimė dalyvavo trys skaitymo ir rašymo sunkumų turinčios moterys (28, 30 ir 40 metų amžiaus, turinčios aukštąjį išsilavinimą). Duomenys buvo renkami pusiau struktūruoto interviu pagalba. Interviu trukmė buvo nuo 119 iki 220 min. Duomenys analizuoti interpretacinės fenomenologinės analizės metodu. Išanalizavę visų trijų tyrimo dalyvių interviu išskyrėme dvylika duomenų temų. Dėl duomenų gausos šiame pranešime pristatomi rezultatai apie tyrimo dalyvių pateiktas metaforas, apibūdinant patiriamus skaitymo ir rašymo sunkumus. Metaforos interpretuojamos remiantis surinkta dalyvių patirtimi kompensuojant skaitymo ir rašymo sunkumus vaikystėje bei suaugus, jų naudojamomis šių sunkumų įveikos strategijomis.

Tyrimo rezultatai parodė, kad suaugusių moterų vidinį santykį į patiriamus skaitymo bei rašymo sunkumus atskleidžia pateiktos metaforos. Metaforų interpretacija remiantis kompensavimo patirtimi rodo, kad neįvertinti skaitymo ir rašymo sunkumai turėjo įtakos tam, kad tyrimo dalyvės vienos pačios ieškojo būdų kaip kompensuoti ne tik skaitymo bei rašymo sunkumus, bet ir tvarkytis su skaudžiomis jų psichologinėmis pasekmėmis (įtampa, nerimu, baime, suicidinėmis mintimis), neigiamu aplinkinių bei savo pačių vertinimu (beraštė, tinginė), savyje ieškant priimtino šių sunkumų ir dėl jų kylančių nesėkmių paaiškinimo. Tyrimo dalyvių gyvenimo patirties su skaitymo ir rašymo sunkumais analizė rodo skirtingas tyrimo dalyvių įveikos ir kompensavimo strategijas bei santykio su sunkumais trajektorijas.

**ORGANIZACINIO ĮSIPAREIGOJIMO SVARBA DARBUOTOJŲ PROFESINIAM
PERVARGIMUI**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Giedrė Genevičiūtė–Janonienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė*

g.geneviciute-janoniene@smf.vdu.lt

dr. Auksė Endriulaitienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
profesorė*

Darbuotojų įsipareigojimas organizacijai prisideda ne tik prie pačios organizacijos sėkmingo funkcionavimo, tačiau turi reikšmės ir individualaus darbuotojo asmeniniam gyvenimui, jo sveikatai bei gerovei (Meyer, Maltin, 2010; Panaccio, Vandenberghe, 2010). Kyla klausimas, ar darbuotojams naudinga būti stipriai įsipareigojusiems, o galbūt įsipareigojimas organizacijai prideda tik streso ir įtampos, ko ir taip apstu šiuolaikinėje globalizacijos ir nuolatinių pokyčių veikiamoje darbo aplinkoje. Darbas tokioje terpėje ir nuolat patiriamas stresas išprovokuoja darbuotojų profesinį pervargimą (perdegimą) (Maslach et al., 2001). Manoma, kad įsipareigojimas organizacijai gali būti vienas iš apsauginių veiksnių, padedančių sumažinti ar išvengti profesinio pervargimo problemos ir su ja susijusių finansinių bei psichosocialinių pasekmių (Schmidt, 2007; Cetin et al., 2011), tačiau taip pat gali sudaryti palankią terpę pervargimui atsirasti, kai darbuotojas nesulaukia norėtų rezultatų ir nusivilia organizacija (Griffin et al., 2010). Šiuo tyrimu siekta įvertinti darbuotojų organizacinio įsipareigojimo svarbą jų profesiniam pervargimui.

204 Lietuvoje dirbantys darbuotojai iš skirtingų įvairaus dydžio ir paskirties organizacijų pildė klausimyną, kurį sudarė J. P. Meyer ir N. J. Allen Organizacinio įsipareigojimo skalė (2004), C. Maslach ir S. E. Jackson Profesinio pervargimo skalė (MBI-HSS, 1996) bei sociodemografiniai klausimai.

Tyrimo rezultatai parodė, kad tirtų darbuotojų įsipareigojimo organizacijai lygis nesiskiria nei pagal vieną sociodemografinį parametą. Tačiau nagrinėjant profesinio perdegimo ryšius su įvairiais sociodemografiniais rodikliais, buvo pastebėta, kad jaunesnio amžiaus darbuotojai pasižymi aukštesniu emociniu išsekimu nei vyresnio amžiaus darbuotojai. Kiti profesinio pervargimo rodikliai tirtoje imtyje nesiskyrė atsižvelgiant į darbuotojų lytį, amžių, išsilavinimą, darbo stažą, organizacijos tipą bei dydį. Taip pat pastebėta, kad kuo labiau darbuotojai yra įsipareigoję savo organizacijai, tuo mažiau jie yra linkę į profesinį pervargimą: pasižymi žemesniais emocinio išsekimo, nuasmeninimo bei aukštesniais asmeninio efektyvumo rodikliais. Be to, paaiškėjo, kad įsipareigojimas organizacijai yra reikšmingas veiksnys, padedantis prognozuoti tirtų darbuotojų profesinį pervargimą.

VAIKŲ IŠGYVENIMAI MIGRACIJOS KONTEKSTE: SUPRASTI IR PADĖTI

Renginys visuomenei, tema – visuomenei aktualios problemos

Lina Gervinskaitė

VšĮ „Gebu“, psichologė

lina.gervinskaite@gmail.com

Per pastaruosius metus Lietuvoje emigracijos mastas ženkliai didėjo. Tarp išvykstančių gyventi ir dirbti į užsienį žmonių didelė dalis yra turinčių vaikų. Kai kurie tėvai emigruodami kartu pasiima ir vaikus, kitos šeimos vaikus palieka Lietuvoje, o į užsienį išvyksta abu ar vienas iš tėvų. Nesvarbu, ar šeima emigruoja kartu, ar emigruoja vienas šeimos narys – tai didelis pokytis šeimos gyvenime, kurį dažnai itin jautriai išgyvena vaikai. Tinkamai nepasiruošus tokiam pokyčiui, išsiskyrimas su tėvais ar net emigracija kartu su tėvais gali neigiamai paveikti vaiko psichologinę gerovę bei turėti ilgalaikių neigiamų pasekmių. Taigi, ką turėtų žinoti tėvai, kurie yra ar ruošiasi išvykti į užsienį, tėvai, kurių sutuoktinis(-ė) yra išvykęs(-usi) ar ruošiasi išvykti į užsienį, globėjai, kurie prižiūri išvykusių tėvų vaikus? Paskaitoje bus apžvelgiama, kas vyksta šeimoje priėmus sprendimą išvykti, ką išgyvena vaikai, susidūrę su migracija, ir ką reikėtų daryti, siekiant tinkamai pasirūpinti šeima ir vaiku. Paskaitos metu ir po jos dalyviai turės galimybę užduoti klausimų bei gauti atsakymus.

Paskaita parengta remiantis G. Kaniušonytės, I. Truskauskaitės, L. Gervinskaitės metodine priemone „Psichologinės migracijos pasekmės šeimai. Vaikų emocinių ir elgesio sunkumų prevencija“.

MENTALIZACIJOS TEORIJA GRĮSTŲ GRUPINIŲ INTERVENCIJŲ GALIMYBĖS PAAUGLYSTĖJE

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Lina Gervinskaitė

VšĮ „Gebu“, psichologė

lina.gervinskaite@gmail.com

dr. Rasa Barkauskienė

Vilniaus universitetas, docentė

Mentalizacija – tai savo ir kitų žmonių elgesio supratimas atsižvelgiant į vidines psichines būsenas (Allen et al., 2008). Mentalizacija lemia, kad kitas žmogus yra suprantamas kaip asmuo, turintis vidinį pasaulį, su savo jausmais, mintimis ir troškimais (Fonagy et al., 2004). Kitų žmonių elgesio supratimas atsižvelgiant į jų galimas mintis ir jausmus yra labai svarbus raidos pasiekimas, kuris vystosi prieraišumo santykių kontekste kūdikystės, vaikystės metu (Bateman, Fonagy, 2008), gali būti sėkmingai įtvirtinamas ar susilpnėti paauglystės metu.

Mentalizacijos teorija yra nauja, tačiau sparčiai besivystanti. Patys teorijos kūrėjai ir plėtojai (Fonagy et al., 2011) teigia, kad žinios apie mentalizaciją dar yra pradiniame lygmenyje, tačiau kartu jau yra sukaupta vertingų žinių bei remiantis jomis intensyviai plėtojamos ir taikomos psichoterapinės ir psichologinės intervencijos. Remiantis mentalizacijos teorija, paauglystėje išryškėjančiais mentalizacijos ypatumais bei atsižvelgiant į sunkumus, kurie būdingi paaugliams, kuriamos grupinės bei individualios psichologinės intervencijos.

Grupinės intervencijos didžiausią dėmesį skiria paauglių mentalizacijos gebėjimo stiprinimui, ypač situacijose, kuriose gali kilti stiprių emocijų. Šios intervencijos siekia tokiu būdu pagerinti paauglių adaptacinius gebėjimus, sėkmingą paauglystės sunkumų sprendimą bei gebėjimą ir norą siekti, pasinaudoti pagalba, parama. Būtent grupiniai užsiėmimai suteikia galimybę stiprinti mentalizacijos gebėjimą tiek santykiuose su bendraamžiais, tiek su suaugusiais, stebėti skirtingus elgesio ir mentalizacijos modelius bei gauti skirtingą grįžtamąjį ryšį.

Mentalizacijos teorija suteikia pagrindą, kuriuo remiantis galima organizuoti grupės darbą, kelti skirtingus konkrečius grupės ir individualius dalyvių tikslus, rinktis grupei pateikiamas užduotis kartu atsižvelgiant į visos grupės ir atskirų dalyvių mentalizacijos gebėjimus. Tokias grupes galima organizuoti skirtinguose kontekstuose, keliant skirtingus tikslus: prevencines, skirtas rizikos grupėms, dirbant su problemiškais, elgesio, emocijų sunkumų turinčiais paaugliais, ligoninėse dirbant su somatinėmis ligomis sergančiais ir t. t.

Pranešime bus trumpai pristatoma mentalizacijos samprata, apžvelgiama mentalizacijos raida bei aptariamos mentalizacijos teorijos pagrindu kuriamų psichologinių grupinių intervencijų, skirtų paaugliams, galimybės.

KUO SKIRIASI GABŪS VAIKAI NUO BENDRAAMŽIŲ?

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

dr. Gražina Gintilienė

Vilniaus universitetas, docentė

grazina.gintiliene@fsf.vu.lt

Pranešimas skirtas apžvelgti intelektualiai gabių vaikų tyrimų, atliktų Vilniaus universitete per pastarąjį dešimtmetį, rezultatus. Pristatomos šios gabių 6–18 metų amžiaus vaikų tyrimų kryptys: intelekto struktūra, pasiekimai mokykloje ir socialinis prisitaikymas. Intelektualiai gabūs vaikai tyrimams atrinkti remiantis Wechslerio intelekto skalės vaikams – Trečio leidimo (WISC-III), Raveno Spalvotų progresuojančių matricių (CPM), Intelekto struktūros testo (IST 2000R) rodikliais, patvirtinančiais, kad jų IQ atitinka 90 ir didesnį procentilį. Nagrinėjama namų ir mokymosi aplinkos veiksnių įtaka jų mokymosi pasiekimams ir elgesio bei emocinėms problemoms, kurios tirtos Galių ir sunkumų klausimynu (SDQ). Skirtingose intelektualiai gabių vaikų amžiaus grupėse gauti duomenys rodo, kad tirti gabūs vaikai nuo bendraamžių skiriasi intelekto struktūra, kurioje reikšmingai išsiskiria geresni matematiniai gebėjimai ir žodynas, o taip pat fluidinis intelektas. Intelektualiai gabių vaikų mokymosi pasiekimai gana įvairūs ir panašūs į bendraamžių, nors matematiką jie mokosi geriau. Tyrimų rezultatai taip pat rodo, kad iki 40 procentų gabių vaikų (daugiausia berniukų ir vaikinų) nerealizuoja savo intelektinių gebėjimų įsisavinant mokyklines programas ir svarbus vaidmuo čia tenka nepakankamai susiformavusiems mokymosi įgūdžiams ir motyvacijai. Emocinių ir elgesio problemų bei problemų su bendraamžiais gabūs vaikai turi daugiau nei jų bendraklasiai ir šių problemų raiška priklauso nuo vaiko amžiaus bei namų aplinkos veiksnių bei susijusi su gabaus vaiko mokymosi rezultatais.

AGRESIJA – NUSIKALTIMŲ IR ĮTEMPTŲ SANTYKIŲ AŠIS

Praktinis žodinis pranešimas, tema – teisės psichologija

Ona Gylytė

Kalinių globos draugija, psichologė

onute.gylyte@gmail.com

Agresija – tai elgesys, keliantis grėsmę kitiems arba priverčiantis juos kentėti (Bass, 1961). Agresija išreiškia bandymą arba grasinimą susidoroti dvasiškai ar fiziškai (Zielmann, 1979). **Smurt|jas** (1) šiurkšti prievarta: ~ *q* vartoti. ~*o* veiksmi; **smurting|jas**, ~ *a* (1) vartojantis smurtą, **smurtinink|jas**, ~*ė* (1) kas smurtą vartoja (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000). Taigi, agresija ir smurtas – veiksmi, turint tikslą ką nors fiziškai sužaloti ar psichiškai paveikti, sukelti įžeidimą, paniekinimą ar kitokį blogį. Smurtas ir agresija – įvairių nelaimių ir skaudžių savitarpio santykių priežastis ir rezultatas. J. Gillian savo knygoje „Smurtas“, analizuodamas globaliąsias ir šeimos rate vykstančio smurtingo elgesio priežastis ir išdavas, sinonimiškai vartoja ir sąvoką *agresija*: „Smurtą galima apibūdinti kaip psichopatologijos apraišką – individualią (žmogūdystė, savižudybė) arba epideminę (karas, genocidas). Kiekvienas nusikaltimą darantis smurtautojas – agresorius, o agresorius – smurtautojas“.

Laisvės atėmimo vietose atlikdami paskirtąją laisvės atėmimo bausmę agresyvūs nuteistieji smurtauja prieš kitus asmenis. Tuo tarpu pasigendame mokslininkų ir praktikų darbų, analizuojančių, kurie darbo metodai taikytini dirbant su nuteistais agresyviaisiais asmenimis. Tyrimo problema – veiksmių, galinčių turėti įtakos nuteistųjų asmenų agresyvumo koregavimui, identifikavimas. Tyrimo tikslas – ištirti **N** laisvės atėmimo vietoje bausmę atliekančių asmenų agresijos pasireiškimo būdus, gynybiškumo apraiškas ir agresijos mažinimo galimybes.

Tiriamieji: tyrimo metu **N** laisvės atėmimo vietoje bausmę atliko 1194 asmenys, iš jų Paprastojoje grupėje buvo 1114 (93,3 proc.), Lengvojoje – 29 (2,2 proc.), Drausmės grupėje – 51 (4,5 proc.) asmuo, baustas už agresyvaus elgesio apraiškas. Tyrimo metodikos: dokumentų – agresyviųjų nuteistųjų bylų ir individualaus darbo knygelių – analizė; agresyviųjų nuteistųjų ir su jais kontaktuojančių pareigūnų anketinė apklausa.

Rezultatai parodė, kad įkalinimo vietose esančių asmenų agresyvaus elgesio apraiškos – pasikartojantis reiškinys. Agresijos pasireiškimo ženklai ir asmens socializacijos būdai rengiant juos integracijai į visuomenę yra aktualus šiandienos uždavinys, nes nemažėja teistųjų asmenų, o agresijos pasireiškimo būdai vis keičiasi.

Išvada: agresyviems asmenims reikalinga koreguojanti ir visas ugdymo sferas – dvasinę, švietimo, asmenybės korekcijos, fizinės stiprybės, darbinį įgūdžių ugdymą – apimanti kompleksinė programa ir metodikos.

PSICHOLOGIJA IR MEDICINA – MOKSLO IR PRAKTIKOS INTEGRACIJA SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMOJE

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

habil. dr. Antanas Goštautas

Vytauto Didžiojo universitetas, profesorius

a.gostautas@smf.vdu.lt

Psichologijos atsiradimas tuometinėje gamtos mokslų sistemoje (Wundt, 1879) paskatino tarpdisciplininius taikomuosius psichikos ir elgesio sutrikimų tyrimus. 1889 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose įkurta pirmoji pasaulyje psichologijos klinika. Plėtojosi klinikinė psichologija, psichoanalizė (Freud, 1910), medicinos psichologija (Kretschmer, 1927), psichoanalitinė psichoterapija (Alexander, 1938). Tarpdisciplininių psichologijos ir medicinos mokslų tyrimų poreikis stiprėjo, įsivyravę lėtinėms ligoms, kurios neatitiko įprasto biomedicinoje diagnozės, gydymo ir reabilitacijos modelio. Sveikatos stiprinimas, palaikymas ir ligų profilaktika tapo pirmaeilium medicinos mokslų ir sveikatos priežiūros sistemos uždaviniu (Pasaulio sveikatos organizacija, 1948). Susietų reiškinų sistemos biopsichosocialinio modelio (Engel, 1976) pagrindu psichologijoje atsirado sveikatos psichologija (1978), o medicinoje – elgsenos medicina (1977) – disciplinos atitinkančios šiuolaikinę sveikatos priežiūros sistemos praktiką. Šio pranešimo tikslas – apžvelgti tarpdisciplininių mokslų tyrimų rezultatus sveikatos psichologijos, elgsenos medicinos ir sveikatos priežiūros sistemos sprendžiamų uždavinių kontekste.

Nuo 1972 m. Medicinos psichologijos ir sociologijų tyrimų laboratorijoje vykdyti sistemingi, tęstiniai psichologiniai tyrimai, dalyvaujant tarptautinėse sveikatos ir išeminės širdies ligos (IŠL) profilaktikos programose (KRIS, DGF, MONICA – PSYCHOSOCIAL, CHEW). Jose suderinti tarptautiniai sveikatos, gyvenimo stiliaus, psichologinių–elgesio–socialinių IŠL rizikos faktorių įvertinimo metodai, nustatyta jų prognostinė vertė naujiems IŠL ir mirties atvejams nustatyti bei prevencijos galimybės (Goštautas, 1988). Pritaikius šią metodologiją širdies ligų klinikoje nustatytos psichologinės–socialinės sergančiųjų IŠL reabilitacijos ypatybės (Daknys, Rugevičius, Kuzminskienė–Palujanskienė, Mikelskas, Dumčius, Būta, Ausmanienė). Nustatyta IŠL elgsenos, psichologinių bei somatinių rizikos faktorių numatomoji vertė, sąsajos bei prevencinio poveikio galimybės (Pilkauskienė, Perminas, Grinevičienė, Šinkariova, Markevičiūtė). Nustatytas psichologinių–klinikinių vertinimo skalių tinkamumas įvertinti sergančiųjų paranoidine šizofrenija ir/arba depresija psichopatologijos reiškinų sunkumą, ligos eigą ir sveikimo procesą (Goštautas, Pranckevičienė, Pauliukevičiūtė).

Šie tarpdisciplininiai mokslų tyrimai grįsti biopsichosocialiniu modeliu atitinka

sveikatos priežiūros sistemos sprendžiamus sveikatos stiprinimo, palaikymo ir ligų profilaktikos uždavinius ir gali būti naudingi medicinos psichologų praktinei veiklai pagrįsti.

PRAKINĖ STACIONARINĖ PAGALBA ŠEIMOMS, AUGINANČIOMS AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMUS TURINČIUS KŪDIKIUS BEI MAŽUS VAIKUS

Praktinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Eglė Grakauskaitė–Kodikienė

*Vaikų ligoninė, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos filialas, Vaiko raidos centras, medicinos psichologė
egrako@yahoo.com*

Laima Mikulėnaitė

*Vaikų ligoninė, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos filialas, Vaiko raidos centras, gydytoja neurologė
Vilniaus universitetas, lektorė*

Autizmo spektro sutrikimai dažniausiai pasireiškia nuo mažens, klinikiniai požymiai išryškėja per pirmuosius trejus vaiko gyvenimo metus. Šiuo metu ankstyvoji diagnostika tobulėja, kartais šį sutrikimą galima įtarti dar metukų neturintiems kūdikiams, stebint vaiko gebėjimus trijose srityse: socialinėje sąveikoje, komunikavime ir žaidiminės vaizduotės veiklose. Kūdikių ir mažų vaikų psichologijos specialistai turi dvigubą užduotį: padėti vaikui ir padėti tėvams, suderinant jų poreikius ir galimybes. Tėvai pagalbos atvirai pradeda ieškoti, kai savarankiškai neberanda „įprastų“ mažo vaiko auginimo sunkumų sprendimo. Tėvai iš specialistų tikisi tikslios, į problemą orientuotos pagalbos, jie sutinka būti stebimi ir tiriami.

Pranešime pristatoma 20-ies metų Vaiko raidos centro specialistų komandos (gydytojo, psichologo, logopedo, ergoterapeuto, specialiojo pedagogo) kokybinė darbo patirtis. Per metus Vaiko raidos centre stacionarinė pagalba suteikiama maždaug 200 vaikų nuo gimimo iki trejų metų ir jų šeimoms. Apytikriai trečdalis vaikų atvyksta stebėjimui ir diferencinei diagnostikai, įtariant autizmo spektro sutrikimus. Stebint net itin mažų vaikų elgesį, matomi sensorinės integracijos ir socialinės sąveikos ypatumai, sutrikę miego ir valgymo ciklai. Tėvų psichologinės kompetencijos stiprinimas sprendžiant kasdienes vaiko auginimo, prieraišumo santykių formavimosi problemas yra neatidėliotinas ir pirmasis uždavinys specialistų komandai, kurios aktyviais nariais tapti skatinami ir vaiko šeimos nariai. Diagnozuojant autizmo spektro sutrikimus remiamasi ilgalaikiu ir įvairiapusiu stebėjimu. Psichologinė pagalba šeimai pirmiausia siejama su išsiaiškinimu, koks yra tėvų požiūris, jų pačių vaiko problemų matymas, lūkesčiai, taikomo auklėjimo stilius, išbandytos pagalbos patirtis bei stebėjimo metu išgyvenamo streso, emocinės būklės ypatumai. Šiame etape psichologinę pagalbą konkrečiam šeimos nariui dažniausiai tenka derinti su psichosocialine pagalba, bendradarbiavimu su platesne šeimos socialine aplinka.

Pranešimo metu bus pristatomos pagalbos galimybės: vaizdo įrašuose užfiksuotų šeimai kylančių probleminių situacijų analizavimas, tėvų mokymas moduluojant rekomenduojamą elgesį, medikamentinė pagalba. Bus aptariami šių pagalbos būdų taikymo privalumai ir trūkumai, ambulatorinės pagalbos tokioms šeimoms galimybės.

**18–25 METŲ AMŽIAUS STUDENTŲ LYTIES VAIDMENS TIPO,
TĖVŲ ĮSITRAUKIMO IR EMOCINIO ARTUMO SĄSAJOS**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

Monika Gramalaitė

Klaipėdos universitetas, studentė

dr. Liana Brazdeikienė

Klaipėdos universitetas, docentė

lbrazdeikiene@yahoo.com

Žieda Mažeikaitė–Gylienė

Klaipėdos universitetas, lektorė

18-iejį–25-ieji žmogaus gyvenimo metai yra tarsi pereinamasis laikotarpis, kurio metu jauni suaugusieji renkasi sutuoktinį ir darbą, atitinkantį jų susiformavusį lyties vaidmens tipą. Tėvai diegia jaunuoliams tas vyro ir moters charakterio ypatybes, kuriomis pasižymi jų lyties vaidmens tipas. Pastarajam daro poveikį tėvų įsitraukimas į vaikų auklėjimą ir jų emocinis artumas su vaikais. Tyrimo tikslas – nustatyti 18–25 metų amžiaus studentų lyties vaidmens tipo, tėvų įsitraukimo ir emocinio artumo sąsajas.

Tyrimė dalyvavo 154 18–25 metų amžiaus Klaipėdos universiteto dieninių studijų skyriaus studentai. Tiriamųjų amžiaus vidurkis – 20,79 m. Tyrimė dalyvavo 90 merginų ir 64 vaikinai. Naudoti įvertinimo būdai: *S. L. Bem lyčių vaidmens aprašas* (Žakaitis, 2008), *Tėvo įsitraukimo skalė* (Finley & Schwartz, 2004) bei remiantis G. Finley ir S. Schwartz (2004, 2006), Fabricius ir Hall (2000) straipsniais sudarytas 14 klausimų sąrašas, kuriuo siekta įvertinti emocinį artumą su tėvu bei motina.

Tyrimo rezultatai parodė, kad visose įsitraukimo srityse abu tėvai daugiau laiko skyrė dukterims negu sūnams. Abiejų tėvų įsitraukimas labiau susijęs su feminiškumu. Nustatytos reikšmingos sąsajos tarp pageidautino tėvo įsitraukimo į laisvalaikio praleidimą ir emocinio artumo tėvui jausmo; pageidautino tėvo įsitraukimo į finansinę paramą ir galimybės tikėtis pagalbos iš tėvo, kai jos prireiktų, bei santykio su juo. Nustatytos reikšmingos sąsajos tarp pageidautino motinos įsitraukimo į priežiūrą ir motinos pasiilgimo dažnumo; pageidautino motinos įsitraukimo į karjeros raidą ir santykio su motina; pageidautino motinos įsitraukimo į nepriklausomybės vystymąsi ir priežiūrą ir noro matytis su motina dažnumo. Tėvo emocinis artumas mažai susijęs su studentų lyties vaidmens tipu.

SEKSUALINĘ PRIEVARTĄ PATYRUSIŲ IR NEPATYRUSIŲ MERGINŲ IR JŲ MOTINŲ NAUDOJAMŲ TRAUMOS ĮVEIKOS STRATEGIJŲ PALYGINIMAS

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Neringa Grigutytė
Vilniaus universitetas, lektorė
neringa.grigutyte@gmail.com

Tyrinėjant vaikų gebėjimą tvarkytis su trauminiu patyrimu vis daugiau dėmesio skiriama naudojamų įveikos strategijų ir jų efektyvumo nustatymui. Tiek mokslininkai, tiek praktikai teigia, jog vaikystėje patirtos traumos įveikai svarbus motinos indėlis. Atliktos mokslinės studijos atskleidžia naudojamas seksualinės prievartos traumos įveikos strategijas paauglystėje, sąsajas su tarpusavio santykiais su motinomis, motinų turimais tėvystės įgūdžiais, santykiais su partneriu ir kitais veiksniais. Tačiau lieka neaišku, kiek paauglių pasirenkamos traumos įveikos strategijos yra apspręstos šeimoje naudojamų įveikos būdų. Šiuo tyrimu siekiama atskleisti ir palyginti seksualinės prievartos traumą patyrusių paauglių merginų ir jų motinų naudojamas įveikos strategijas.

Tyrimė dalyvavo 224 tiriamosios: 112 paauglių merginų nuo 13 iki 17 metų ir jų motinos. Tiriamąją grupę sudarė 33 seksualinę prievartą patyrusios merginos ir jų motinos. Lyginamąją grupę sudarė 79 seksualinės prievartos nepatyrusios paauglės merginos ir jų motinos. Lyginamoji grupė sudaryta taip, kad atitiktų tiriamąją grupę pagal amžių, tautybę ir šeimos sudėtį. Naudotas įveikos strategijų klausimynas COPE (Carver et al., 1989).

Tyrimu nustatyta, jog motinos, kurių dukros yra patyrusios seksualinę prievartą, statistiškai reikšmingai daugiau nei lyginamosios grupės motinos naudoja elgesio pakeitimo, emocinio palaikymo, priėmimo, kaltinimo ir alkoholio, narkotikų ar vaistų vartojimo įveikos strategijas bei mažiau naudoja humorą. Rezultatai iš dalies patvirtina prielaidą apie paauglių merginų naudojamų įveikos būdų perėmimą iš savo motinų. Lyginant dukras ir motinas, nustatyti statistiškai reikšmingi keturių įveikos strategijų naudojimo skirtumai, kurie galimai atspindi raidos perspektyvas: tiek patyrusios, tiek nepatyrusios seksualinės prievartos paauglės merginos mažiau nei jų motinos naudoja a) aktyvią įveiką, b) susilaikymo, c) planavimo ir d) pozityvaus perinterpretavimo bei augimo įveiką. Nustatytos įveikos strategijos, kurių naudojimas statistiškai reikšmingai skyrėsi lyginamojoje grupėje, bet kurias vienodai dažnai naudojo ir seksualinę prievartą patyrusios paauglės merginos, ir jų motinos – tai a) koncentravimosi į jausmus ir jų reiškimo, b) atsigręžimo į religiją, c) priėmimo ir d) veiklos, nesusijusios su įveika, nuslopinimo įveikos strategijos. Galima kelti prielaidas, kad tiek paauglės merginos, tiek jų motinos šias įveikos strategijas naudoja

seksualinės prievartos traumai įveikti. Būtinai tolimesni tyrimai, siekiant suprasti įveikos būdų perėmimą šeimoje ir kiek paauglės merginos įveikos strategijų išmoksta iš savo motinų, kurios stengiasi įveikti dukrų patirtą seksualinės prievartos traumą.

VISUOMENĖS POŽIŪRIS Į ŽMOGŲ SU NEGALIA: NUO ANTIKOS IKI ŠIŲ DIENŲ

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

habil. dr. Vytautas Gudonis
Šiaulių universitetas, profesorius
gudonis@su.lt

Tyrimo tikslas – nustatyti visuomenės požiūrio į žmogų, turintį negalią, kaitą istorijos raidoje. Tyrimo metodai: literatūros šaltinių, vaizduojamojo meno kūrinių analizė, anketavimas.

Visuomenės požiūrį į žmogų, turintį negalią, lemia daug faktorių. Pirmiausia šis požiūris priklauso nuo šalies ekonomikos, gamybinių santykių pobūdžio, politinių, dorovinių, religinių, filosofinių visuomenės veiksmų. Didelę įtaką nuomonei apie žmogų su negalia susidaryti turi švietimo, sveikatos apsaugos, mokslo ir kultūros išsivystymo lygis. Ch. Zamskis pažymi, kad tam tikruose civilizacijos raidos etapuose vyravo įvairūs žmogaus nepilnavertiškumo kriterijai. Istorijos raidoje keitėsi požiūris į neįgaliosius, kuris pačiam negalią turinčiam individui turėjo didelę reikšmę ir nuo kurio neretai priklausė net jų egzistavimas.

Manoma, kad ankstyvuojant istorijos laikotarpiu, kai žmogaus pagrindinis rūpestis buvo maistas, drabužis, pastogė, asmenys, dėl fizinių trūkumų nesugebantys atlikti savo pareigų, būdavo pasmerkti mirčiai. Yra išlikusių žinių apie požiūrį į aklusius senovės Graikijoje ir Romoje. Reikia pažymėti, kad analizuodami šį laikotarpį kai kurie autoriai klaidingai traktuoja nuomonę apie neregius šiose valstybėse. Pvz., T. Majeviskis sunivelioja požiūrį į aklusius senovės Graikijoje ir Romoje. Autorius teigia, kad rūsūs graikų ir romėnų įstatymai reikalavo, jog šeimos tėvas pasmerktų mirčiai kiekvieną fiziškai nesveiką vaiką. Su tokia autoriaus nuomone mes negalime sutikti, nes Atėnuose nežudydavo silpnų ar apsigimusių. Klaidingai požiūrio į neregius priešzastis senovės Graikijoje traktuoja ir D. Tverskis, analizavęs aklojo ir aklumo problemą klasikinėje viduramžių ir šiuolaikinėje grožinėje literatūroje. Autorius teisingai pažymi, kad aklumą senovės graikai laikė didžiausia dievo bausme – gyva mirtimi ir dar blogiau. Tačiau D. Tverskis teigiamą požiūrį į aklusius Graikijoje aiškina tik tuo, kad antikos laikais būta žymių neregų. Būtina pažymėti, kad antikos pasaulyje požiūris į žmogų daug kuo skyrėsi ne tik Graikijoje ir Romos imperijoje, bet vyravo skirtingi požiūriai atskiruose graikų poliuose (pvz., Atėnuose ir Spartoje). Požiūrį į neįgaliosius istorijos raidoje padeda atkoduoti ir

vaizduojamasis menas. Pranešimo metu bus pademonstruotos minėto požiūrio atkodavimo galimybės.

Požiūris į neįgaliuosius priklausė ir nuo to, kaip aklumą traktavo religijos (judaizmas, krikščionybė, islamas, budizmas). Pranešime bus pateikti šių religijų į neįgaliuosius požiūriai. Taip pat bus pristatyti šių dienų Lietuvos gyventojų apklausos duomenys, kurie rodo, kad apie 60 procentų respondentų turi neigiamą požiūrį į neįgaliuosius, bei pateikta šio požiūrio ištakų analizė.

Tokiu būdu galima teigti, kad požiūrį į neįgaliuosius istorijos raidoje galima nustatyti panaudojant: 1) rašytinius šaltinius (pvz., įvairių šalių įvairaus laikmečio įstatymus, religinius traktatus ir pan.), 2) tradicinius tyrimo metodus (pvz., anketinę apklausą), 3) kai nėra išlikusių rašytinių duomenų, galima panaudoti vaizduojamojo meno kūrinių analizę.

**DEPRESIJA IR CUKRINIŲ DIABETU SERGANČIŲJŲ ASMENYBĖS SAVYBIŲ SAŠAJOS SU
POZITYVIU POŽIŪRIU Į LIGĄ**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Loreta Gustainienė

Vytauto Didžiojo universitetas, docentė
l.gustainiene@smf.vdu.lt

Audronė Kerpaite

*Vytauto Didžiojo universitetas,
magistrantė*
*Vilijampolės socialinės globos namai,
psichologė*

Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, depresija ir cukrinis diabetas tampa didžiausiomis ir augančiomis sveikatos problemomis pasaulyje per ateinančius 30 metų. Vis dar nėra aišku, kaip efektyviai padėti žmonėms gyventi su lėtine liga, kad ji netaptų nepakeliama našta sergančiajam. Literatūroje akcentuojama, jog yra poreikis išsiaiškinti veiksnius, kurie yra susiję su pozityviu augimu, sergant lėtine liga. Kai tie veiksniai yra aiškūs, svarbu suprasti, kokia vienu ir kitų konstruktyvų įtaka asmeniui ir jo požiūriui į lėtinę ligą. Tik supratęs, kad gali keistis ir atrasti prasmingų dalykų ligoje, asmuo gali palengvinti ir netgi kontroliuoti savo ligos eigą, stiprinti savo suvokiamos gerovės jausmą.

Tyrimo tikslas – nustatyti pozityvaus požiūrio į ligą ypatumus sociodemografinėse grupėse; išsiaiškinti, kurios asmenybės savybės siejasi su pozityviu požiūriu į ligą, sergant cukriniu diabetu ir depresija.

Tyrimė dalyvavo 228 respondentai, sergantys cukriniu diabetu arba depresija, iš kurių 183 anketos buvo tinkamos tolesniems skaičiavimams. Cukriniu diabetu sergančiųjų buvo 112, iš jų 21 (18,8 proc.) vyras ir 91 (81,3 proc.) moteris; amžiaus vidurkis $51,17 \pm 14,64$ metai. Depresija sergančiųjų buvo 71, iš jų 26 (36,6 proc.) vyrai ir 45 (63,4 proc.) moterys; amžiaus vidurkis $46,52 \pm 14,24$ metai. Metodikos: Optimizmo (LOT-R, Scheier ir kt., 1994), Rosenbergo savigarbos (Rosenberg, 1965), Bendroji saviveiksmingumo (Jerusalem, Schwarzer, 1993), Psichologinio atsparumo (Bartone, 1991) ir Požiūrio į ligą skalės (McMillen, 1998).

Rezultatai. Neigiamas savigarbos rodiklis, teigiami atsparumo ir amžiaus rodikliai prognozuoja pozityvų požiūrį į ligą, neišskiriant lėtinės ligos tipo. Cukrinio diabeto grupėje aukštesni savigarbos rodikliai siejasi su neigiamais dvasingumo rodikliais, aukštesni atsparumo rodikliai siejasi su aukštesniais pozityvaus požiūrio į ligą rodikliais. Depresijos grupėje aukštesni tiek savigarbos, tiek atsparumo rodikliai siejasi su žemesniais dvasingumo ir gyvenimo stiliaus rodikliais; aukštesni atsparumo rodikliai moterų grupėje siejasi su žemesniais gyvenimo stiliaus rodikliais, o vyrų grupėje – su aukštesniais tikėjimo žmonėmis rodikliais.

Išvados. Tyrimo rezultatai parodė, kad psichologiniai veiksniai yra svarbūs gerinant lėtine liga sergančių asmenų požiūrį į ligą. Reikia papildomų tyrimų, įtraukiant daugiau kintamųjų bei išsamiau analizuojant šių veiksnių sąveiką.

NĖŠČIŪJŲ VIDINĖ DARNA IR STRESO ĮVEIKOS STRATEGIJOS

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Audrius Ivanauskas

*Lietuvos edukologijos universitetas,
asistentas
suirduaa@gmail.com*

dr. Margarita Pileckaitė–Markovienė

*Lietuvos edukologijos universitetas,
docentė*

Darbe apžvelgiama besilaukiančios moters psichologija, nagrinėjami nėščiąjų vidinės darnos, patiriamo streso ir jo įveikos strategijų ypatumai ir sąsajos. Tyrimo tikslas – išnagrinėti nėščiąjų vidinės darnos, streso ir jo įveikos strategijų ypatumus ir sąsajas.

Tyrimė dalyvavo 210 nėščių moterų, lankančių gydytojo R. Šemetos „Nėščiųjų sveikatingumo mokyklą“. Vidutinis tiriamųjų amžius 28,6 m.; amžius – nuo 20 iki 42 metų. Nėščiųjų vidinė darna vertinta A. Antonovsky (1987) „Gyvenimo orientacijos anketa“, patiriamo streso įveikos strategijos – „Streso įveikos klausimynu“ (Grakauskas, Valickas, 2006).

Tyrimo rezultatai parodė, kad egzistuoja statistiškai reikšmingi skirtumai tarp streso įveikos strategijų ir vidinės darnos lygio. Žemos vidinės darnos nėščiosios dažniau nei aukštos vidinės darnos nėščiosios naudoja emocinės iškvos streso įveiką. Didėjant nėščių moterų vidinei darnai, stresui įveikti labiau renkamosi probleminė streso įveika. Nėščios moterys, kurių labiau išreikštas *prasingumo jausmas*, stresui įveikti dažniau renkasi socialinės paramos ($r = 0,232$, $p = 0,001$) bei problemos sprendimo ($r = 0,31$, $p = 0,0001$) įveikas, o rečiau – emocinės iškvos įveiką ($r = -0,178$, $p = 0,018$). Moterys, kurių labiau išreikštas *kontrolės jausmas*, stresui įveikti dažniau taiko problemos sprendimo įveiką ($r = 0,15$, $p = 0,029$) ir vengimo įveiką ($r = 0,201$, $p = 0,003$). *Suprantamumo* jausmas statistiškai reikšmingai susijęs su šiomis streso įveikomis: problemos sprendimu ($r = 0,232$, $p = 0,001$), emocijų iškvos ($r = -0,467$, $p = 0,0001$) ir vengimu ($r = 0,291$, $p = 0,0001$). Kuo nėščios moterys geriau supranta daugelį aplinkos reikalavimų, tuo daugiau stresui įveikti renkasi problemos sprendimo įveiką, numato tikslus, planuoja, mažiau lieja susikaupusias neigiamas emocijas. Gauti rezultatai gali būti naudingi psichologams, dirbantiems su nėščiosiomis.

LIETUVOS PSICHODRAMOS DRAUGIJOS VEIKLA

Informacinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

**Monika Jakaitė, Daiva Rudokaitė, Rima Kratavičienė, Goda Kaniušonytė,
dr. Viktorija Vaišvilaitė, Daiva Račelytė**

Lietuvos psichodramos draugija

www.psihcodrama.lt

info@psihcodrama.lt, mokymai@psihcodrama.lt

Psichodrama yra grupinės psichoterapijos kryptis, taikoma dirbant su įvairiausiais klientais – vaikais, paaugliais, suaugusiais – turinčiais bendravimo ir emocijų sunkumų. Psichodrama gali būti taikoma individualioje, šeimų ir porų psichoterapijoje. Psichodramos tikslas – ugdyti savižinę ir socialinę percepciją, diagnozuoti ir koreguoti neadekvačias būsenas ir emocines reakcijas. Gyvenimo situacijos psichodramoje atkuriamos ir sukuriamos taip, tarsi jos vyktų *čia ir dabar*, tai padeda atskleisti gilumines emocijas žymiai ryškiau ir veiksmingiau nei žodiniai išgyvenimų apibūdinimo metodai.

Lietuvos psichodramos draugija – visuomeninė organizacija, įsteigta 1999.04.12, vienijanti įvairių profesijų specialistus, psichodramos terapeutus, praktikus, vadovus, o taip pat visus besidominčius psichodrama ar savo veikloje taikančius psichodramos metodus. Draugija yra Europos psichodramos instituto PIFE (*Psychodrama Institut für Europe*, <http://www.pife-europe.eu/>) tikroji narė.

Vienas svarbiausių draugijos uždavinių yra skleisti psichodramos idėjas, todėl draugija rengia konferencijas, seminarus, paskaitas ir praktinius užsiėmimus. Per savo gyvavimo metus draugija organizavo keletą tarptautinių konferencijų. Klaipėdoje 2004 m. ir 2010 m. vyko Baltijos Moreno dienų konferencijos – tęstinių Baltijos šalių psichodramos renginių dalis. 2009 m. Vilniuje kartu su PIFE organizuotas kongresas „Beribiai matmenys“ (*10th International Congress of the Psychodrama Institute for Europe*). Šiuose renginiuose dalyvavo specialistai ne vien iš Europos, bet ir iš Australijos, Izraelio, Jungtinių Amerikos Valstijų, pristatę skirtingas teorines mokyklas ir plačias psichodramos taikymo galimybes.

Draugija organizuoja tęstinius mokymus asmenims, norintiems tapti psichodramos specialistais (turintys psichologo, gydytojo ar socialinio darbuotojo išsilavinimą gali tapti psichodramos terapeutais, o kiti asmenys – psichodramos vadovais). Mokymo programą, trunkančią apie penkerius metus, sudaro trys pakopos: parengiamasis, bazinis ir kvalifikacinis kursai. Viena mokymo dalis yra darbas tęstinėje uždaroje grupėje su nuolatinio mokytoju, daug dėmesio skiriant asmeniniam patyrimui. Kita mokymo dalis yra dalyvavimas konferencijose arba atviruose seminaruose, kuriuos veda psichodramos specialistai iš užsienio. Per

draugijos gyvavimo laiką bazinį kursą yra baigę 26 specialistai, visą mokymo programą – 18. Psichodramos mokymai atitinka PIFE reikalavimus, ruošiamų Psichologo praktinės veiklos įstatymo, Psichoterapijos įstatymo ir EuroPsy reikalavimus. 2012 metų rugsėjį organizuojama nauja mokymų grupė.

ALEKSITIMIŠKUMO IR SVEIKATAI NEPALANKAUS ELGESIO SĄSAJOS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Gabija Jarašiūnaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, doktorantė

g.jarasiunaite@smf.vdu.lt

Rūta Kavaliauskaitė–Keserauskienė

*BJ „Kaišiadorių socialinių paslaugų centras“,
psichologė*

dr. Aidas Perminas

*Vytauto Didžiojo universitetas,
docentas*

Aleksitimiškumas – asmenybės bruožas, pasireiškiantis negebėjimu atpažinti ir apibūdinti savo jausmų, emocijų bei išoriškai orientuotu mąstymu (Sifneos, 1975; Taylor, 2000, cit. pgl. Kerr ir kt., 2004). Aleksitimiškumas yra siejamas su širdies ir kraujagyslių ligomis (Jula ir kt., 1999; Beresnevaitė ir kt., 2003), psichologinėmis ir psichiatrinėmis problemomis (Kerr ir kt., 2004; de Vente ir kt., 2006). Vieno tyrimo metu, kontroliuojant įvairius elgesio rizikos veiksnius ir biopsichosocialinius parametrus, buvo nustatyta, jog aleksitimiškumas yra nepriklausomas mirtingumo rizikos veiksnys (Kauhanen ir kt., 1996, cit. pgl. Connelly, Denney, 2007). Visgi, M. A. Lumley, L. Stettner, F. Wehmer (1996) nurodo, jog ne pats aleksitimiškumas įtakoja įvairias ligas, o tai, jog aleksitimiški asmenys pasižymi sveikatai nepalankia elgsena, tačiau tyrimų, pagrindžiančių šią prielaidą, trūksta. Tad šiuo tyrimu ir buvo siekiama įvertinti aleksitimiškumo ir sveikatai nepalankios elgsenos sąsajas.

Tyrimė dalyvavo 202 18–26 metų Kauno technologijos universiteto dieninių bakalauro studijų studentai: 139 moterys (68,8 proc.) ir 63 vyrai (31,2 proc.). Aleksitimiškumui nustatyti naudota 20 klausimų Toronto aleksitimijos skalė (*20-item Toronto Alexithymia Scale*, Bagby ir kt., 1994). Sveikatai nepalanki elgsena įvertinta Sveikatai nepalankios elgsenos klausimynu (*Health Risk Behaviors Inventory – Pilot Version*, Irish, 2011).

Tyrimo rezultatai atskleidė aleksitimiškumo ir sveikatai nepalankios elgsenos sąsajas tik moterų grupėje. Aleksitimiškoms studentėms būdinga mažiau sveikatai palanki mityba, prastesnė miego kokybė, didesnis įsitraukimas į rūkymą bei alkoholio vartojimą nei nealeksitimiškoms studentėms. Taip pat nustatytos sveikatai nepalankios elgsenos ir atskirų aleksitimiškumo komponentų sąsajos.

Aleksitimiškoms (pagal sunkumus atpažįstant jausmus) studentėms būdinga prastesnė miego kokybė ir didesnis įsitraukimas į rūkymą bei alkoholio vartojimą nei nealeksitimiškoms studentėms. Aleksitimiškos (pagal sunkumus įvardinant jausmus) studentės pasižymi prastesne miego kokybe nei nealeksitimiškos studentės. Aleksitimiškoms (pagal į išorę orientuotą mąstymą) studentėms būdinga mažiau sveikatai palanki mityba nei nealeksitimiškoms studentėms.

**PSICHOLOGINĖ–EDUKACINĖ PROGRAMA TĖVAMS STEP:
PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO 2010–2012 M. APŽVALGA**

Informacinis stendinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

Jolita Jonynienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė*

j.jonyniene@smf.vdu.lt

dr. Roy M. Kern

*Vytauto Didžiojo universitetas,
profesorius*

Pastaraisiais metais vis dažniau pripažįstama, kad šiuolaikiniai tėvai, augindami ir auklėdami vaikus, susiduria su įvairiais psichosocialiniais sunkumais. Varginami intensyvios profesinės veiklos, varžomi finansinių įsipareigojimų, slegiami retai pasitaikančių galimybių ištrūkti iš įsisukusio kasdienybės rato, jie ne tik susiduria su bendravimo su partneriu iššūkiais, bet ir jaučiasi sutrikę dėl besiklostančio santykio su vaiku, pavargę nuo jo netinkamo elgesio ar netikri dėl naudojamų vaiko auklėjimo metodų (Bornstein ir kt., 2010; Chang, Ritter, 2004). Daugybę metų stebėję ir patyrę savo pačių tėvų elgesio su jais modelius, tėvai vis dažniau nustemba, kai pastarieji, perkelti į bendravimą su savo vaikais, pasirodo nebeveiksmingi (Bunting, 2004; Painter, 1985). Paskatinti tokio patyrimo šiandien tėvai vis dažniau ima kalbėti apie tai, kad jiems trūksta informacijos apie efektyvus bendravimo su vaiku metodus, o vaiko auklėjimo įgūdžiai turi būti lavinami, nes nėra įgimti (Miller, Sambell, 2002; Radey, Randolph, 2009).

Psichologinės–edukacinės programos yra laikomos viena iš efektyviausių pagalbos tėvams ir šeimai priemonių (Scott ir kt., 2010). Užsienio šalyse gausėjant tokio pobūdžio iniciatyvų, Lietuvoje tėvų mokymas vis dar organizuojamas gana ribotai ir nesistemiškai. Ieškant nuoseklesnės pagalbos tėvams galimybių, 2010 m. pradėta įgyvendinti individualiosios psichologijos idėjomis pagrįsta tėvų mokymo programa STEP (Dinkmeyer ir kt., 1997). Programos tikslas – interaktyvių darbo metodų pagalba mokyti tėvus efektyvesnių bendravimo su vaiku būdų, papildant turimas žinias apie vaiko auklėjimą, lavinant atitinkamus įgūdžius ir iš karto juos perkeltiant į kasdienį bendravimą su vaiku (Jonynienė, 2010). Programą sudaro 9 grupiniai susitikimai.

2010–2012 metais STEP tėvų grupės, prasidėjusios Kaune, Kupiškyje, Vilniuje, „pasiekė“ ir kitus Lietuvos miestu: Panevėžį, Lazdijus, Marijampolę, Širvintas. Šiuo laikotarpiu specialiuose intensyviuose mokymuose dalyvavę vadovai iš viso pravedė 50 grupių.

Šiame pranešime psichologų bendruomenei bus išsamiau pristatoma psichologinė–edukacinė programa STEP, nuosekliau atskleistos svarbiausios jos temos ir idėjos. Jame taip pat bus apibūdinamos vykusios grupės dalyvių, vadovų atžvilgiu, pasidalinama įdomiausiomis grupių dalyvių mintimis, pastebėjimais.

VAIKO AUKLĖJIMO STILIAUS RYŠYS SU JO ELGESIU: LIETUVOS TĖVŲ POŽIŪRIS

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

Jolita Jonynienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė*

j.jonyniene@smf.vdu.lt

dr. Roy M. Kern

*Vytauto Didžiojo universitetas,
profesorius*

Pastaruoju metu mokslinėje ir praktinėje literatūroje vis dažniau pabrėžiant šeimos įtaką vaiko fizinei, psichologinei ir socialinei raidai, Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkai nuolat domisi efektyviais tėvų bendravimo su vaiku metodais, vaiko gebėjimą bendradarbiauti, pasitikėjimą savimi, atsakomybės jausmą ugdančiomis strategijomis (Desjardins ir kt., 2008; Latouf, 2008; Pong ir kt., 2010; Querido ir kt., 2002; Žukauskienė, Malinauskienė, 2008, ir kt.). Nepaisant gana gausių šios srities tyrinėjimų, lieka sunku vienareikšmiškai pasakyti, kuris vaiko auklėjimo stilius vis dėlto yra palankiausias vaiko vystymuisi. Šeimą supanti kultūrinė aplinka čia itin svarbi: tai, kas tėvų ir vaiko elgesyje laikoma vertybe viename kultūriname kontekste, kitame gali pasirodyti netinkama ar net neadekvatu (Calzada, Eyberg, 2002; Chao, 1994; Ho, Bluestein, Jenkins, 2008). Taigi šio empirinio tyrimo tikslas – nustatyti efektyvesnį vaiko elgesio atžvilgiu auklėjimo stilių Lietuvos tėvų grupėje.

Tyrime dalyvavo 398 tėvai (90 % motinos), auginantys 4–14 metų vaikus, iš įvairių Lietuvos miestų (Kauno, Vilniaus, Panevėžio, Lazdijų, Kupiškio, Marijampolės ir Širvintų). Tyrimo duomenims surinkti naudoti Tėvų auklėjimo stilių ir dimensijų klausimynas (Robinson ir kt., 2001) ir Vaiko elgesio tėvų požiūriu skalė (McKay, 1976).

Koreliacinė analizė atskleidė, kad autoritetinio auklėjimo strategijas naudojančių tėvų vaikai dažniau linkę bendradarbiauti ir elgtis atsakingai, jie savarankiškiau atlieka su mokykla susijusias užduotis ir rečiau savo elgesiu tėvams sukelia nemalonių jausmų. Autoritarinių strategijų atveju nustatytos priešingos koreliacijos: tėvai, dažniau pasikliaujantys autoritariniais metodais, rečiau pastebi

palankų, pageidaujama vaiko elgesį, dažniau nurodydami, kad vaiko elgesys sukelia nemalonių jausmų, vaikas linkęs įtraukti tėvus į bendravimo su bendraamžiais sunkumus. Apibendrinant koreliacinės ir kitokios statistinės duomenų analizės rezultatus, galima būtų teigti, kad autoritetinis vaiko auklėjimo stilius Lietuvos tėvų imtyje yra efektyvesnis, siekiant atsakingo, savarankiško, bendradarbiaujančio vaiko elgesio.

Šiame pranešime bus ne tik pristatomi atlikto empirinio tyrimo rezultatai, bet ir ieškoma sąsajų su užsienio mokslininkų tyrinėjimais, dalinamasi įžvalgomis apie šių sąsajų prielaidas.

PSICHOLOGO PASLAUGOS (VAIDMUO) NEJGALIŲJŲ PROFESINĖJE REABILITACIJOJE

Praktinis žodinis pranešimas, tema – profesinis orientavimas

Daiva Juozapavičienė

Valakupių reabilitacijos centras, vyr. psichologė
daiva.juozapaviciene@reabilitacija.lt

dr. Rūta Sargautytė

Valakupių reabilitacijos centras,
psichologė
Vilniaus universitetas, docentė

Eugenija Danieliūtė

Valakupių reabilitacijos centras,
psichologė

2005 m. pradėjus veikti naujai neįgalumo nustatymo sistemai, sudaromos galimybės objektyviau įvertinti asmens gebėjimą dirbti, gauti būtinas medicininės, profesinės ir socialinės reabilitacijos paslaugas. Profesinė reabilitacija teisės aktuose apibrėžiama kaip asmens darbingumo, profesinės kompetencijos bei pajėgumo dalyvauti darbo rinkoje atstatymas arba gerinimas ugdymo, socialinėmis, psichologinėmis, reabilitacinėmis ir kitomis poveikio priemonėmis.

Savo pranešimo metu apžvelgsime psichologo teikiamas paslaugas neįgaliųjų profesinėje reabilitacijoje, atskleisdami jo svarbų vaidmenį tiek įgyvendinant profesinės reabilitacijos tikslus, tiek užtikrinant efektyvų tarpdisciplininę specialistų komandos darbą. Pristatydami psichologo teikiamas paslaugas atkreipsime dėmesį į Valakupių reabilitacijos centro gerąją praktiką taikant standartizuotus ir adaptuotus metodus, skirtus negalių turintiems asmenims.

Profesinės reabilitacijos programą sudaro keturi etapai: profesinių gebėjimų vertinimas, profesinis orientavimas ir konsultavimas, profesinių gebėjimų atkūrimas (lavinimas) arba naujų išugdymas (profesinis mokymas), pagalba įsidarbinant. Profesinės reabilitacijos paslaugas teikia tarpdisciplininė specialistų komanda, susidedanti iš fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojo, psichologo, kineziterapeuto, ergoterapeuto, socialinio darbuotojo, profesijos mokytojų, atvejo vadybininko,

įdarbinimo vadybininko ir kitų specialistų. Asmens profesinių gebėjimų įvertinimas bei tolimesnių paslaugų teikimas grindžiamas komandinio darbo principu. Profesinės reabilitacijos paslaugos asmeniui teikiamos remiantis individualia profesinės reabilitacijos programa.

Psichologas teikia paslaugas asmeniui visų keturių etapų (t. y. viso profesinės reabilitacijos proceso) metu:

- (1) atlieka psichologinį vertinimą bei psichosocialinių profesinių gebėjimų vertinimą;
- (2) teikia informaciją ir motyvuoja neįgaliuosius darbinei veiklai, padeda apsispręsti dėl profesinės karjeros, atsižvelgiant į individualias savybes, norus, profesinius gebėjimus bei darbo rinkos poreikius;
- (3) padeda lavinanti asmens kognityvines, psichosocialines savybes, ugdyti profesinę motyvaciją, savęs pažinimą ir saviraišką, savireguliacijos įgūdžius; individualiai konsultuoja sprendžiant profesinės adaptacijos ir asmenines problemas;
- (4) pagalbos įsidarbinant metu lavina asmens savęs pristatymo ir pokalbio su darbdaviu įgūdžius.

Psichologo paslaugų efektyvumui įvertinti asmens profesinės reabilitacijos metu vykdoma stebėseną ir atliekami tarpiniai vertinimai. Remiantis ISO ir EQUASS kokybės standartais yra siekiama matuoti apibrėžtus rodiklius, parodančius, ar yra įgyvendinti nustatyti tikslai. Kviečiame padiskutuoti apie psichologų darbo efektyvumą bei indėlio į komandos darbą įvertinimo problemą.

**MAŽŲ VAIKŲ MIEGOJIMAS DRAUGE SU TĖVAIS:
GALIMOS PRIEŽASTYS IR PASEKMĖS**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Roma Jusienė

Vilniaus universitetas, docentė

Psichologinių inovacijų ir eksperimentinių tyrimų mokymo centras, vedėja

roma.jusiene@fsf.vu.lt

Vienas dažnų mažus vaikus auginančių tėvų nusiskundimų yra vaiko miego problemos, ypač priešinimasis guldymui, sunkumai užmiegant, prabudimai naktį. Ar miegojimas drauge su tėvais galėtų padėti spręsti šias problemas? O gal atvirkščiai, tik paskatina jas? Pastebėtina, jog miegojimas drauge gali būti sąlygojimas skirtingų priežasčių, be to, šios skiriasi priklausomai nuo vaiko amžiaus. Pavyzdžiui, kūdikystėje miegojimas drauge dažnesnis maitinant krūtimi, o pusantrų–dviejų metų amžiuje – esant padidėjusiai mažylių ambivalencijai dėl išsiskyrimo su tėvais. Įvairiais tyrimais patvirtinta, kad kartu su vaikais dažniau miega mažesnio išsilavinimo, mažesnes pajamas bei gyvenamąjį plotą turintys tėvai. Dažniau su vaikais miega vienišos motinos. Taigi diskutuojama, jog miegojimo kartu pasekmės irgi gali būti skirtingos, priklausomai nuo miegojimo kartu priežasčių.

Šio pranešimo tikslas yra aiškintis kūdikių ir mažų vaikų miegojimo drauge su tėvais galimas priežastis (vaiko artimiausios socialinės aplinkos bei raidos ypatumus) bei galimas pasekmės (vaiko miego, elgesio ir emocines problemas). Pristatomi ir aptariami dviejų Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatai. Pirmasis – 2007 metais atliktas ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir emocijų problemų tyrimas (Jusienė, Raižienė, Barkauskienė, Bieliauskaitė, Dervinytė Bongarzoni). Jame dalyvavo 1047 pusantrų–penkerių metų vaikai ir jų tėvai. Antrasis – šiuo metu atliekamas tęstinis 2009 metais gimusių išnešiotų kūdikių imties tyrimas (Jusienė, Braidokienė, Čekuolienė, Markūnienė, Širvinskienė, Zamalijeva, Žemaitienė). Jame dalyvauja virš 200 vaikų (šiuo metu 2 metų) ir jų tėvų. Abiejų tyrimų metu vaikų miego, elgesio ir emocinės problemos vertintos Vaiko elgesio klausimynu (CBCL/1½–5), informacija apie vaiko miegojimą, artimiausią aplinką ir pan. rinkta Vaiko raidos ir socialinės aplinkos anketa.

Abiejų tyrimų rezultatai atskleidžia, jog miegančių su tėvais procentas labiausiai išauga 1,5–2 metų amžiuje. Šie ir vyresni (3–5 metų) vaikai, bet ne kūdikiai, dažniau miega kartu su motina, kai ši yra vieniša. Dažniau su tėvais ar mama miegančių vaikų motinos yra mažiau patenkintos santykiais su vyru ar partneriu. Su tėvais nuolat ar kartais miegantys vaikai turi daugiau miego problemų nei miegantys atskirai.

PTMC NEFORMALIŲJŲ STUDIJŲ PROGRAMOS PSICHOLOGAMS

Informacinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Roma Jusienė

Vilniaus universitetas, docentė

*Vilniaus universiteto Psichologinių inovacijų ir eksperimentinių tyrimų mokymo
centras, vedėja*

roma.jusiene@fsf.vu.lt; +370 5 268 7254

Šio pranešimo tikslas – supažindinti psichologus ir kitus psichikos sveikatos priežiūros specialistus su jiems skirtomis kvalifikacijos kėlimo (neformaliųjų studijų arba podiplominėmis) programomis, kurias vykdo Vilniaus universiteto Psichologinių inovacijų ir eksperimentinių tyrimų mokymo centras (PTMC), taip pat su kita šio centro veikla.

KLINIKINĖ PSICHOANALIZĖ

Programa itin svarbi specialistams, mokantiems psichoterapijos, konsultuojantiems bei supervizuojantiems kolegas, dirbančius psichikos sveikatos paslaugų sektoriuje. Gilus psichoanalizės išmanymas suteikia galimybę dirbti su tokiais pacientais, kurių psichikos sutrikimai buvo laikomi negydytiniais psichoterapija. Programa susideda iš teorinių ir praktinių seminarų, mokomosios analizės, individualių supervizių. Programa parengta Vilniaus psichoanalitikų draugijos ir suderinta su Tarptautinės psichoanalitikų asociacijos reikalavimais. Trukmė – 5 metai.

PSICHODINAMINĖ VAIKŲ IR PAAUGLIŲ PSICHOTERAPIJA (BAZINIS LYGIS)

Programa suteikia žinių apie vaikų psichodinaminę raidą, diagnostiką, išdėstomi psichodinaminės psichoterapijos principai bei metodai. Grupių supervizijos, asmeninis patyrimas grupėse bei supervizuojama ankstyvųjų santykių stebėjimo praktika parengia specialistus sėkmingam darbui su vaikais, paaugliais ir jų šeimomis. Baigus bazinio lygio programą ir apgynus baigiamąjį darbą, galima tęsti Psichodinaminės vaikų ir paauglių psichoterapijos kvalifikacinio lygio programos studijas. Trukmė – 2 metai.

PSICHODINAMINĖ VAIKŲ IR PAAUGLIŲ PSICHOTERAPIJA (KVALIFIKACINIS LYGIS)

Programos metu gilinamos žinios apie skirtingų sutrikimų psichodinaminę psichoterapiją, susipažįstama su kitomis vaikų psichoterapijos paradigmomis. Programą sudaro: teoriniai seminarai, skirti vaikų elgesio bei emocinių sutrikimų psichodinaminei sampratai bei psichoterapinės pagalbos būdams krizines ar traumines situacijas patyrusiems vaikams, taip pat darbui su tėvais ar šeima;

asmeninė psichodinaminė arba psichoanalitinė terapija; grupių ir individualios supervizijos. Numatoma studijų pradžia – 2012 metų spalio mėnuo. Trukmė – 3 metai.

PSICHODIAGNOSTINIS VAIKŲ IR PAAUGLIŲ PIEŠINIŲ INTERPRETAVIMAS

Programa skirta specialistams, dirbantiems su vaikais. Jos metu bus mokama naudoti vaikų piešinių interpretavimą kaip pagalbinę psichodiagnostinę priemonę, analizuoti pagrindinius reikšminius ženklus vaikų ir paauglių piešiniuose, dirbti su vaikų piešinių testais. Lektorė – psichologė–psichoterapeutė dr. Nunzia Tarantini (Italija). Numatoma studijų pradžia – 2012 metų rugsėjo mėnuo. Trukmė – 1 metai.

ŽINDYMO TRUKMĘ IKI VIENŲ METŲ AMŽIAUS PROGNOZUOJANTYS PSICHOLOGINIAI, SOCIALINIAI IR MEDICININIAI VEIKSNIAI

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Roma Jusienė,

Psichologinių inovacijų ir eksperimentinių tyrimų mokymo centras, vadovė

Vilniaus universitetas, docentė

roma.jusiene@fsf.vu.lt

Rima Breidokienė

Psichologinių inovacijų ir

eksperimentinių tyrimų mokymo centras,

jaunesnioji mokslo darbuotoja

Vilniaus universitetas, doktorantė

Olga Zamalijeva

Psichologinių inovacijų ir

eksperimentinių tyrimų mokymo centras,

vyresnioji specialistė

Vilniaus universitetas, doktorantė

Pasaulinė sveikatos organizacija (PSO) rekomenduoja išimtinį kūdikių žindymą iki 6 mėnesių, vėliau tęsiant žindymą kaip papildomą maitinimo būdą bent iki dvejų metų amžiaus, grįsdama rekomendacijas daugybe studijų, atskleidžiančių žindymo naudą kūdikio ir motinos sveikatai. Daugelyje šalių – ir Lietuvoje – paprastai žindoma trumpiau nei pusę metų, o žindymo trukmę paaiškinantys veiksniai skirtingi ar prieštaringi. Remdamiesi biopsichosocialiniu modeliu manome, kad prognozuojant žindymo trukmę svarbu atsižvelgti į medicininius, socialinius bei psichologinius veiksnius ir jų sąveiką.

Šio tyrimo tikslas yra analizuoti Lietuvos kūdikių žindymo iki vienerių metų veiksnius. Tyrime dalyvauja 243 išnešiotų kūdikių iki vienerių metų amžiaus motinos. Tęstinio tyrimo metu buvo atlikti keturi matavimai: antrą–trečią dieną po gimdymo, praėjus trimis mėnesiams, šešiams mėnesiams ir vieneriems metams. Pirmo etapo metu, kuris buvo vykdomas Lietuvos sveikatos mokslų universiteto klinikose, surinkti

demografiniai ir medicininiai duomenys apie išnešiotus naujagimius ir jų motinas, taip pat matuota motinų psichologinė savijauta. Antro, trečio ir ketvirto etapo metu motinos pildė paštu atsiųstus klausimynus apie kūdikio raidą ir socialinę aplinką, teikė informaciją apie kūdikio žindymą, kitus priežiūros ypatumus. Visais etapais buvo vertinamas motinų depresiškumas Edinburgo pogimdyminės depresijos skale.

Preliminari rezultatų analizė rodo, kad ilgiau kūdikius žindo vyresnės, aukštesnio išsilavinimo, turinčios vaikų ir gyvenančios santuokoje moterys. Kūdikiai, kurie gavo mažesnius Apgar skalės įverčius po gimimo, taip pat naudojančios žinduką, yra žindomi trumpiau. Ilgesnė žindymo trukmė susijusi su moterų dalyvavimu kursuose nėštumui bei gimdymui pasiruošti ir nerūkymu nėštumo metu. Regresinė analizė rodo, kad ilgesnę žindymo trukmę reikšmingai prognozuoja nėštumo planavimas, aukštesnis vyro išsilavinimas, gimdymas natūraliais gimimo takais bei geresnis naujagimio funkcionavimas pagal Apgar skalę. Skatinant žindymą, ypatingą dėmesį Lietuvoje reiktų skirti mažiau išsilavinusioms šeimoms ir neplanuoto nėštumo atvejais. Gimdymas Cezario pjūvio būdu ar kitos gimdymo aplinkybės, ypač lemiančios prastesnį naujagimių funkcionavimą, gali būti reikšmingi žindymo trukdžiai, todėl šioms moterims taip pat svarbi psichologinė ir socialinė parama.

AŠ IR LAIKAS: MŪSŲ LAIKO PERSPEKTYVA

Renginys visuomenei, tema – visuomenei aktualios problemos

dr. Antanas Kairys

Vilniaus universitetas, lektorius

kairys.antas@gmail.com

Mes visi jaudinamės dėl to, kad trūksta laiko, kad jis per daug greitai bėga. Bet retas kuris iš tikro suvokiame, kokį poveikį laikas daro mūsų gyvenimui. Klausimai apie tai, kas yra laikas, koks žmogaus santykis su laiku, seniai audrino tiek filosofų, tiek ir paprastų žmonių protus. Tūkstantmečiai filosofinės minties raidos ir vėliau atsiradę psichologiniai laiko tyrimai privedė prie laiko perspektyvos teorijos sukūrimo. Mokslininkai laiko perspektyvą supranta kaip žmogaus santykį su jo praeitimi, dabartimi, ateitimi. Laiko perspektyva susijusi ir su tuo, kiek kiekviena iš šių laiko zonų svarbi žmogui, į kurią jis orientuojasi veikdamas. Tyrimai rodo, kad žmonės, orientuoti į dabartį, gyvena šia akimirka, labiau linkę rizikuoti, vartoti alkoholį ir pan. Egzistuoja dvi praeities laiko perspektyvos: pozityvios praeities, susijusi su nostalgija praeičiai, šeimos ritualų laikymusi ir pan., bei negatyvios praeities laiko perspektyva, ji siejasi su depresyvumu, nelaimingumu, žemu savęs vertinimu. Ateities laiko perspektyva, tyrimų duomenimis, susijusi su planavimu, savo veiksmų padarinių geresniu apsvaistymu ir t. t. Pranešimo metu bus plačiau pristatytos šios laiko perspektyvos bei tai, kaip jos pasireiškia mūsų gyvenime.

MOTYVACIJOS, DARBO VERTYBIŲ IR POŽIŪRIO Į VERTIKALIĄ / HORIZONTALIĄ KARJERĄ SĄSAJOS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

dr. Antanas Kairys

Vilniaus universitetas, lektorius

kairys.antas@gmail.com

dr. Ieva Urbanavičiūtė

Vilniaus universitetas, mokslo darbuotoja

dr. Audronė Liniauskaitė

Klaipėdos universitetas, profesorė

Karjeros kelio pasirinkimas – svarbus klausimas daugeliui mūsų – tiek dirbantiesiems, tiek studentams. Vienas iš aspektų, rodantis mūsų karjeros planavimo ir lūkesčių ypatumus – pirmenybės vertikaliam, horizontaliam arba stabiliam karjerai teikimas. Be to, tarp daugelio vidinių ir išorinių veiksnių, besisiejančių su karjeros sprendimų priėmimu, gali rasti savo vietą ir motyvacinės orientacijos bei darbo vertybės. Šio tyrimo tikslas – nustatyti pirmenybės vertikaliam/horizontaliam/stabiliam karjerai teikimo, individo motyvacinės orientacijos ir darbo vertybių sąsajas.

Siekiant realizuoti tikslą, atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo 176 bakalauro studijų studentai iš trijų Lietuvos universitetų. Tiriamųjų amžius – nuo 18 iki 24 metų, 85 % merginų. Pirmenybės vertikaliam/horizontaliam/stabiliam karjeros tipui teikimas buvo vertintas trimis klausimais; tiriamasis turėdavo išranguoti šiuos karjeros tipus pagal patrauklumą. Motyvacinės orientacijos buvo vertinamos Globalios motyvacijos skalės (Guay et al., 2003) lietuviškąja versija. Ši savideterminacijos teorijos idėjomis grįsta skalė leidžia įvertinti asmens polinkį vadovautis skirtingais išorinės, vidinės motyvacijos tipais bei polinkį į demotyvaciją. Darbo vertybės buvo tirtos Darbo vertybių skale (Liniauskaitė and Zališčevskis, 2005), kuri leidžia įvertinti dešimties vertybių svarbą asmeniui.

Nustatyta, kad su pirmenybės vertikaliam karjerai teikimu siejasi išorinei motyvacijai priskiriama identifikacijos orientacija ($r = 0,24$; $p < 0,001$) bei trys darbo vertybės: geras atlyginimas, galimybė vadovauti kitiems, darbo prestižas (r nuo 0,27 iki 0,37; $p < 0,001$). Su pozityvesniu horizontalios karjeros tipo vertinimu siejasi vidinė motyvacija žinoti ($r = 0,20$; $p < 0,01$), išorinei motyvacijai priskiriama išorinės reguliacijos orientacija ($r = -0,23$; $p < 0,01$) bei trys darbo vertybės: geri santykiai kolektyve, įdomus darbas bei galimybė save realizuoti (r nuo 0,15 iki 0,22; $p < 0,05$). Su pirmenybės teikimu stabilumui karjeroje koreliuoja penkios darbo vertybės (r nuo -0,2 iki 0,34; $p < 0,05$): geras atlyginimas, įvairovė (neigiama koreliacija), darbo prestižas, moralinių vertybių laikymasis bei saugumas. Tyrimo rezultatai gali būti naudingi, siekiant geriau suprasti karjeros sprendimų motyvaciją.

**SVEIKATOS SISTEMOJE DIRBANČIŲ PSICHOLOGŲ PROFESINIO TAPATUMO
JAUSMAS: NUO PELENĖS IKI LEDO KARALIENĖS**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Vaida Kalpokienė

*Lietuvos psichologų sąjungos
Psichikos sveikatos komitetas, pirmininkė
Mykolo Romerio universitetas, lektorė
kalpokienevaida@gmail.com*

dr. Neringa Grigutytė

*Lietuvos psichologų sąjungos
Psichikos sveikatos komitetas, narė
Vilniaus universitetas, lektorė*

Sveikatos sistemoje Lietuvoje psichologai dirba daugiau nei penkiasdešimt metų. Vienas svarbiausių požymių, sąlygojančių psichologų padėtį šioje sistemoje, yra jų profesinis tapatumas, apibrėžiamas kelių veiksnių sąveika (Brott, Kajs, 2001). 1) Struktūriniame lygyje profesinis tapatumas sąlygojamas tiek formalių reikalavimų, tiek neformaliai egzistuojančių įstaigos ir sistemos kultūrinių normų, apibrėžiančių psichologo vietą, funkcijas ir vaidmenį sveikatos sistemoje. 2) Subjektyviame lygyje Aš vaizdas, susijęs su psichologo vaidmeniu (savęs suvokimas, įsitikinimai, nuostatos, žinios, vertybės, įgūdžiai), yra veikiamas santykių su bendradarbiais, lyginimu ir savęs atskyrimu nuo kitų profesinių grupių atstovų.

Tyrimu siekta atskleisti, koks yra medicinos (klinikinių ir sveikatos) psichologų tapatumo jausmas, kaip jis susijęs su psichologo statusu, veiklos ir funkcijų reglamentavimu bei pokyčių poreikiu. Buvo suformuotos dvi fokusuotos grupės: pirmojoje dalyvavo psichologai, sveikatos priežiūros sistemos įstaigose dirbantys iki 2 metų, antroje – psichologai, dirbantys daugiau nei 7 metus. Fokusuotas grupes vedė pranešimo autorės.

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog sveikatos sistemoje dirbantys psichologai dažniausiai jaučiasi podukros ar pelenės vaidmenyje – atlieka kitų (psichiatrų) pavestus darbus ir nuolat triūsia (per dideli krūviai, neprasmingi darbai), trūkstant lygiaverčio santykio, pripažinimo ir aiškiai apibrėžto darbo reglamentavimo. Iškilęs berankės mergelės vaizdinys tiksliai apibrėžia psichologinio įvertinimo situaciją adaptuotų ir standartizuotų metodikų klausimu. Kitas ryškus profesinį tapatumą apibūdinantis vaizdinys – chameleonas, turintis laviruoti, gebėti prisitaikyti prie jam keliamų reikalavimų ir darbo sąlygų, „paminti“ savo vertybes, kad galėtų išlikti dėl ko atliekami vaidmenys tampa neaiškūs. Net tie keli psichologai, kurie jaučiasi dirbantys komandoje su kitais specialistais, įstaigos struktūrą ir visą sveikatos sistemą suvokia kaip karalystę, kurią valdo senas, pavargęs karalius ar ledo karalienė – prie kurios sunku prieiti ir ją „sušildyti“. Pranešime aptariami su medicinos psichologo darbu susiję ambivalentiški jausmai, psichologo darbo efektyvumo kriterijai, tapatumo jausmo bei pokyčių poreikio skirtumai priklausomai nuo darbo stažo sveikatos

sistemoje. Pasirinktas kokybinis tyrimo metodas nepateikia galutinių atsakymų, tačiau kelia klausimų ir kviečia diskusijai apie medicinos psichologo profesinį tapatumą, vietą specialistų komandoje ir sveikatos priežiūros sistemoje, norą ir galimybes keisti esamą padėtį.

TRUMPŲJŲ (SMS) ŽINUČIŲ NAUDOJIMAS KONSULTAVIME

Praktinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Andrius Kaluginas

Psichologinio konsultavimo ir psichoterapijos centras „Mano psichologas“, klinikinis psichologas

andrius.kaluginas@gmail.com

Pranešimo metu pristatoma unikali individualaus psichologinio konsultavimo, taikant trumpąsias (sms) žinutes, patirtis. Ši priemonė taikoma nuo pradinio konsultavimo etapo iki tol, kol pasiekiami numatyti rezultatai. Kelių dešimčių pranešėjo praktikos atvejų analizė parodė, jog trumpųjų žinučių naudojimas konsultavime žymiai spartina klientų būsenos pagerėjimą, padeda efektyviau struktūruoti konsultacinių sesijų eigą bei stebėti klientų pokyčių dinamiką.

Esmė: tarp konsultacijų ir ypač sutrikimo paūmėjimo būsenoje (pvz., nerimo priepuolių ar itin stiprios depresinės nuotaikos metu) klientas gali/privalo parašyti psichologui trumpąją žinutę, detaliai aprašydamas savo būseną. Bendru susitarimu psichologas į šias žinutes neatsako. Taikoma trimis etapais, kiekviename etape numatoma skirtinga žinučių struktūra, kuri itin reikšminga. Funkcijos: būsenos savirefleksija ūmioje stadijoje raštu; nerimo slopinimas; saugumo jausmo dėl nuolatinio kontakto su konsultantu užtikrinimas; terapinio ryšio tarp sesijų palaikymas; akivaizdžiai gerėjančio subjektyvaus būsenos vertinimo skatinimas; noro „būti išgirstam“ realizavimas; empatinio kontakto su konsultantu spartinimas; minčių registravimo bei jų srauto stabdymo funkcija ir kt. Taikoma kartu su kognityvinės elgesio terapijos ir/ar trumpalaikės terapijos (pvz., sutelktos į problemą ar į sprendimą) metodais kaip papildoma priemonė. Ši priemonė geriausia tinka, esant lengvo ir vidutinio sunkumo depresiniams bei nerimo sutrikimams (panikos atakoms, hipochondrijai). Taip pat ją galima taikyti, esant nuotaikų sutrikimams be psichozės, somatiniams simptomams, psichologinėms krizėms, reakcijoms į sunkų stresą ir adaptacijos sutrikimams. Tai – ne konsultavimo būdas, o tik efektyvi papildoma priemonė.

EUROPSY – EUROPOS PSICHOLOGO SERTIFIKATAS LIETUVOJE

Informacinis standinis pranešimas, tema – teisiniai psichologo darbo aspektai

Goda Kaniušonytė

*Lietuvos psichologų sąjungos
EuroPsy komitetas, narė
VšĮ „Gebu“, psichologė
europsy@psichologusajunga.lt*

Inga Truskauskaitė

*Lietuvos psichologų sąjungos
EuroPsy komitetas, narė
VšĮ „Gebu“, psichologė
europsy@psichologusajunga.lt*

EuroPsy yra europinis psichologų kvalifikacijos standartas ir atitikimo tą standartą sertifikatas, kuris visoje Europoje diegiamas nuo 2010-ųjų metų. Lietuvoje tikimasi EuroPsy įdiegti 2012-aisiais metais. EuroPsy standartą ir sertifikatą sukūrė Europos psichologų asociacijų federacija (EFPA), o jo įdiegimu Lietuvoje rūpinasi Lietuvos psichologų sąjunga (LPS). Pranešimo metu bus pristatomi pagrindiniai EuroPsy tikslai, jo nauda, reikalavimai norint gauti EuroPsy ir EuroPsy perspektyvos Lietuvoje. Bus aptariamasi universitetų vaidmuo, kuriant psichologijos specialybės programas, atitinkančias EuroPsy standartus, EuroPsy suteikimas praktikuojantiems psichologams pereinamuoju laikotarpiu, EuroPsy standartų ir rengiamo Psichologų praktinės veiklos įstatymo numatomų reikalavimų atitikimas ir kt. Dalyviai galės užduoti klausimus ir gauti į juos atsakymus.

NUOSTATOS Į EMIGRACIJĄ IR ASMENYBĖS BRUOŽŲ SAŠAJOS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

Goda Kaniušonytė

*Mykolo Romerio universitetas, lektorė,
goda@gebu.lt*

Inga Truskauskaitė

*Mykolo Romerio universitetas, lektorė,
inga.truskauskaite@gmail.com*

Didėjant emigracijos mastui Lietuvoje (Statistikos departamentas, 2012), kyla klausimas, nuo ko priklauso jo didėjimas ir ar verta susirūpinti šalies demografinė raida, ūkio augimui ir kultūrinio savitumo išsaugojimu. Pastarąjį dešimtmetį pagausėjo tyrimų, kuriais siekiama nustatyti lietuvių emigracijos priežastis (Čiarnienė ir kt., 2009; Dapkus ir Matuzevičiūtė, 2008; Martinaitis ir Žvalionytė, 2007; Adomėnas, 2006; Gruževskis, 2004 ir kt.). Viena iš tyrinėtų ir patvirtintų emigracijos priežasčių – ekonominė ir finansinė padėtis Lietuvoje (Karalevičienė ir Matuzevičiūtė, 2009), aiškinama neoklasikinės ekonomikos teorijos „stūmimo“ ir „traukos“ modeliu (Castles and Miller, 2003). Kitas išryškėjantis emigracijos priežasčių aiškinimas – socialinė ir kultūrinė padėtis Lietuvoje, aiškinama „transnacionalizmo samprata“ (Kuzmickaitė, 2004). Vis dėlto šios teorijos nepaaiškina, kodėl vieni linkę emigruoti, o kiti ne ir kiek tai priklauso ne nuo susiklosčiusių aplinkybių, o nuo žmogaus asmenybės. Tyrimų nagrinėjančių psichologines emigracijos priežastis trūksta, asmenybės sąsajų su migracijos intencijomis tema iki šiol taip pat nebuvo tyrinėta.

Atsižvelgiant į tyrimų duomenis, kuriais nustatyta, kad remiantis asmenybės bruožais galima prognozuoti socialines–politines nuostatas bei elgesį (Zettler et al., 2011; Leone et al, 2012), buvo atliktas šis tyrimas, kuriuo siekiama nustatyti, ar ir kaip nuostata į emigraciją yra susijusi su asmenybės bruožais.

Tyrimė dalyvavo 369 studentai, moterys ir vyrai, kurių amžius yra nuo 19 iki 28 metų, savo noru sutikę užpildyti HEXACO PI-R klausimyno (Ashton and Lee, 2009) lietuviškąją versiją (Truskauskaitė ir kt., 2011) bei autorių sudarytą nuostatos į emigraciją skalę. Ši skalė buvo sukurta, įtraukiant emocinius, kognityvinius ir elgesio nuostatos komponentus bei daugiausiai dėmesio skiriant teiginiams, susijusiems su ketinimais, kadangi pagal juos geriausiai galima prognozuoti būsimą elgesį (Fishbein and Ajzen, 1975).

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad nuostata į emigraciją yra susijusi su asmenybės bruožais. Nustatytas neigiamas ryšys tarp nuostatos į emigraciją bei šių asmenybės bruožų: sąžiningumo ir nuolankumo, emocingumo, ekstraversijos, sutariamumo ir disciplinuotumo. Nerasta ryšio tarp nuostatos į emigraciją ir atvirumo patyrimui.

PSICHODRAMOS TAIKYMAS MOKYMUOSE

Seminaras, tema – edukacinė psichologija

Evaldas Karmaza

VšĮ „EOS Grupės“, psichologas
evaldas.karmaza@eosgrupes.lt

Psichodrama yra psichoterapijos metodas, kurį pradėjo kurti J. L. Moreno (1889–1974), toliau modifikuoja ir tobulina jo pasekėjai, į Lietuvą atkeliavo prieš porą dešimtmečių ir dažniausiai yra taikomas psichoterapijos tikslais grupėse. Vis tik dėl technikų ir dramos elementų įvairovės šį metodą galima efektyviai taikyti žymiai plačiau – mokymuose, vertinimo procese ir t. t. Psichodramos giminingi metodai – sociodrama ir sociometrija – padeda tikslingiau ir pamatuotai panaudoti metodus, gerinančius mokymosi procesą ar sprendžiant socialines problemas.

Seminaro metu bus pristatyta, kaip psichodrama ir jos elementai gali pagerinti mokymosi procesą, patį mokymąsi padaryti įdomesniu, efektyvesniu. Psichodramos pagalbinės technikos leidžia dirbti ir su didelėmis grupėmis, neprarandant ryšio su kiekvienu dalyviu. Į paties mokymosi procesą yra aktyviai įtraukiamas kūnas ir emocijos. Panaudojant vaidmenų žaidimus, dramos elementus, gausybę apšilimo pratimų, mokymosi procesą galima sustiprinti, nes netiesiogiai yra gyvai išnaudojama kiekvieno žmogaus asmeninė patirtis. Seminare pasirinksiame vieną iš aktualių ugdymo įstaigose temų (pavyzdžiui, "Elgesio korekcija") ir pabandydami ją pasimokyti su psichodramos elementais. J. Piaget išskyrė du svarbius mokymosi elementus: asimiliaciją ir akomodaciją. Akomodacinis mokymasis, reikalaujantis keisti kai kuriuos kognityvius žemėlapius, reikalauja gilesnio paties besimokančiojo įsitraukimo. Dėl to mokymosi metu yra neretai įtraukiami vaidmenų žaidimai, kurie psichodramos/sociodramos aplinkoje gali tapti sistemingu instrumentu. Mokymasis, orientuotas daugiau į įgūdžius nei žinias, užtikrina ilgalaikius rezultatus.

Trukmė: 1,5 val. Maksimalus dalyvių skaičius:26.

POTRAUMINIO STRESO REAKIJŲ DINAMIKOS IR SOCIALINIŲ VEIKSNIŲ SĄSAJOS

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Evaldas Kazlauskas

Vilniaus universitetas, docentas
evaldas.kazlauskas@fsf.vu.lt

Skina Gaušaitė

Vilniaus universitetas,
klinikinės psichologijos magistrantė

Potrauminio streso įveikai reikšmingą vaidmenį vaidina socialiniai veiksniai. Aplinkinių pripažinimas, emocinė ir praktinė parama, galėjimas aptarti patirtas traumas ir su traumine patirtimi susijusius sunkumus yra reikšmingi veiksniai, turintys įtakos potrauminio streso reakcijoms. Potrauminio streso reakcijos yra dinaminės, o patiriama socialinė parama taip pat kinta laike, dėl to buvo atliktas tyrimas, kuriuo siekta išanalizuoti potrauminio streso ir socialinės paramos dinamikos sąsajas. Pranešime pristatomi Vilniaus universiteto Traumų psichologijos tyrimų grupės 2010–2011 m. vykdyto projekto „Ambulatorinis psichologinis įvertinimas psichotraumatologijoje“, kurį finansavo Lietuvos mokslo taryba, rezultatai.

Tyrimė dalyvavo 23 pilnamečiai asmenys, kurie per savo gyvenimą patyrę bent vieną potencialiai psichologiškai trauminį įvykį. Tyrimo dalyvių amžiaus vidurkis 25 metai. Tyrimė buvo naudota Vilniaus universitete sukurta Ambulatorinė potrauminio streso įvertinimo metodika (Kazlauskas, 2011). Tyrimo dalyviams vienai savaitei buvo įteikiamas elektroninis dienoraštis – specialiai tyrimui pritaikytas išmanusis telefonas, kuriame buvo išjungtos su tyrimu nesusijusios funkcijos. Elektroninio dienoraščio pateikiamų klausimų struktūra: 1) emocinės reakcijos (2 teiginiai); 2) socialinės interakcijos (intensijos bendrauti ir reali komunikacija: jos trukmė, asmenys, pasitenkinimas ir komunikacija apie traumą (nuo 2 iki 6 teiginių, priklausomai nuo pasirinktų atsakymų); 3) potrauminio streso invazinės reakcijos (2 teiginiai); 4) potrauminio streso vengimo reakcijos (3 teiginiai); 5) su potrauminiu stresu susijusios kognityvinės reakcijos (2 teiginiai); 6) potrauminio streso padidinto dirglumo reakcijos (3 teiginiai). Šie klausimai vienam tyrimo dalyviui buvo pateikiami kas valandą nuo 9 iki 21 val., 7 dienas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad potrauminio streso reakcijų dinamika siejasi su socialinio konteksto kintamaisiais. Socialiniai kintamieji reikšmingai buvo susiję ir įvertinant atskirų potrauminio streso reakcijų aspektų (vengimo, dirglumo, kognityvinio, invazijos) sąsajas su konteksto kintamaisiais. Analizuojant potrauminio streso dinamikos ir socialinio konteksto kintamųjų dinamiką išryškėjo, kad subjektyvūs socialinio konteksto kintamieji (t. y. intensija ir pasitenkinimas bendravimu) yra labiau susiję su potrauminio streso dinamika negu santykinai objektyvūs parametrai, t. y. bendravimo trukmė. Daugiausia sąsajų buvo tarp

pasitenkinimo bendravimu ir potrauminio streso dirglumo reakcijų dinamikos: kuo potrauminio streso reakcijos labiau išreikštos, tuo pasitenkinimas bendravimu yra mažesnis.

EFEKTYVI PAGALBA PSICHOTRAUMATOLOGIJOJE

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Evaldas Kazlauskas,
Vilniaus universitetas, docentas

Ieva Vaskelienė
Vilniaus universitetas, doktorantė
ieva.vaskeliene@gmail.com

Psichologinė pagalba trauminį patyrimą išgyvenusiems asmenims yra besivystanti sritis, kurioje nuolat atliekamos mokslinės studijos, ieškant veiksmingų pagalbos metodų. Seminaro pirmoje dalyje bus trumpai supažindinama su šiuolaikine psichologinės traumos samprata. Seminaro antroje dalyje bus pristatomi šiuolaikiniai efektyvūs ir empiriškai pagrįsti pagalbos būdai. Taip pat bus pateikiamos atvejų analizės ir aptariami praktiniai klausimai, kylantis susidūrus su psichologinėmis traumomis. Seminaro metu bus aptariamos trys pagrindinės psichoterapijos: kognityvinė elgesio terapija, nujautrinimo akių judesiais ir perdirbimo terapija (angl. *eye movement desensitization and reprocessing*, EMDR) ir trumpa eklektinė traumos terapija, atkreipiant dėmesį į šių terapijų panašumus ir skirtumus, akcentuojant sąlyčio su trauma metodo ypatumus.

Trukmė: 4 akad. val. Maksimalus dalyvių skaičius: 27.

**TRUMPALAIKĖS EKLEKTINĖS TRAUMINIO STRESO TERAPIJOS (BEPP) GALIMYBĖS:
BEPP VILNIAUS STUDIJA**

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Evaldas Kazlauskas

*Vilniaus universitetas, docentas
evaldas.kazlauskas@fsf.vu.lt*

dr. Paulius Skruibis

Vilniaus universitetas, lektorius

Ieva Vaskelienė

Vilniaus universitetas, doktorantė

Paulina Želvienė

*Vilniaus universitetas,
klinikinės psichologijos magistrė*

Psichotraumatologijos studijos parodė, kad potencialiai traumuojančius įvykius bent kartą gyvenime patiria iki 80 proc. asmenų (Vries, Olff, 2009; Domanskaitė et al., 2009), todėl veiksmingų potrauminio streso psichosocialinių intervencijų poreikis visuomenėje yra didelis. Tarptautinės trauminio streso tyrimų draugijos (ISTSS) 2009 metais pateiktoje įvairių trauminio streso psichosocialinių intervencijos metodų apžvalgoje teigiama, kad į traumą orientuota kognityvioji elgesio terapija (TF-CBT) ir nujautrinimo akių judesiais ir perdirbimo terapija (EMDR), tyrimų duomenimis, yra veiksmingiausi metodai. Lėtinio potrauminio streso psichosocialinių intervencijų metodų metaanalizė taip pat atskleidė, kad į traumą fokusuota psichoterapija (TF-CBT ir EMDR) yra efektyvesnė nei kiti metodai, įskaitant ir psichofarmakologiją (Bisson et al., 2007). Vis dėlto apie 50 proc. asmenų, turinčių potrauminio streso sutrikimą, po TF-CBT vis dar diagnozuojamas šis sutrikimas, ir tik 32–66 proc. traumas patyrusių asmenų jaučia esminį pagerėjimą (Bradley et al., 2005; Snyder et al., 2011), todėl traumų psichologai nuolat tobulina jau sukurtus ir kuria naujus pagalbos metodus.

Vilniaus universiteto Traumų psichologijos tyrimo grupė Lietuvoje pradeda taikyti prof. B. Gersons Amsterdamo universitete sukurtą Trumpalaikės eklektinės trauminio streso terapijos (BEPP) metodą. Iš kitų psichotraumatologijos psichosocialinių intervencijų BEPP išsiskiria tuo, kad jame integruojami įvairių psichologijos paradigmu aspektai: psichoedukacija, minčių keitimas ir naratyvo formavimas, darbas su emocijomis ir emocinis katarsis, gedėjimo reakcijos ir atsiveikinimo ritualas, trauminės patirties įprasminimas. B. Gersons et al. (2000), Lindauer et al. (2005) ir Snyder et al. (2011) atliktos studijos patvirtino BEPP metodo veiksmingumą policijos pareigūnų bei bendros populiacijos imtyse, tačiau nežiūrint BEPP perspektyvumo, BEPP dar stokoja empirinio pagrindimo ir būtini šio metodo veiksmingumo tyrimai, norint metodą plačiai diegti praktikoje. 2012–2014 m. vykdoma Vilniaus BEPP studija įgalins praplėsti pasaulyje (ir Lietuvoje) traumų psichologijos srityje naudojamų psichosocialinių intervencijų metodus, o tyrimo rezultatai turėtų ir praktinę vertę. Projektą finansuoja Lietuvos mokslo taryba.

PSICHOLOGINĖ GEROVĖ PSICHOTRAUMATOLOGIJOS KONTEKSTE

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Evaldas Kazlauskas

*Vilniaus universitetas, docentas
evaldas.kazlauskas@fsf.vu.lt*

Paulina Želviene

*Vilniaus universitetas,
klinikinės psichologijos magistrė*

Socialinės transformacijos, ypač tuomet kai pokonflikcinėje šalyje yra atskirų visuomenės grupių (tiek etninė, tiek socialine prasme), dalyvavusių vienoje ar kitoje konflikto pusėje (pvz., rezistentai ir kolaborantai), trikdo visuomenės integraciją ir toleranciją įvairioms visuomenės grupėms (Ajdukovic, 2005). Kolektyvinių traumų fragmentiškas integravimas ir politizuotas interpretavimas turi įtakos skirtingų visuomenės grupių priėmimui, tolerancijai, nepakantumui ir net agresijos lygiui. Šie psichosocialiniai veiksniai gali sietis su asmenų psichologine gerove, nevilties lygiu ir tuo pačiu gali pasireikšti kaip neadaptyvus ir net destruktivus arba autodestruktivus elgesys, kurį mes matome iš Lietuvos visuomenės sveikatos rodiklių (aukštas suicidų rodiklis, didelis alkoholinių psichozijų paplitimas, didelis mirtingumas autoįvykių metu ir kt.). Psichologinės gerovės psichosocialiniai veiksniai kolektyvinių traumų kontekste yra mažai tyrinėti. Daugiausiai yra ištirti nacių vykdyto hokolausto padariniai (Major, 1996; Barel et al., 2010), tačiau net ir šie tyrimai daugiau akcentuoja išgyvenusiųjų psichologinę gerovę.

Vilniaus universitete nuo 2012 m. vykdomas nacionalinės mokslo programos „Socialiniai iššūkiai nacionaliniam saugumui“ mokslinių tyrimų projektas, kurio pagrindinis tikslas – įvertinti Lietuvos gyventojų psichologinės gerovės ir psichosocialinių veiksnių sąsajas kolektyvinių traumų ir socialinių transformacijų kontekste. Projektą remia Lietuvos mokslo taryba. Vykdomas tyrimas įgalins plačiau pažvelgti į posovietinių valstybių gyventojų psichologinę gerovę, kurioje XX a. sovietų ir nacių okupacijų metu visa visuomenė buvo paveikta vykusių kolektyvinių traumų, analizuojant asmenų psichologinės gerovės psichosocialinius veiksnius, įvertinant subjektyvų socialinių transformacijų interpretavimą. Planuojama, kad tyrimo rezultatai padės geriau suprasti psichologinę gerovę, jais remiantis bus parengtos rekomendacijos, kaip didinti visuomenės integraciją ir rekonstrukciją posovietinėje erdvėje ir teikti asmenims pagalbą.

PSICHOLOGIJA IR PSICHOTERAPIJA: PAINI PARTNERYSTĖ

Kviestinis pranešimas, tema – klinikinė psichologija

dr. Rimantas Kočiūnas

Vilniaus universitetas, profesorius

rimask@parkas.lt

Abiejų šių žmogaus pažinimo sričių – psichologijos ir psichoterapijos – formali pradžia – XIX a. pabaiga. Psichologija kaip gamtamokslinė disciplina „išniro“ iš filosofijos, o psichoterapija (pirmuoju variantu kaip psichoanalizė) savo istoriją pradėjo kaip medicinos praktikos dalis. Abi jos ilgą laiką vystėsi atskirai, nors jų judėjimo kursai visada buvo greta. Galima kalbėti ir apie ryškią tarpusavio sąveiką – psichologijos mokslą juntamai keitė psichoanalitinės žmogaus raidos ir sutrikimų teorijos bei humanistinės psichologinės praktikos, XX a. psichoterapiją itin pakeitė žmogaus elgesio ir mąstymo tyrinėjimai, paskatinę itin sparčią elgesio–kognityvinės psichoterapijos raidą.

Kita vertus, ilgus metus vyravęs požiūris į psichoterapiją kaip į žmogaus psichikos medicininio, nors ir nemedikamentinio, gydymo praktiką palaikė psichologijos ir psichoterapijos mokslų atskirtį. Tai taip pat kliudė psichoterapijai atsiskirti nuo medicinos ir įgyti savarankiško mokslo, profesijos statusą. Psichologijoje gi pradėjo vystytis sava praktikos forma – psichologinis konsultavimas.

Kokie sudėtingi klausimai iškyla šiandien, žvelgiant į psichologijos ir psichoterapijos kaimynišką koegzistavimą?

1. Neaiški riba tarp psichoterapijos ir psichologinio konsultavimo kaip artimų psichologinės praktikos sričių.
2. Profesinių statusų skirtumas – psichologija yra atskira, visuotinai pripažinta profesija, psichoterapija dar tik siekia įteisinti savarankišką profesinį statusą. Psichoterapija šiuo metu dažniausiai traktuojama kaip „papildoma“ kvalifikacija, nesutariant, koks pagrindinis išsilavinimas būtinas jos įgijimui.
3. Problema, kylanti iš aukščiau nurodytos situacijos – psichoterapijai sunkiai vaduojantis iš medicinos prieglobsčio, ją mėgina „savintis“ psichologija – kaip savo profesinį „priedėlį“.
4. Kuo reikšmingos viena kitai psichologija ir psichoterapija šiandien?

Autorius palaiko psichoterapijos kaip atskiros profesijos, atskiros nuo psichologijos ir medicinos, bet su jomis, kaip ir su kitais mokslais (pvz., filosofija, sociologija, teologija ir kt.), susijusios, poziciją.

**PROFESINIŲ INTERESŲ TESTO TAIKYMO GALIMYBĖS:
PSICHOMETRINĖS CHARAKTERISTIKOS**

Mokslinis standinis pranešimas, tema – psichologinis vertinimas

Kristina Kovalčikienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė
k.kovalcikiene@smf.vdu.lt*

dr. Loreta Bukšnytė

*Vytauto Didžiojo universitetas, docentė,
Teorinės psichologijos katedros vedėja*

Profesijos pasirinkimas yra vienas reikšmingiausių žingsnių jauno žmogaus gyvenime. Asmenybės charakteristikos, tokios kaip profesiniai interesai, bei išoriniai aplinkos veiksniai neabejotinai yra tie faktoriai, kurie turi įtakos profesijos pasirinkimui.

Atlikus Lietuvoje ir užsienyje naudojamų testų skirtų matuoti asmens profesinius interesus analizę, sukurtas Profesinių interesų testas (PIT) pagal studijų sričių ir krypčių klasifikatorių Lietuvoje (K. Kovalčikienė). Profesinių interesų testo sudarymo kriterijai: lengvai identifikuojamas interesų kategorijų diapazonas; kategorijų pakankamumas išsamiam įvertinimui; veiklos, tiesiogiai atspindinčios profesijas; lengvas ir tikslus administravimas; nesudėtingas rezultatų interpretavimas. Profesinių interesų testą sudaro 66 teiginių poros, tiriamasis turi pasirinkti labiausiai jam tinkantį teiginį iš poros. Profesinių interesų testas apima 12 profesinių interesų sričių.

Siekiant įvertinti Profesinių interesų testo psichometrinius rodiklius (patikimumą bei validumą), buvo atliktas šis tyrimas. Tyrimo dalyviai – Vytauto Didžiojo universiteto pirmo kurso dieninių bakalauro studijų studentai (N = 528), studijuojantys keturiolika skirtingų studijų programų. Pirmiausia, testo tinkamumas buvo patikrintas atliekant testo vidinio patikimumo analizę. Antra, atlikta matavimo instrumento validumo analizė. Trečia, buvo analizuojamas testo gebėjimas diferencijuoti asmenis pagal pasirinktas studijų programas. Ketvirta, patikrintos testo rezultatų sąsajos su mokymosi pasiekimais bei pasitenkinimu studijomis.

Tyrimo rezultatai patvirtino vidinį testo patikimumą, konstrukto validumą patvirtino koreliacinės analizės rezultatai. Atitikimo (konvergencinis) validumas buvo tikrinamas analizuojant atskirų skalių sąsajas su Karjeros interesų testo (*Career Interest Test*, CIT; Athanasou, 2008) skalėmis bei diskriminantinis (diferencinis) validumas – su Kognityvinio stiliaus indikatorius (*Cognitive Style Indicator*; CoSI; Cools, van den Broeck, 2007) skalėmis. Skirtingų fakultetų studentams būdingų profesinių interesų analizė atskleidė Profesinių interesų testo gebėjimą diferencijuoti skirtingas specialybes studijuojančius asmenis. Skirtingų profesinių interesų išreikštumas skirtinguose fakultetuose yra susijęs su mokymosi pasiekimais bei pasitenkinimu studijomis.

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, suformuluotos išvados ir pateiktos rekomendacijos tirti ir konsultuoti vyresnių klasių mokinius (studentus) profesijos pasirinkimo (keitimo) klausimais.

GYVENIMO ĮGŪDŽIŲ UGDYMO SVARBA IV–V KLASIŲ MOKINIAMS, SUNKUMAI BEI EFEKTYVUMO VERTINIMAS:

NAUJAI PRADĖJUSIŲ DIRBTI PSICHOLOGIŲ PATIRTIS

Praktinis žodinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

Tija Kriščiūnaitė

*Vilniaus raj. Pagirių gimnazija,
psichologė
tikrisciunaite@gmail.com*

Dovilė Normantaitė

*Kauno Motiejaus Valančiaus pradinė
mokykla, psichologė*

Vidurinioji vaikystė – tai laikotarpis, kai vaiko socialinis gyvenimas išsiplečia už šeimos ribų, vaikui vis didesnę įtaką daro bendraamžiai, mokykla. Apie 10–12 gyvenimo metus, artėjant paauglystės laikotarpiui, pasaulis vaikui tampa sudėtingesnis (Brandley, 1993). Taip pat šiuolaikinės visuomenės permainos bei skirtingi, kartais prieštaringi informacijos srautai, apsunkina vaikų prisitaikymą, sukelia bendravimo sunkumų (Boardman, King, 2006).

Vaikai, kuriems trūksta bendravimo įgūdžių, dažnai patiria vienišumo jausmą, atstūmimą, drovumą, agresyvų elgesį, o tai, savo ruožtu, kelia įvairių mokymosi sunkumų (Boardman, King, 2006). Siekiant stiprinti vaiko sveikatą, paruošti vaiką tinkamai spręsti su raida susijusius bei kasdienes sunkumus, ugdyti vaiko atsakomybės jausmą, padėti pažinti ir valdyti savo jausmus, kelti pasitikėjimą savimi, svarbu vaikus mokyti gyvenimo įgūdžių (Goudas ir kt., 2006).

Gyvenimo įgūdžių ugdymu turėtų rūpintis artimiausia vaiko aplinka: šeima bei mokykla. Deja, ne visi vaikai gali mokytis gyvenimo įgūdžių šeimoje (dėl tėvų auklėjimo įgūdžių stokos, alkoholizmo), todėl ugdymo institucijose dirbantiems pedagogams ir specialistams tenka reikšmingas vaidmuo – paruošti vaiką įveikti gyvenime kylančius sunkumus (Mallon, 1992).

Pranešime pristatoma Gyvenimo įgūdžių programa „Mes augame“, kuri buvo vykdoma Kauno Motiejaus Valančiaus pradinėje mokykloje bei Vilniaus raj. Pagirių gimnazijoje. Šioje programoje dalyvavo IV–V klasių mokiniai. Programa buvo parengta pagal L. Bulotaitės, V. Gudžinskienės ir O. Rugevičienės (2004) leidinyje „Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Pradinės klasės“ pateiktas metodines rekomendacijas. Programą sudarė 20 užsiėmimų po 45 minutes šiomis temomis: savimonė; priklausymas grupei; poreikiai, teisės, atsakomybė; kasdienės situacijos; rizikos situacijos. Susitikimai su vaikais vyko kartą per savaitę. Programos taikymo metu

buvo rašomas dienoraštis, kuriame buvo fiksuojami programos taikymo sunkumai bei jų įveika. Dažniausi sunkumai, su kuriais buvo susidurta: taisyklių nesilaikymas, dėmesio siekimas, bendravimo įgūdžių stoka. Taip pat buvo vertinimas programos efektyvumas, lyginant vaikus, kurie dalyvavo programoje, su tais, kurie programoje nedalyvavo, bei sekant savijautos įsivertinimą per kiekvieną užsiėmimą jo pradžioje ir pabaigoje.

Pranešimo tikslas – aptarti IV–V klasių mokinių gyvenimo įgūdžių ugdymo svarbą, sunkumus bei efektyvumo vertinimo galimybes.

**"AŠ NORĖČIAU, KAD MANO MAMA... AŠ NORĖČIAU, KAD MANO TĖTIS..." – VAIKAI
APIE SAVO TĖVUS**

Praktinis žodinis pranešimas, tema – raidos psichologija

Dalia Kujalienė

*Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba, psichologė
dkujaliene@gmail.com*

2011 metus Lietuvos pedagoginės psichologinės tarnybos buvo paskelbusios Tėvų metais. Vienas iš projektų, kuriuos įgyvendino Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba – vaikų tyrimas nebaigtų sakinių metodu "Aš norėčiau, kad mano mama... Aš norėčiau, kad mano tėtis...". Tyrimo tikslas – atskleisti vaikų požiūrį į savo tėvus, lūkesčius tėvų atžvilgiu, taip pat netiesiogiai – gerus ir nelabai gerus dalykus, kuriuos vaikai pastebi savo šeimose ir kurie jiems svarbūs. Tyrime dalyvavo 252 vaikai ir paaugliai (amžius nuo 8 iki 19 m.). Turinio analizės pagalba buvo išskirta 13 atsakymų kategorijų (pirkiniai, bendravimas, palinkėjimai, konfliktai, laisvė ir savarankiškumas, dėmesys ir rūpinimasis ir kt.). Pranešime atskleidžiamos atsakymų pasiskirstymo tendencijos skirtingose amžiaus grupėse, pateikiami vaikų atsakymų pavyzdžiai.

KĄ SAPNAI MUMS SAKO APIE MUS: EKLEKTINIS POŽIŪRIS Į SAPNŲ ANALIZĘ

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Dalia Kujalienė

*Klaipėdos universitetas, lektorė
dkujaliene@gmail.com*

Seminaro metu bus pristatyti įvairių autorių siūlomi požiūriai į tai, ką atspindi sapnai (nuo S. Freudo iki E. Hartmanno). Dalyviai turės galimybę išbandyti siūlomą darbo su sapnais sistemą, analizuodami savo sapnus: iš pradžių bus bandoma atrasti

konkretaus sapno prasmę pagal kiekvieną aptartą teorinį modelį, paskui bus ieškoma apibendrintos, asmeniškai prasmingiausios sapno interpretacijos.

Trukmė: 4 akad. val. Maksimalus dalyvių skaičius: 15.

APIE GIMDYMO NAMIE IR LIGONINĖJE PATIRTIS IŠ SKIRTINGŲ PERSPEKTYVŲ

Praktinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Žilvinas Kunigėlis

*Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Psichofiziologijos ir reabilitacijos institutas,
gydytojas–psichiatras, psichoterapeutas*

Lietuvos humanistinės psichologijos asociacija, viceprezidentas

zilvinaskunigelis@yahoo.no

Po antro pasaulinio karo Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, ėmė sparčiai mažėti gimdyvių ir naujagimių mirtingumas. Šie rodikliai dabar yra bene maksimaliai sumažinti. Tai sietina su gimdymo „persikėlimu“ iš namų į ligonines, kur suteikiama kvalifikuota medicininė pagalba, su gerėjančia medicinine nėščiąjų priežiūra, ankstyva vaisiaus ir motinos ligų diagnostika ir gydymu, pasiekimas kraujo perpylimo srityje, padidėjusiu Cezario pjūvio operacijos saugumu, o taip pat su geresnėmis gyvenimo, darbo sąlygomis, mityba ir kt.

Pastaraisiais dešimtmečiais Lietuvos ligoninėse ir gimdymo namuose pradėta rūpintis ne tik fizine gimdyvių ir naujagimių sveikata, bet ir psichologine gerove. Vaikas nebeatskiriamas iškart po gimdymo nuo motinos, leidžiama gimdyvei dalyvauti vaiko tėvui ar kitam artimajam, ėmė kurtis kūdikiui ir motinai palankių gimdymo namų modeliai. Visgi „psichologinę gerovę“ sunku apibrėžti, kas tikriausiai įtakoja ir siūlomas skirtingas gimdymo pagalbos taktikas. Gimdymo skausmų supratimas ir atitinkamas perteikimas gimdyvei yra vienas svarbiausių „psichologinės gerovės“ momentų. Viena strategija – nuskausminimas gimdant, gimdymo procesų medikamentinė kontrolė, tendencijos gimdyti Cezario pjūvio pagalba, nesant medicininių indikacijų. Kita strategija – padrąšinimas remtis natūraliais procesais, kuomet skausmas ne šalinamas, o įprasminamas, padedant gimdyvei jį priimti kaip vieną iš svarbių sąlygų, kad išsiskirtų gimdymo procesams reikalingi hormonai („meilės hormonų kokteilis“).

Prieš pora dešimtmečių Lietuvoje, sekant kitų šalių pavyzdžiu, atsirado „nauja“ tradicija – sąmoningo pasirengimo gimdyti namie ir gimdymo namie su pribuvėjos priežiūra tradicija. Iki šiol ši tradicija daug kam kelia nepasitikėjimą, nėra įstatymiškai legalizuota, tapatinama su neatsakingumu, vadinama „mados reikalu“, prilyginama sektai ir pan.

Šio pranešimo metu bus aptariama, kaip „psichologinę gerovę“ supranta mūsų laikmečio ir šalies gimdyvės, priklausančios mažos gimdymo rizikos grupei, jų vyrai, pribuvėjos, akušerės ir medikai. Paliečiami vertybių, pasirinkimo, prasmės klausimai.

PSICHOLOGINIS (NE)SAUGUMAS ŠIUOLAIKINĖJE ORGANIZACIJOJE

Kviestinė diskusija, tema – organizacinė psichologija

dr. Jurgita Lazauskaitė–Zabielskė

*Lietuvos psichologų sąjungos
Organizacinės psichologijos komitetas,
pirmininkė
Vilniaus universitetas, lektorė
jurgita.zabielske@gmail.com*

dr. Ieva Urbanavičiūtė

*Vilniaus universitetas, mokslo
darbuotoja*

Psichologinis nesaugumas darbe yra neatsiejamas šiuolaikinės organizacijos ypatumas, kylantis, pirmiausia, iš organizacijoms keliamų reikalavimų prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos. Organizacijoms įvairiomis priemonėmis mažinant kaštus ir didinant efektyvumą, darbuotojams kyla grėsmė netekti darbo ar palankių darbo sąlygų, pavyzdžiui, atlyginimo, karjeros perspektyvų ir pan., lemianti darbuotojų nesaugumo jausmą. Tyrimai rodo, kad būtent nuo psichologinio nesaugumo priklauso prasti darbuotojų veiklos rezultatas, nepasitenkinimas darbu, organizacijoje nustatytų bei bendrų elgesio normų nesilaikymas. Nors darbuotojų išgyvenamas nesaugumas didžiąja dalimi priklauso nuo objektyvių pačios organizacijos ypatumų, akivaizdu, kad jo poveikis priklauso ir nuo to, kaip nesaugi situacija išgyvenama psichologiškai. Net ir tokią psichologiniu požiūriu nesaugią situaciją kaip grėsmė prarasti darbą darbuotojai gali išgyventi ir reaguoti į ją skirtingai. Taigi, svarbu suprasti ne tik organizacinius, bet ir psichologinius nesaugumo organizacijoje veiksnius, kadangi nuo jų priklauso ir darbuotojų patiriamo nesaugumo įveikos galimybės.

Diskusijos metu aptarsime, ką reiškia jaustis nesaugiu organizacijoje, nuo kokių asmens ir organizacijos ypatumų priklauso psichologinis nesaugumas, kokį poveikį darbuotojui ir organizacijai jis sukelia bei kokiomis priemonėmis galima jį valdyti ir / arba jo išvengti.

Trukmė: 2 akad. val.

STUDENTŲ SOCIALINIAI ĮGŪDŽIAI IR SOCIALINIAI–DEMOGRAFINIAI VEIKSNIAI: SĄRYŠIAI IR JŲ POKYČIAI

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – socialinė psichologija

dr. Rosita Lekavičienė

*Kauno technologijos universitetas,
profesorė, Psichologijos katedros vedėja
rosita.lekaviciene@ktu.lt*

dr. Dalia Antinienė

*Kauno technologijos universitetas,
docentė*

Vienas svarbiausių asmenybės socialinio kompetentingumo rodiklių yra socialiniai įgūdžiai. Jie apibrėžiami kaip išmoktas ir socialiai priimtinas elgesys (tam tikras elgesio šablonų rinkinys), leidžiantis asmenybei efektyviai funkcionuoti konkrečioje socialinėje situacijoje. Atlikto tyrimo *tikslas* buvo nustatyti, kaip pastarąjį dešimtmetį kito studentų socialinių įgūdžių ir socialinių ir demografinių veiksnių sąryšiai. *Tyrimo etapai ir metodika*: tyrimai atlikti 1998–1999 m. ir 2010–2011 m., naudojant Socialinės kompetencijos testą (adaptuotas R. Lekavičienės, 1999).

Rezultatai. Pirmame tyrime *lyties* veiksnys buvo svarbus bendram pasitikėjimui savimi bei nesijautimui kaltu, tačiau antrame tyrime tai nebeužfiksuota. Lytis išliko reikšminga anksčiau nustatytai sąsajai – gebėjimui reikšti jausmus: šios skalės moterų įverčiai aukštesni.

Šeimos pilnumo veiksnys nebėra reikšmingas studentų socialiniams įgūdžiams. Prieš dešimtmetį nustatyti ryšiai tarp šio veiksnio ir nenuolaidumo bei gebėjimo pareikalauti įgūdžio yra nebereikšmingi.

Šeimos finansinio pajėgumo veiksnys, skirtingai nei prieš dešimtmetį, yra susijęs su bendruoju pasitikėjimu savimi: aukščiausi įverčiai yra studentų, kurie savo šeimos finansinę būklę vertina vidutiniškai.

Gausiausi sąryšiai ir pokyčiai nustatyti tarp *gyvenamosios vietovės* (miesto, miestelio, kaimo), iš kurios yra kilęs studentas, ir socialinių įgūdžių. Nebereikšmingi tapo anksčiau užfiksuoti ryšiai tarp vietovės ir atsparumo nesėkmėms bei kritikai ir nenuolaidumo, tačiau nustatyti du nauji sąryšiai tarp vietovės ir bendrojo pasitikėjimo savimi bei galėjimo pareikalauti: net pusė iš kaimo kilusių studentų gavo žemus pasitikėjimo savimi skalės įverčius, tuo tarpu iš miesto kilę studentai dominavo tarp galinčiųjų pareikalauti. Per dešimtmetį nepakito du anksčiau nustatyti sąryšiai – tarp vietovės ir gebėjimo reikšti jausmus bei nesijautimo kaltu. Būtina pažymėti, kad tiek iš miesto, tiek iš kaimo kilusiems dabartiniams studentams būdingi aukštesni gebėjimo reikšti jausmus įverčiai, lyginant su prieš dešimtmetį studijavusiais studentais.

Amžiaus veiksnys, skirtingai nei prieš dešimtmetį, reikšmingai susijęs su bendruoju pasitikėjimu savimi: jaunesnio amžiaus studentai daugiausiai gauna aukštų bei vidutinių pasitikėjimo savimi įverčių.

**PSICHOLOGINĖS PAGALBOS PAIEŠKA:
PSICHOSOCIALINIAI IR ASMENYBĖS VEIKSNIAI**

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Gina Levickienė

LCC tarptautinis universitetas, lektorė

glevickiene@gmail.com

Paskutiniu metu pasitelkiant sudėtingas statistinės analizės galimybes bandoma nustatyti, kaip įvairūs vidiniai ir išoriniai veiksniai lemia žmogaus sprendimą kreiptis psichologinės pagalbos, kai jos reikia. Psichologinės pagalbos paieškos reiškinį tikslinga tirti tam, kad būtų galima išsiaiškinti ir pašalinti kuo daugiau kliūčių, trukdančių psichologinių sunkumų patiriantiems asmenims kreiptis ir laiku gauti profesionalią pagalbą. Šiame darbe buvo siekiama išnagrinėti skirtingą psichologinės pagalbos paieškos patirtį turinčių asmenų psichologinės pagalbos paieškos veiksmų (nuostatų į psichologinę pagalbą ir ketinimų kreiptis psichologinės pagalbos) bei asmenybės veiksmų (asmenybės bruožų ir laiko perspektyvos) sąsajas.

Tyrime dalyvavo 189 dalyviai iš trijų Klaipėdos aukštųjų mokyklų, amžiaus vidurkis 20,57 m. Tyrime naudotas NEO-FFI (Costa, McCrae, 1992, lietuviškasis klausimyno variantas paruoštas VU Specialiosios psichologijos laboratorijos); Zimbardo laiko perspektyvos klausimynas (Zimbardo, Boyd, 1999, lietuviškasis klausimyno variantas paruoštas A. Liniauskaitės ir A. Kairio, 2009); Nuostatų psichologinės pagalbos atžvilgiu skalė – Trumpoji versija (ATSPPH, Fisher, Farina, 1995); Bendrasis pagalbos paieškos klausimynas (GHSQ, Wilson et al., 2005); sociodemografinė anketa.

Tyrimo rezultatai parodė, kad moterų nuostatos psichologinės pagalbos atžvilgiu yra palankesnės, o ketinimai kreiptis psichologinės pagalbos į įvairius šaltinius stipresni nei vyrų. Asmenys, kurie yra kreipęsi profesionalios psichologinės pagalbos, pasižymi palankesnėmis nuostatomis psichologinės pagalbos atžvilgiu. Jų ketinimai kreiptis pagalbos ateityje į psichikos sveikatos specialistą stipresni. Kuo palankesnės asmens nuostatos psichologinės pagalbos atžvilgiu, tuo stipresni ketinimai kreiptis pagalbos į kitus asmenis bei į psichikos sveikatos specialistus. Kuo labiau išreikštas atvirumas patyrimui, tuo palankesnės asmens nuostatos psichologinės pagalbos atžvilgiu, stipresni ketinimai kreiptis pagalbos į įvairius šaltinius ir į psichikos sveikatos specialistą. Kuo labiau išreikštas ekstravertiškumas, sąmoningumas, sutariamumas, tuo stipresni ketinimai kreiptis pagalbos į įvairius šaltinius. Kuo palankesnės nuostatos psichologinės pagalbos atžvilgiu ir stipresni ketinimai kreiptis psichologinės pagalbos ateityje, tuo silpniau išreikšta fatalistinė dabarties laiko perspektyva ir stipriau išreikšta ateities laiko perspektyva.

**LIETUVOS MOKYKLOS PSICHOLOGŲ PASITENKINIMO DARBU, SAVIVEIKSMINGUMO,
PERDEGIMO IR PROAKTYVIOS STRESO ĮVEIKOS SĄSAJOS**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Renata Mackonienė

Mykolo Romerio universitetas, lektorė

Natalija Norvilė

Mykolo Romerio universitetas, lektorė,

doktorantė

natalija@mruni.eu

Evelina Vasiljeva

Mykolo Romerio universitetas,

studentė

Keletą dešimtmečių mokslininkai domisi darbuotojų pasitenkinimu darbu, nagrinėja veiksnius, darančius įtaką saviveiksmingumui, aiškinasi, kas sąlygoja perdegimo sindromą bei kaip šie konstruktai siejasi su proaktyvia streso įveika. Mokykloje psichologines problemas sprendžiančių psichologų pagrindinis tikslas – padėti jaunam žmogui atgauti pusiausvyrą, gebėjimą mokytis. Šiandien Lietuvos mokyklose dirba virš 400 psichologų. Pasaulyje ir Lietuvoje susiklosčiusi sunki ekonominė padėtis pasižymi nestabilia darbo rinka. Nerimas prarasti turimą darbo vietą, dirbamas nemėgstamas darbas, didelis darbo krūvis ir kiti veiksniai prisideda prie perdegimo sindromo atsiradimo bei sumažėjusio pasitenkinimo darbu. Nepakanka tyrimų (Lietuvoje tokio pobūdžio studijų visai nėra), kurie nagrinėtų minėtų konstrukto ryšius mokyklos psichologų imtyje. Todėl šiuo tyrimu siekiama nustatyti Lietuvos mokyklų psichologų pasitenkinimo darbu, saviveiksmingumo, perdegimo ir proaktyvios įveikos sąsajas.

Tyrimo dalyvavo 109 psichologai, dirbantys Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose bei gimnazijose; 97,8% moterų; amžiaus vidurkis – 35,5 m. Saviveiksmingumas vertintas Saviveiksmingumo skale (*The General Self-Efficacy Scale*; Jerusalem, Schwarzer, 1992); pasitenkinimas darbu – Minesotos pasitenkinimo klausimyno trumpąja versija (*Minnesota Satisfaction Questionnaire, short-form, MSQ*; Weiss ir kt., 1967; cit. pgl. Furnham, 2005); proaktyvi streso įveika – Proaktyvios įveikos skale (*The Proactive Coping Inventory*; Greenglass ir kt., 1999); perdegimo sindromas – Oldenburgo perdegimo skale (*Oldenburg Burnout Inventory, OLB*); Demerouti ir kt., 2003). Visų skalių vidinio suderinamumo koeficientai yra geri (Cronbacho alpha – 0,7 ir daugiau).

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pasitenkinimas darbu nėra statistškai reikšmingai susijęs su proaktyviais streso įveikos būdais. Saviveiksmingumo ir pasitenkinimo darbu įverčiai leidžia prognozuoti vieną perdegimo sindromo komponentą – išsekimą; stipriausiai su juo susijęs saviveiksmingumas ($\beta = -0,224$). Šie

du statistiškai reikšmingi prognostiniai kintamieji paaiškina 19,6 % skalės duomenų sklaidos. Nerasta statistiškai reikšmingų saviveiksmingumo, pasitenkinimo darbu ir proaktyvios įveikos įverčių skirtumų tarp vyresnių ir jaunesnių mokyklos psichologų grupių, tačiau vyresniems mokyklos psichologams labiau pasireiškia perdegimo sindromas nei jaunesniems kolegoms, o mokyklos psichologai, turintys didesnį darbo stažą, patiria didesnį išsekimą.

VILNIAUS PSICHOANALITIKŲ DRAUGIJA: PSICHOANALIZĖS STUDIJOS

Informacinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė psichologija

Aurelija Markevičienė, Tomas Kajokas, Jūratė Marčiulionienė, Robertas Balčiūnas

Vilniaus psichoanalitikų draugija

aurema@takas.lt; +370 686 83946

Stendiniame pranešime pateikiama informacija apie Vilniaus psichoanalitikų draugiją – Tarptautinės psichoanalizės asociacijos Vilniaus studijų grupę – ir jos organizuojamas psichoanalizės studijas. Stende ypatingas dėmesys skiriamas psichoanalizės teorinių studijų turiniui. Stendą pristato programos mokytojai ir besimokantieji. Parengtos skrajutės, kuriose galima rasti glaustą informaciją.

DARBAS SU SAVĖS AŠ VAIZDU

Seminaras, tema – edukacinė psichologija

Vida Markevičienė

Molėtų gimnazija, psichologė,
psichodramos terapeutė
mkcontrute@yahoo.com

Rasa Slonskienė

Šiaulių J. Janonio gimnazija, psichologė,
psichodramos terapeutė

Savęs Aš vaizdas suprantamas kaip savo fizinių galimybių, protinių gebėjimų, interesų, elgesio tikslų ir motyvų, požiūrio į save ir t. t. įsisaugoninimas. Galima teigti, jog individas save įvertins taip, kaip įvertina savo gebėjimus ar galimybes tam tikroje situacijoje lygindamas su pasirinktu etalonu. Tai savęs paties įsivaizdavimas.

Aš nesu tai, kas manau, kad aš esu. Aš nesu tai, ką tu manai, kad aš esu. Aš esu tai, ką manau, kad tu manai, kad aš esu.

Daugelis galvoja apie save per blogai arba per gerai – t. y. iškreiptai ir neobjektyviai. Žmonės su neigiama ir žema saviverte yra daug jautresni kritikai, bijo, kad kiti juos atstums, vertina savo pasirodymą prasčiau ir pasirodo prasčiau, jei yra stebimi, jaučia pavojų būdami šalia „svarbių“ žmonių.

Praktinio seminaro tikslas – darbo grupėje metu pasitelkinat psichodramos technikas pademonstruoti, kaip klientui padėti įsisaugoninti savęs Aš vaizdą ir jį koreguoti.

Psichodrama yra grupinio darbo metodas, kai vaidmenų žaidimo pagalba nagrinėjamas vidinis grupės dalyvių gyvenimas. Grupės dalyviai gali spontaniškai reikšti jausmus, susijusius su savo patyrimais ar problemomis. Apie įvykius ne pasakojama – jie atkuriami su svarbiausiomis detalėmis ir veikėjais. Tai leidžia pasižiūrėti į save iš šalies. Gydomieji veiksniai psichodramos procese yra altruizmas ir motyvas padėti kitiems: vadovas gali intensyviai išgyventi šį motyvą, kadangi suvokia savo, kaip besidominčiojo ir geranoriškai lydinčiojo protagonistą, vaidmenį, taip pat jaučia skatinančią visos grupės nuostatą. Grupės dalyviai patiria altruistinį momentą perimdami vaidmenį, taip pat psichodraminio vaidinimo metu atlikdami jų grupės kolegų antagonistų funkciją. Be to, panašiai reikšmingą pagalbą teikia ir padeda susigaudyti dalinimasis teikiant grįžtamąjį ryšį, kai dalyviai protagonistui išreiškia savo atjautą, pasidalina savo biografija, jų analogiškais išgyvenimais.

Trukmė: 2 akad. val. Maksimalus dalyvių skaičius: 15.

LIETUVIŲ KETINIMAI MIGRUOTI: KIEK SVARBIOS EKONOMINĖS PRIEŽASTYS?

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

dr. Rasa Markšaitytė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

r.marksaityte@smf.vdu.lt

dr. Auksė Endriulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, profesorė

dr. Laura Šeibokaitė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

Migracijos reiškinio tyrimuose vis dar vyrauja ekonominis požiūris, teigiantis, jog prastesnė šalies ekonominė situacija ir nepasitenkinimas ja verčia žmones išvykti ieškoti geresnio ir turtingesnio gyvenimo. Daugelis Lietuvos mokslininkų taip pat pabrėžia, jog lietuvių emigracija yra išskirtinai ekonominė, o dažniausiomis emigracijos priežastimis įvardijamos mažos pajamos, galimybė užsienyje užsidirbti daugiau nei Lietuvoje. Todėl galima manyti, kad pajamų dydis yra svarbus siekiant paaiškinti migracijos tendencijas, tačiau ypatingai svarbu įvertinti subjektyvų kiekvieno žmogaus pasitenkinimą savo pajamomis ir ekonomine situacija. Todėl šiame tyrime kaip vienas iš svarbių rodiklių yra pasirinktas savo atlyginimo vertinimas tikintis, kad emigruoti arba grįžti iš emigracijos ketina tie asmenys, kurie yra labiausiai nepatenkinti savo pajamomis.

Tyrime dalyvavo 562 Lietuvoje gyvenantys asmenys (57,5 proc. jų ketina emigruoti) ir 477 emigracijoje gyvenantys lietuviai (65,8 proc. jų ketina grįžti į Lietuvą). Tiriamųjų vidutinis amžius – 31,9 metai. Kaip svarbūs migracinių ketinimų veiksniai analizuotos tiriamųjų nurodomos jų emigracijos (potencialios arba jau įvykusios) priežastys bei pasitenkinimas savo atlyginimu.

Emigracijos priežasčių analizė parodė, kad daugiau emigravusių bei ketinančių emigruoti vyrų (apie 50 proc.) ir ketinančių emigruoti moterų (virš 60 proc.) pagrindinėmis įvardina būtent ekonomines priežastis, mažiau (apie 20 proc.) ketinančių emigruoti ir reemigruoti vyrų bei ketinančių emigruoti moterų svarbiausiomis priežastimis įvardija socialines emigracijos priežastis. Nustatyta, kad apie 60 proc. Lietuvoje gyvenančių tiriamųjų nepriklausomai nuo jų ketinimų emigruoti yra nepatenkinti gaunamu atlyginimu už jų darbą, o apie 60 proc. emigravusių lietuvių, nepriklausomai nuo jų ketinimų grįžti į Lietuvą, yra patenkinti savo atlyginimu. Tokie rezultatai leidžia kelti prielaidą, jog lietuvių migracija nėra išskirtinai ekonominis reiškinys. Taip pat galima manyti, kad nepasitenkinimas asmeninėmis pajamomis sustiprina ekonomiškai motyvuotą požiūrį į emigraciją: rezultatų analizė atskleidė, kad daugiau ketinančių emigruoti ir savo atlyginimu nepatenkintų vyrų nurodė, jog emigruotų dėl ekonominių priežasčių.

Mathiasen

**SPECIALIST PSYCHOLOGIST IN PSYCHIATRY – A NEW PUBLICLY FUNDED EDUCATION
FOR DANISH PSYCHOLOGISTS**

Kviestinis pranešimas, tema – klinikinė psichologija

Eva Secher Mathiasen

Danijos psichologų asociacija, prezidentė

eva.s.mathiasen@gmail.com

Danijos valstybė pradėjo finansuoti naujos psichologijos šakos – psichologo psichiatrijoje – specialistų rengimą. Ši specialybė Danijoje atsirado atliepian poreikį turėti daugiau specialistų psichiatrijoje ir siekiant užtikrinti kokybišką pagalbą. Danų psichologijos asociacijos prezidentė pristatys politines priemones, kuriomis bus siekiama šių tikslų, supažindins su tuo, kokias kompetencijas turės įgyti šie specialistai.

Pranešimas vyks anglų kalba be vertimo į lietuvių kalbą.

PAAUGLIŲ TAPATUMO RAIDOS YPATUMAI

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – raidos psichologija

Žieda Mažeikaite–Gylienė

Klaipėdos universitetas, lektorė
ziedagyliene@gmail.com

dr. Liana Brazdeikienė

Klaipėdos universitetas, docentė

Pranešimo tikslas – atskleisti paauglių socialinio tapatumo, suprantamo kaip socialinių sąveikų, socialinės adaptacijos, perimant konkrečios kultūros normas ir vertybes, internalizuojant socialines roles ir vaidmenis, tapatinimosi su tam tikromis grupėmis ir žmonėmis bei išskiriant save iš kitų pagal ideosinkretinius motyvus bei būdingas savybes, formavimosi ir raidos ypatumus.

Pagrindiniai tyrimo uždaviniai: nustatyti bei įvertinti paauglių tapatumo raidos ir socialinės adaptacijos ypatumus antrinės socializacijos kontekste, siekiant pažinti patį reiškinį, numatyti paauglių tapatumo formavimąsi ir raidą lengvinančius bei trukdančius veiksnius, integruojantis į visuomenę, įgyjant suaugusiojo žmogaus statusą.

Pranešime aptariami paauglio socialinio tapatumo raidą apsprendžiantys veiksniai – antrinės socializacijos procesas, suprantamas kaip socialinė adaptacija prie naujų socialinių vaidmenų, normų, socialinių grupių, organizacijų bei institucijų; kaip naujų socialinių kontekstų internalizacija – tapatinimasis ne tik su tėvais, bet ir bendraamžiais bei kitais reikšmingais asmenimis, atributais; kaip socialinė interiorizacija – socialinių normų ir vertybių įjungimas į vidinį žmogaus pasaulį, jų pertvarkymas į asmeniškai reikšmingas vertybes, nuostatas, orientacijas.

Pristatomi atlikto paauglių socialinio tapatumo tyrimo rezultatai, apklausus ir ištyrus 240 Vakarų Lietuvos regiono 12–21 metų amžiaus tiriamuosius. Tyrime naudota projekcinė Pikūno Grafoskopinių skalių I, II metodika bei anketa, kurioje pateikti 34 atviri klausimai iš įvairių socialinio konteksto sričių, norint identifikuoti tiriamųjų paauglių interesų, pomėgių, vertybinių nuostatų, profesinės orientacijos, šeimos ateityje anticipacijos, požiūrio į priešingą lytį ypatumus, savęs apibūdinimo ir kitas charakteristikas, siejamas su socialinio tapatumo raidą lemiančiais veiksniais. Aptariami tirtų paauglių socialinių vaidmenų pažinimo, jiems reikšmingų kitų vertinimo bei tapatinimosi ypatumai bei tiriamųjų asmenybės savybės, koreliuojančios su sėkminga socialine adaptacija bei socialinio tapatumo formavimosi.

Tyrimo rezultatai parodė, jog skirtingos lyties tiriamųjų paauglių tapatumo, „kuriamo“ per įvairias identifikacijas paauglių sociokultūrinėje aplinkoje, komponentai skiriasi. Asmenybės savybės, siejamos su tapatumu, skirtingais

paauglystės periodais vystosi heterochroniškai. Remiantis įvairiomis šiuolaikinėmis tapatumo reiškinių sampratomis, tapatumas apima platesnį ir įvairesnį asmenybės ypatumų spektrą nei tradiciškai jam priskiriama nuo E. Erikson laikų.

NEMIGOS SUTRIKIMO BEI MIEGO TRUKMĖS SĄRYŠIS SU SOCIALINIŲ GEBĖJIMŲ NUMATYTI KITO ŽMOGAUS BŪSENĄ IŠ JO AKIŲ ŽVILGSNIO

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Eglė Mažulytė

University of Glasgow, psichologijos studentė

egle.mazulyte@yahoo.com

Miego svarba žmogaus psichinei ir fizinei sveikatai plačiai žinoma ir įrodyta moksliniais tyrimais. Miego trūkumas neigiamai paveikia žmogaus funkcionavimą tiek neurologiniame, tiek elgesio lygmenyje, tačiau mažiau žinoma, kaip miego stygius paveikia socialinį funkcionavimą. Galėjimas numatyti kito žmogaus būseną iš jo veido išraiškos ar akių žvilgsnio yra vienas svarbiausių socialinio pažinimo elementų, susijusių su sėkmingu socialiniu funkcionavimu. Pastebėta, jog stipriai apribojus miego trukmę, neigiamai paveikiamas gebėjimas atpažinti emocijas žmonių veiduose. Šio tyrimo tikslas – atskleisti sąryšį tarp miego trukmės, nemigos sutrikimo ir gebėjimo numatyti kito žmogaus būseną iš jo akių žvilgsnio.

Tyrime dalyvavo šešiasdešimt 19–56 m. amžiaus žmonių. Tyrimas atliktas anglų kalba, pateikus anketą internete. 26 tiriamųjų pastarųjų dviejų savaitių įprasta miego trukmė buvo daugiau nei 7 valandos, o likusių 34 – septynios ir mažiau. Tiriamųjų subjektyviai suvokiami nemigos simptomai matuoti nemigos sunkumo indeksu (*Insomnia Severity Index*, Morin, 1993). Šią metodiką sudaro septyni klausimai, vertinantys nemigos sunkumą per pastarąsias dvi savaites. 24 tiriamieji iš 60 turėjo reikšmingai išreikštų nemigos sutrikimo simptomų. Žmogaus psichologinės būsenos numatymo iš akių žvilgsnio testas (*Reading the Mind in the Eyes Test (Revised)*, Baron–Cohen et al., 2001) naudotas siekiant įvertinti tiriamųjų socialinio pažinimo gebėjimus. Tiriamiesiems pateiktos 36 fotografijos, kuriose vaizduojamos įvairių žmonių akių sritys. Atskirai vertinant kiekvieną fotografiją tiriamiesiems reikėjo parinkti vieną iš keturių pateiktų žodžių, kuris tiksliausiai apibūdintų pavaizduoto žmogaus psichologinę būseną (mintis arba jausmus).

Tiriamieji su išreikštais nemigos sutrikimo simptomais kiek prasčiau gebėjo numatyti kito žmogaus būseną iš jo akių nei tiriamieji, neturintys nemigos simptomų, tačiau skirtumas nebuvo statistiškai reikšmingas. Tiriamieji, kurių įprasta miego trukmė mažiau nei 7 valandos, prasčiau atliko žmogaus psichologinės būsenos numatymo iš akių testą nei ilgiau miegantys tiriamieji, bet skirtumas nebuvo

statistiškai reikšmingas. Gali būti, jog pastebėti skirtumai buvo atsitiktiniai, tačiau statistinio reikšmingumo nebuvimą taip pat galėjo įtakoti nedidelė tiriamųjų imtis bei subjektyvūs miego trukmės ir nemigos simptomų vertinimo metodai. Todėl siekiant patvirtinti ar paneigti ryšį tarp trumpos miego trukmės ar nemigos ir žemesnių socialinio pažinimo gebėjimų reikia išsamesnių tyrimų.

SOCIALINĖS IDENTIFIKACIJOS SU GRUPE IR SUVOKTO TEISINGUMO ORGANIZACIJOJE SĄSAJOS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Asta Medišauskaitė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
magistrantė
asta.medisauk@gmail.com*

dr. Auksė Endriulaitienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
profesorė*

Per pastaruosius porą dešimtmečių teisingumas organizacijoje tapo vienu daugiausiai nagrinėjamų koncepcijų organizacinės psichologijos srityje. Tyrėjų susidomėjimas šiuo reiškiniu išaugo dėl atrastos jo įtakos daugeliui organizacijos ir asmens gerovės aspektų. Vienas iš šių aspektų yra asmens kuriamų tarpasmeninių santykių darbe kokybė. Teisingumu pagrįsta darbo aplinka atspindi darbuotojo, kaip organizacijos nario, priėmimą ir įvertinimą (Cropanzano et al., 2001). Tai darbuotojui parodo, kad verta bei saugu investuoti į darbo grupę ir sutvirtina tarpasmeninius santykius (Hou et al., 1996; Tyler, 1994). Taigi šio tyrimo tikslas – nustatyti suvokto organizacinio teisingumo ir socialinės identifikacijos su darbo grupe sąsajas viešajame ir privačiame sektoriuje.

Tyrime dalyvavo 323 darbuotojai iš įvairių Kauno miesto organizacijų (46,1 proc. valstybinių ir 53,6 proc. privačių). Tiriamiesiems buvo pateikta anketa, kurią sudarė 2 klausimynai: Suvokto organizacinio teisingumo (skirstomasis, procedūrinis ir sąveikos komponentai; Colquit, 2001) ir Trijų faktorių socialinės identifikacijos modelio (jausminis, kognityvinis ir vidinių grupės ryšių faktoriai; Cameron, 2004). Vertinant suvoktą teisingumą buvo klausiama apie darbo įvertinimo, paaukštinimo, atlygio bei darbo priedų skyrimo teisingumą.

Rezultatų analizė parodė, jog valstybinėse institucijose dirbančių asmenų stipresnę socialinę identifikaciją su grupe (visus 3 faktorius) numato teisingas vadovo elgesys (sąveikos teisingumas). Geresnei savijautai grupėje (jausminiam faktoriui) taip pat reikšmingas teisingesnis atlygio paskirstymas. Tuo tarpu privačiose organizacijose stipresnę identifikaciją su darbo grupe (visus 3 faktorius) numato teisingesnis procedūrų dėl skiriamo atlygio vykdymas. Taip pat šiose įstaigose

dirbančių asmenų kognityvinė identifikacija su grupe (grupės svarba apibrėžiant save) buvo stipresnė bei savijauta grupėje buvo geresnė, kai atlygio paskirstymas organizacijoje suvokiamas kaip teisingesnis.

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog socialinės identifikacijos su grupe ir suvokto teisingumo sąsajos skiriasi priklausomai nuo organizacijos tipo. Valstybiniame sektoriuje dirbančių asmenų identifikaciją su darbo grupe gali numatyti teisingas vadovo bendravimas ir informacijos perdavimas, o privačiose organizacijose yra svarbesnis formalusis teisingumas (procedūrų vykdymas ir atlygio paskirstymas).

KARIŲ KOMANDOS SUTELKTUMAS, PASITIKĖJIMAS KOMANDA, SUVOKTAS KOLEKTYVINIS EFEKTYVUMAS IR PATIRIAMAS STRESAS: TARPUSAVIO SĄSAJOS

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Vita Mikuličiūtė

Vilniaus universitetas, doktorantė
mikuliciute@gmail.com

dr. Gintautas Valickas

Vilniaus universitetas, profesorius

Šiuolaikinėse organizacijose vis svarbesnį vaidmenį atlieka komandos. Kariuomenė nėra išimtis. Šiuolaikinė karyba remiasi vis mažesnių itin gerai organizuotų vienetų veikla, nes tik tokie vienetai gali veikti greitai, lanksčiai ir netikėtai, o tai yra pagrindinės karinei operacijai keliamos sąlygos. Nors ir nustatyta, kad darbas komandose yra susijęs su teigiamais psichologiniais padariniais (didesniu įsipareigojimu organizacijai, pasitenkinimu darbu, geresniais veiklos rezultatais ir pan.), tačiau kalbant tiek apie karių komandas, tiek apie komandas apskritai, nėra visiškai aišku, kokie kintamieji yra svarbiausi apibūdinant komandą ir kaip jie siejasi tarpusavyje. Šio tyrimo tikslas – iširti sutelktumo, pasitikėjimo komanda, suvokto kolektyvinio efektyvumo ir tarnyboje patiriamo streso tarpusavio sąsajas.

Tyrimė dalyvavo 160 Lietuvos profesinės karo tarnybos karių, kurie pildė mūsų sukurtus Karių patiriamo streso (Cronbach $\alpha = 0,93$) ir Karių suvokto kolektyvinio efektyvumo (Cronbach $\alpha = 0,86$) klausimynus, taip pat Komandos sutelktumo (Bollen, Hoyle, 1990, Cronbach $\alpha = 0,88$) ir Pasitikėjimo komanda (DeJong, Elfring, 2010, Cronbach $\alpha = 0,85$) skales.

Nustatyta, kad egzistuoja statistiškai reikšmingos koreliacijos tarp suvokto kolektyvinio efektyvumo ir sutelktumo ($r = 0,417$, $p < 0,01$), taip pat tarp sutelktumo ir pasitikėjimo komanda ($r = 0,521$, $p < 0,01$). Patiriamo streso lygis yra neigiamai susijęs su komandos sutelktumu ($r = -0,269$, $p < 0,01$) ir pasitikėjimu komanda ($r = -0,155$, $p < 0,05$). Priešingai nei buvo tikėtasi, nerasta statistiškai reikšmingo ryšio tarp tarnyboje patiriamo streso ir suvokto kolektyvinio efektyvumo. Taikant struktūrinių lygčių modeliavimą buvo tikrinama keletas modelių, iš kurių geriausi rodikliai ($\chi^2 =$

0,071; $df = 2$; $p = 0,965$; $RMSEA < 0,001$; $CFI = 1,000$; $NFI = 0,999$) buvo nustatyti tuo atveju, kai remiantis sutelktumu buvo prognozuojami kitų kintamųjų (pasitikėjimo komanda, patiriamo streso, suvokto kolektyvinio efektyvumo) įverčiai.

**MOTYVAI, SKATINANTYS IMTIS VEIKSMŲ KEISTI DARBĄ:
PRAKTINIŲ DUOMENŲ ANALIZĖ**

Praktinis žodinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Marija Miselytė

CVO Recruitment, konsultantė

marija.miselyte@gmail.com

Didėjant konkurencijai tarp įmonių dėl kvalifikuotų specialistų ir kuriant sistemas, kaip juos išsaugoti, yra labai svarbu suprasti motyvus, kodėl darbuotojai priima sprendimą keisti darbą. Moksliniuose tyrimuose dažniausiai yra pateikiami anketų pagalba surinkti duomenys apie darbe motyvuojančių/demotyvuojančių veiksmų ar pasitenkinimo darbu sąsajas su išsakytu ketinimu keisti darbą. Tačiau trūksta tyrimų apie asmenis, kurie imasi konkrečių veiksmų keisti darbą ir nurodo motyvus, paskatinusius priimti šį sprendimą.

Šiame pranešime yra panaudoti duomenys, surinkti praktinio darbo konsultacinėje įmonėje metu – vedant darbo interviu su asmenimis, kurie yra dirbantys, bet apsisprendę dalyvauti kitų įmonių skelbiamuose konkursuose dėl laisvų darbo vietų (kandidatai). Jų buvo klausama apie motyvus, skatinančius keisti darbą. Užfiksuoti 200 kandidatų atsakymai. Apdorojant duomenis šie atsakymai buvo suskirstyti į kategorijas remiantis F. Herzbergo dviejų veiksmų teorija (į higieninius ir motyvuojančius veiksmus). Taip pat buvo surinkti duomenys apie kandidatų lytį, amžių, veiklos sektorių ir pareigas.

Rezultatai parodė, kad daugiau kaip 50 proc. kandidatų darbą keistų norėdami patenkinti motyvuojančius poreikius (didesnės atsakomybės, karjeros galimybių ir pan.), daugiau kaip 30 proc. – dėl higieninių faktorių (algos, darbo sąlygų ir pan.), o likę – skatinami abiejų veiksmų. Pastebėta, kad vyrai dažniau nei moterys darbą keistų dėl motyvuojančių veiksmų patenkinimo poreikio. Kandidatus suskirsčius į tris amžiaus grupes (iki 30 m., 31–40 m. ir virš 40 m.) nustatyta, kad tik virš 40 m. amžiaus grupėje higieniniai veiksniai buvo svarbesni nei motyvatoriai. Tarp užimančių ir neužimančių vadovaujančias pareigas skirtumų nerasta. Nustatyta skirtumų lyginant darbuotojų sektorius: užsienio kapitalo įmonių darbuotojus žymiai dažniau nei valstybinių ir lietuviško kapitalo privačių įmonių darbuotojus keisti darbą skatina motyvuojantys veiksniai.

FLUIDINIO IR KRISTALIZUOTO INTELEKTO POKYČIAI PAAUGLYSTĖJE

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

Jurga Misiūnienė

Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė
j.misiuniene@smf.vdu.lt

dr. Bronislava Grigaitė

Vytauto Didžiojo universitetas,
docentė

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad bendrasis intelektas pakankamai pastovus. Tačiau investavimo teorija (Cattell, 1987) teigia, kad fluidinis ir kristalizuotas intelektas kinta priklausomai nuo amžiaus. Intelektu pokyčiai gali priklausyti nuo įvairių veiksnių. Tęstiniai tyrimai galėtų padėti tirti, kaip kinta intelektas raidos kontekste ir kokia vidinių veiksnių įtaką šiam procesui. 2010–2011 metais atliktas tyrimas, kuriuo siekta tirti fluidinio ir kristalizuoto intelekto pokyčius 15 mėnesių laikotarpiu bei įvertinti vidinių veiksnių įtaką intelekto pokyčiui.

Tyrime dalyvavo 75 tiriamieji: 78,7 % mergaičių ir 21,3 % berniukų. Amžius: 16 metų. Tiriamųjų intelektas matuotas du kartus Intelektu struktūros testu I-S-T 2000R (Amthauer ir kt., 2007), kuris sudaro galimybę įvertinti tiriamųjų fluidinį ir kristalizuotą intelektus. Akademinės motyvacijos skale (Vallerand ir kt., 1989) įvertinti motyvai, kurie skatina asmenį mokytis. Savęs įsivaizdavimui akademinėje srityje ir informacijai apie save, kurią asmuo priima, akumuliuoja, įvertinti naudotos Bendroji autokoncepcijos skalė (Rost, Lamfuss, 1992) bei matematikos ir lietuvių kalbos autokoncepcijų tinklelio skalė (Rost ir kt., 2002).

Tyrimo duomenų analizė atskleidė aukštą koreliaciją tarp pirmo ir antro intelekto matavimų įverčių ($r_{Gf} = 0,83$, $r_{Gc} = 0,76$, $p < 0,001$). Fluidinio intelekto įverčiai per tyrimo laikotarpį pakilo 47,86 balo, kristalizuoto intelekto – 24,11 balo. Šie vidurkių pokyčiai yra statistiškai reikšmingi (atitinkamai sferiškumo prielaida besiremiančio kriterijaus $F = 128,08$, $p < 0,001$ ir $F = 27,38$, $p < 0,001$). Dalinis η^2 rodo, kad laiko tarp šių dviejų matavimų skirtumu galima paaiškinti 63,4 proc. fluidinio intelekto ir 27 proc. kristalizuoto intelekto dispersijos. Analizuojant lyties, akademinės motyvacijos bei akademinės autokoncepcijos faktorius nustatyta, kad jie statistiškai reikšmingai neveikia intelekto. Statistiškai reikšminga tik matematinės autokoncepcijos įtaka: aukštesnę matematinę autokoncepciją turinčių tiriamųjų fluidinis ir kristalizuotas intelektas aukštesni nei turinčių žemesnę matematinę autokoncepciją (atitinkamai $F = 6,597$, $p < 0,001$ ir $F = 28,200$, $p < 0,001$). Matematinė autokoncepcija paaiškina 27,9 proc. fluidinio intelekto ir 8,3 proc. kristalizuoto intelekto dispersijos.

Išvados. Nustatytas reikšmingas teigiamas fluidinio ir kristalizuoto intelektų pokytis per 15 mėnesių, kai pirmo matavimo metu tiriamieji buvo 16 m. Intelektui

statistiškai reikšmingą įtaką turi matematikos autokoncepcijos faktorius: fluidinio ir kristalizuoto intelekto atveju aukštesnė matematikos autokoncepcija susijusi su aukštesniu intelektu.

**ASMENŲ, PRARADUSIŲ VAIRUOTOJO PAŽYMĖJIMĄ DĖL VAIRAVIMO IŠGĖRUS,
AŠTRIŲ POJŪČIŲ SIEKIMAS IR ALKOHOLIO VARTOJIMO ĮPROČIAI**

Simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniais įrodymais grįsta diskusija“

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

Milda Motiejūnaitė

Vilniaus universitetas, magistrantė

dr. Laima Bulotaitė

Vilniaus universitetas, docentė

laima.bulotaite@fsf.vu.lt

Alkoholio vartojimas – vienas iš svarbiausių eismo įvykių ir mirtinų avarijų keliuose rizikos veiksnių. Atliekama daug tyrimų siekiant išsiaiškinti, kokie socialiniai, psichologiniai ar teisiniai veiksniai įtakoja šį neatsakingą elgesį. Pastaruoju metu vis didesnis dėmesys skiriamas asmenybiniais veiksniams, kurie gali įtakoti vairavimą apsvaigus nuo alkoholio. Vienas jų – aštrių pojūčių siekimas. Mūsų tyrimo tikslas – atskleisti asmenų, praradusių vairuotojo pažymėjimą dėl vairavimo išgėrus, aštrių pojūčių siekimą bei alkoholio vartojimo įpročius.

Tyrimė naudotas Sutrikimų, atsiradusių dėl alkoholio vartojimo, testas (AUDIT) ir Aštrių pojūčių siekimo skalė (SSS-V, Zuckerman, 1978). Apklausti 128 asmenys, pradėję vairuotojo pažymėjimą dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio (PPVA). Kontrolinei grupei atrinkti panašaus amžiaus asmenys, turintys vairuotojų pažymėjimus (n = 234), kurie suskirstyti į dvi grupes: asmenys, niekada nevairavę apsvaigę nuo alkoholio (NA) (n = 116), ir asmenys, nors kartą gyvenime vairavę apsvaigę nuo alkoholio (VA) (n = 118). Tyrimo rezultatai atskleidė sąsajas tarp alkoholio vartojimo įpročių ir vairavimo išgėrus. Asmenys, priklausantys PPVA ir VA grupėms, alkoholį vartoja dažniau ir didesniais kiekiais nei NA grupės asmenys. Ženkliai skiriasi ir visų trijų grupių aštrių pojūčių siekimas.

Navickienė, Beniušytė, Bortnikienė, Brazdeikienė, Gaubienė, Jonušienė, Kujalienė, Radušis, Raščiuvienė, Rudenko, Vainauskienė, Zinkevičienė

TĖVYSTĖS IŠMINTIS KNYGOSE

Renginys visuomenei, tema – edukacinė psichologija

Jolanta Navickienė, Dalia Beniušytė, Dalia Bortnikienė, doc. dr. Liana Brazdeikienė, Rūta Gaubienė, Regina Jonušienė, Dalia Kujalienė, Mindaugas Radušis, Džiuljeta Raščiuvienė, Tatjana Rudenko, Jurgita Vainauskienė, Rasa Zinkevičienė
Klaipėdos psichologinė pedagoginė tarnyba, psichologai
klaipedosppt@gmail.com

Socialinės akcijos tikslas – vaizdžiai pristatyti psichologinės literatūros praktinę vertę ir naudą kasdieninėse bendravimo su vaiku situacijose. Šiomis dienomis knygynuose galima rasti didelę gausą populiariosios psichologijos knygų tėvams, kaip sėkmingai auginti vaikus, tačiau kyla sunkumų išsirinkti kokybišką literatūrą. Siekdami padėti išspręsti šį klausimą, Klaipėdos psichologinės pedagoginės tarnybos psichologai rengia socialinę akciją „Tėvystės išmintis knygose“, kurios metu bus pristatoma, kokios išminties tėveliai gali pasisemti knygoje. Naudojant teatro elementus, planuojama pavaizduoti aktualias bendravimo su vaiku situacijas; bus vedamos diskusijos; pristatoma rekomenduojama literatūra tėvams. Renginio metu dalyviai turės galimybę pabendrauti su vaikų psichologais, gauti atsakymus į rūpimus klausimus.

Trukmė: 1–1,5 val.

**PROTINIS NUOVARGIS:
VEIKSNIAI, ĮVERTINIMO METODAI IR BŪSENŲ DIFERENCIACIJA**
Mokslinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Donatas Noreika
Vilniaus universitetas, lektorius
donatas.noreika@gmail.com

Šiame teoriniame pranešime apžvelgiama protinio nuovargio tyrimų padėtis pasaulyje, aptariami šioje srityje nagrinėjami klausimai ir pristatomi pranešimo autoriaus numatomi tyrimai.

Pastarojo dešimtmečio protinio nuovargio tyrimuose daug dėmesio skirta miego deprivacijos ir nuovargio ryšiui, medikamentų efektyvumo šalinant nuovargį įvertinimui, individualiems protinio nuovargio skirtumams, motyvacijos ir kitų aukštesniųjų procesų ryšiams su nuovargiu. Dar labai aktuali yra būsenų, giminingų nuovargiui, diferenciacija, nuovargio tyrimo procedūrų tobulinimas, nuovargio padarinių pažintiniams procesams analizė. Atsižvelgiant į aptariamą mokslo srities tyrimų padėtį, autoriaus tyrimuose numatoma nagrinėti tokius pagrindinius klausimus:

1. Nuovargio tyrimo procedūrų tobulinimas. Nors tyrimuose yra išbandyti įvairūs metodai, kol kas sunkiai sekasi rasti metodus, kuriais sistemingai ir patikimai būtų sukeliama nuovargio būsena ir po to ji tiksliai įvertinama. Autoriaus tyrime nuovargiui įvertinti bus taikomi sistemingai pasirinkti *fiziologiniai* parametrai (elektroencefalograma, širdies darbo parametrai ir kt.), *situacijos veiksmų* įvertinimas (aplinkybės, kurios galėjo paveikti dabartinę tyrimo dalyvio būseną), *subjektyvus* nuovargio įvertinimas, *elgesio* metodikos ir *stebėjimas*.
2. Būsenų, giminingų nuovargiui, diferenciacija. Yra atlikta tyrimų, aiškinantis nuovargio ir mieguistumo (miego deprivacijos) ryšį, tačiau nėra aiškaus sutarimo, ar nuovargis ir mieguistumas yra nulemti tų pačių neurofiziologinių mechanizmų. Dar mažiau aišku, ar tie patys mechanizmai lemia nuovargį, sukeltą skirtingų veiksnių: įtempto dėmesio reikalaujančios užduoties, emocinės įtampos, gausios informacijos apdorojimo („informacijos pertekliaus“ būsena) ir t.t.

Autoriaus numatomo tyrimo metu skirtingais veiksniais sistemingai sukeltas nuovargis ir kontrolinė budrumo būsena bus vertinami pagal parametrus, pasirinktus remiantis preliminarinių tyrimų rezultatais. Bus analizuojami lyginamų būsenų fiziologinių parametrų skirtumai, fiziologinių parametrų ir subjektyvus nuovargio skalių koreliacijos. Numatomų tyrimų rezultatai padės atskirti subjektyviai panašias, bet skirtingų veiksnių sukeltas būsenas, tiksliau įvertinti nuovargio paveiktus

kognityvinius ir fiziologinius procesus. Tai padidins galimybę ateities tyrimuose taikyti įvertinimo priemones, tiksliai ir patikimai leidžiančias diagnozuoti būsenas ir tarpusavyje palyginti skirtingų tyrėjų gautus rezultatus.

LIETUVOS PSICHOLOGIJOS RAIDA: MOKSLO IR PRAKTIKOS SANTYKIS

Kviestinė diskusija, tema – psichologo tapatumas

dr. Algis Norvilas

Saint Xavier (JAV), profesorius

norvilas@sxu.edu

Diskusijos moderatorė: dr. Neringa Grigutytė

Diskutantas: prof. Algis Norvilas

Profesorius A. Norvilas (Čikaga, Jungtinės Amerikos Valstijos) yra lietuvių kilmės Saint Xavier universiteto profesorius, besidomintis kalbos, tautybės, kalbos ir tautybės santykio psichologija, tapatumu, o taip pat eksperimentine psichologija, pvz., pokyčio aptikimu ir sąmoningumu. Profesorius A. Norvilas reikšmingai prisideda palaikant Lietuvos ir Jungtinių Amerikos Valstijų psichologų santykius. Jis yra atkuriamojo Vytauto Didžiojo universiteto Senato narys, mokslinio žurnalo *Psichologija. Mokslo darbai* redaktorių kolegijos narys. Lietuvos psichologų kongrese diskusijos metu profesorius A. Norvilas pasidalins savo įžvalgomis psichologo tapatumo tema ir praplės diskutuojamos temos lauką.

MOKINIŲ AKADEMINĖS MOTYVACIJOS SĄSAJOS SU PROFESINIŲ APSISPRENDIMU

Mokslinis standinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

Nerijus Ogintas

*Panevėžio "Vilties" pagrindinė mokykla,
psichologas
ogintas@gmail.com*

Vaida Joneliūkštytė

*Panevėžio 5-oji gimnazija, psichologė
vaida.joneliukstyte@gmail.com*

Vienas Lietuvos švietimo tikslų – „išugdyti vertybines orientacijas, kurios leistų tapti <...> siekiančiu žinių <...> žmogumi“ (Lietuvos Švietimo įstatymas, 2011). Taigi suprasti, kas mokinius motyvuoja mokytis, tampa svarbiu uždaviniu. Mokymosi motyvai, nesimokymo priežastys tirti ankstesniuose Lietuvos autorių darbuose, tačiau kol kas netyrinėtos akademinės motyvacijos ir profesinio apsisprendimo sąsajos.

Vienas individualiosios psichologijos principų teigia, kad žmogaus elgesys yra tikslingas. Pasak A. Adlerio, tikslas yra pagrindinė motyvacijos ir viso elgesio varomoji jėga (Ferguson, 2007). Šias idėjas papildo lūkesčių teorijos kūrėjas V. Vroom teigdamas, kad tendencija veikti tam tikru būdu priklauso nuo to, kiek stiprus individo lūkesčiai, kad tam tikrą veiklą seks tam tikras rezultatas, ir to, kiek tas rezultatas individui patrauklus (Cvychas, 2008). Panašų požiūrį į motyvaciją išsako ir tikslų iškėlimo teorija (Locke, Latham, 1994), teigianti, kad ketinimai, išreikšti kaip tikslai, gali tapti vienu iš svarbiausių motyvacijos šaltinių. Remiantis šiomis teorijomis, nesunku padaryti prielaidą apie profesinių lūkesčių (tikslų) ir akademinės motyvacijos ryšį.

Tyrimo tikslas – ištirti mokinių akademinės motyvacijos ir profesinio apsisprendimo sąsajas. Pagrindiniai uždaviniai – ištirti mokinių akademinę motyvaciją, profesinį apsisprendimą, ir jų sąsajas; palyginti šiuos kintamuosius, atsižvelgiant į mokinių lytį, klasę. Tyrimo autoriai – Panevėžio švietimo įstaigų psichologai: N. Ogintas, V. Joneliūkštytė, R. Kuprytė, V. Kučienė, E. Vaisiauskienė, R. Gataveckaitė, D. Juozaitytė, N. Žegulienė, V. Gugaitė, A. Dagytė.

Tyrimo dalyvavo 2300 Panevėžio miesto ugdymo įstaigų V–VIII mokyklos klasių ir I–IV gimnazijos klasių mokinių. Įvertinimo būdai: akademinės motyvacijos klausimynas, sudarytas, remiantis MUSIC akademinės motyvacijos modeliu (Jones, 2009), pagal kurį akademinę mokinio motyvaciją skatina įgalinimas (angl. *eMpowerment*), naudingumas (*Usefulness*), sėkmė (*Success*), susidomėjimas (*Interest*) ir rūpinimasis (*Caring*); Mokymosi motyvų anketa (Zambacevičienė, Janulytė, 1998); Profesinių ketinimų klausimynas (Zeer ir kt., 2006).

Pateikiami tyrimo rezultatai: mokinių akademinės motyvacijos rodikliai, mokinių profesinio apsisprendimo rodikliai, šių rodiklių sąsajos (visoje imtyje, taip pat skirtingose imtyse pagal lytį, amžiaus grupę, akademinį pasiekimą), skirtingų motyvacijos sričių ir profesinio apsisprendimo sąsajos.

DARBO VIDINĖS MOTYVACIJOS PROBLEMAS ŠVIETIMO ORGANIZACIJOSE

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

dr. Jonas Pacevičius

Šiaulių universitetas, docentas

jonas.pacevicius@gmail.com

Viena svarbiausių vadybinių problemų švietimo organizacijose ir ne tik jose – rasti būdus ir priemones motyvuoti darbuotojus efektyvesniam darbui, esant ribotoms materialinio skatinimo galimybėms. Tuomet darbo vidinės motyvacijos veiksmų aktualizavimas tampa svarbiausiu resursu stiprinant darbo motyvaciją. Konkrečios problemos, analizuojamos šiame tyrime: pirma, kokios prielaidos formuoja skirtingas švietimo darbuotojų motyvacijas darbui, ir, antra, kokios galimybės ir priemonės aktualizuoti ir stiprinti pedagoginio personalo vidinę darbo motyvaciją.

Vidinę darbo motyvaciją lemia veiksniai, susiję su atliekamo darbo turiniu ir procesu: tai profesinės ir asmenybinės pažangos siekis, atsakomybės darbe turėjimas ir jos siekis, atliekamo darbo svarbos išgyvenimas, galimybių panaudoti savo gebėjimus, ypač kūrybinius, turėjimas, emociškai patrauklus darbo pobūdis ir kt. Šie veiksniai lemia emociškai teigiamą (patrauklų) santykį su atliekamu darbu ir tokiu būdu formuoja bazinę pasitenkinimo atliekamu darbu nuostatą. Tyrimai rodo, kad emociškai patrauklų darbą dirbantis žmogus kur kas mažiau jautrus išorinio skatinimo priemonėms (Staw, 1989).

Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti švietimo organizacijų darbuotojų dominuojančios motyvacijos pobūdį (ar ji daugiau vidinė ar išorinė) ir nustatyti veiksmus, formuojančius skirtingas mokytojų motyvacijas.

Tyrimas (vykdytas kartu su A. Vildžiūnaite), naudojant specialias skales (Amabile, 2004; Hackman, Oldhem, 1989), atliktas trijose Ukmergės miesto mokyklose: dvejose gimnazijose ir vienoje pagrindinėje mokykloje. Tyrimas parodė, kad gimnazijos mokytojų vidinės darbo motyvacijos rodikliai aukštesni nei pagrindinės mokyklos mokytojų. Vidinės motyvacijos rodikliai koreliuoja su tokiais kintamaisiais kaip mokytojų amžius, pedagoginio darbo stažas, profesinė kvalifikacija, išsilavinimas, šeimtinė padėtis. Jaunesnių pedagogų vidinė motyvacija žemesnė nei vyresnių, mokytojų–metodininkų vidinė motyvacija aukštesnė nei neatestuotų mokytojų.

Formuoti vidinę darbo motyvaciją – sunki organizacinė užduotis. Paprasčiau atrinkti ir rengti pedagoginei veiklai mokytojus, turinčius pašaukimą šiam darbui. Tyrimai rodo, kad vidinę darbo motyvaciją žymiai lengviau „įjungti“, kai pakankamai efektyviai išnaudojami išorinės motyvacijos (ypač materialinio skatinimo) resursai (Herzberg, 1959; Deci, Ryan, 2000). Tai reiškia, kad mokyklų administracija, siekdama

formuoti pedagogų vidinę motyvaciją, pirmiausia turėtų dėti maksimalias pastangas patenkinti svarbiausius mokytojų materialinio gerbūvio poreikius.

REPERTUARINIŲ GARDELIŲ METODO TAIKYMAS PSICHOLOGO PRAKTIKOJE

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Agnė Pačešiūnaitė

Raneberg Nord (Švedija), tyrėja

agne.pac@gmail.com

Seminaro tikslas yra parodyti repertuarinių gardelių metodo, kaip asmenybės vertinimo būdo, pagrįsto G. A. Kelly asmenybės konstrukty teorija ir leidžiančio suderinti nomotetinės bei ideografinės psichodiagnostikos principus, taikymo galimybes. Taip pat seminaro metu bus pateiktos pagrindinės darbo su repertuarinėmis gardelėmis gairės.

Seminaro uždaviniai:

1. Trumpai pristatyti G. A. Kelly asmenybės konstrukty teoriją, kuria siekiama padėti suprasti žmones, atsižvelgiant į jų pasaulio patyrimo ypatumus, ir paaiškinti jų elgesį, atskleidžiant ką tam tikras elgesys reiškia pačiam žmogui, bei apžvelgti svarbiausias teorijos sąvokas (elementas, konstruktas).
2. Pristatyti repertuarinių gardelių metodą – G. A. Kelly sukurtą asmenybės įvertinimo būdą, leidžiantį nustatyti žmogaus savęs ir pasaulio vertinimo sistemą, t. y. asmenybę sudarančius konstruktus bei jų tarpusavio ryšius. Taip pat nurodyti šio metodo taikymo praktikoje galimybes.
3. Pateikti ir aptarti darbo su repertuarinėmis gardelėmis etapus: elementų sąrašo sudarymą, konstrukty išaiškinimą, elementų įvertinimo būdo parinkimą, repertuarinės gardelės užpildymą.
4. Praktiškai pademonstruoti repertuarinių gardelių metodo taikymą, patiems dalyviams suteikiant galimybę pabandyti taikyti šį metodą seminaro metu.
5. Pristatyti pagrindinius duomenų apie asmenybės konstrukty sistemą, surinktų pasitelkus repertuarinių gardelių metodą, nagrinėjimo būdus: asmenybės konstrukty sistemos turinio ir struktūros analizė.
6. Apžvelgti repertuarinių gardelių duomenų apdorojimo būdus: statistiniai duomenų analizės paketus (SAS, SPSS ir kt.), kt.), kompiuterines ir internetines programas, specialiai sukurtas repertuarinių gardelių duomenims analizuoti (GIDSTAT, WebGrid ir kt.).
7. Pateikti išvadų apie asmenybės konstrukty sistemos ypatumus pavyzdžių, pagrįstų repertuarinių gardelių duomenų analize ir rezultatais.

Trukmė: 2 akad. val. Maksimalus dalyvių skaičius: 20.

SAVIREFLEKSIJOS METODŲ, PAGRĮSTŲ Į SPRENDIMUS SUTELKTOS IR KOGNITYVINĖS TERAPIJOS POŽIŪRIAIS, VEIKSMINGUMO PALYGINIMAS

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Rytis Pakrošnis

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorius
r.pakrošnis@smf.vdu.lt

dr. Viktorija Čepukienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

Pastaruoju metu mokslinėje literatūroje pabrėžiamas didelis savipagalbos metodų, kurie padidintų psichologinės pagalbos prieinamumą bei ekonominį veiksmingumą, poreikis. Daugelis savipagalbos metodų remiasi savirefleksijos procesu. Dažniausiai tokie metodai taikomi kognityvinės–elgesio terapijoje, tačiau pastaruoju metu, plintant elektroninės terapijos ir savipagalbos idėjoms, šis metodas susilaukia vis daugiau ir kitų terapijos krypčių atstovų dėmesio. Lietuvoje atlikto tyrimo (Čepukienė, Pakrošnis, 2011) rezultatai parodė, kad į sprendimus sutelktos savirefleksijos metodas yra veiksminga savipagalbos priemonė siekiant asmeninių pokyčių. Vis tik minėto tyrimo rezultatai iškėlė klausimą – ar veiksmingumą lemia pats reflektavimo procesas, nepriklausomai nuo reflektavimo krypties teorinio pagrindo, ar vis tik kryptingas į sprendimus sutelktas reflektavimas? Tad šiame tyrime siekiama palyginti į sprendimus sutelktos savirefleksijos (SSSR) metodo ir kito dažniausiai savipagalbos srityje naudojamo ir tyrinėjamo, t. y. kognityvinės savirefleksijos (KSR), metodo veiksmingumą siekiant asmeninių pokyčių.

Tyrime dalyvavo 400 Vytauto Didžiojo universiteto II–IV kursų studentai. Tiriamieji pagal tyrimo planą pateko į keturias skirtingas grupes: SSSR grupė, KSR grupė, nestruktūruoto stebėjimo grupė ir grupė be poveikio. Į sprendimus sutelktos savirefleksijos formą sudarė dvi dalys: 1) stiprybių ir norimų pokyčių analizė bei 2) norimų pokyčių stebėjimas ir fiksavimas. Kognityvinės savirefleksijos formą taip pat sudarė dvi dalys: 1) probleminės situacijos analizė bei 2) įvykių probleminėje situacijoje stebėjimas ir juos lydinčių minčių analizė ir keitimas. Abiejų grupių tiriamųjų buvo prašoma 10 dienų stebėti ir specialioje formoje aprašyti savo patyrimą. Metodų efektyvumas įvertintas šiais metodais: Pasitenkinimo svarbiausiomis gyvenimo sritimis vertinimas, Pasitenkinimo gyvenimu vertinimas bei Subjektyvus gyvenimo srities, kurioje tiriamasis labiausiai norėtų pasikeitimų, vertinimas, kurie visų grupių tiriamiesiems buvo pateikti pradinio ir baigiamojo įvertinimo metu, tarp kurių buvo 12 dienų intervalas.

Nors pasitenkinimo gyvenimo sritimi, kurioje tiriamieji labiausiai norėtų pasikeitimų, SSSR bei KSR grupių pokyčiai buvo statistiškai reikšmingai didesni nei lyginamųjų grupių, tačiau SSSR grupės šis pokytis buvo statistiškai reikšmingai didesnis nei KSR grupės. Be to, tiek į sprendimus sutelkta, tiek kognityvinė

savirefleksija paskatino statistiškai reikšmingus pasitenkinimo gyvenimu bei kitomis svarbiausiomis gyvenimo sritimis pokyčius, šių grupių pokyčių dydis reikšmingai nesiskyrė.

SITUACIJŲ, SUSIJUSIŲ SU PAGARBA KLIENTŲ PRIVATUMUI, ATPAŽINIMAS STUDIJUOJANT PROFESINĘ PSICHOLOGO ETIKĄ

Praktinis žodinis pranešimas, tema – teisiniai psichologo darbo aspektai

dr. Klaudija Pauliukevičiūtė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė
k.pauliukeviciute@smf.vdu.lt

dr. Kristina Žardeckaitė–Matulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

Daugelis psichologų (Pope, Vetter, 1992; Lindsay, Clarkson, 1997), tyrinėjančių įvairius profesinės psichologo etikos aspektus, pabrėžia, kad klientų konfidencialumo išsaugojimas yra viena sudėtingiausių ir daugiausiai dilemų sukeliančių profesinės veiklos sričių. Studijų metu psichologijos programos studentai supažindinami su profesinės etikos principais, teisiniais aktais. Jie skaito literatūrą, analizuoja pateiktas situacijas, diskutuoja komandinių darbų metu, tačiau ar gerai įsisąmonina visus profesinės etikos principus, kas jiems sekasi lengviausiai, o kas sunkiausiai? Taip buvo iškeltas šio tyrimo tikslas – nustatyti, kokius profesinės etikos principus studentai, išklausę profesinės psichologo etikos kursą, įsivaina geriausiai, o kuriuos sunkiausiai.

Tyrimo dalyvavo 123 psichologijos programos antro kurso studentai (72 dieninių studijų ir 51 ištęstinių studijų), išklausę profesinės psichologo etikos kursą ir atlikę pažintinę praktiką. Tyrimo metu tiriamiesiems buvo pateikti scenarijai aprašantys situacijas, susijusias su pagarbos žmonių teisėms ir orumui, kompetencijos, atsakomybės ir garbingumo principais. Scenarijai sudaryti remiantis literatūros analize.

Tyrimo rezultatai parodė, kad studentai mažiausia klysta sprenddami situacijas susijusias su kompetencijos ir garbingumo principais (situacijos apie kompetencijos ribų paismą, garbingų santykių su kolegomis palaikymą, teisingos informacijos visuomenei pateikimą). Sunkiausiai sekėsi spręsti situacijas susijusias su žmonių teisių ir orumo principais (situacijos apie konfidencialumo ribų saugojimą). Išanalizavus studentų atsakymus, galima teigti, kad daugelyje situacijų jie linkę rinktis atsargesnį elgesį, tačiau silpniau suvokia konfidencialumo ribas situacijose, susijusiose su grėsme tretiesiems asmenims arba su daliniu nepilnamečių asmenų konfidencialumu, renkasi klientų konfidencialumo saugojimą, pamiršdami įstatymus. Tyrimo rezultatai parodė, kad nėra skirtumo tarp to, kaip situacijas sprendžia dieninių ir ištęstinių studijų studentai.

NERIMO IR DEPRESIŠKUMO POKYČIAI TAIKANT BIOGRĮŽTAMOJO RYŠIO BEI PROGRESUOJANČIĄ RAUMENŲ RELAKSACIJAS STUDENTAMS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Ieva Pečiulienė

Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė
i.peciulienne@smf.vdu.lt

dr. Aidas Perminas

Vytauto Didžiojo universitetas,
docentas

Stresas yra bendras terminas, nusakantis individo fiziologinę būklę ar emocijų reakciją, susijusią su fizine ar suvokta grėsme organizmo homeostazei (Johnson, 1992). Nerimas ar pablogėjusi nuotaika gali būti vieni iš psichologinių streso komponentų, kurie gali stipriai paveikti žmogaus gyvenimo kokybę bei sutrikdyti psichologinius ir fiziologinius individo procesus. Vienas iš paprasčiausių nerimo bei depresiškumo įveikimo būdų gali būti atsipalaidavimo pratimų mokymasis. Šiuolaikinės psichologijos mokslas siūlo platų diapazoną atsipalaidavimo metodų ir technikų psichologiniam stresui mažinti. Tyrinėjamas įvairių streso įveikimo technikų bei jų derinių efektyvumas (McCubbin, 1996; Khanna, 2007), tačiau daugumos autorių tyrimai atlikti su klinikinėmis individų grupėmis (Yu ir kt., 2006; Barton, 2001; Hawkins, 2003), o tyrimų, analizuojančių sveikus ir jaunus žmones, yra mažai (Matsumoto, 2001). Relaksacinės intervencijos ar reguliarius atsipalaidavimo technikų mokymasis gali neutralizuoti neigiamą streso poveikį, grąžinant žmogaus organizmą į homeostazės balansą (Wimbush, 2000). Tyrimo tikslas – įvertinti progresuojančios raumenų (PRR) bei biogrįžtamojo ryšio (BRR) relaksacijų galimybes mažinti tiriamųjų nerimastingumą ir depresiškumą.

Tyrime dalyvavo 90 (71 mergina ir 19 vaikinių) Vytauto Didžiojo universiteto I–VI kurso studentų, kurių amžius nuo 18 iki 30 metų. Nerimastingumas matuotas C. D. Spielberger sudaryta Nerimastingumo skale suaugusiems (STAI-form Y, 1983); tyrime naudota nerimo kaip būsenos poskalė (angl. *State-Anxiety*). Pablogėjusi nuotaika įvertinta Zungo (Zung-SRD) depresijos skale (Dembinskas ir kt., 1981). Tiriamieji buvo suskirstyti į 3 grupes: PRR (n = 30), BRR (n = 29) bei lyginamąją (n = 31). Relaksacinių grupių dalyviams 4 relaksacijos užsiėmimai buvo vedami kas savaitę, o lyginamosios grupės dalyviams relaksacijos nebuvo vedamos. Eksperimentinių grupių dalyviai iš viso turėjo 6 susitikimus, o lyginamosios grupės dalyviai – 2 susitikimus.

Tyrimo rezultatai parodė, kad relaksacijos mokymuose dalyvavusių asmenų psichologiniai įtampos rodikliai po relaksacijos mokymų sumažėjo. Po relaksacijos mokymo užsiėmimų (PRR ir BRR) daugiau nerimastingiems tiriamiesiems statistiškai patikimai sumažėjo nerimo kaip būsenos rodikliai. Tiriamųjų, kurių depresyvumo lygis buvo didesnis, po BRR mokymo užsiėmimų ciklo statistiškai patikimai sumažėjo

depresyvumo rodikliai, o PRR grupės depresyvumo rodikliai statistiškai patikimai nepakito. Rezultatai rodo, kad mokyti relaksacijos tiriamieji labiau išmoko atsipalaiduoti ir jų psichologinė įtampa per 4 savaites sumažėjo.

PSICHOLOGINĖS INTERVENCIJOS MOKYKLOJE EFEKTYVUMAS, GERINANT 13–17 METŲ PAAUGLIŲ PYKČIO KONTROLĘ

Mokslinis standinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

dr. Aidas Perminas

*Vytauto Didžiojo universitetas,
docentas*

Dovilė Normantaitė

*Kauno M. Valančiaus pradinė mokykla,
psichologė
dovile.normantaite@gmail.com*

Anot L. Reyes ir kt. (2003), paaugliams dažnai pasitaiko pykčio proveržiai ir netinkama jo išraiška. R. Wienclaw (2009), A. Qutaiba (2010) pastebėjo, jog vis daugėja pykčio nekontroliavimo apraiškų mokyklose. Anot J. E. Lochman (2005), pykčio nekontroliavimas gali būti viena iš agresijos bei patyčių priežasčių. Pykčio nekontroliavimas taip pat siejasi su pamokų praleidinėjimu, mokymosi sunkumais, dažnesniu rūkymu, alkoholio bei nelegalių narkotinių medžiagų vartojimu, sveikatos sunkumais (Humphrey, Brooks, 2006; Levinson, 2006; Schwartz, 2006; Širvinskienė ir kt., 2008). Taigi, pykčio nekontroliavimo problema yra svarbi ne tik Lietuvoje, bet ir kitose pasaulio šalyse, todėl svarbios intervencijos, gerinančios pykčio kontrolę. Nors atlikta nemažai tyrimų, siekiant atskleisti, kaip kognityvine–elgesio terapija grįsta intervencija paveikia asmenų pykčio kontrolę, tačiau nėra iki galo aišku, kaip tokios intervencijos, taikomos mokyklose, paveikia paauglių pykčio kontrolę, nes nėra daug tyrimų, kurie būtų atliekama natūralioje mokyklos aplinkoje (Smith, 2005). Šio darbo tikslas – įvertinti pykčio kontroliavimo intervencijos efektyvumą.

Tyrime dalyvavo 283 13–17 metų mokiniai (vaikinai ir merginos). Tiriamieji buvo suskirstyti į dvi grupes: tiriamąją (n = 141) ir lyginamąją (n = 142). Tiriamajai grupei buvo vedami pykčio kontroliavimo užsiėmimai, pirmasis matavimas atliktas prieš taikant intervenciją, antrasis matavimas – po intervencijos. Lyginamajai grupei atlikti tik du matavimai. Abiejų matavimų metu tiriamieji turėjo užpildyti tą patį klausimyną pykčio kontrolei nustatyti – C. D. Spielberger Pykčio lygio nustatymo metodiką (1999). Tiriamosios grupės dalyviai dalyvavo penkiuose užsiėmimuose po 45 min. kartą per savaitę. Buvo taikyta intervencija, grįsta kognityvine–elgesio terapija. Tyrimo rezultatai parodė, kad intervencija, grįsta kognityvine–elgesio terapija, padidino paauglių pykčio vidinę kontrolę (angl. *anger control-in*). Ši intervencija merginoms sumažino pykčio išraišką išorėje (angl. *anger expression-out*).

MOTINYSTĖS STRESO SĄSAJOS SU VAIKO LYTIMI IR ELGESIO BEI EMOCINIAIS SUNKUMAIS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Aidas Perminas

*Vytauto Didžiojo universitetas,
docentas*

Evelina Viduolienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė
e.viduoliene@smf.vdu.lt*

Daugiau elgesio, emocinių sunkumų turinčius vaikus auginantys tėvai susiduria su didesniais vaiko auklėjimo ir priežiūros iššūkiais, jaučia didesnę psichologinę įtampą, prasčiau vertina savo gyvenimo kokybę. Atlikta nemažai tyrimų, kuomet buvo analizuojama sveikatos, delinkventinio, sveikatai žalingo elgesio problemų turinčių vaikų sunkumų ir tėvų patiriamo streso ryšys (Deater-Deckard, 2004; Abidin, 1995), tačiau ne mažiau svarbu įvertinti ir tėvų, auginančių vaikus be specifinių sveikatos, elgesio sunkumų, savijautą ir su tėvystės/motinytės vaidmeniu susijusį stresą. Egzistuoja abipusis ryšys tarp tėvų streso ir vaiko problemų: vaiko elgesio, emociniai sunkumai pablogina tėvų savijautą ir gyvenimo kokybę, o padidėjęs tėvų stresas neigiamai veikia bendravimą ir elgesį su vaiku, dėl ko vaikui gali kilti daugiau sunkumų. Tarptautinio tyrimo (Rescorla, Achenbach, 2011), atlikto 24 šalyse, rezultatai parodė, kad Lietuva yra antra šalis (ir pirmaujanti Europoje), kur pagal tėvų vertinimus vaikai turi daugiausia elgesio ir emocinių sunkumų. Berniukų tėvai patiria daugiau su tėvo/motinos vaidmeniu susijusio streso, tačiau tai labiau priklauso nuo berniukų ir mergaičių elgesio ypatumų nei nuo biologinio lyties faktoriaus. Tyrimo tikslas – įvertinti motinų streso sąsajas su ikimokyklinio amžiaus vaiko elgesio ir emociniais sunkumais ir jo lytimi.

Tyrime dalyvavo 632 motinos, kurių vaikai lanko Panevėžio m. vaikų darželius. Tiriamosios užpildė Vaiko elgesio aprašo (*Child Behavior Check List 1,5-5*, Achenbach, Rescorla, 2000) ir Motinytės streso (*Parenting Stress Index*, Abidin, 1995) klausimynus. Darbe analizuojami Vaiko elgesio aprašo Bendros sunkumų skalės ir Motinytės streso klausimyno skalių įverčiai. Tiriamosios pagal vaiko lytį ir bendrą elgesio ir emocinių sunkumų lygį (remiantis tarptautinio tyrimo rezultatais (Rescorla, Achenbach, 2011) – Bendros sunkumų skalės įvertis mažesnis arba didesnis nei tarptautinio tyrimo Bendros sunkumų skalės vidurkis) buvo suskirstytos į 4 grupes: auginančios berniukus ($n = 153$) ir mergaites ($n = 181$), turinčius mažiau elgesio ir emocinių sunkumų, ir auginančios berniukus ($n = 167$) ir mergaites ($n = 131$), turinčius daugiau elgesio ir emocinių sunkumų.

Tyrimo rezultatai parodė, kad berniukus auginančios motinos patiria daugiau streso, susijusio su vaiko išsiblaškimu ir hiperaktyvumu bei motinų nepateisintais

lūkesčiais, nei mergaites auginančios motinos. Motinų, auginančių mažiau elgesio ir emocinių sunkumų turinčius berniukus ir mažiau elgesio bei emocinių sunkumų turinčias mergaites, streso lygis nesiskiria. Motinų, auginančių daugiau elgesio ir emocinių sunkumų turinčius berniukus ir daugiau elgesio bei emocinių sunkumų turinčias mergaites, streso lygis nesiskiria. Daugiau elgesio ir emocinių sunkumų turinčius berniukus auginančios motinos patiria daugiau streso nei mažiau elgesio ir emocinių sunkumų turinčius berniukus ir mažiau elgesio ir emocinių sunkumų turinčias mergaites auginančios motinos. Daugiau elgesio ir emocinių sunkumų turinčias mergaites auginančios motinos patiria daugiau streso nei mažiau elgesio ir emocinių sunkumų turinčius berniukus ir mažiau elgesio bei emocinių sunkumų turinčias mergaites auginančios motinos.

TĖVŲ ASMENYBĖS SAVYBĖS, AUKLĖJIMO STILIUS IR INTELEKTUALIAI GABIŲ VAIKŲ MOKYKLINIAI PASIEKIMAI

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

Gintarė Petrylienė
Vilniaus universitetas,
jaunesnioji mokslinė bendradarbė
gintare.petryliene@gmail.com

dr. Sigita Girdzijauskienė
Vilniaus universitetas,
docentė

Viena iš paskutinųjų dešimtmetį dominuojančių gabių vaikų tyrimų krypčių yra jų mokykliniai pasiekimai ir juos sąlygojantys veiksniai. Analizuojant pasiekimų veiksnius didžiausias dėmesys kreipiamas paties gabaus vaiko ypatumams. Tačiau jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams neabejotinai didžiulį poveikį turi tėvai ir namuose sukuriamos sąlygos realizuoti vaiko gabumus. Todėl šio tyrimo tikslas – nustatyti tėvų asmenybės savybių ir auklėjimo stiliaus ryšį su intelektualiai gabių vaikų mokykliniais pasiekimais.

Ketverius metus trukusiame tyrime dalyvavo 235 vaikai, jų tėvai, darželių auklėtojos bei mokytojos. Gabių vaikų imtį sudarė 32 vaikai. Gabūs vaikai atrinkti naudojant Raveno Spalvotąsias progresuojančias matricas (CPM), o jų intelekto struktūra nustatyta Wechslerio trumpąja intelekto skale (WASI). Tėvų asmenybė vertinta Penkių faktorių asmenybės įvertinimo klausimynu (NEO FFI), o auklėjimo stilius – Blocko auklėjimo būdų klausimynu (BPPQ). Informaciją apie gabaus vaiko pasiekimus pateikė kiekvieno jų mokytoja.

Gabūs vaikai pasižymi netolygia intelektinių gebėjimų raida – jiems būdingi aukštesni neverbaliniai gebėjimai, reikšmingai arba neįprastai besiskiriantys nuo verbalinių gebėjimų. Tirtos imties intelektualiai gabūs vaikai pasižymi aukštais mokykliniais pasiekimais, ypač pasaulio pažinimo ir matematikos. Mokykliniai

pasiekimai susiję su tėvų taikomu auklėjimo stiliumi, tačiau nepavyko rasti tiesioginio pasiekimų ir tėvų asmenybės savybių ryšio. Gauti rezultatai parodė, kad gabių vaikų mokykliniai pasiekimai priklauso nuo keletu veiksnių. Pasiekimams tiesioginės įtakos turi gabumas, vaiko psichikos sveikatos aspektai ir auklėjimo stilius. Netiesioginę įtaką daro tėvų asmenybės savybės – tėvų ekstraversijos bruožas prognozuoja jausmų raiškos auklėjimo stilių, o šis numato aukštesnius gabaus vaiko matematikos rezultatus bei didesnius mokyklinius pasiekimus.

PACIENTŲ PSICHOLOGINĖS GYVENIMO KOKYBĖS KITIMAI REABILITACINIŲ GYDYMŲ LAIKOTARPIU

Praktinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Raimonda Petrolienė

VšĮ Abromiškių reabilitacijos ligoninė, medicinos psichologė

raimonda.lukosiunaite@gmail.com

Abromiškių reabilitacijos ligoninėje pasibaigus kiekvieno paciento reabilitaciniam gydymo laikotarpiui, siekiama įvertinti pacientų reabilitacijos efektyvumą ir nustatyti, ar gydymas buvo naudingas. Kasmet siekiama, kad naudingumo procentas didėtų, todėl yra labai svarbu išsiaiškinti, nuo ko priklauso pacientų gyvenimo kokybės pokyčiai reabilitacijos eigoje. Problema, su kuria dažniausiai susiduria psichologai – tai neaiškūs veiksniai, į kuriuos vertėtų atkreipti dėmesį reabilitacinio gydymo laikotarpio pradžioje. Taigi, pagrindinis tyrimo tikslas – atrasti veiksnius, kurie daro įtaką pacientų psichologinės gyvenimo kokybės kitimui reabilitacinio gydymo laikotarpiu.

Tyrime dalyvavo 214 Abromiškių reabilitacijos ligoninės pacientų (110 moterų, 104 vyrai), kurių vidutinis amžius – 58 metai. Pacientų gyvenimo kokybė reabilitacinio gydymo laikotarpio pradžioje ir pabaigoje buvo įvertinama naudojant Pasaulio sveikatos organizacijos Gyvenimo kokybės klausimyno (*An Abbreviated Version of the World Health Organisation Quality of Life Assessment*, WHOQOL-BREF, Harper ir kt., 1996) lietuviškos versijos (Goštautaitė ir kt., 2000) fizinės bei psichologinės skalių klausimus (trylika klausimų).

Statistinės analizės eigoje priklausomais kintamaisiais pasirinktos psichologinės gyvenimo kokybės atvykus bei išvykstant. Veiksniais, kurie gali daryti įtaką gyvenimo kokybės pokyčiui, buvo pasirinkti jos aspektus atskleidžiantys klausimai. Pačių pacientų atsakyti klausimai atvykus gydytis nurodo subjektyviai suvokiamą fizinę bei psichologinę gerovę. Pritaikius blokuotųjų duomenų dispersinę analizę atrasti penki veiksniai, pagal kuriuos psichologinės gyvenimo kokybės įverčiai reabilitacinio

gydymo laikotarpio pradžioje ir išvykstant statistiškai reikšmingai skiriasi ($p < 0,05$): gyvenimo džiaugsmas, gyvenimo prasmingumas, pasitenkinimas savo išvaizda, pasitenkinimas savimi, patiriamų neigiamų jausmų dažnumas.

Išvados. Atskleisti veiksniai, darantys įtaką pacientų psichologinės gyvenimo kokybės kitimui reabilitaciniu gydymo laikotarpiu. Atsižvelgus į šiuos veiksnius, įmanoma nuspėti paciento psichologinės gyvenimo kokybės pagerėjimą arba pablogėjimą išvykstant. Tai žinant galima paskirti optimaliausią reabilitacinio gydymo planą.

EUROPOS IŠŠŪKIAI PSICHOLOGAMS, DIRBANTIEMS ŠVIETIMO SISTEMOJE

Praktinis žodinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

dr. Ala Petrulytė

Lietuvos edukologijos universitetas, docentė

*Lietuvos psichologų sąjungos Pedagoginės psichologijos komitetas, pirmininkė
daluzija@takas.lt*

Pranešime analizuojami Europos psichologų švietimo sistemoje tinklo (*Network of European Psychologists in the Education System, N.E.P.E.S.*) prioritetai bei aptariami psichologų, dirbančių švietimo sistemoje, veiklos aktualijos ir artimiausi tikslai.

N.E.P.E.S. prioritetai:

- *Integruojantis ir įtraukiantis specialių poreikių turinčių vaikų ugdymas.*
Mokytojai nėra pakankamai apmokyti ir nėra pasirengę ugdyti specialių poreikių turinčius vaikus. Mokyklos psichologai turėtų padėti mokytojams įgyvendinti integruotą ugdymą.
- *Mokinių psichinės sveikatos stiprinimas, ugdymas.*
Prioritetas pirminei prevencijai ir mokinių sveikatos ugdymo programų taikymui mokykloje; švietimo sistemoje dirbančių psichologų patirties su mokymosi ir psichinės sveikatos mokslo tyrimais integracijai; švietimo sistemoje dirbančių psichologų vaidmens stiprinimui, gerinant jų darbo sąlygas, tobulinant personalo vadybą, rengimo ir mokymo sistemą bei psichologinių tarnybų veiklos modelius.
- *Visą gyvenimą trunkančio mokymosi prioritetas.*
Dėmesys mokinių mokymuisi mokytis, kūrybiškumo ugdymui, pagrindinių kompetencijų ugdymui, nelankančių mokyklos problemos sprendimui, profesinio orientavimo ir karjeros planavimui ir kt.
- *Bendradarbiavimo plėtojimas tarp N.E.P.E.S. ir psichologų, dirbančių švietimo sistemoje, nacionalinių asociacijų.*
Psichologijos bakalauro/magistro studijų programų ir jų siekiamų kompetencijų švietimo sistemoje Europos šalyse analizė bei vertinimas, psichologų praktikų

veiklos gerosios patirties pasikeitimas, psichologinės pagalbos teikimo Europos šalyse įvertinimas ir tobulinimas (mokomieji vizitai, pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Čekijoje, Suomijoje ir kt.).

Mūsų šalies psichologų, dirbančių švietimo sistemoje, uždaviniai:

- Kelti savo profesinę kvalifikaciją, dalyvaujant kasmetinėse mokslinėse–praktinėse konferencijose, seminaruose ir kituose renginiuose.
- Prisidėti prie psichologų, dirbančių švietimo sistemoje, veiklos reglamentuojančių dokumentų rengimo, teikti siūlymus Lietuvos psichologų sąjungai (LPS).
- Bendradarbiauti su edukacinės bendruomenės psichologais ir kitais specialistais, LPS Pedagoginės psichologijos komitetu, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centru, pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis ir kitomis institucijomis, teikiančiomis psichologines paslaugas švietimo sistemoje, bei teikti jiems siūlymus.
- Bendradarbiauti su Europos psichologijos asociacijų federacija (*European Federation of Psychologists' Associations, EFPA*), N.E.P.E.S., kaimyninių šalių profesionalių asociacijų psichologais, dirbančiais švietimo sistemoje, keistis gerąja patirtimi ir pan.

LPS Pedagoginės psichologijos komitetas pasirengęs šviesti ir burti šalies švietimo sistemoje dirbančius psichologus bei aktyviai bendradarbiauti su Europos atitinkamos srities psichologais.

**LIETUVOS PSICHIKOS SVEIKATOS SISTEMA PER PASTARUOSIUS 20 METŲ:
PROVERŽIS AR REGRESAS?**

Kviestinė diskusija, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Robertas Povilaitis

*Vilniaus universitetas, lektorius
VšĮ Vaikų linija, vadovas
robertas@vaikulinija.lt*

Karilė Levickaitė

*VšĮ Globali iniciatyva psichiatrijoje,
projektų vadybininkė*

dr. Dainius Pūras

Vilniaus universitetas, profesorius

dr. Paulius Skruibis

*Vilniaus universitetas, lektorius
Jaunimo linija, direktorius*

dr. Nida Žemaitienė

*Lietuvos sveikatos mokslų universitetas,
profesorė*

dr. Vaida Kalpokienė

*Lietuvos psichologų sąjungos
Psichikos sveikatos komitetas, pirmininkė*

Moderatorius: dr. Robertas Povilaitis

Diskutantai: prof. dr. Dainius Pūras, prof. dr. Nida Žemaitienė, Karilė Levickaitė, dr. Paulius Skruibis, dr. Vaida Kalpokienė

Diskusijos dalyviai analizuos Lietuvos psichikos sveikatos sistemą, aptars teigiamus pokyčius bei įvardins sistemines spragas. Diskusijoje j psichikos sveikatos sistemą bus žvelgiama nuo psichikos sveikatos stiprinimo programų iki psichikos sveikatos priežiūros paslaugų. Diskusijoje bus keliami klausimai apie Valstybinės psichikos sveikatos strategijos įgyvendinimą, dėmesį skiriamą psichikos sveikatos stiprinimui ir psichikos sveikatos problemų prevencijai, krizių intervencijos paslaugų prieinamumą bei savižudybių prevencijos įgyvendinimą, psichikos sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir paaugliams, bendruomenines ir stacionarines psichikos sveikatos priežiūros paslaugas psichikos sutrikimų turintiems suaugusiems asmenims, psichosocialinių intervencijų ir medikamentinio gydymo santykį bei deinstitutionalizacijos procesą.

Trukmė: 2 akad. val.

STUDENTŲ MIEGO KOKYBĖS SĄSAJOS SU PSICHOSOCIALINIO FUNKCIONAVIMO YPATYBĖMIS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Rūta Pukinskaitė

Mykolo Romerio universitetas, docentė

rmpukinskaite@mruni.eu

Studijos yra specifinė veikla, reikalaujanti nuolatinės įtampos, emocinių ir intelektualinių pastangų, gebėjimo susidoroti su naujais reikalavimais bei atsakomybe. Tyrimas remiasi prielaida, kad psichologiniai sunkumai, patiriamas stresas bei socialinis pažeidžiamumas galimai didina miego sutrikimų riziką. Šio darbo tikslas buvo įvertinti įvairių studijų profilių studentų subjektyvios miego kokybės, adaptyvaus elgesio, emocinių/elgesio sunkumų bei suvokto streso sąsajas.

Tyrimė dalyvavo 364 Lietuvos aukštųjų mokyklų I–III kurso studentai: 100 medicinos (Lietuvos sveikatos mokslų universitetas), 100 menotyros (Vytauto Didžiojo universitetas), 70 ekonomikos (Mykolo Romerio universitetas) ir 94 edukologijos (Lietuvos edukologijos universitetas) specialybės studentai: 286 merginos ir 78 vaikinai. Tyrimė naudotas Pitsburgo miego kokybės indeksas (PSQI), ASEBA Suaugusiųjų klausimynas (ASR, Achenbach, Rescorla, 2003), Suvokto streso skalė (PSS, Cohen, 1983) bei fiksuoti socialiniai ir demografiniai duomenys.

Statistinė analizė parodė, kad: (a) 63,2 proc. visų studentų PSQI rodiklis yra >5 ir rodo galimus miego sutrikimus; prasčiausia miego kokybė yra menotyros studentų ($M = 6,31$; $SD = 2,82$); (b) patiriamas stresas studijų metu yra susijęs su blogesne miego kokybe ($p < 0,01$) ir prognozuoja aktyvumo problemas dieną ($p < 0,001$); (c) adaptyvus elgesys yra susijęs su visų specialybių studentų geresne miego kokybe ($p < 0,01$); (d) somatizacija, nerimo ir depresyvumo lygis bei bendras emocinių/elgesio sunkumų lygis prognozuoja blogesnę subjektyvią miego kokybę; (e) prabudimai miego metu ir aktyvumo problemos dieną yra stipriausiai susiję su studentų emociniais/elgesio sunkumais; (f) merginų subjektyvi miego kokybė yra reikšmingai blogesnė nei vaikinų ($p < 0,0001$).

Išvados. Miego sunkumai yra dažni tarp Lietuvos studentų. Studijų metu patiriamas stresas neigiamai veikia miego kokybę. Turintys daugiau emocinių, elgesio ir socialinės adaptacijos sunkumų studentai pasižymi prastesne miego kokybe.

ŠEIMOS IR MOKYKLOS APLINKOS VAIDMUO PAAUGLIŲ KETINIMUI EMIGRUOTI

Mokslinis standinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

dr. Saulė Raižienė

Mykolo Romerio universitetas, docentė

s.raziene@mruni.eu

Lietuvoje emigracijos problema vis dar yra labai aktuali. Yra nustatyta, kad daugiau nei pusė lietuvių norėtų emigruoti (Motieka, 2006). Krieger (2004) nustatė, kad Baltijos valstybėse didžiausią ketinimą emigruoti išreiškia 15–24 metų jaunimas. Užsienio valstybėse nustatyta, kad šeima bei socialinė parama, kurią asmuo patiria artimiausiose aplinkoje, gali apsaugoti asmenis nuo emigracijos (Wrine, 2011). Tačiau nėra žinoma, kaip keli apsauginiai veiksniai veikia kartu bei ar Lietuvoje veikia tie patys apsauginiai veiksniai kaip ir užsienio valstybėse. Šiame tyrime keliamo klausimą, koks yra šeimos bei mokyklos aplinkos ir paauglių ketinimo emigruoti ryšis.

Tyrimo dalyviai – 1600 16–19 metų paauglių. Paauglių ketinimas emigruoti buvo vertinamas pagal tai, kiek jie pritaria teiginiui „Norėčiau visam laikui išvažiuoti gyventi į kitą šalį“. Šeimos aplinka vertinta Mamos ir tėčio emocinės šilumos skale (parengta remiantis Stattin ir Kern tyrimais). Mokyklos aplinka vertinta Mokytojos paramos (Ruchkin ir kt., 2004) ir Klasės vienybės (Eder, 1998) skalėmis. Subjektyvi gerovė vertinta Diener ir kolegų (1995) sukurta skale.

Kelių analizė atskleidė, kad tiek šeimoms, tiek mokyklos kontekstai su paauglio ketinimu emigruoti yra susiję netiesiogiai – per paauglio subjektyvią gerovę. Kuo paauglys patiria daugiau tėvų emocinės šilumos ir socialinės paramos mokykloje, tuo jo subjektyvi gerovė yra aukštesnė, o tai lemia mažesnį ketinimą emigruoti. Taip pat nustatyta, jog mokykloje paauglio patiriama socialinė parama tiesiogiai (t. y. ne per mediatorių) yra susijusi su ketinimu emigruoti.

**ŽINAU, KA DARAU, IR DARAU, KA ŽINAU:
VAIKŲ VYKDOMOSIOS FUNKCIJOS RAIDA**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – pažinimo psichologija

Lauryna Rakickienė

Vilniaus universitetas, doktorantė
lauryna.lunicevaite@gmail.com

dr. Sigita Girdzijauskienė

Vilniaus universitetas, docentė

Vykdomoji funkcija (angl. *executive function*) – tai grupė aukštesniųjų pažintinių gebėjimų, kurie kontroliuoja bei reguliuoja kitus gebėjimus bei elgesį. Pastarąjį dešimtmetį smarkiai pagausėjo vykdomosios funkcijos tyrimų, besiremiančių raidos psichologijos ir psichopatologijos perspektyva. Galima išskirti kelias išaugusio susidomėjimo vykdomosios funkcijos raida priežastis: a) buvo atrasta, jog pažeista vykdomoji funkcija būdinga net keletui svarbių vaikystės sutrikimų (aktyvumo ir dėmesio sutrikimui, autizmo sindromui) (Shu et al., 2001; Ruble and Scott, 2002; Stins et al., 2005; Willcutt et al., 2005); b) mažų vaikų vykdomosios funkcijos tyrimus anksčiau stabdė žinojimas, kad šie gebėjimai susiję su kaktinėmis smegenų žievės skiltimis, kurios yra vienos iš lėčiausiai besivystančių galvos smegenų sričių; vis dėlto buvo nustatyta, kad jau vienerių metų amžiaus kūdikio kaktinės skiltys funkcionuoja (Bell, Fox, 1999); c) aptiktas ryšys tarp vaikų vykdomosios funkcijos gebėjimų bei psichikos teorijos (angl. *theory of mind*) (Pellicano, 2007; Hughes, Ensor, 2007); d) tirti mažų vaikų vykdomąją funkciją prasminga ir todėl, kad tokie darbai suteikia naudingos informacijos apie šių gebėjimų struktūrą, kadangi vaikams skirtų vykdomosios funkcijos testų užduotys yra lengvesnės nei suaugusiųjų, taigi ir „grynesnės“, apimančios mažiau komponentų (Hughes, 2002). Vis dėlto per šį aktyvaus mokslininkų darbo dešimtmetį sukauptos žinios apie vykdomosios funkcijos raidą yra gana padrikos, tai galima aiškinti vykdomosios funkcijos konstrukto problemišku ir metodologiniais tyrimo sunkumais. Be to, kai kuriems klausimams skiriama nepagrįstai mažai dėmesio – retai diskutuojama apie vykdomosios funkcijos raidos mechanizmus ar socialinių veiksnių įtaką šių gebėjimų raidai (Bibok et al., 2009, Bernier et al., 2010). Pranešime pristatomi vykdomosios funkcijos raidos ypatumai bei analizuojamos vykdomosios funkcijos ir psichikos teorijos sąsajos normalios raidos bei psichopatologijos (autizmo sutrikimo) atveju. Siekiant užpildyti esamą spragą, didelis dėmesys skiriamas psichosocialiniam vykdomosios funkcijos raidos kontekstui.

SOCIALINIO ATOMO (PSICHODRAMOS METODO) PRITAIKYMAS INDIVIDUALIAME KONSULTAVIME

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Daiva Rudokaitė

*Lietuvos psichodramos draugija,
prezidentė, psichodramos terapeutė
daiva.rudokaite@gmail.com*

Monika Jakaitė

*Vaikų ir paauglių psichiatrijos rezidentė,
psichodramos studijų studentė*

„Socialinis atomas – tai mažiausias struktūrinis vienetas, sudarytas iš santykių tarp žmogaus ir jį supančių asmenų, kurie su juo yra susiję koku nors būdu“ (J. L. Moreno). Pats terminas „*socialinis atomas*“ neturi būti tiesiogiai lyginamas su fizikine atomo analogija, bet su sąvoka „atomos“ – „daugiau neskaidomas“. Psichodramos įkūrėjas J. L. Moreno mano, kad atomas yra mažiausias vienetas iš daugelio mažų, vidutinių ar stambių santykių struktūrų, sudarančių socialinę visatą. Su niekuo nesusijęs asmuo yra socialinė fikcija. Socialinis atomas apipina žmogų traukos ir atstūmimų ryšiais, kurie ir sudaro socialinę visumą. Kiekvieną žmogų nuo pat gimimo supa žmonės, kurie sudaro tam tikrus vienetus – socialinius atomus (tai tėvas, motina, senelė ir t. t.). Šiame socialiniame atome vystosi konkretus gyvenimas. Kuo toliau, tuo vis mažiau lieka tiesiogiai kraujo ryšiais susijusių partnerių socialiniame atome, bet atsiranda vis nauji ir kitokie tarpusavio ryšiai, pavyzdžiui, studijų, meilės, darbo, kultūriniai interesai ir t. t. Būtent savo sielos ryšiais, tai yra, socioemociniais santykiais, ir išsiskiria kai kurie asmenys iš likusiųjų pažįstamų. Visi pažįstami, anot J. L. Moreno, sudaro taip vadinamą bendrąją pažinčių talpą. Dauguma jų neturi svarbios reikšmės, bet iš jų išsiskiria ta nedidelė žmonių grupė, su kuriais žmogus yra susijęs asmeniškai. Skirtumas tarp pažįstamųjų ir asmenų, susijusių emociškai, yra vadinamas socialiniu slenkščiu. J. L. Moreno teigė: „Kai tik aš nusprendžiu turėti meilės, darbo ar kitokius ryšius su žmogumi, su kuriuo iki tol buvau tik pažįstamas, šis žmogus perlipa mano socialinio atomo slenkstį. Į mano socialinį atomą taip pat įeina žmonės, kurie siekia turėti asmeninių santykių su manimi. Net pageidaujami santykiai, kurių dar nėra, taip pat sudaro išorinį branduolį, supantį vidinį branduolį, sudarytą iš jau realiai egzistuojančių ryšių“. (Panaudota medžiaga iš G. Leutz: *Psychodrama*. Berlin, Heidelberg, 1966, 11–12 p.).

Seminaro dalys:

1. Įvadas (psichodramos pristatymas, socialinio atomo technikos pristatymas (15 min.)
2. Asmeninis patyrimas (socialinio atomo technika) (1 val.)
3. Apibendrinimas, klausimai (15 min.)

Trukmė: 2 akad. val. Dalyvių skaičius: nuo 8 iki 20.

DELFINŲ TERAPIJA: AR YRA VIETOS MOKSLUI?

Praktinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Mindaugas Rugevičius

*Klaipėdos universitetas, Psichologijos katedra, vedėjas, profesorius
mindaugas.rugevicius@ku.lt*

Pranešime pristatoma delfinų terapijos istorija, Lietuvos jūrų muziejaus patirtis taikant delfinų terapiją, svarbiausi mokslinių tyrimų rezultatai bei delfinų terapijos priešininkų argumentai.

Delfinų terapija – viena iš gyvūnų terapijos rūšių. Jos pradžia siejama su J. Lilly (1960) ir B. A. Smith (1970) darbais. Didžiausią impulsą delfinų terapijos raidai bei moksliniams tyrimams suteikė 1978 metais D. E. Nathanson įkurtas delfinų terapijos centras Floridoje (Jungtinės Amerikos Valstijos). Šiuo metu delfinų terapijos seansai siūlomi daugiau kaip dešimtyje pasaulio šalių, tačiau tik nedaugelyje delfinariumų vykdomi ir moksliniai tyrimai. Klaipėdos jūrų muziejuje bandomieji delfinų terapijos seansai įvyko 2002 metais, o moksliniai tyrimai pradėti 2003 metais.

Delfinų terapija taikoma tiek vaikams, tiek suaugusiems, tačiau dauguma mokslinių tyrimų nagrinėja delfinų terapijos poveikį vaikams turintiems įvairiapusių raidos sutrikimų. Tokių tyrimų autoriai skelbia labai pozityvius, kartais net įspūdingus delfinų terapijos efektyvumą liudijančius rezultatus. Tačiau netrūksta ir kritikų, kurie įrodinėja, kad moksliniai delfinų terapijos tyrimai nepakankamai gerai parengti, turi daug metodologinių trūkumų, o delfinų terapija – tai tik būdas pasipelnyti iš svetimos nelaimės. Pranešime bus detalai pristatomi tiek delfinų terapijos šalininkų, tiek kritikų požiūriai.

VAIRUOTOJŲ STAŽO, AMŽIAUS IR LYTIES ĮTAKA EISMO ĮVYKIAMS LIETUVOJE

Simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniais įrodymais grįsta diskusija“

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

dr. Vigilijus Sadauskas

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, docentas

Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministerija, vyriausiasis patarėjas

sec@vgtu.lt

Didėjantis automobilių skaičius įtakoja ir eismo įvykių didėjimą. Kai automobilių skaičius sparčiai auga, o kelių tinklas nesiplečia, didėja automobilių koncentracija, eismo intensyvumas, kamščiai ir t. t. To pasekoje didėja eismo įvykių, juose žuvusiųjų ir sužeistųjų skaičius. Daugelyje šalių jauno amžiaus vairuotojų sukeliama eismo įvykiai yra valstybinio masto problema. Pasaulinėje praktikoje jaunų vairuotojų problemos žinomos plačiai, tačiau dėsninga yra tai, kad jauni vairuotojai, tiek savo amžiumi, tiek vairavimo patirtimi, dažniausiai ir tampa eismo įvykių dalyviais. Rizika jiems žūti kelyje yra žymiai didesnė už visus kitus rizikos faktorius egzistuojančius šiuolaikinėje visuomenėje. Visose išvystytose automobilizacijos šalyse per paskutiniuosius dešimt metų padėtis iš esmės nepasikeitė. Jaunų vairuotojų problema vis labiau aštrėja ir tampa aktualia eismo saugumo problema reikalaujančia priimti efektyvias ir moksliskai pagrįstas priemones. Statistiniai duomenys Europoje ir kitose šalyse apie jaunų vairuotojų įtaką avaringumo rodikliams yra pakankamai aiškūs. Yra seniai įrodytas ir aiškus tas faktas, kad eismo įvykiuose žūstančių jaunų žmonių skaičius neproporcingai didėja. Tyrimų atliktų daugelyje valstybių rezultatai rodo, kad vairuotojai iki 19 metų turi 2–3 kartus didesnę riziką būti eismo įvykių dalyviais nei vidutinio amžiaus vairuotojai. Amžiaus riba, kada vairuotojai jau nekelia ypatingos grėsmės, yra 24–26 gyvenimo metai.

**VAIKŲ ELGESIO SUNKUMŲ KOREKCIJA:
VAIKO RAIDOS CENTRO DIENOS STACIONARO PRAKTIKA**

Praktinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Ieva Salialionė

*Vaikų ligoninės, VšĮ Vilniaus Universiteto ligoninės Santariškių klinikos filialo,
Vaiko raidos centras, medicinos psichologė
salialione@gmail.com*

Pranešimo tikslas – pristatyti Vaiko raidos centro Vaikų psichiatrijos dienos stacionare taikomo vaikų elgesio sunkumų gydymo organizavimą ir metodus. Siekama paskatinti psichologus–praktikus pritaikyti panašius darbo metodus kitose organizacijose (vaikų ugdymo įstaigose, dienos centruose) bei kurti panašaus pobūdžio dienos stacionarus kituose miestuose, kad vaikams ir jų tėvams pagalba taptų prieinamesnė.

Vaiko raidos centro Vaikų psichiatrijos dienos stacionare teikiama pagalba vaikams ir paaugliams nuo 3 iki 18 m., turintiems įvairių psichinės sveikatos sunkumų: emocijų, elgesio, raidos, intelekto, mokymosi ir kt. sutrikimų. Su vaikais ir jų tėvais dirba specialistų komanda: gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras, medicinos psichologas, socialinis darbuotojas, logopedas, slaugytojas, pedagogai, vaikų priežiūros darbuotojai. Atliekamas išsamus vaiko įvertinimas, vaikams vyksta individualios konsultacijos, grupiniai užsiėmimai, mokyklinio amžiaus vaikams – pamokos, taikoma elgesio korekcijos sistema. Tėvai konsultuojami vaikų sutrikimų, raidos ypatumų, priežiūros, auklėjimo, gydymo ir kt. klausimais. Bendradarbiaujama su kitomis institucijomis (medicinos, švietimo įstaigomis, Vaikų teisių apsaugos tarnyba ir pan.), siekiant surinkti visapusišką informaciją apie vaiką ir užtikrinti tęstinę pagalbą.

Didelė Dienos stacionarą lankančių vaikų dalis turi elgesio sunkumų. Įprasti tėvų išsakomi skundai: vaikas neklauso suaugusiųjų, ginčijasi, nedirba per pamokas, trukdo vesti pamokas, muša vaikus ir suaugusiuosius, keikiasi, supykęs rėkia, daužo, gadina daiktus, atsisako ruošti namų darbus, nesilaiko higienos, nesitvarko namuose. Dėl šių sunkumų kyla konfliktų su kitų vaikų tėvais, ugdymo įstaigų personalu, tenka susidurti su teisėsauga, tėvai verčiami keisti vaiko ugdymo įstaigą. Dienos stacionare vaikų elgesys taisomas, taikant elgesio korekcijos sistemą: remiamasi bihevizmo principais, vaikams pateikiami raštiškai ar paveikslėliais perteikti elgesio reikalavimai, užtikrinama, kad vaiko elgesys būtų stebimas ir koreguojamas visose aplinkose, kiekvieną dieną elgesys vertinamas, už tinkamą elgesį skatinama maloniomis veiklomis. Labai svarbi darbo dalis yra tėvų konsultavimas, jų įtraukimas į elgesio koregavimo procesą, įgalinimas toliau tvarkytis patiems.

Pranešimo metu bus pateikiama konkrečių elgesio sunkumų koregavimo

pavyzdžių, aptariamoms galimybės panašią sistemą taikyti ugdymo įstaigose, kituose miestuose kurti vaikų ir paauglių psichiatrijos dienos stacionarus ar alternatyvias įstaigas, teikiančias panašias paslaugas, kurių poreikis yra didelis.

6–89 M. ASMENŲ INTELEKTO GEBĖJIMŲ RAIŠKA

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – raidos psichologija

Ieva Salialionė

Vilniaus universitetas, doktorantė
salialione@gmail.com

dr. Albinas Bagdonas

Vilniaus universitetas, profesorius
VU Specialiosios psichologijos laboratorija,
vedėjas

Vidutinis IQ yra pastovus skirtingose amžiaus grupėse, nes intelekto testų normos sudaromos taip, kad kiekvienos amžiaus grupės vidurkis būtų 100. Tačiau amžiaus grupių subtestų taškų sumos skiriasi: jauni suaugę atlieka užduotis geriau nei vaikai ar senyvo amžiaus žmonės (Wechsler, 1991, 1997) – dėl brendimo–senėjimo procesų, kartų poveikio (Lee ir kt.; 2005, Flynn, 2007; Dickinson, Hiscock, 2010). Tyrimo tikslas – ištirti 6–89 m. asmenų intelekto gebėjimų raišką. Uždaviniai: nustatyti, kaip pasireiškia intelekto gebėjimai skirtingose amžiaus grupėse; palyginti skirtingų gebėjimų vystymosi trajektorijas; įvertinti, kokią įtaką intelekto gebėjimų silpnėjimui vyresniame amžiuje turi amžius ir išsilavinimas.

Tyrimo dalyviai: WASI Lietuvos standartizacinio tyrimo imtis² (N = 539; 53,6 proc. moterų ir 46,4 proc. vyrų; amžius – nuo 6 iki 89 m.). Amžiaus grupės: 6–7 m., 8–9 m., 10–11 m., 12–13 m., 14–15 m., 16–19 m., 20–29 m., 30–39 m., 40–49 m., 50–59 m., 60–69 m., 70–79 m., 80–89 m. Išsilavinimo grupės: pagrindinis ir žemesnis, vidurinis, aukštesnysis, aukštasis. Įvertinimo priemonė: Wechslerio trumpoji intelekto skalė (*Wechsler Abbreviated Scale of Intelligence*, Wechsler, 1999; *WASI administravimo vadovas*, 2008); tiriamųjų subtestų taškų sumos standartizuotos (pervestos į Z balus).

Rezultatai parodė, kad intelekto gebėjimų raiška palaiptai didėja nuo 6 iki 16 m., 16–39 m. pasiekia piką, o nuo 40 iki 89 m. silpnėja. Skirtingi intelekto gebėjimai turi skirtingas vystymosi trajektorijas: anksčiausiai pradeda vystytis nežodinio samprotavimo gebėjimai, kiek vėliau erdviniai–konstrukciniai, vėliau – žodinio samprotavimo, vėliausiai – kalbos išraiškos gebėjimai, visi gebėjimai susilygina ir

---

²Dėkojame VU Specialiosios psichologijos laboratorijai už leidimą naudoti WASI standartizacinio tyrimo duomenis.

pasiekia piką 16–39 m., o nuo 40–49 m. prasideda gebėjimų silpnėjimas ta pačia seka. 60–69 m. asmenų verbaliniai gebėjimai žemesni nei 16–19 m. jaunuolių, erdviniai–konstrukciniai gebėjimai – nei 12–13 m. vaikų, nežodinio samprotavimo gebėjimai – nei 10–11 m. vaikų. 30–89 m. amžiaus grupėje tiek amžius, tiek išsilavinimas leidžia prognozuoti gebėjimų lygį, tačiau amžius paaiškina daugiau duomenų sklaidos nei išsilavinimas.

MOKYMOŠI SUTRIKIMŲ TURINČIŲ VAIKŲ WISC-III MATUOJAMŲ GEBĖJIMŲ PROFILIS

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – psichologinis vertinimas

Ieva Salialionė

Vilniaus universitetas, doktorantė
salialione@gmail.com

dr. Albinas Bagdonas

Vilniaus universitetas, profesorius
VU Specialiosios psichologijos laboratorija,
vedėjas

WISC-III (*Wechsler Intelligence Scale for Children – Third Edition*, Wechsler, 1991) testas dažnai pateikiamas vaikams, kuriems įtariami mokymosi sutrikimai. Tyrėjai bando nustatyti, kokie WISC-III indeksų profiliai leistų įtarti mokymosi sutrikimus (Calhoun, Mayes, 2005; Mayes, Calhoun, 2008; Thomson, 2003, Smith, Watkins, 2004). Taip pat bandoma išskirti subtestų profilius (A-SE; A-K-SE; A-K-I-SE; SP-K-A-SE; A-K-I-SE-SP; angl. AD, CAD, ACID, SCAD, ACIDS; Mayes, 1998; Thompson, 2003, Luničevaitė, 2009). Tyrimo tikslas – nustatyti mokymosi sutrikimų turinčių vaikų santykinę galias ir sunkumus. Uždaviniai: 1) nustatyti, ar statistiškai reikšmingų skalių ir indeksų skirtumų analizė naudinga įtariant mokymosi sutrikimus; 2) koks subtestų profilis būdingas mokymosi sutrikimų turintiems vaikams.

Tyrimo dalyviai: 58 vaikai, turintys specifinį mokymosi gebėjimų raidos sutrikimą; amžius nuo 7 iki 15 m. (vidurkis 9,8 m.); 25,9 proc. mergaičių ir 74,1 proc. berniukų. Iš WISC-III standartizacinės imties parinkta atitiktinė kontrolinė grupė, kurios šie demografiniai buvo tapatūs³. Įvertinimo priemonė: WISC-III (*Wechslerio intelekto skalė vaikams – trečias leidimas*, Wechsler, 2002).

Rezultatai parodė, kad mokymosi sutrikimą turinčių vaikų atveju statistiškai reikšmingų skalių ir indeksų skirtumų analizė menkai informatyvi: reikšmingi gebėjimų skirtumai pasitaiko taip pat dažnai, kaip ir bendroje vaikų populiacijoje

---

³Dėkojame VU Specialiosios psichologijos laboratorijai už leidimą naudoti WISC-III standartizacinio tyrimo duomenis.

(išskyrus dažniau pasitaikantį skirtumą tarp atsparumo trukdžiams ir apdorojimo greičio indeksų). Mokymosi sutrikimą turinčių vaikų verbalinio supratingumo gebėjimai žemesni už percepcinės organizacijos gebėjimus, o atsparumo trukdžiams gebėjimai – už percepcinės organizacijos ir apdorojimo greičio gebėjimus. Indeksų lygmenyje šie vaikai skiriasi nuo atitiktinės kontrolinės grupės vaikų tuo, kad jų atsparumo trukdžiams gebėjimai žemesni už kitais indeksais nusakomus gebėjimus, subtestų lygmenyje – kad jų *Aritmetikos* ir *Skaičių eilės* balai yra žemesni, o *Paveikslėlių išdėstymo* balas – aukštesnis už subtestų balų vidurkį. Pasitvirtino tik A-SE (*Aritmetikos – Skaičių eilės*, angl. AD) profilis. Apibendrinami galime teigti, kad mokymosi sutrikimų turinčių vaikų geriausiai išvystytas psichomotorinis greitis, o silpniausiai – girdimoji darbinė atmintis.

IŠEMINĖ ŠIRDIES LIGA SERGANČIŲ PACIENTŲ SAVASTIES TYRIMAS – PSICHOLOGINIS IR SOCIOLOGINIS POŽIŪRIS

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Laima Sapežinskienė

*Lietuvos sveikatos mokslų universitetas,
Medicinos akademija,
Psichofiziologijos ir reabilitacijos
institutas, mokslo darbuotoja
marija1000@gmail.com*

Julius Burkauskas

*Lietuvos sveikatos mokslų universitetas,
Medicinos akademija,
Psichofiziologijos ir reabilitacijos
institutas, jaunesnysis mokslo
darbuotojas*

Išeminė širdies liga (IŠL) yra viena iš dažniausių mirties priežasčių pasaulyje (Roger, et al., 2011). Siekiant visapusiškai gydyti pacientą reikalingas IŠL rizikos veiksnių įvertinimas. Šiuo metu taikoma keletas IŠL veikiančių rizikos veiksnių aiškinimo modelių, apimančių vien klinikinį paciento įvertinimą. Mokslinė problema – išryškėjantis atotrūkis tarp fizinės ir psichologinės, socialinės paciento būklės sampratos (Carr, 2007; Gallant, 2003; Rich, et al., 2000; Lindsay, 2011). Šiuos tris faktorius įmanoma sujungti atliekant holistinį savasties tyrimą (individo savastį suvokiant kaip fiziologinių, psichologinių ir socialinių charakteristikų visumą). Pacientų savasties suvokimo IŠL kontekste analizė galėtų būti esminis žingsnis, siekiant modifikuoti su sveikata susijusių elgseną.

Socialinės savasties tyrimo metodologija skirta paciento kognityvinių–atribucinių–pritaikymo schemų IŠL kontekste atskleidimui. Tokio tipo tyrimui metodologiniu požiūriu siūlomas dviejų dalių savasties klausimynas (adaptuota L. Sapežinskienės, 2006, pagal N. Brill, 1995). Klausimyno teiginiai pagrįsti fenomenologinei sociologijai priskiriamu geštalto teoriniu požiūriu pagal F. S. Perlz bei I. Polster ir M. Polster (Polster, Polster, 1997). Psichologinis savasties tyrimas

susideda iš dviejų komponentų, analizuojant individo kūno suvokimą ir savęs vertinimą IŠL kontekste. Pagal Merleu–Ponty (1996), savo kūno suvokimas yra pradžios taškas suvokiant save. Anot Cash (2000), kūno suvokimas gali būti laikomas požiūriu į savo fizinę savastį. Savasties tyrimui IŠL kontekste taikomas Daugiadimensinis santykio su savo kūnu suvokimo klausimynas (*Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire*, MBSRQ, Cash, 2000). Individo savęs vertinimui nustatyti naudojama Rosenberg (1965) savęs vertinimo skalė. Tyrimo metu ieškoma klinikinių, psichologinių ir socialinių paciento savasties charakteristikų sąsajų.

**THE IMPORTANCE OF PSYCHOLOGICAL SCIENCE IN SOCIETY:
SOME EXAMPLES FROM LATVIA AND LITHUANIA**

Kviestinis pranešimas, tema – psichologijos vaidmuo visuomenėje

dr. Sandra Sebre

Latvijos universitetas (Latvija), profesorė

sebre@lu.lv

Latvijos universiteto profesorės ir daugelio mokslinių tyrimų bei publikacijų autorės pranešime bus analizuojama psichologijos mokslo reikšmė visuomenei. Autorė dalinsis mokslinių tyrimų ir didelių tarptautinių studijų patirtimi. Taip pat bus pristatomi Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo pavyzdžiai.

Pranešimas vyks anglų kalba be vertimo į lietuvių kalbą.

**PAAUGLIAI SU MOKYMO SI SUTRIKIM AIS TARP BENDRAAMŽIŲ:
KĄ RODO DVEJŲ METŲ TYRIMAS**

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Monika Skerytė–Kazlauskienė
Vilniaus universitetas, doktorantė
mskeryte@yahoo.com

dr. Rasa Barkauskienė
Vilniaus universitetas, docentė

Mokymosi sutrikimų turintiems paaugliams paprastai kyla ne tik mokymosi, bet ir socialinės srities sunkumų (Wiener, 2004). Paauglystėje sustiprėja draugų svarba bei įtaka. Šio pranešimo tikslas – analizuoti, kaip draugų parama ir patyčios, patiriamos mokykloje, yra susijusios su mokymosi sutrikimų turinčių paauglių probleminiu elgesiu, emocine savijauta ir kaip šios sąsajos kinta laikui bėgant.

Tęstiniame tyrime dalyvavo 188 paaugliai, iš jų 95 turintys mokymosi sutrikimų (MS), o kiti 93 (palyginamoji grupė) – tų pačių mokyklų vidutiniškai besimokantys mokiniai (PG); visi iš Vilniaus mokyklų. Pirmas matavimas atliktas šeštoje–septintoje klasėse (amžiaus vidurkis 12,61 m.), antrasis – aštuntoje (amžiaus vidurkis 14,44 m.). Įvertinimo priemonės: Vaikų ir paauglių socialinės paramos skalė (Malecki et al., 2000), YSR jaunuolio klausimynas (Achenbach, Rescorla, 2001) naudoti abiejų matavimų metu; be to, pirmojo matavimo metu pateikti klausimai apie patyčias ir draugus.

Rezultatai atskleidė ir skirtumų, ir panašumų tarp grupių, kaip patys paaugliai mato savo santykius su bendraamžiais ir kaip tai siejasi su jų suvokiama emocine savijauta, probleminiu elgesiu. Paaugliai, turintys mokymosi sutrikimų, nurodė turintys mažiau draugų (MS vidurkis = 6,4, PG = 7,6, $t = -3,04$, $p < 0,005$), tačiau bendrakesių paramos ir patyčių patiriantys vienodai. Pagal paauglių YSR atsakymus, pirmojo matavimo metu rasti grupių skirtumai, tačiau antrojo matavimo metu jų nerasta. Pranešime išsamiau analizuojamos patyčių, draugų skaičiaus ir socialinės paramos sąsajos su savijauta ir probleminiu elgesiu, atsižvelgiant į laiko dimensiją.

**LIETUVOS GYVENTOJŲ SUICIDINIŲ MINČIŲ IR KETINIMŲ SAŠAJOS SU LYTIMI,
IŠSILAVINIMU, AMŽIUMI, ALKOHOLIO VARTOJIMU, ŠEIMINE PADĖTIMI,
UŽIMTUMU IR GYVENAMAJA VIETA**

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Jelena Stanislavovienė

*Valstybinis psichikos sveikatos centras,
vyr. specialistė
elena@vpssc.lt*

Lina Ignatavičiūtė

*Valstybinis psichikos sveikatos centras,
vyr. specialistė*

Ona Davidonienė

*Valstybinis psichikos sveikatos centras,
direktorė*

Siekiant įvertinti šalies gyventojų psichikos sveikatą ir paslaugų poreikį, planuojant prevencines priemones, svarbu vykdyti epidemiologinius tyrimus. Jau ilgą laiką alkoholio vartojimo problemos ir savižudybės yra skausmingos temos Lietuvai. Šio tyrimo rezultatai atnaujins specialistų žinias bei leis spręsti išskylančius praktinius klausimus, skiriant ypač didelį dėmesį toms grupėms, kurios dažniau galvojo apie savižudybę, kūrė konkrečius planus ir bandė žudytis. Tyrimo tikslas – palyginti suicidinių minčių, planų ir bandymų paplitimą tarp skirtingos lyties, išsilavinimo, amžiaus, alkoholio vartojimo, šeiminės padėties, užimtumo ir gyvenamosios vietos respondentų.

Anoniminė anketinė apklausa buvo vykdoma 2007 metais. Respondentams atrinkti taikyta daugiapakopė atsitiktinė atranka, užtikrinanti visiems 15–74 m. amžiaus Lietuvos gyventojams vienodą galimybę sudalyvauti apklausoje. Respondentui atrinkti buvo naudojami keli etapai: vietovės atranka, namo ir buto atranka, respondento atranka. Tyrime dalyvavo 3302 respondentai (46 procentai vyrų ir 54 procentai moterų), kurių amžius nuo 15 iki 74 metų (vidurkis $41,9 \pm 17,7$). Alkoholio vartojimas įvertintas AUDIT klausimynu (*Alcohol Use Disorders Identification Test*, PSO, 1989). Klausimynas papildytas klausimais apie savižudybę: Ar esate kada nors galvojęs(-usi) atimti sau gyvybę, netgi jeigu iš tikrųjų to nedarytumėte? Ar esate kada nors pasiekęs(-usi) tokią būseną, kai Jūs rimtai svarstėte galimybę atimti sau gyvybę, arba galbūt kūrėte planus, kaip jūs galėtumėte tai padaryti? Ar esate kada nors mėginęs(-usi) atimti sau gyvybę? Antrą anketos dalį sudarė klausimai apie sociodemografinius duomenis. Duomenų analizė atlikta naudojant *t* testą.

Apibendrinus tyrimo duomenis galima teigti, kad identifikuoti žalingai vartojantieji alkoholinius gėrimus dažniau nei saikingai vartojantieji alkoholį atsakė,

kad galvojo apie savižudybę, kūrė konkrečius planus ir bandė žudyti. Lyginant skirtingas respondentų grupes nustatyta, kad jaunesnio amžiaus respondentai, asmenys, įgijusieji vidurinį išsilavinimą, gyvenantys mažose gyvenvietėse, bedarbiai, nevedę/netekęjusios ir išsiskyrusieji dažniau atsakė, kad galvojo apie savižudybę, kūrė konkrečius planus ir bandė žudyti nei kiti respondentai. Moterys statistiškai reikšmingai dažniau nei vyrai nurodė, kad galvojo apie savižudybę.

**PAVALDINIŲ ASMENYBĖS BRUOŽŲ SVARBA VADOVAVIMO EFEKTYVUMO
VERTINIMUI EKSPERIMENTINĖMIS SĄLYGOMIS**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Aurelija Stelmokienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
doktorantė*

a.stelmokiene@smf.vdu.lt

dr. Aukšė Endriulaitienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
profesorė*

Pavaldinių asmenybės bruožų, kurie įvardinami kaip svarbiausi veiksniai individo suvokimo procese, tyrinėjimas šiuolaikiniame mokslo pasaulyje vertinamas kaip perspektyvi sritis siekiant suprasti vadovavimo efektyvumo vertinimo procesus (Hetland ir kt., 2008; Scott, Brown, 2006; Schyns, Felfe, 2006). Vis dėlto, pabrėžiama, jog įrodymams apie pavaldinių suvokimo įtaką vadovavimo efektyvumo vertinimui reikalingas eksperimentinis tyrimas, leidžiantis kontroliuoti įvairius šalutinius faktorius (Felfe, Schyns, 2010; Felfe, Schyns, 2006). Reti eksperimentiniai tyrimai šioje srityje dar neatskleidė asmenybės bruožų poveikio vertinimui (Bono ir kt., 2012). Todėl šio tyrimo tikslas – nustatyti, kaip pavaldiniams vertinant vadovavimo efektyvumą eksperimentinėmis sąlygomis, šio vertinimo rezultatus numato vertintojų asmenybės bruožai.

Kvaziekspimente dalyvavo 505 įvairių organizacijų darbuotojai (60 proc. moterų, 40 proc. vyrų), kuriems buvo pateikiami scenarijai, apibūdinantys vadovo veiklą. Tiriamieji turėjo įvertinti šio vadovo efektyvumą Bendrąja transformacinio vadovavimo skale (BTVs, Carless ir kt., 2000) ir Modifikuotu vadovavimo efektyvumo klausimynu (MVEk, originalas Heck ir kt., 2000). BTVs ir MVEk įverčiai buvo apjungti į vieną faktorių – bendrą vadovavimo efektyvumo vertinimo matą. Respondentai atsitiktinai suskirstyti į dvi eksperimentines grupes, kurių nariai vertino efektyviai ir neefektyviai darbą atliekantį vadovą. Vadovavimo efektyvumo vertintojų asmenybės bruožų išreikštumas nustatytas NEO penkių faktorių inventoriumi (McCrae, Costa, 1992).

Remiantis tyrimo rezultatais, vertintojų asmenybės bruožai paaiškino 10,7 proc. vadovavimo efektyvumo vertinimo rezultatų efektyvaus vadovo atveju ir 10,5

proc. – neefektyvus vadovo atveju. Atvirumas patyrimui buvo svarbus vertinant abi situacijas, sutariamumas – vertinant efektyviai darbą atliekantį vadovą, o neurotizmas – vertinant neefektyviai darbą atliekantį vadovą. Šios tendencijos patvirtina ir realių vadovų vadovavimo efektyvumo vertinimo tyrimų rezultatus.

Apibendrinant gautus rezultatus, galima daryti išvadas, jog pervertinimo ir nuvertinimo nuokrypiai, vertinant vadovavimo efektyvumą, susiję su skirtingais vertintojų asmenybės bruožais. Organizacijų personalo skyriaus specialistams svarbu atsižvelgti į šiuos rezultatus interpretuojant vadovavimo efektyvumo vertinimo rezultatus bei siekiant vadovams pateikti objektyvų grįžtamąjį ryšį.

SERGANČIŲJŲ ŠIZOFRENIJA ASMENINIŲ PRASMIŲ AIŠKINIMOSI METODIKOS IR JOS POVEIKIO SAVIGARBAI, SAVIVOKAI IR SOCIALINIAMS SANTYKIAMS ANALIZĖ

Praktinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Jūratė Sučylaitė

Klaipėdos universitetas, lektorė

Respublikinė Klaipėdos ligoninė, gydytoja psichiatrė

sucylaite@yahoo.com

Pranešimas pagrįstas patirtimi, sukaupta dirbant su šizofrenija sergančiais žmonėmis ir darbe naudojant projekcinius kūrybinius žaidimus. Teikiant pagalbą sergantiesiems šizofrenija dažnai susiduriama su silpnu Ego. Psichoterapijos metu būtina stiprinti paciento kontaktus su realiu pasauliu, tokioje psichoterapijoje yra labai daug edukacijos. Atliekant atvejų analizę, pastebėta, kad viena iš ligonių vyrų užsisklendimo priežasčių yra seksualinės problemos, atsiradusios kaip šalutinis medikamentinio gydymo efektas. Gydytojai praktikai šia tema retai kalbasi su ligoniais ir tai turi neigiamų pasekmių psichinės būsenos ir gydymo eigos vertinimui, ligonio savivertei. Projekcinių žaidimų naudojimas padeda atskleisti šias problemas. Sergantieji dažnai nesuvokia savo išgyvenamų jausmų ryšio su realiomis gyvenimiškomis situacijomis: dažnai charakterizuoja save, vartodami medicinos personalo išsireiškimus, bet nepajėgūs pasakyti, ką jaučia. Projekcinių kūrybiškų žaidimų dėka galima atskleisti, ką pacientas jautė vienoje ar kitoje situacijoje, kalbėtis su juo apie tai, paaiškinti, kokie mūsų jausmai padeda gyventi, kokie trukdo. Pastebimas jausmų pažinimo ir savigarbos bei savęs vertinimo ryšys. Pastebėta, kad labai svarbu patvirtinti asmeniui, kad jo jausmai galiojantys, kad jo ištarti žodžiai turi prasmę ir atspindi jo gyvenimą, kad jo veiksmai nėra vien ligos raiška. Visa tai atstato sergančiojo šizofrenija kalbinius ir socialinės komunikacijos įgūdžius. Dalis pacientų gana ilgą laiką demonstruoja, kad jiems terapija nedaro jokie poveikio, bet patys aktyviai siekia dalyvauti. Aktyvus dalyvavimas, netgi toks, kai terapijoje išsakomi

neigiami jausmai ir deklaruojami neigiami įsitikinimai, po ilgesnio laiko duoda teigiamų rezultatų, nes kiekvieno terapinio užsiėmimo metu atrandamas didesnis ar mažesnis sąlytis su realybe ir su sveikąja savo paties dalimi. Pirmiau, vieno paciento žodžiais tariant, „atsiranda vidinė kalba“, vėliau atsiranda noras kažką pasakyti. Bendro teksto kūrimas suteikia galimybę patvirtinti asmenį bendruomenėje.

Pranešimo metu bus pristatomos atvejų analizės, projekcinių kūrybinių žaidimų, bendro teksto kūrimo technikos.

SUBJEKTYVUS TĖVŲ ATSTŪMIMO IŠGYVENIMAS: KOKYBINĖ ANALIZĖ

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

Valija Šap

*VšĮ Respublikinės Panevėžio ligoninės
filialas Likėnų reabilitacijos ligoninė,
medicinos psichologė
valijanyk@gmail.com*

dr. Jolanta Sondaitė,

*Mykolo Romerio universitetas,
docentė*

Tyrinėdami ir analizuodami vaikų ir paauglių raidą psichologai kaip ypatingai reikšmingą faktorių įvardina vaiko santykius su tėvais, jų fizinio ir emocinio ryšio būtinybę. Tačiau vis dažnėjančios skyrybos (virš 70 % vaikų Lietuvoje yra išsiskyrusių tėvų vaikai) apsunkena vaikų galimybę išsaugoti kokybiškus santykius su abiem tėvais. Lietuvoje tradiciškai po skyrybų vaikai dažniausiai lieka gyventi su motina. Nepavyko rasti informacijos, kokie šių vaikų santykiai su tėčiais, kurie po skyrybų gyvena atskirai nuo vaiko. Pagal užsienio valstybių mokslinių tyrimų statistiką per pirmuosius metus po skyrybų nuo 10 % iki 54 % vaikų, likusių gyventi su motina, praranda ryšį su tėvu. Apie 30-čiai procentų iš tų vaikų išsivysto rimti psichologiniai ir emociniai pakitimai, persekiojantys juos visą likusį gyvenimą. Tai – lengvesnio ar sunkesnio laipsnio tėvų atstūmimo sindromas.

Tėvų atstūmimo sindromas (angl. *parental alienation syndrome*) yra psichologinis sutrikimas, kuris išsivysto išskirtinai vaikams po tėvų skyrybų dėl vieno iš tėvų valdžios vaikui dominavimo. Tėvų atstūmimas – tai procesas, apimantis vaiko programavimą nekęsti atskirai gyvenančio tėvo/motinos ir galintis tęstis ne vienerius metus. Lietuvoje apie šią problemą dar tik pradėdama kalbėti. Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti, kaip tėvų atstūmimą išgyvena tėvai, netekę galimybės bendrauti su savo vaikais arba kai tokia galimybė yra labai apribota.

Tyrime dalyvavo du tėvai ir viena motina, kurie po skyrybų nei vienas nebegali palaikyti emociškai artimų santykių su savo vaikais. Apklausa vykdyta naudojant naratyvinio interviu metodą. Atlikta interviu metu gautos medžiagos transkripcija.

Kokybinė analizė buvo atliekama remiantis P. Marying (2000) pateikta analizės technika. Sutraukiant medžiagą buvo siekiama išsaugoti nepakitusį turimos informacijos turinį.

Tyrimo metu nustatyta, kad atstumtų tėvų (motinos) santykiai su vaikais iki problemų su sutuoktiniu pasireiškimo buvo artimi. Po problemų su sutuoktiniais pasireiškimo, vaikams likus gyventi su vienu iš tėvų, vaikų elgesys atskirai gyvenančio tėvo (motinos) atžvilgiu labai pasikeičia. Atstumtieji tėvai išgyvena nerimą ir skausmą dėl savo vaikų pasikeitusio elgesio.

RIZIKINGO VAIRAVIMO TYRIMAI VDU: SUKAUPTA EMPIRINĖ PATIRTIS

*Simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniai įrodymais grįsta diskusija“
Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos*

dr. Laura Šeibokaitė

*Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė
l.seibokaite@smf.vdu.lt*

dr. Auksė Endriulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, profesorė

dr. Aistė Pranckevičienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

dr. Rasa Markšaitytė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

dr. Kristina Žardeckaitė–Matulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

Avaringumas Lietuvoje yra vienas didžiausių Europoje. Eismo įvykių bei sužeidimų statistikos svyravimai per pastarąjį dešimtmetį leidžia teigti, kad avaringumo priežastys nėra iki galo išsiaiškintos, o priemonės, naudojamos avarijų skaičiui sumažinti, nepakankamos. Žinoma, kad dažniausiai eismo nelaimės vyksta dėl eismo dalyvių kaltės. Todėl psichologinių rizikingo elgesio kelyje priežasčių tyrinėjimas gali reikšmingai prisidėti prie šio elgesio supratimo bei eismo saugumo didinimo.

Vytauto Didžiojo universitete dirbanti psichologų tyrėjų komanda rizikingo vairavimo reiškinį analizuoja nuo 2007 m. Per šį laikotarpį psichologinės rizikingo vairavimo ir požiūrio į eismo saugumą prielaidos buvo tirtos jaunų vairuotojų, patyrusių vairuotojų, gyvenančiųjų emigracijoje lietuvių, profesionalių vairuotojų, besimokančiųjų vairuoti ir paauglių grupėse.

Šių tyrimų rezultatai atskleidžia, kad vyrų ir moterų rizikingas elgesys skiriasi ne tik intensyvumu, bet ir kokybe – vyrai dažniau tyčia pažeidžia eismo taisykles, moterys dažniau daro klaidas vairuodamos. Atskleistos rizikingo vairavimo sąsajos su vairuotojų asmenybės savybėmis: neurotizmu, sąmoningumu, sutariamumu, agresyvumu, polinkiu rizikuoti. Neigiamas emocingumas ir patiriamas stresas taip pat

reikšmingai susiję su įvairiais rizikingo elgesio kelyje aspektais ir jo pasekmėmis. Ketinimai rizikingai vairuoti teigiamai susiję su rizikingu elgesiu kelyje, taip pat prognozuoja šį elgesį po tam tikro laiko. Labiausiai iš psichologinių veiksnių rizikingą vairavimą paaiškina bendras asmens agresyvumas bei vidiniai motyvai vairuoti rizikingai.

Šie rezultatai rodo, kad rizikingas vairavimas gali būti paaiškinamas tam tikromis asmens psichologinėmis charakteristikomis, todėl pagrįstai galima tikėtis, kad psichologinės elgesio korekcijos priemonės, pasiteisinusios kito sveikatai žalingo elgesio prevencijai ar intervencijai, galėtų turėti apčiuopiamos naudos saugumo kelyje didinimui.

JAUNESNIOJO AMŽIAUS PAAUGLIŲ, TURINČIŲ SKIRTINGOS ELEKTRONINIŲ IR TRADICINIŲ PATYČIŲ PATIRTIES, PSICHOSOCIALINIAI YPATUMAI

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

dr. Roma Šimulionienė

Klaipėdos universitetas, docentė

rosim@takas.lt

Šiuo tyrimu siekėme išsiaiškinti paauglių, turinčių skirtingos elektroninių ir tradicinių patyčių patirties, psichosocialinius ypatumus. Tyrime dalyvavo 396 V–VIII klasių moksleiviai (195 berniukai ir 201 mergaitė), kurių amžius buvo 11–15 metų. Kitose šalyse atliktų tyrimų pagrindu (Topçu ir kt., 2008; Smith ir kt., 2006; Juvonen, Gross, 2008; Hinduja, Patchin, 2008 ir kt.) buvo sudarytas klausimynas, kurio pagalba įvertinta aukos ir skriaudėjo patyčių patirtis (dažnis ir formos), aukos vaidmenyje atsidūrusių paauglių elgesys ir kylančios emocijos. Elgesio ir emocijų sunkumai įvertinti 11–18 metų jaunuolio savęs vertinimo lapu (YSR 11/18, Achenbach, Rescorla, 2001). Moksleiviams užduoti klausimai apie jų jauseną mokykloje ir turimų draugų skaičių. Norėdami išsiaiškinti visus įmanomus patyčių patirties derinius, atlikome konfigūracinę dažnių analizę. Jos pagrindu identifikuoti paaugliai, besiskiriantys tradicinių ir elektroninių patyčių patirtimi, išskirti tokie patyčių patirties deriniai, kurie stebimi dažniau arba rečiau nei būtų galima tikėtis atsitiktinai.

Nustatyta, kad moksleivių, neturinčių jokios patyčių aukos patirties, visų elgesio ir emocijų sunkumų, išskyrus taisyklių laužymo, įverčiai statistiškai reikšmingai mažesni nei nors vienos formos patyčių aukos patirties turinčių moksleivių. Turinčių abiejų formų patyčių aukos patirties moksleivių agresyvumas statistiškai reikšmingai aukštesnis nei jokios patirties neturinčiųjų, tuo tarpu taisyklių laužymo skalės įverčiai nesiskiria.

Moksleivių, kurie turi tik elektroninių patyčių skriaudėjo patirties, internalių sunkumų skalių įverčiai nesiskiria nuo kitų skriaudėjų grupių, o visų skriaudėjų grupių eksternalių sunkumų įverčiai aukštesni nei neturinčių tokios patirties moksleivių.

Mokykloje jaučiasi nesaugiai, mažiau mėgstami tie moksleiviai, kurie turi tik tradicinių patyčių arba ir tradicinių, ir elektroninių patyčių aukos patirties. Pagal turimų gerų draugų(-ių) klasėje skaičių tik elektroninių patyčių aukos nesiskiria nuo jokios aukos patirties neturinčių moksleivių.

Nustatyta, kad moksleivių, kurie turi ir tradicinių, ir elektroninių patyčių skriaudėjo bei aukos patirties, yra daugiau nei galima būtų tikėtis atsitiktinai. Šių moksleivių visų elgesio ir emocijų skalių įverčiai statistiškai reikšmingai aukštesni nei neturinčių jokios patyčių patirties paauglių, mokykloje jie jaučiasi mažiau mėgstami.

PSIHIKOS SVEIKATOS CENTRO PACIENTŲ PSICHOSOCIALINIO PRISITAIKYMO IR SUVOKIAMO SOCIALINIO PALAIKYMO RYŠYS SU JŲ DALYVAVIMU UŽIMTUMO GRUPĖSE

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Liuda Šinkariova

Vytauto Didžiojo universitetas, docentė

l.sinkariova@smf.vdu.lt

Psichosocialinės reabilitacijos tikslas yra pagerinti psichikos ligomis sergančių asmenų funkcionavimą. Tai gali būti pasiekta vykdant prasmingą veiklą ir suprantant, kad socialinis palaikymas ir ryšiai gali pagerinti psichikos sveikatą. Pastaruoju metu vis labiau gilinamasi į tai, kaip psichosocialinė reabilitacija gali padaryti sveikimo procesą sėkmingesnį, padėti žmogui prisitaikyti gyvenime ir sukurti bei palaikyti tarpasmeninius santykius. Šio tyrimo tikslas – atskleisti psichikos sutrikimų turinčių asmenų psichosocialinio prisitaikymo, suvokiamo socialinio palaikymo ir dalyvavimo Psichikos sveikatos centro užimtumo grupių veikloje sąsajas.

Tyrime dalyvavo 127 dviejų Kauno m. Psichikos sveikatos centrų pacientai, sergantys psichikos ligomis: 53 vyrai ir 74 moterys; vidutinis tiriamųjų amžius – 47,06 metų; vidutinė ligos trukmė – 10,66 metų. 65 tiriamieji nurodė dalyvaujantys psichikos sveikatos centrų organizuojamoje pacientų užimtumo grupių veikloje; šio dalyvavimo trukmės vidurkis – 2,55 metų. Pacientų prisitaikymas visuomenėje, šeimos aplinkoje ir kasdienėje veikloje įvertintas Sergančiųjų psichikos ligomis psichosocialinio prisitaikymo klausimynu (Šinkariova, Tamavičienė, 2010). Suvokiamas pacientų socialinis palaikymas įvertintas Daugiamačiu socialinio palaikymo klausimynu (*The Multidimensional Scale of Perceived Social Support*, Dahlem ir kt., 1991), kuris leidžia įvertinti šeimos, draugų bei kitų reikšmingų asmenų socialinį palaikymą.

Tyrimo rezultatai parodė, kad psichikos sveikatos centrų pacientų geresnis bendras psichosocialinis prisitaikymas ir prisitaikymas atskirose srityse (kasdieninėje veikloje, šeimos aplinkoje ir visuomenėje) yra susijęs su geresniu subjektyviai suvoktu bendru socialiniu palaikymu ir palaikymu, kurio sulaukiama iš įvairių palaikymo grupių (šeimos, draugų bei svarbių kitų). Pacientų, dalyvaujančių užimtumo grupių veikloje, bendras psichosocialinis prisitaikymas ir prisitaikymas atskirose srityse (kasdieninėje veikloje, šeimos aplinkoje ir visuomenėje) yra geresnis nei nedalyvaujančių užimtumo grupių veikloje. Pacientų, dalyvaujančių užimtumo grupių veikloje, subjektyviai suvoktas bendras socialinis palaikymas ir palaikymas, kurio sulaukiama iš įvairių palaikymo grupių (šeimos, draugų bei svarbių kitų), yra didesnis nei nedalyvaujančių užimtumo grupių veikloje. Pacientų, suvokiančių, kad gauna pakankamai didelį socialinį palaikymą, ir dalyvaujančių užimtumo grupių veikloje, bendras socialinis prisitaikymas yra geresnis nei nedalyvaujančių užimtumo grupių veikloje.

VIENIŠUMAS IR SOCIALINIS PALAIKYMAS TARP MIKČIOJANČIŲ SUAUGUSIŲJŲ

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Liuda Šinkariova

*Vytauto Didžiojo universitetas,
docentė*

Gita Argustaitė

*Vytauto Didžiojo Universitetas,
sveikatos psichologijos magistrantūros
studentė
argustaite@gmail.com*

Mikčiojimas – vienas iš dažniausių kalbos sutrikimų. Mikčiojantiems kyla elgesio ir emocinių sunkumų, todėl jie gali patirti įvairių problemų tiek asmeniniame gyvenime, tiek tarpasmeniniuose santykiuose, tiek akademiname ar darbo kontekste. Nemažai nemalonių potyrių ir kliūčių mikčiojantiems kelia aplinkinių požiūris bei visuomenės neišprusimas šioje srityje. Kaip rodo užsienyje atliekami tyrimai, mikčiojimas gali ženkliai sutrikdyti asmens psichosocialinę adaptaciją ir sumenkinti jo gyvenimo kokybę. Mikčiojimo tyrimų atliekama palyginti nedaug, be to, daugelis jų koncentruojasi ties vaikų mikčiojimu, tuo tarpu šis sutrikimas paveikia ir suaugusiųjų gyvenimą. Tyrimo tikslas – atskleisti mikčiojančių suaugusiųjų patiriamo vienišumo ir jų gaunamo socialinio palaikymo sąsajas.

Tyrimė dalyvavo 50 mikčiojančių suaugusiųjų iš visos Lietuvos: 25 vyrai ir 25 moterys, amžiaus vidurkis 28,4 m. Jų rezultatai buvo lyginami su kontrolinės grupės rezultatais. Kontrolinę grupę sudarė 50 nemikčiojančių suaugusiųjų: 26 vyrai ir 24 moterys, amžiaus vidurkis 26,8 m. Tiriamųjų patiriamas vienišumas matuotas Diferencine vienišumo skale (*Differential Loneliness Scale*), o gaunamas socialinis palaikymas – Socialinio aprūpinimo skale (*Social Provisions Scale*), kuri matuoja tiek bendrą socialinį palaikymą, tiek atskirus jo aspektus: prisirišimą; socialinę integraciją; asmens gaunamą patikinimą, jog jis yra vertingas; patikimas draugystės; asmens gaunamą vadovavimą; galimybę globoti kitą žmogų.

Tyrimo rezultatai parodė, jog tiek tarp mikčiojančių, tiek tarp nemikčiojančių suaugusiųjų didėjant asmens gaunamam socialiniam palaikymui, jo patiriamas vienišumas mažėja, tačiau tarp mikčiojančių suaugusiųjų šis ryšys buvo kiek silpnesnis (mikčiojančių grupėje $r = 0,643$, $p < 0,05$, nemikčiojančiųjų $r = 0,725$, $p < 0,05$). Taip pat rasta, jog mikčiojančiųjų vienišumą prognozuoja socialinis palaikymas ($R^2 = 0,500$, $p < 0,001$), o tiksliau, vienintelis jo aspektas – prisirišimas ($\beta = 0,509$, $p < 0,05$). Tuo tarpu nemikčiojančiųjų grupėje taip pat rasta socialinio palaikymo įtaka vienišumui ($R^2 = 0,664$; $p < 0,05$), tačiau panagrinėjus socialinio palaikymo aspektus detaliau, matoma, jog šiuo atveju vienišumą prognozuoja ne tik prisirišimas ($\beta = 0,557$, $p < 0,05$), bet ir asmens gaunamas jo vertingumo patvirtinimas ($\beta = 0,372$; $p < 0,05$). Šie

rezultatai leidžia planuoti tolimesnį tyrimą ir tikrinti prielaidas apie tai, kad mikčiojančiųjų vienišumui, skirtingai negu nemikčiojančiųjų, įtakos turi labiau emocinis negu interakcinis socialinio palaikymo aspektas.

MOTINŲ ATSISKYRIMO NUO SUAUGUSIŲ VAIKŲ PATYRIMO LYGINAMOJI ANALIZĖ

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

Inga Štalytė

*Lietuvos edukologijos universitetas,
psichologijos bakalaurentė
midori.haruko@gmail.com*

dr. Margarita Pileckaitė–Markovienė

*Lietuvos edukologijos universitetas,
docentė*

Vykstant masiškai migracijai (Statistikos departamento duomenimis, 2010 metais savo išvykimą iš Lietuvos deklaravo 83 157 asmenys), „tuščio lizdo“ efektas stiprėja, vaikams (o taip pat ir motinoms) išvykstant ne tik į kitą miestą, bet ir į kitą šalį. Tyrimo tikslas – atskleisti motinų atsiskyrimo nuo suaugusio vaiko patyrimą.

Tyrimo dalyvės: 56 metų našlė, užauginusi dukrą (respondentė 1), 47 metų ištekėjusi moteris, užauginusi dukrą ir sūnų (respondentė 2). Tyrimo metodas: pusiau struktūruotas interviu. Duomenys analizuoti remiantis grindžiamosios teorijos principais, naudojant atviro kodavimo procedūrą nustatytos kategorijos ir subkategorijos (Strauss, Corbin, 1998).

Išanalizavus transkribuotų interviu duomenis buvo įvardintos šios kategorijos ir subkategorijos:

- emocijos: baimė, meilė, liūdesys;
  - santykis su vaiku: ribų nustatymas, atsakomybė, draugystė, ilgesys (aplinkybė – didelis fizinis atstumas), artimumas;
  - pasekmės: gyvenimo pokyčiai, vienišumo jausmas, esamos padėties suvokimas.
- Rezultatai pavaizduoti schematiškai. Kategorijos ir subkategorijos trumpai aprašytos, išskirtos interviu citatos, iliustruojančios subkategorijas.

Nustatyta, kad respondentės išgyvena skirtingas emocijas, jų santykis su vaiku arba vaikais yra skirtingas, tačiau fenomeno (atsiskyrimo nuo suaugusių vaikų) pasekmės yra identiškos. Abi respondentės jaučia gyvenimo pokyčius, vienišumo jausmą, abiem respondentėms taip pat būdingas esamos padėties suvokimas.

ŠEIMOS KONSULTAVIMO TEORIJA IR PRAKTIKA: DARBAS SU GENOGRAMA

Seminaras, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Laura Tamulevičė

VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos centras“, direktorė

ltamulevice@gmail.com

dr. Vaida Kalpokienė

VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos

centras“, psichologė

Paulina Želvienė

VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos

centras“, psichologė

Genograma – tai M. McGoldrick ir R. Gerson (1980) išplėtotas diagnostikos instrumentas, plačiai naudojamas šeimos psichoterapijoje ir psichologiniame konsultavime. Šiuo metodu siekiama išsiaiškinti itin sudėtingas sąsajas tarp kartų, kurių, nagrinėjant šeimos istoriją, paprastai genogramoje būna trys. Tai grafinis metodas, atspindintis šeimos kartų vystymąsi laike, atskleidžiantis jų santykių dinamiką bei šeimos sistemos raidos procesą. Šeimos konsultavimo kontekste šiam metodui pasitelkiama vertikali istorinė perspektyva, padedanti suprasti dabartyje matomus šeimos konfliktus, šeimos struktūros atsiradimą ir raidą. Besikartojantys įvykiai, elgesio modeliai, nesąmoningai perduodami iš kartos į kartą, atsekami iki savo ištakų (dažnai ypač sunkius emocinius išgyvenimus sukėlusią įvykių: tremties, savižudybės, karo pasekmių, netekties) ir atskleidžiami genogramos pagalba, tokiu būdu įvardijami bei įsąmoninami. Genogramos metodas parodo ne tik ryšius tarp kartų, bet kartu atskleidžia kiekvieno šeimos nario ryšį su savo „šeimos kartų sistema“, ištikimybę savo šeimai, sąsajas tarp gyvenimo įvykių, „likimo“ (ištis, nesąmoningo pasirinkimo) ir šeimos konteksto. Ši vertinga informacija padeda kiekvienam atskirai ir kartu visiems šeimos nariams geriau suvokti save, savo tarpusavio santykius bei pasirinkimus.

Seminaro metu dalyviai bus supažindinami su genogramos metodo teorine dalimi ir pavyzdžiais, tuomet turės galimybę praktiškai pritaikyti genogramą individualių atvejų analizės metu (darbas grupėse) bei pristatyti išvadas. Seminarą užbaigs apibendrinanti diskusija.

Pasiūlymas dalyviams: norintys galės nusibraizyti savo šeimos genogramą. Tam reikalinga, kad dalyvis žinotų pagrindines savo šeimos, iki trečios kartos, datas (šeimos narių gimimo, mirimo, svarbių įvykių, santuokų, skyrybų datas), taip pat visi seminaro dalyviai kviečiami prisiminti savo šeimos pagrindinius demografinius duomenis.

Trukmė: 2 akad. val. Maksimalus dalyvių skaičius: 30.

MOTINŲ IR DUKTERŲ NUOSTATOS Į MOTERŲ VAIDMENIS IR SOCIALINĖS LYTIES SAVYBES

Mokslinis standinis pranešimas, tema – socialinė psichologija

Ilona Tertelienė

Klaipėdos universitetas, magistrantė
ilonatertel@yahoo.com

doc. dr. Ramutė Čepienė

Klaipėdos universitetas, docentė
ramcepiene@gmail.com

Vienas iš ryškiausių šiuolaikinio žmogaus sociokultūrinių pokyčių – tradicinės vyrų ir moterų vaidmenų sampratos atsisakymas, ryškus nuostatų į vyriškumo/moteriškumo savybes pasikeitimas. Psichologai ir sociologai nustatė eilę reiškinio raidos tendencijų, tačiau daug klausimų apie jo kilmę, veiksnius ir pasekmes asmenybei, jos santykių sistemai lieka atviri. Šios problemos kontekste atliktas mūsų tyrimas, kurio tikslas – nustatyti ir palyginti 16–18 metų dukterų ir jas auginančių motinų nuostatas į moterų vaidmenis ir socialinės lyties savybes. Keliamos prielaidos, kad dukterų ir jų motinų nuostatos į socialinius vaidmenis nesiskiria, o sau priskiriamos socialinės lyties savybės sutampa. Prielaidoms pasitvirtinus, paaiškėtų, kad skirtingų kartų moterų nuostatos socialinės lyties atžvilgiu nėra prieštaringos ir, tikėtina, dukterys perims motinoms būdingus moteriškų vaidmenų bruožus.

Tyrime dalyvavo 113 tiriamųjų: 59 Klaipėdos gimnazijų mokinės (amžius nuo 16 iki 18 metų) ir 54 šių merginų motinos (amžius nuo 36 iki 55 metų). Naudotos metodikos: 1) Ch. Osgood (1957) semantinis diferencialas (naudota Suslavičiaus (1988) aprašyta lietuviška versija), kuriuo vertinamos sąvokos: *Aš, mama, duktė, šeimininkė, žmona, darbuotoja*; 2) S. L. Bem (1974) sukurta metodika tiriamųjų socialinės lyties vaidmens tipui nustatyti (*Bem Sex Role Inventory*, BSRI).

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad prielaidos apie dukterų ir jų motinų nuostatų į socialinę lytį ir moters vaidmenis panašumus pilnai nepasitvirtino. Palyginus dukterų ir motinų nuostatas į moters vaidmenis, nustatytas reikšmingas nuostatų į vaidmenis *Mama, Žmona* ir *Aš* skirtumas. Dukterims šie vaidmenys yra mažiau moteriški nei jų motinoms. Palyginus dukterų ir motinų grupes pagal sau priskiriamas socialinės lyties savybes, nustatyti šie reikšmingi skirtumai: dukterys sau dažniau priskyre tokias vyriškas savybes kaip sportiškumas, pomėgis rizikuoti, viršenybės siekimas ir siekis konkuruoti, o motinos – pasikliovimas savimi ir analitinis protavimas; dukterys sau dažniau priskyre tokias moteriškas savybes kaip linksmumas ir švelnumas, o motinos – meilė vaikams, jautrumas kitų poreikiams ir drovumas; dukterys sau dažniau priskyre tokias neutralias savybes kaip neprognozuojamumas ir pavydumas, o motinos – rimtumas, taktiškumas, sąžiningumas, uždarumas, pagarba tradicijoms ir teisingumas. Įvertinus nuostatų į moters vaidmenis ir sau priskirtų socialinės lyties savybių sąsajas, nustatyta, kad dukterys ir motinos vaidmenį *Aš*, o motinos vaidmenį *Žmona* dažniau sieja su vyriškų savybių dominavimu.

ŠEŠIŲ FAKTORIŲ ASMENYBĖS KLAUSIMYNO HEXACO PI-R PSICHOMETRINĖS CHARAKTERISTIKOS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – psichologinis vertinimas

Inga Truskauskaitė

*Lietuvos edukologijos universitetas,
asistentė*

Aistė Kratavičiūtė–Ališauskienė

*Mykolo Romerio universitetas,
doktorantė*

Goda Kaniušonytė

*Lietuvos edukologijos universitetas,
asistentė
goda@gebu.lt*

Rima Kratavičienė

*Lietuvos edukologijos universitetas,
lektorė*

Pastarąjį dešimtmetį buvo suabejota dominuojančio penkių faktorių asmenybės modelio galimybėmis aprašyti asmenybės struktūrą. Buvo pasiūlytas šešių faktorių asmenybės modelis ir nustatyta, kad šis modelis, palyginti su penkių faktorių modeliu, yra pranašesnis tiek psicholeksiniu, tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektais: M. C. Ashton ir K. Lee (2007) pateikia įrodymų, kad asmenybės bruožų interpretacijos, besiremiančios HEXACO (angl. *Honesty–Humility, Emotionality, eXtraversion, Agreeableness (versus Anger), Conscientiousness, Openness to Experience*) modeliu, gali paaiškinti su asmenybe susijusius reiškinius, kurių negali paaiškinti interpretacijos, paremtos penkių faktorių modeliu. HEXACO modelis pilnai apima penkių faktorių modelio teorines interpretacijas bei jas praplečia. Platesnis HEXACO modelis, lyginant su penkių faktorių modeliu, ir praktiniu aspektu leidžia geriau aprašyti asmenybės bruožus bei prognozuoti elgesį, susijusį su kitais svarbiais asmenybės kintamaisiais, pavyzdžiui, vagystes, vandalizmą, alkoholio vartojimą darbe (Lee et al., 2005). HEXACO PI-R klausimynas (*The HEXACO Personality Inventory – Revised*, Ashton, Lee, 2009) yra skirtas empiriškai tyrinėti šešių faktorių modelį. Šio pranešimo metu bus pateikiamos kai kurios lietuviškosios HEXACO PI-R versijos psichometrinės charakteristikos.

Tyrimo dalyvavo 369 studentai, moterys ir vyrai, kurių amžius yra nuo 19 iki 28 metų, savo noru sutikę užpildyti HEXACO PI-R klausimyną. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad visų asmenybės dimensijas matuojančių skalių (sąžiningumo ir nuolankumo, emocingumo, ekstraversijos, sutariamumo, disciplinuotumo, atvirumo patyrimui) vidinis suderinamumas yra labai geras, o subdimensijas matuojančių subskalių vidinis suderinamumas yra pakankamas. Faktorių analizė patvirtino šešių faktorių asmenybės teorinį modelį ir atskleidė labai gerą klausimyno struktūrinį validumą – visos subdimensijos turi didžiausius svorius numatytuose dimensijas nusakančiuose faktoriuose.

PSICHOLOGŲ, DIRBANČIŲ SU VALSTYBĖS GLOBOJE GYVENUSIAIS JAUNUOLIAIS, GEROJI DARBO PATIRTIS

Praktinis žodinis pranešimas, tema – profesinis orientavimas

Dalia Tuskenytė

VšĮ "A. C. Patria", profesinio orientavimo
konsultantė
dalia.tuskenyte@gmail.com

Andrius Katarskis

VšĮ "A.C. Patria", psichologas

Pranešimo metu bus pristatoma VšĮ "A. C. Patria" 2009–2012m. vykdyto projekto „Vaikų globos namų auklėtinių integracija į darbo rinką, sudarant sąlygas aktyviai dalyvauti pozityvioje veikloje“ psichologo ir profesinio orientavimo konsultantės geroji darbo patirtis. Pranešimas supažindins su darbo formomis (individualaus ir grupinio darbo patirtis), metodais, psichologo laikysena, dalyvių pritraukimu, rekomendacijomis/supratimais. Kai kurių metodų poveikio veiksmingumas bus pagrįstas realių atvejų pavyzdžiais.

Esminiai psichologo ir profesinio orientavimo konsultantės darbo su globoje gyvenusiais jaunuoliais iššūkiai: jaunuolių motyvacijos trūkumas, funkcionalaus konsultavimo ypatumai, laviravimas tarp to, kas jaunuoliams patrauklu, ir to, kas naudinga, asmeninių lūkesčių derinimas su realybe dirbant su tikslo grupe, jaunuolių savarankiškumo įgūdžių stoka įtakojanti profesinį orientavimą ir psichologo darbą, darbo prasingumas, psichohigiena ir savęs motyvavimas.

Rekomendacijos:

- Globos namuose augusių jaunuolių ir šeimose augusių jaunuolių grupių sujungimas kartu atlikti veiklas. Tai leidžia pamatyti realų gyvenimą.
- Skirtingų poreikių turinčių jaunuolių grupių išskyrimas ir skirtingų darbo su jomis formų organizavimas.
- Globoje augusių jaunuolių konsultavimo sritys:
  - Pasitikėjimo santykio kūrimas;
  - Savarankiškumo įgūdžių ugdymas;
  - Konsultavimas, informavimas, profesinis orientavimas.

Šį pranešimą rengdami norime įsivertinti savo darbo patirtį, suformuoti rekomendacijas ir jomis pasidalinti su kolegomis, kurie ateityje dirbs su šia tikslo grupe.

**PAKARTOTINIO NUSIKALSTAMUMO VERTINIMAS NAUDOJANT OASYS METODIKĄ:
PROGNOSTINIO VALIDUMO TYRIMAS LIETUVOS NUTEISTŲJŲ IMTYJE**

Mokslinis standinis pranešimas, tema – teisės psichologija

Laura Ustinavičiūtė

Mykolo Romerio universitetas, lektorė, doktorantė

laurau@mruni.eu

dr. Alfredas Laurinavičius

*Mykolo Romerio universitetas,
docentas*

dr. Rita Žukauskienė

*Mykolo Romerio universitetas,
profesorė*

Pakartotinio nusikalstamumo rizikos įvertinimas yra labai svarbi praktinė teisėtvarkos institucijų problema. Rizikos įvertinimas pastaraisiais dešimtmečiais remiasi su nusikalstamu elgesiu susijusių statinių ir dinaminių veiksnių įvertinimu (Andrews, Bonta, 2006; Hanson, 2000; Hanson, Bussiere, 1998; Zamble, Quinsey, 1997). Jungtinėje Karalystėje sukurta nuteistųjų įvertinimo ir darbo su nuteistaisiais sistema OASys (*Offender Assessment System*) 2011 metais pradėta taikyti ir Lietuvos pataisos įstaigose. Šio tyrimo tikslas – nustatyti OASys metodikos psichometrinės charakteristikas bei prognostinį validumą.

Tyrime dalyvavo 254 tiriamieji. Tiriamieji buvo dvylikoje Lietuvos laisvės atėmimo vietose esantys ir kreipęsi dėl lygtinio paleidimo asmenys: vyrai ($n = 206$) ir moterys ($n = 48$). Amžius nuo 18 iki 62 metų, vidurkis – 32,77 m. Įvertinimą atliko pataisos įstaigose dirbantys ir OASys vertinimo mokymus praėję psichologai. Įvertinimas buvo atliekamas likus vienam mėnesiui iki galimo paleidimo. Pakartotinis teistumas buvo fiksuojamas praėjus 12 mėnesių po išėjimo iš laisvės atėmimo vietos. Rezultatai buvo skaičiuojami naudojant trumpesniąją OASys1 versiją.

Nustatyta, kad OASys skalių vidutinis visų skalių vidinis suderinamumas yra $\alpha = 0,74$, žemiausias „Emocinės gerovės“ dalies ($\alpha = 0,59$) ir aukščiausias „Piktnaudžiavimo narkotikais“ dalies ($\alpha = 0,90$). Dauguma OASys dalių reikšmingai koreliuoja tarpusavyje. Prognostinio validumo patikrinimui buvo naudojama ROC analizė. Rezultatai parodė, kad OASys paremtas pakartotinio nusikalstamumo spėjimas praėjus 12 mėnesių po paleidimo viršija atsitiktinio spėjimo dažnumą. Bendroje imtyje $AUC = 0,72$, $p = 0,0001$, moterų imtyje $AUC = 0,86$, $p = 0,0001$, vyrų imtyje $AUC = 0,67$, $p = 0,0001$. Su pakartotiniu nusikalstamumu vyrų imtyje stipriausiai susijusios „Lėšų tvarkymo ir pajamų“ dalis ($AUC = 0,678$, $p = 0,0001$) bei „Išsilavinimo, mokymosi ir galimybių įsidarbinti“ dalis ($AUC = 0,671$, $p = 0,0001$), moterų imtyje – „Mąstymo ir elgesio“ dalis ($AUC = 0,866$, $p = 0,0001$). Tyrimo rezultatai patvirtina geras OASys psichometrinės charakteristikas bei prognostinį validumą.

PSICHOLOGŲ ASMENYBĖS BRUOŽŲ IR PASITENKINIMO DARBU SĄSAJOS

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Jurgita Vainauskienė

Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba, psichologė

Klaipėdos universitetas, asistentė

jurgita0503@gmail.com

dr. Audronė Liniauskaitė

Klaipėdos universitetas, profesorė

dr. Antanas Kairys

Vilniaus universitetas, lektorius

Pastaruoju metu daugėja tyrimų, kuriuose mėginama rasti svarbiausius dirbančiųjų pasitenkinimą darbu lemiančius psichologinius veiksnius, tačiau tarp jų reti mėginimai išsiaiškinti psichologų pasitenkinimo darbu veiksnius, ypač asmenybės, nors, remiantis R. T. Russel (2002), psichologo asmenybės bruožai yra itin svarbus veiksnys šios profesijos atveju. Tyrimo tikslas – nustatyti dirbančių psichologų ir kitų panašių sričių specialistų asmenybės bruožų bei pasitenkinimo darbu sąsajas.

Tyrimo imtį sudarė 170 dirbančiųjų asmenų: 81 psichologas ir 89 panašių sričių specialistai. Tyrimo instrumentai: Penkių Faktorių klausimynas (NEO–FFI; Costa and McCrae, 1992; VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2012), Pasitenkinimo darbu skalė (JSS; Spector, 1985; Žakaitis, Rugevičius, 2002), Emocinio pasitenkinimo darbu skalė (JAWS; Spector, 2000; Žakaitis, Rugevičius, 2003) ir pranešimo autorių sudarytas sociodemografinis klausimynas, sudarytas iš 16 klausimų. Naudojantis struktūrinių lygčių modeliavimo programa MPLUS buvo testuotas asmenybės bruožų ir pasitenkinimo darbu kelių modelis psichologų ir kitų specialistų grupėse.

Bendras pasitenkinimo darbu kelių modelis psichologų ir kitų specialistų grupėse pasižymėjo gerais suderinamumo indeksais ($\chi^2 = 19,737$; $df = 18$; $p = 0,35$; $CFI = 0,99$; $RMSEA = 0,03$). Nustatyta, kad emocinį pasitenkinimą darbu prognozuoja neurotiškumas ir sąmoningumas, o dalykinį pasitenkinimą darbu – sutarumas ir neurotiškumas. Buvo patikrinta, ar visi parametrai psichologų ir kitų specialistų grupėse vienodi. Fiksavus visus parametrus, modelis pasižymėjo statistiškai reikšmingai blogesniais suderinamumo indeksais ($\Delta\chi^2 = 22,66$; $\Delta df = 12$; $p < 0,05$). Detalesnė analizė parodė, kad psichologų grupėje sutarumas su pasitenkinimu darbu siejasi teigiamai, tuo tarpu kitų specialistų grupėje – neigiamai. Taip pat abiejų pasitenkinimo darbu įverčių koreliacija stipresnė kitų specialistų, o ne psichologų grupėje.

Taigi, galime teigti, kad trys asmenybės bruožai (neurotiškumas, sąmoningumas, sutarumas) prognozuoja tiek psichologų, tiek ir kitų specialistų pasitenkinimą darbu. Išreikštas psichologų sutarumas prognozuoja didesnę

pasitenkinimą darbu, tuo tarpu kitų sričių specialistų – mažesni. Tyrimo rezultatai leidžia kelti prielaidą, kad priklausomai nuo darbo specifikos keičiasi asmenybės bruožų ir pasitenkinimo darbu sąsajos.

TRUMPALAIKIŲ IR ILGALAIKIŲ BEDARBIŲ ASMENYBĖS SAVYBIŲ YPATUMAI

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

Lijana Vaitkūnienė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
psichologijos studentė
Lijana.Vaitkuniene@fc.vdu.lt*

dr. Loreta Bukšnytė

*Vytauto Didžiojo universitetas,
docentė, Teorinės psichologijos
katedros vedėja*

Nedarbas, ypač ilgalaikis nedarbas, daro neigiamą poveikį asmeniui, šeimai ir visuomenei. Darbą praradę asmenys patiria psichologinį diskomfortą, pakinta santykiai jų šeimose. Nedarbo trukmei ilgėjant, bedarbių socialinė atskirtis didėja ir neretai nusprendžiama emigruoti. Nedarbo priežastys taip pat yra siejamos su psichologiniais veiksniais, galimybe greičiau įsidarbinti asmenims, labiau pasižymintiems tam tikromis asmenybės savybėmis. Taigi, galima prognozuoti, kad tam tikros ilgalaikių bedarbių asmenybės savybės bus išreikštos mažiau lyginant su trumpalaikių bedarbių. Tyrimo problema: ar egzistuoja asmenybės savybių išreikštumo skirtumai tarp skirtingos nedarbo trukmės bedarbių grupių? Tyrimo tikslas – nustatyti trumpalaikių ir ilgalaikių bedarbių asmenybės savybių ypatumus ir juos palyginti.

Tyrimė dalyvavo 130 Marijampolės darbo biržoje registruotų bedarbių. Po papildomos atrankos duomenų analizėje naudojami 91 respondento duomenys. Iš jų 51 (56 proc.) vyras ir 40 (44 proc.) moterų. Tiriamųjų amžiaus vidurkis 45,11 m. (SD = 9,30), registracijos Darbo biržoje trukmės vidurkis 12,20 mėn. (SD = 17,73), o realios nedarbo trukmės vidurkis 32,59 mėn. (SD = 41,35). Tiriamųjų asmenybės savybės buvo nustatomos remiantis Didžiojo penketo modelio (*Big Five Inventory*, BFI), kitaip dar vadinamu Penkių faktorių modeliu (*Five-Factor Model*, FFM), „Penketu svarbiausiųjų“, 44 klausimų metodika. Klausimynas, gavus autoriaus O. P. John sutikimą jį naudoti mokslinių tyrimų tikslais, buvo išverstas į lietuvių kalbą taikant dvigubo vertimo principą Vytauto Didžiojo universiteto Psichologijos katedroje ir naudojamas moksliniams tyrimams Lietuvoje (Genevičiūtė–Janonienė, Endriulaitienė, 2008; Endriulaitienė, Ševelytė, 2009; Endriulaitienė ir kt., 2009; Paulauskaitė ir kt., 2010; Januškaitė, 2011; Šerpytė, 2011). Šių tyrimų metu nustatytas vidinis subskalių patikimumas yra vidutinis arba pakankamas grupėms tirti.

Remiantis tyrimo rezultatais, sąžiningumo ir neurotizmo išreikštumo skirtumai tarp trumpalaikių ir ilgalaikių bedarbių yra nereikšmingi. Trumpalaikiams bedarbiams,

lyginant su ilgalaikiais, būdingas labiau išreikštas atvirumas patyrimui. Jų registracijos darbo biržoje trukmei ilgėjant, neurotizmo išreikštumas didėja. Ilgalaikių bedarbių imtyje, priešingai nei trumpalaikių bedarbių imtyje, kuo labiau išreikštas atvirumas patyrimui, tuo mažiau išreikštas jų neurotizmas.

**TEISĖS PSICHOLOGIJA IR JOS TAIKYMAS:
TEISĖSAUGOS INSTITUCIJŲ IR PAREIGŪNŲ ELGESIO VERTINIMAS**

Kviestinis pranešimas, tema – teisės psichologija

dr. Gintautas Valickas

*Vilniaus universitetas, profesorius, Bendrosios psichologijos katedros vedėjas
gintautas.valickas@fsf.vu.lt*

Vienas iš svarbiausių žmonių pasitikėjimo justicijos sistema veiksmų – tai procedūrų, kurios taikomos įgyvendinant įstatymus ir kitas teisės normas, ypatumai. Jeigu šios procedūros yra suprantamos kaip neteisingos, tai gali paskatinti žmonių nepasitenkinimą, nenorą laikytis įstatymų, nepaklusnumą pareigūnų priimamiems sprendimams, neigiamą teisėsaugos institucijų bei jų atstovų vertinimą ir pan. Siekdami įvertinti mūsų šalies justicijos funkcionavimo atitiktį procedūrinio teisingumo reikalavimams stebėjome baudžiamųjų bylų teismo posėdžius (n = 57), apklausėme nuteistuosius, nusikaltimo aukas, vairuotojus ir kitus šalies piliečius (n = 905)⁴. Buvo taikomi šie įvertinimo būdai: teismo posėdžių stebėjimo metodika (Justickis ir Valickas, 2006), mūsų parengta nuteistųjų ir nusikaltimo aukų apklausos metodika, „Vairuotojų požiūrio į policijos pareigūnus“, taip pat „Žmonių požiūrio į įstatymus, teisėsaugos institucijas ir pareigūnus“ klausimynas.

Nustatyta, kad teisėjų elgesio atitiktis procedūrinio teisingumo reikalavimams skirtingose situacijose yra labai įvairi ir priklauso nuo to, kaip tie reikalavimai suformuluoti procesiniame įstatyme. Kita vertus, teisminį bylos nagrinėjimą, palyginti su ikiteisminiu tyrimu, tiek nuteistieji, tiek nusikaltimo aukos vertina pozityviau.

Gauti rezultatai taip pat parodė, kad žmonių vertinimai yra prieštaringi, išreiškiantys tiek teigiamą, tiek neigiamą požiūrį į pareigūnus bei įstatymus. Žmonės labiau pasitiki teisėsaugos institucijomis, o ne šių institucijų pareigūnais, be to, teisėjų elgesys yra vertinamas šiek tiek geriau negu policininkų. Šie pareigūnų elgesio vertinimai yra susiję su žmonių sukaupta patirtimi.

Apibendrinant galima pasakyti, kad per keletą pastarųjų metų įvyko teigiami teisėsaugos pareigūnų (ypač teisėjų) elgesio pokyčiai – dabar jų elgesys, palyginti su 2004 metų tyrimo rezultatais, labiau atitinka procedūrinio teisingumo reikalavimus.

---

⁴Tyrimą rėmė Lietuvos mokslo taryba, sutarties Nr. SIN-10/2010

Kita vertus, šie pokyčiai nėra pakankami, nes, atsižvelgiant į procedūrinio teisingumo reikalavimus, kol kas išlieka gana dideli esamo ir siektino pareigūnų elgesio skirtumai.

LIETUVOS ŠEIMŲ CENTRUOSE TEIKIAMOS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS ĮVAIROVĖ

Praktinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

Zita Vasiliauskaitė

Kauno technologijos universitetas, lektorė

zita.vasiliauskaite@ktu.lt

1990 m. Kauno arkivyskupijoje savo veiklą pradėjo pirmasis Lietuvoje Šeimos centras, kaip „Caritas“ padalinys, o nuo 1997 m. jis veikia kaip savarankiška organizacija, turinti juridinio asmens teises. Tai buvo viena iš pirmųjų nevyriausybinų organizacijų, teikianti profesionalią psichologinę pagalbą mūsų atkurtoje nepriklausomoje šalyje. Šios organizacijos pagrindinis tikslas – ugdyti ir palaikyti šeimas, skleisti gyvybės kultūrą. Palaipsniui šeimos centrai įsikūrė visuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose, sudarydami profesionalios psichologinės pagalbos tinklą. Šiuo metu Kauno arkivyskupijos Šeimos centre, įskaitant visas veikiančias programas, per metus suteikiama virš 500 profesionalių anoniminių nemokamų psichologinių konsultacijų pavieniams asmenims ir šeimoms. Pagrindinės Šeimos centro veiklos kryptys yra šios: socialinė–psichologinė pagalba atskiriems asmenims ir šeimoms išgyvenančioms įvairias krizes; šeimų ugdymas, švietimas ir palaikymas. Šios veiklos kryptys yra įgyvendinamos vykdant atskiras programas. „Individualaus konsultavimo“ programos tikslas – suteikti psichologinę pagalbą visiems asmenims ir šeimoms, kurios kreipiasi į Šeimos centrą, nepriklausomai nuo jų turtinės padėties, tautybės ar religijos išpažinimo ir pan. „Krizinio nėštumo“ programos tikslas – padėti moterims ir šeimoms, išgyvenančioms nėštumą kaip krizę. „Pažink save“ programa siekiama padėti jauniems žmonėms suvokti savo unikalią asmenybę, pažinti savo lytiškumą, auginti brandesnį ir atsakingesnį požiūrį į meilę ir šeimos kūrimą. „Šeimos išsaugojimo“ programa siekiama padėti krizę išgyvenančioms šeimoms, kuriose auga nepilnamečiai vaikai ir kurių tėvai yra priklausomi nuo alkoholio, suteikiant psichologinę pagalbą tų šeimų vaikams bei tėvams. Visuose Lietuvos šeimos centruose yra vykdoma prevencinė „Sužadėtinių pasirengimo santuokai“ programa, kurioje paskaitas skaito ir grupinius sužadėtinių užsiėmimus veda profesionalus psichologas.

Šeimos centrų tinklas visoje Lietuvoje, vykdydamas įvairias programas, atsiliepia į visuomenės psichologinio švietimo bei profesionalios psichologinės pagalbos poreikį, tuo ženkliai prisidedamas prie mūsų visuomenės psichinės sveikatos gerinimo.

**PSICHOLOGINĖS SVEIKATOS SĄSAJOS SU DEMOGRAFINIAIS IR TĖVŲ ŠEIMOS
VEIKSNIAIS POLITINIŲ REPRESIJŲ ANTROJE KARTOJE**

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė psichologija

Ieva Vaskelienė

Vilniaus universitetas, doktorantė

ieva.vaskeliene@gmail.com

dr. Danutė Gailienė

Vilniaus universitetas, profesorė

dr. Evaldas Kazlauskas

Vilniaus universitetas, docentas

Vertinant psichologinę sveikatą reikšmingi yra ne tik paties asmens, bet ir tarpgeneraciniai, t. y. tėvų šeimos, veiksniai. Sunkias ir ilgalaikes psichologines traumas patyrusiose šeimose šis patyrimas gali būti reikšmingas vėlesnei antrosios kartos savijautai. Tyrimo tikslai – nustatyti psichologinės sveikatos (trauminio patyrimo, potrauminių reakcijų, nevilties, vidinės darnos jausmo), asmens demografinių (lytis, amžius, gyvenamoji vieta, išsilavinimas, šeimtinė padėtis, vaikų skaičius šeimoje) bei tėvų šeimos (vaikų skaičius tėvų šeimoje, gimimo eiliškumas, tėvų išsilavinimas, tėvų represijų patyrimas ir jų fizinė sveikata bei potrauminių reakcijos ir vidinės darnos jausmas) veiksnių sąsajas.

Tyrimo dalyviai: 112 asmenų, išgyvenusių politines represijas (politiniai kaliniai ar tremtiniai), ir 141 antrosios kartos atstovas, jų vaikas. Vidutinis tiriamųjų amžius: tėvų – 73 m. ($SD = 5.29$), antrosios kartos – 45 m. ($SD = 6.67$). Tiriamieji pildė autorių sudarytą anketą, kurioje buvo prašoma nurodyti demografinius duomenis ir užpildyti klausimynus, vertinančius trauminį patyrimą, traumos simptomus, nevilties lygį, vidinės darnos jausmą. Tėvų taip pat buvo paprašyta įvertinti savo dabartinę sveikatą 3 balų Likerto skalėje. Statistinei analizei buvo taikoma SPSS programa.

Nustatytos reikšmingos psichologinės sveikatos ir lyties, amžiaus, šeimtinės padėties, išsilavinimo sąsajos. Tarpgeneraciniai veiksniai, susiję su asmens psichologine sveikata, yra abiejų tėvų išsilavinimo lygis, vaikų skaičius tėvų šeimoje, kelintas vaikas yra tiriamasis, kaip dažnai šeimoje buvo kalbama apie politines represijas ir tėvų dabartinė fizinė sveikata ir psichologinė savijauta (vidinės darnos jausmas). Išvada: psichologinė sveikata gali būti susijusi ne tik su dabartinėmis asmens demografinėmis charakteristikomis, bet ir su tėvų šeimos veiksniais bei tarpgeneraciniu trauminiu poveikiu.

VAIRO POSŪKIO KAMPO IR PAGREIČIO PROGNOZAVIMAS UŽMIESČIO KELYJE

Simpoziumas „Lietuvių rizikingas vairavimas: empiriniais įrodymais grįsta diskusija“

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

dr. Aušra Vidugirienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

a.vidugiriene@if.vdu.lt

Kadangi dauguma nelaimių kelyje įvyksta pasirinkus nesaugų automobilio greitį, šiuo metu labai aktuali tyrimų sritis yra intelektualių transporto sistemų kūrimas. Viena iš šios srities temų yra adaptyvios pagalbos vairuotojui sistemos. Norint padėti vairuotojui elgtis kelyje atsargiau ir važiuoti saugiau, būtina atsižvelgti ne tik į objektyvius faktorius, kaip kelio trajektorijos laikymasis, neviršytas maksimalus kelio atkarpos greitis, tačiau ir į subjektyvius veiksnius, kaip vairavimo stilius, vairuotojo įpročiai ir elgesys kelyje, kurie yra individualūs. Kas vienam vairuotojui yra saugu, kitam gali būti pavojinga ir atvirkščiai. Tik pastaraisiais metais pasaulyje pradėta kurti sistemos, kurios atsižvelgtų į individualius vairuotojo poreikius. Tokios sistemos tikslas – ne automatiškai keisti automobilio parametrus, kas būdinga automatinėms vairavimo sistemoms, bet įspėti vairuotoją, kad jis elgiasi pavojingai ir jei nesiims veiksmų, gali įvykti nelaimė. Prieš įspėjant vairuotoją, svarbu atpažinti, ar konkrečiam vairuotojui susidariusi situacija iš tiesų yra pavojinga. 6-osios bendrosios programos projekte „DRIVSCO: *Learning to Emulate Perception–Action Cycle in a Driving School Scenario*“ buvo kuriama iš savęs besimokanti sistema, kuri gebėtų prisitaikyti prie individualaus vairuotojo poreikių, remiantis tiek išsamia vaizdo analize, tiek vairavimo signalų modeliavimu. Šiame projekte Vytauto Didžiojo universitetas dalyvavo kaip institucija–partnerė, kurioje, be kitų darbų, buvo atliekama vairo posūkio kampo ir pagreičio signalų prognozė.

NUSIKALTIMO AUKŲ SUVOKTAS TEISĖSAUGOS PAREIGŪNŲ ELGESIO TEISINGUMAS

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – teisės psichologija

Ksenija Voropaj

Vilniaus universitetas, doktorantė
ksenija.voropaj@gmail.com

dr. Kristina Vanagaitė

Vilniaus universitetas, lektorė

dr. Gintautas Valickas

Vilniaus universitetas, profesorius

Arūnė Šalkauskaitė

Vilniaus universitetas, magistrantė

Susidūrimas su teisėsaugos sistema dažnai yra sudėtingas išbandymas kiekvienai nusikaltimo aukai (kaip ir kitiems proceso dalyviams). Tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo bylos nagrinėjimo metu nusikaltimo aukos gali susidurti su įvairiais antrinės žalos šaltiniais ir patirti antrinę viktimizaciją. Šio tyrimo metu siekėme atskleisti vieną iš galimų antrinės žalos šaltinių – suvoktą teisėsaugos pareigūnų elgesio neteisingumą.

Tyrimo dalyvavo 55 nukentėjusieji nuo nusikalstamos veikos (34 vyrai ir 21 moteris)⁵. Siekiant įvertinti nusikaltimo aukų suvoktą procedūrinį teisingumą ir kitus susidūrimo su teisėsaugos sistema aspektus buvo sukurta speciali apklausos programa, kuri apėmė ikiteisminį tyrimą ir teismo bylos nagrinėjimą. Tiriamųjų apklausa buvo atliekama individualiai (vidutinė apklausos trukmė – 1,5 val., taikytas kognityvinis interviu) arba raštu (šiuo atveju nukentėjusieji pildė klausimyną).

Nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnų elgesys dažniau yra vertinamas kaip teisingas (49,1 proc. atvejų) negu neteisingas (25,5 proc. atvejų, $p \leq 0,05$). Tačiau pareigūnai, apklausdami nusikaltimo aukas, gana dažnai nesilaiko procedūrinio teisingumo reikalavimų (pvz., 47,3 proc. atvejų pareigūnai nepaaiškino teisinio parodymų davimo pagrindo, 38,1 proc. – ignoravo arba neatsižvelgė į nukentėjusiųjų prašymus) ir elgiasi formaliai (pvz., 65,7 proc. atvejų tiriamųjų teisės, 63,4 proc. – pareigos buvo išaiškintos formaliai).

Teisėjų elgesį, palyginti su ikiteisminio tyrimo pareigūnų, nusikaltimo aukos vertino palankiau: 69,1 proc. atvejų jis buvo suprantamas kaip teisingas, 16,4 proc. atvejų – kaip neteisingas, $p \leq 0,001$). Bet ne visi teisėjai laikosi procedūrinio teisingumo reikalavimų (pvz., 47,3 proc. atvejų tiriamieji negalėjo daryti poveikio teismo procesui, 29,1 proc. atvejų nebuvo atsižvelgta į jų argumentus), o nusikaltimo aukų teisės ir atsakomybę už melagingus parodymus teisėjai dažniausiai išaiškindavo formaliai.

Kadangi teisėsaugos pareigūnų (visų pirma, ikiteisminio tyrimo) elgesys su

---

⁵Tyrimą rėmė Lietuvos Mokslo Taryba, sutarties Nr. SIN-10/2010

nusikaltimo aukomis gana dažnai neatitinka procedūrinio teisingumo reikalavimų, o jų veiksmai suprantami kaip formalūs, išlieka nemaža tikimybė, kad nusikaltimo aukos, susidurdamos su teisėsaugos sistema, gali patirti antrinę žalą.

**PROFILEXT ASMENYBĖS KLAUSIMYNAS: SKALIŲ PSICHOMETRINĖS
CHARAKTERISTIKOS IR PRITAIKYMO GALIMYBĖS**

Informacinis stendinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Airida Zavadskė

*Profiles International (UAB „PRO Assessments“), direktorė
airida@profiles.baltic.com*

ProfileXT yra asmenybės klausimynas, kuris matuoja su darbu susijusias savybes: mąstymo gebėjimus, asmenybės bruožus ir interesus. ProfileXT klausimyno leidėjai – amerikiečių kompanija Profiles International, Inc. Klausimynas į lietuvių kalbą išverstas ir adaptuotas 2008 m.

Lietuviškos klausimyno versijos skalės ir jų vidinis suderinamumas (Cronbach α): verbaliniai įgūdžiai (0,75), verbalinis mąstymas (0,85), skaičiavimas (0,87), skaitinis mąstymas (0,85), verslumas (0,92), finansai/administravimas (0,94), paslaugos (0,93), mokslas (0,92), mechanika (0,95), kūryba (0,95), energingumas (0,73), įtakojimas (0,86), draugingumas (0,92), paklusnumas (0,79), ryžtingumas (0,77), pozityvumas (0,77), prisitaikymas (0,76), savarankiškumas (0,81), objektyvumas (0,78).

Pagrindinis ProfileXT metodikos aspektas – žmogaus ir darbo suderinamumo vertinimas. Norint priimti gerą sprendimą (pvz., ar priimti kandidatą į darbą), neužtenka žinoti, kokios yra kandidato asmeninės savybės. Reikia žinoti ir įvardinti, kokių savybių reikia, kad tas darbas būtų atliekamas maksimaliai gerai. ProfileXT metodika padeda analizuoti pareigybes ir parengti pareigybių profilius, kurie yra pritaikyti konkrečiai įmonei ir jos kultūrai. Pareigybių profiliai naudojami užtikrinti, kad žmonės, kuriuos organizacija samdo, turi tas pačias su darbu susijusias kompetencijas, kaip ir geriausi darbuotojai, užimantys analogiškas pareigas.

ProfileXT gali būti naudojamas darbuotojų atrankai, karjeros planavimui, savęs tobulinimui ir vadovų konsultavimui. Klausimynas administruojamas internete, vartotojai gauna keletą ataskaitų, atitinkančių skirtingus poreikius.

**KLIENTŲ APTARNAVIMO KLAUSIMYNO (CUSTOMER SERVICE PROFILE)
PAGRINDINĖS PSICHOMETRINĖS CHARAKTERISTIKOS**

Mokslinis standinis pranešimas, tema – organizacinė psichologija

Airida Zavadskė

Profiles International (UAB "PRO Assessments"), direktorė

airida@profilesbaltic.com

Santa Rastenytė

Mykolo Romerio universitetas, studentė

dr. Alfredas Laurinavičius

Mykolo Romerio universitetas, docentas,

Psichologijos katedros vedėjas

Daugumoje tyrimų yra randamas asmenybės savybių, darbinės veiklos ypatumų bei pasitenkinimo darbu ryšys. Darbuotojo elgesiui darbe didelę įtaką daro jo gebėjimai, asmenybės savybės bei nuostatos. Šių faktorių suderinamumas su organizacija ir užimama darbo pozicija garantuoja abipusę naudą tiek darbuotojui, tiek organizacijai. Darbuotojai, tinkantys užimamai pozicijai, pasižymi didesniu pasitenkinimu darbu, geriau atlieka užduotis ir yra mažesnė tikimybė, kad toks darbuotojas greit paliks savo užimamą poziciją. Lietuvoje buvo atliktas Klientų aptarnavimo klausimyno (*Customer service profile* (CSP), leidėjai – Profiles International, Inc.) adaptacijos tyrimas, kuris yra skirtas asmens savybių, siejamų su sėkmingu darbu aptarnavimo srityje, vertinimui. CSP vertina (1) pasitikėjimą, (2) taktą, (3) empatiškumą, (4) paklusnumą, (5) susikaupimą, (6) lankstumą, (7) verbalinius ir matematinius gebėjimus, (8) nuostatas į klientų aptarnavimą. Šio tyrimo tikslas – įvertinti CSP pagrindines psichometrinės charakteristikas.

Tyrimė naudota tikslinė patogioji imtis: skirtingų Lietuvos vietovių 683 klientų aptarnavimo srityje dirbančių asmenų iš įvairių rinkos sektorių. Dalyviai apklausti internetu. Metodikos: Klientų aptarnavimo klausimynas, Minesotos pasitenkinimo darbu klausimynas, klausimai apie demografinės charakteristikas.

Gauti šie preliminarūs skalių vidinio suderinamumo (Cronbacho alpha) rodikliai: Bendras ($\alpha = 0,821$), Pasitikėjimas ($\alpha = 0,663$), Taktas ($\alpha = 0,601$), Empatija ($\alpha = 0,680$), Paklusnumas ($\alpha = 0,696$), Susikaupimas ($\alpha = 0,680$), Lankstumas ($\alpha = 0,737$). Tyrimė analizuojamas CSP skalių vidinis suderinamumas, skalių tarpusavio koreliacijos, CSP skalių ir Minesotos pasitenkinimo darbu klausimyno skalių koreliacijos, CSP skalių įverčių ir demografinių charakteristikų ryšys bei atliekama kita statistinė analizė.

J. L. MORENO GYVASIS LAIKRAŠTIS

Renginys visuomenei – seminaras, tema – visuomenei aktualios problemos

Rasa Zinkevičienė

*Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba, psichologė, psichodramos terapeutė
rasazin@yahoo.co.uk*

Vida Lipskytė

*Vilniaus Jėzuitų gimnazija,
teatro ir retorikos mokytoja,
psichodramos vadovė*

Evaldas Karmaza

*VšĮ „EOS Grupės“, psichologas,
psichodramos terapeutas*

Lietuvos psichodramos draugijos nariai Lietuvos psichologų kongreso dalyviams ir klaipėdiečiams 2012 metų gegužės 12 dieną siūlo dalyvauti Gyvojo laikraščio akcijoje. Gyvasis laikraštis – tai psichodramos teorijos ir praktikos autoriaus J. L. Moreno išvystytas metodas. Atkartodami istorinę Gyvojo laikraščio tradiciją, akcijos metu gyvai atkursime tos dienos laikraščiuose aprašytus įvykius ar artimiausių dienų šalies aktualijas. Vaidmenų žaidimo pagalba akcijai vadovaus pats J. L. Moreno (E. Karmaza). Psichodramos praktikai atliks spontaniškos improvizacijos veiksmo pagrindą. Žiūrovai bus kviečiami įsitraukti į žaidimą.

Moreno Gyvojo Laikraščio ištakos

J. L. Moreno, psichiatras, Z. Freudo amžininkas, ieškojo naujų gydymo ir žmogaus saviraiškos būdų. Oponuodamas Z. Freudo terapinio metodo statiškumui, jis itin didelį dėmesį kreipė į žmogaus spontaniškumo bei kūrybiškumo resursus kaip į visaverčio gyvenimo prigimtinę galią. Siekdamas sukurti tinkamą vietą šių savybių vystymui, J. L. Moreno įkūrė Spontaniškumo teatrą, kuriame eksperimentavo, ieškodamas būdų teatrą panaudoti ne tik estetiniams išgyvenimams sukurti, bet ir padaryti žiūrovų saviraiškos vieta. J. L. Moreno tikslas buvo sukurti tokį teatrą, kuriame piliečiai turėtų galimybę aktyviai spręsti bendruomenės problemas. J. L. Moreno teatre buvo svarbus ne tiek tekstas, kiek aktorių spontaniškas bendravimas su auditorija bei pačių aktorių interakcijos. Svarbiausia buvo pats procesas, o ne rezultatas. Gyvojo laikraščio metodo pagalba aktoriai kartu su J. L. Moreno ir žiūrovais, kaip socialiniai tyrėjai, pasinerdavo į tos dienos naujienas/aktualijas, aprašytas laikraščiuose. Auditorijos buvo prašoma siūlyti aktualias problemas, kurias aktoriai spontaniškai dramatinuodavo. Auditorijos nariai galėjo patys aktyviai įsitraukti į pasirodymus su specialiai parinktais pagalbininkais arba tiesiog stebėti veiksmą.

UŽSIENYJE DIRBANČIŲ TĖVŲ VAIKŲ PASITENKINIMAS GYVENIMU IR BENDRAVIMU SU TĖVAIS

Mokslinis standinis pranešimas, tema – visuomenei aktualios problemos

Jolanta Žalienė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, doktorantė
jolmatul@gmail.com

dr. Nida Žemaitienė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas,
profesorė

habil. dr. Apolinaras Zaborskis

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas,
profesorius
Medicinos akademija,
vyr. mokslo darbuotojas

Socialinių ir ekonominių pokyčių pasekoje kilusi emigracija iš Lietuvos ir dažniausiai išvykstantys svetur turintys šeimas jauni žmonės skatina atkreipti dėmesį į jaunąją kartą, augančią be vieno, o neretai ir be abiejų tėvų (Dapkus ir kt., 2011). Šeimos sudėties kaita paveikia jos narių santykių kokybę (Levin et al., 2010) bei pasitenkinimą gyvenimu (Capron et al. 2007). Tėvų emigracijos poveikis Lietuvos vaikams kol kas vertinamas prieštarinčiai. Vieni tyrėjai (Maslauskaitė ir kt., 2007) atkreipia dėmesį į tėvų emigracijos sukeltus skausmingus emocinius vaikų išgyvenimus. Kiti, priešingai, įvardina mažai pasikeitusius santykius su tėvais (Malinauskas ir kt., 2011) ir teigiamą poveikį paauglių elgsenai ir gerovei (Leliūgienė ir kt., 2005). Šio tyrimo tikslas – įvertinti ir palyginti emigravusių ir Lietuvoje gyvenančių tėvų vaikų pasitenkinimą gyvenimu ir bendravimą su tėvais.

Tyrimas buvo Tarptautinio moksleivių sveikatos ir gyvenimo tyrimo (HBSC), atlikto 2009–2010 m., dalis. Tiriamąją imtį sudarė 3099 atsitiktinės atrankos būdu atrinkti 11, 13, 15 metų moksleiviai (52,3 proc. mergaičių ir 47,7 proc. berniukų) iš įvairių Lietuvos regionų. Vaikai, kurių vienas arba abu tėvai tyrimo metu gyveno ir dirbo užsienyje, sudarė 18 proc. (n = 558).

Lyginant su abu tėvus galinčiais kasdien matyti vaikais, emigravusių tėvų vaikai reikšmingai blogiau vertino tarpusavio santykius šeimoje ir pasitenkinimą gyvenimu. Mergaitės, lyginant su berniukais, blogiau vertino savo gyvenimo kokybę ir bendravimą su tėvais nepriklausomai nuo to, kur gyveno jų tėvai. Lyčių skirtumai buvo dar akivaizdesni, jei mergaitės gyveno tik su mama, o tėtis gyveno ir dirbo užsienyje. Berniukai, kurių abu tėvai gyveno ir dirbo užsienyje, buvo mažiau patenkinti savo gyvenimu ir bendravimu su tėvais nei kasdien abu tėvus matantys jų bendraamžiai.

Išvados. Užsienyje dirbančių tėvų vaikai mažiau patenkinti savo gyvenimu ir bendravimu su tėvais nei kasdien abu tėvus galintys matyti jų bendraamžiai.

Mažesnis mergaičių pasitenkinimas gyvenimu ir bendravimas su tėvais siejasi su tėčio, o berniukų – su abiejų tėvų emigracija.

IX–XI KLASIŲ MOKINIŲ PASIEKIMŲ MOTYVACIJOS IR ASMENYBĖS BRUOŽŲ SĄSAJOS SU KŪRYBINIU MĄSTYMU

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – edukacinė psichologija

dr. Kristina Žardeckaitė–Matulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė
k.zardeckaite-matulaitiene@smf.vdu.lt

Vykinta Karaliūtė

Vytauto Didžiojo universitetas,
mokyklinės psichologijos magistrė

Kūrybiškumo ugdymas yra ypatingai svarbus mokykloje, nes kūrybinis mąstymas turi teigiamą poveikį mokinių akademiniais pasiekimams, tačiau nėra vienareikšmiško atsakymo apie kūrybiškumo raišką bei kaitą paauglystėje. Vienų autorių teigimu, 16-ieji metai yra kūrybiškumo pikas (Pannels, Rhoads, 2005; Runco, 2004), tuo tarpu kiti mokslininkai tvirtina, jog apie 15–17 metus vyksta kūrybiškumo nuosmukis (Sak, Maker, 2006). Taigi, šio amžiaus paauglių kūrybiškumo tyrinėjimas galėtų prisidėti prie geresnio kūrybinio mąstymo raiškos paauglystėje supratimo. Motyvacijos ir kūrybiškumo sąsajos jau nustatytos, todėl pastebima nauja kūrybiškumo tyrimų tendencija – asmenybės veiksnių (pvz., asmenybės bruožų) prognostinės vertės kūrybiniam mąstymui analizė. Domimasi kaip asmenybės bruožų ir kūrybinio mąstymo ryšį gali veikti asmens pasiekimų motyvacija. Būtent motyvacija sudaro sąlygas atsiskleisti asmenybės bruožams, kurie sąlygoja kūrybinį mąstymą. Todėl keliamas tyrimo tikslas – nustatyti IX–XI klasių mokinių pasiekimų motyvacijos, asmenybės bruožų ir kūrybinio mąstymo sąsajas.

Tyrime dalyvavo 199 IX–XI klasių mokiniai. Kūrybinis mąstymas vertintas Williams (1980) Kūrybiškumo įvertinimo testu, asmenybės bruožai vertinti „Penketo svarbiausių“ bruožų klausimynu (Benet-Martinez, John, 1998; John ir kt., 1991; John ir kt., 2008), o pasiekimų motyvacija vertinta Motyvacijos skale (Amabile ir kt., 1994). Visų tyrime naudotų skalių vidinio suderinamumo koeficientai buvo pakankami.

Tyrimo rezultatai parodė, jog kūrybinis mąstymas susijęs su labiau išreikštu mokinių atvirumu patyrimui, ekstraversija ir neurotiškumu, o sutariamumas bei sąmoningumas nesusiję su kūrybinio mąstymu. Didėjant mokinių vidinei motyvacijai veikti, didėja jų kūrybinio mąstymo rodikliai. Kuo didesnė mokinių išorinė motyvacija (pripažinimas), tuo mažesnis kūrybinio mąstymo išbaigtumas. Taip pat tyrimu nustatyta, kad vidinė motyvacija veikia kaip kūrybinio mąstymo ir trijų asmenybės bruožų (atvirumo patyrimui, ekstraversijos ir sąmoningumo) ryšio mediatorius, tačiau nenustatyta, jog išorinė motyvacija būtų asmenybės bruožų ir kūrybinio mąstymo ryšio moderatorius.

II–IV KLASIŲ MOKINIŲ SU SVEIKATA IR SVEIKA GYVENSENA SUSIJĘ ĮSITIKINIMAI BEI SVEIKOS GYVENSENOS YPATUMAI

Mokslinis standinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

dr. Kristina Žardeckaitė–Matulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

k.zardeckaite-matulaitiene@smf.vdu.lt

Agnė Tarbejevaitė

Vytauto Didžiojo universitetas,

sveikatos psichologijos magistrė

dr. Klaudija Pauliukevičiūtė

Vytauto Didžiojo universitetas, lektorė

Nors yra patvirtinta, jog asmens gyvensena kinta per visą žmogaus raidos procesą, tačiau daugumos gyvensenos ypatumų pamatas formuojasi jau vaikystėje. Daugumoje Lietuvoje vykdytų vaikų sveikatos ir gyvensenos tyrimų buvo tirti vyresnio mokyklinio amžiaus vaikai, tuo tarpu stokojama tyrimų, kurie padėtų įvertinti pradinio mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos ypatumus bei su sveikata susijusius įsitikinimus. Šio tyrimo tikslas – įvertinti, kokius sveikos gyvensenos (sveikos mitybos bei fizinio aktyvumo) įpročius turi II–IV klasių mokiniai bei kaip jie yra susiję su mokinių turimais įsitikinimais apie sveikatą bei sveiką gyvenseną.

Tyrime dalyvavo 206 II–IV klasių mokiniai, atsitiktinės atrankos būdu atrinkti iš keturių Kauno miesto mokyklų. Tyrimo klausimynas sudarytas mokslinės literatūros analizės bei kokybinio (indukcinio) tyrimo pagrindu. Klausimyne pateikti klausimai apie vaikų subjektyvų sveikatos, mitybos bei fizinio aktyvumo vertinimą, mitybos bei fizinio aktyvumo ypatumus bei įsitikinimus apie sveikatą, mitybą ir fizinį aktyvumą.

Tyrimo rezultatai atskleidė vaikų subjektyviai vertinamos sveikatos, mitybos bei fizinio aktyvumo vertinimų sąsajas. Mokinių mitybos ypatumai nebuvo palankūs sveikatai ir neatitiko sveikos mitybos rekomendacijų, o jų fizinis aktyvumas tik iš dalies atitiko rekomenduojamą fizinio aktyvumo krūvį. Sveikesnė mokinių mityba buvo susijusi su palankesniais, labiau atitinkančiais tikrovę vaikų įsitikinimais apie sveikatą, mitybą ir fizinį aktyvumą. Didesnis mokinių fizinis aktyvumas buvo susijęs su palankesniais vaikų įsitikinimais apie sveikatą, mitybą bei fizinį aktyvumą. Palankesni mokinių įsitikinimai apie sveikatą buvo labiau būdingi vyresniems mokiniams bei mergaitėms.

VŠĮ "VILNIAUS ŠEIMOS PSICHOLOGIJOS CENTRAS" PRISTATYMAS

Informacinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Paulina Želviene

VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos centras“, psichologė

p.zelviene@gmail.com

VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos centro“ vizija, misija:

Visi pasaulio žmonės yra savo šeimos nariai. Šeimos, kurioje gimsta, gyvena ir miršta. Šeima – tarsi santykių kamuolys. Kartais susipainiojęs kaip veltinis, kartais dygliuotas kaip ežys, kartais švelnus kaip vilnoniai močiutės siūlai. Kad ir koks bebūtų kamuolys, jis gali virsti į šiltą ir jaukų mezginį – nuolat kintantį ir tuo pačiu gerai pažįstamą šeimos santykių gyvenimą. Todėl savo vizijoje matome šeimos narius, mokančius atpažinti kylančias problemas ir jas sprendžiančius. Mūsų misija – padėti šeimos nariams kurti darnius santykius su savimi ir kitais.

VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos centras“ teikia pagalbą:

- ✓ Šeimoms, patiriančioms skyrų, netekties, emigracijos ar tarpusavio santykių problemų;
- ✓ Vaikams ir paaugliams, išgyvenantiems nerimą, prislėgtą nuotaiką, patiriantiems bendravimo su tėvais, mokytojais ar bendraamžiais sunkumų;
- ✓ Tėvams, susiduriantiems su vaikų emociniais ir elgesio sutrikimais;
- ✓ Situoktiniams, poroms, išgyvenantiems tarpusavio santykių krizę;
- ✓ Individualios konsultacijos suaugusiems, susiduriantiems su vidiniais ir tarpasmeniniais sunkumais.

Centro psichologės:

- ✓ Laura Tamulevičė (psichologė–psichoterapeutė)
- ✓ dr. Vaida Kalpokienė (vaikų ir paauglių psichologė)
- ✓ Paulina Želviene (klinikinė psichologė)

Kontaktai:

www.seimospsichologija.lt

Laura Tamulevičė: +370 650 27215

Vaida Kalpokienė: +370 683 96286

Paulina Želviene: +370 685 41959

Verkių g. 26/Apkasų g. 6-9, LT-08220 Vilnius, Lietuva

**GENOGRAMOS METODO RAIDA:
MOKSLINIAI TYRINĖJIMAI IR PRAKTINIS IŠPLĖTOJIMAS**

Mokslinis žodinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Paulina Želviene

*VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos centras“, psichologė
Lietuvos edukologijos universitetas, asistentė
p.zelviene@gmail.com*

dr. Vaida Kalpokienė

*VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos
centras“, psichologė
Mykolo Romerio universitetas, lektorė*

Laura Tamulevičė

*VšĮ „Vilniaus šeimos psichologijos
centras“, psichoterapeutė
Mykolo Romerio universitetas, asistentė*

Lietuvoje genograma nėra dažnai naudojama, tačiau šiuolaikiniai tyrinėjimai rodo, kad tai gali būti plačiai bei kūrybiškai taikomas įvertinimo ir psichoterapijos metodas. Didėjant paslaugų šeimai poreikiui, svarbu atrasti laiką taupančius įvertinimo ir terapijos metodus. Pagrindinis pranešimo tikslas – apžvelgti mokslinius genogramos metodo tyrinėjimus bei panagrinėti praktinius galimybių išplėtojimus.

Sisteminiėje šeimos psichoterapijoje genogramos metodo atsiradimas siejamas su M. Bowen darbais, jo taikymą išplėtojo M. McGoldrick ir R. Gerson (cit. pgl. Butler, 2008). Paprastai genogramoje pateikiamos trys šeimos kartos, ieškoma bendravimo modelių, tarpusavio santykių ir struktūros, emocijų reakcijų, somatinių ir psichikos ligų, polinkio žalingiems įpročiams, stipriųjų pusių. Kartu tai įvertinimo įrankis, skirtas identifikuoti problemas, išskylančias šeimoje (Mather, 2006). Paskutiniame dešimtmetyje pasirodžiusiuose moksliniuose straipsniuose išplėtojama tradicinė šio metodo samprata, atskleidžiamos naujos panaudojimo galimybės (Chrzastowski, 2011). Darosi akivaizdu, kad genograma tampa kažkuo daugiau negu klasikinio šeimos santykių įvertinimo metodu.

Pirma, plėtojamos genogramos panaudojimo galimybės psichologijos moksle, integruojant šį metodą su įvairių teorinių paradigimų prielaidomis, pavyzdžiui, prieraišumo teorija (Rovers, 2004), naratyvine psichoterapija (Chrzastowski, 2011). Antra, tyrinėjamos genogramos panaudojimo galimybės: lyginami įvairūs genogramos duomenų rinkimo būdai (Friedman, Krakauer, 1992), o analizuojami ne tik diagnostiniai, bet ir psichoterapinius pokyčius lemiantys metodo aspektai (Lim, 2008). Trečia, plečiamos praktinės metodo panaudojimo galimybės. Genograma imta naudoti platesniam klientų ratui: poroms (Parker, 2009), šeimoms (Kakiuchi, Weeks, 2009), grupėms (Malott, Magnuson, 2004), studentams ir pradedantiesiems psichoterapeutams mokyti (Connolly, 2005). Genograma praranda

savo tradicinę formą, ji tampa individuali kiekvienam ją kūrusiam žmogui (Connolly, 2005), jos sudarymui pasitelkiamos nuotraukos (Cook, Poulsen, 2011) ir kompiuterinės programos (Edwards, 2009). Greta šeimos santykių analizės, genogramos pagalba galima nagrinėti karjeros/darbo pasirinkimo (Kakiuchi, Weeks, 2009), šeimos finansų paskirstymo (Mumford, Weeks, 2003), kultūrinių skirtumų (Parker, 2009) ir kitas problemas.

Pranešime bus kalbama apie klasikinį genogramos metodą bei jo pritaikymą, atskleidžiamos naujausios genogramos panaudojimo galimybės, naudingos psichologams praktikams, aptariama šio metodo raida, mokslinės bei praktinės implikacijos.

**STUDENTŲ PATIRIAMO SOCIALINIO NERIMO
IR NAUDOJAMŲ ĮVEIKOS STRATEGIJŲ POKYČIAI PER VIENERIUS METUS**

Mokslinis stendinis pranešimas, tema – klinikinė ir sveikatos psichologija

Paulina Želvienė

Vilniaus universitetas, klinikinės psichologijos magistrė

p.zelviene@gmail.com

dr. Evaldas Kazlauskas

Vilniaus universitetas, docentas

Indrė Tilvikaitė

*Vilniaus universitetas, klinikinės
psichologijos magistrė*

Stiprus socialinis nerimas gali reikšmingai sutrikdyti asmens tarpasmeninius žmogaus santykius, kasdienę socialinę veiklą ir turėti reikšmingos įtakos akademiniams ar profesiniams pasiekimams. Naujausi epidemiologiniai tyrimai rodo, kad socialinis nerimas yra vienas iš dažniausiai pasitaikančių psichikos sveikatos sutrikimų, prasidedančių paauglystėje. Pagal kognityvinį socialinio nerimo modelį (Clarks, Wells, 1998), socialinis nerimas gali būti pastovus ir trukti metus ar net dešimtmečius. Skerspjuvio tyrimai, kuriuose išskiriamos skirtingo amžiaus kohortos, neįgalina įvertinti socialinio nerimo pokyčių laike. Ilgalaikių tyrimų, kuriuose būtų įvertintas socialinio nerimo pokytis laike, yra mažai. Šiame darbe buvo siekiama išsiaiškinti studentų socialinio nerimo ir naudojamų jo įveikos strategijų sąsajas, socialinio nerimo pokyčio laike ypatumus.

Tyrimas vyko dviem etapais, tarp kurių buvo vienerių metų pertrauka. Pirmajame tyrimo etape dalyvavo 175 tiriamieji, iš jų 138 moterys (78,9 proc.) ir 37 vyrai (21,1 proc.); amžiaus vidurkis 19,14 m. Antrajame tyrimo etape iš 175-ių tiriamųjų antrą kartą tyrime dalyvavo 100 (57,1 proc.); 81 moteris (81 proc.) ir 19 vyrų (19 proc.); amžiaus vidurkis 20,28 m. Tyrimo dalyviams buvo pateikti trys klausimynai: Neigiamo vertinimo baimės klausimynas (SNVBK, Leary, 1983);

Socialinės fobijos klausimynas (SPIN, Davidson, 1995); Socialinio nerimo įveikos skalė (SNIK, Tilvikaitė, Kazlauskas, 2008).

Tyrimo rezultatai parodė, kad socialinis nerimas bei taikomos jo įveikos strategijos statistiškai reikšmingai nesiskyrė ir nepakito per vienerius metus. Socialinio nerimo išreikštumas pirmo matavimo metu geriausiai prognozavo socialinio nerimo intensyvumą po vienerių metų. Kuo dažniau taikomos neadaptyvios įveikos strategijos, tuo socialinio nerimo išreikštumas didesnis. Neadaptyvios socialinio nerimo įveikos strategijos pirmo matavimo metu reikšmingai prognozavo socialinio nerimo išreikštumą po vienerių metų. Taikomos adaptyvios socialinio nerimo įveikos strategijos nebuvo susijusios su socialinio nerimo išreikštumu. Nerasta ryšio tarp taikomų adaptyvių ir neadaptyvių įveikos strategijų: studentai, dažniau taikantys adaptyvias įveikos strategijas, nebūtinai rečiau taikys neadaptyvias.

Mo-62 **Mokslas praktikai – praktika mokslui.** Lietuvos psichologų kongresas – 2012 /
Sudarytoja Ieva Salialionė. – Klaipėda: Žemaitijos spauda, 2012. – 150 p.

ISBN 978-9955-839-47-7

Kongreso pranešimų santraukų leidinyje trumpai aprašomi naujausi Lietuvos psichologų mokslininkų tyrimai ir Lietuvos psichologų praktikų geroji darbo patirtis, kurie buvo pristatyti Lietuvos psichologų kongrese „Mokslas praktikai – praktika mokslui“, vykusiame 2012 m. gegužės 10–13 dienomis Klaipėdoje.

UDK 159.9(474.5)(063)

Mokslas praktikai – praktika mokslui

Lietuvos psichologų kongresas – 2012

Recenzuotas kongreso pranešimų santraukų leidinys

Sudarytoja ir redaktorė Ieva Salialionė

Maketuotojai Mindaugas Kunevičius, Inga Truskauskaitė

Viršelio autorius Mindaugas Kunevičius

Viršelio nuotraukos autorius Linas Šinkūnas

Už pranešimų turinį atsako autoriai

Tiražas 400 egz., 8,3 sp. l.

Išleido Lietuvos psichologų sąjunga, Klaipėdos universitetas

Leidykla „Žemaitijos spauda“

Šilutės pl. 83, LT-94101, Klaipėda